

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО "УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ"
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ**

***«Психолого-педагогічні аспекти
формування сучасних навичок у
кваліфікованих робітників для
повоєнного відновлення України»***

**МАТЕРІАЛИ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО СЕМІНАРУ
(27 березня 2025 року, М. БІЛА ЦЕРКВА)**

БІЛА ЦЕРКВА 2025

БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ
Кафедра педагогіки, психології та менеджменту

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ
ФОРМУВАННЯ СУЧАСНИХ НАВИЧОК У
КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ДЛЯ ПОВОЄННОГО
ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Матеріали
науково-практичного семінару
(27 березня 2025 року)

Біла Церква 2025

Рецензенти:

Коссова-Сіліна Г.О. – завідувачка кафедри технологій навчання, охорони праці та інклюзивної освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України, кандидат педагогічних наук
Сулицький В.В. – доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат психологічних наук, доцент

Психолого-педагогічні аспекти формування сучасних навичок у кваліфікованих робітників для повоєнного відновлення України: електронний збірник матеріалів науково-практичного семінару, м. Біла Церква, 27 березня 2025 р. / упорядники: Ю. С. Герасименко, І. В. Пахомов. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2025. 322 с.

У збірнику представлено тези доповідей учасників науково-практичного семінару **«Психолого-педагогічні аспекти формування сучасних навичок у кваліфікованих робітників для повоєнного відновлення України»** (27 березня 2025 р. року, м. Біла Церква). У ході роботи семінару було розглянуто ряд актуальних питань стосовно: психологічного супроводу формування соціально успішної особистості майбутнього кваліфікованого робітника в умовах воєнного стану, педагогічних чинників формування професійних компетентностей кваліфікованих робітників, особливостей організації та проведення виховної роботи в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, психологічної підтримки учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану, психолого-педагогічного супроводу здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти з особливими освітніми потребами, підвищення мотивації здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти до навчання, створення інноваційного освітнього середовища в закладах професійної (професійно-технічної) освіти як умови забезпечення якості професійної підготовки кваліфікованих робітників.

Матеріали збірника стануть у нагоді керівникам, методистам, старшим майстрам, викладачам професійно-теоретичної підготовки та майстрам виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

За зміст і достовірність матеріалів несуть відповідальність автори тез.

*Рекомендовано Вченою радою Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України
(протокол № 4 від 16.05.2025 року)*

ЗМІСТ

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ.....	9
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ	
Антикова І.С.....	14
ВПЛИВ САМООЦІНКИ ЗДОБУВАЧИВ ОСВІТИ НА СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС В ГРУПІ	
Афанасенко В.В.....	18
СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ	
Баглик Н.М.....	23
ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА В УМОВАХ ВІЙНИ: ЯК ЗБЕРЕГТИ МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ОСВІТЯН ТА УЧНІВ	
Бриндзак С.В.....	28
ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧИВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДО НАВЧАННЯ ЯК ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ	
Валенкевич Н.І.....	32
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА	
Василенко О.В.....	37
ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Гадомська І.О.....	42
РИНОК ПРАЦІ ТА ДЕМОГРАФІЧНІ ВИКЛИКИ: СТАРІННЯ НАСЕЛЕННЯ ТА ДЕФІЦИТ КАДРІВ	
Герасименко Ю.С.....	49
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	
Головко Г.О.....	53
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ	
Головко Д.Ю.....	58
СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ	
Гончаренко Л.І.....	61

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ	
Гончарова Ю.О.....	65
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ – СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	
Горностаєва І.В.....	68
ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	
Горячкіна Ю.В.....	73
НАВИЧКИ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ	
Грибовська Ю.М.....	78
СУЧАСНИЙ УРОК АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ВИКОРИСТАННЯ КОМІКСІВ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ МОВНИХ НАВИЧОК	
Гуда В.Ю.....	83
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО РОБІТНИКА: ВИКЛИКИ І МОЖЛИВОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Денисенко О. Г.....	88
РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНИХ НАВИЧОК ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ	
Добровольська М.О.....	93
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КУМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПРОВЕДЕННІ УРОКІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ, ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УРОКУ	
Євтушенко Н.Ю.....	95
СКЛАДОВІ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ У ЗВО	
Єсськова А.М.....	102
ФОРМУЛА «4К» ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНИХ НАВИЧОК У КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ДЛЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ»	
Каркачов В.Т.....	106
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ ЗП(ПТ)О НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	
Кіс О.О.....	110

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНІЙ) ОСВІТІ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ РОБІТНИЧИХ КАДРІВ	
Клименко М.М., Минтус О.І.....	114
ЕФЕКТИВНА МОТИВАЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ - ШЛЯХ ДО УСПІХУ В ПЕРІОД ВІДБУДОВИ	
Кобилко Н.О.....	119
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ЗАКЛАДАХ АГРАРНОЇ ОСВІТИ	
Коломієць Т.М., Макаренко М.Г.....	125
АДАПТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ШЛЯХОМ СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ПЕДАГОГІВ	
Кондратовець Н.О.....	130
ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Кондратюк Н.В.....	132
РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Косар І.О., Сікірницька Т.М.....	137
ЦІЛІСНИЙ ПІДХІД ДО ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	
Косенко О.П.....	141
ФОРМИ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ	
Кравченко С.П.....	145
КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ	
Кучеренко І.А.....	150
ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Лебідь О.М.....	154
ВІДКРИТІ ДАНІ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ КВАЛІФІКОВАНОГО РОБІТНИКА В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ	
Линчак О.В.....	160
НАОЧНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ	
Лубинець В.О.....	163

СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ОНЛАЙН-УРОКУ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ТА СЕРВІСІВ	
Лукаш О.М.....	168
ВІД МОТИВАЦІЇ ДО ДІЇ: ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Макаренко М.Г.....	173
ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я	
Мартиненко І.Г.....	179
ПРОФЕСІЙНА АДАПТАЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ	
Матвієнко О.М.....	183
КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ МУЗЕЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	
Медведев І.А.....	189
РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗП(ПТ)О	
Михайловський О.В.....	194
ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПСИХОТЕРАПІЇ ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ ІЗ ПОСТТРАВМАТИЧНИЙМ СТРЕСОВИМ РОЗЛАДОМ	
Нікітюк О.Л.....	197
НОВІ ВЕКТОРИ ІНТЕГРАЦІЇ У СВІТОВУ ОСВІТНЮ КОНЦЕПЦІЮ: СТАРТАП-ОСВІТА КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ	
Павенко Н.В.....	201
СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ДО НАВЧАННЯ У КОЛЕДЖІ	
Паренюк М.П.....	208
РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ	
Пахомов І.В.....	214
ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Петровська Т.П., Макаренко М.Г.....	219
ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГА: ПРАКТИЧНИЙ КЕЙС	
Печена І.П.....	225
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ПРЕДМЕТІВ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНОГО ЦИКЛУ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	
Піголь О.В.....	228
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ	
Потебенько В.В.....	231

ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО:ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ	
Раковець І.І.....	238
РОЗВИТОК СУБ'ЄКТНОСТІ ЯК ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВОЇ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ХОДІ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО РОБІТНИКА	
Рибалка В.В.....	241
ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ СЛОВЕСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СЬОГОДЕННЯ	
Сахно С.І.....	246
ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Сидоренко Ю.Ф.....	252
РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ НА УРОКАХ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ	
Сідельник Н.В.....	256
РОЗВИТОК ПАМ'ЯТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Сіроштан К.А.....	260
НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНИЙ ЦЕНТР ГАЛУЗЕВОГО СПРЯМУВАННЯ – СУЧАСНИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ ОСЕРЕДОК ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ	
Скиба В.М.....	264
ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОГРАФІК ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДО НАВЧАННЯ	
Смирнова І.О.....	268
МЕТОД ПРОЄКТІВ ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАННІ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ СУМЩИНИ	
Смоленко О.П.....	272
ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Степаненко Т.О.....	277
ІНСТРУМЕНТИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Столярчук М.Г.....	281
МАЙСТРИ-ТРЕНЕРИ – РУШІЙНА СИЛА ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ СФЕРИ ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ	
Темченко О.В.....	285
ПРОБЛЕМА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Торба Н.Г.....	288

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ М'ЯКИХ НАВИЧОК НА УРОКАХ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ Храменко Н.О.....	291
ПРОФЕСІЙНА ПЕДАГОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА У ЗАКЛАДІ П(ПТ)О Цьома Н.С.....	296
ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ДЛЯ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ Шейкіна К.М.....	299
ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Шейко О.С.....	304
ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Шендрик Н.П.....	309
ЗАСТОСУВАННЯ ВІРТУАЛЬНОЇ ТА ДОПОВНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ ДЛЯ НАВЧАННЯ ІНЖЕНЕРНІЙ ГРАФІЦІ Янчук Н.А.....	313
ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Ярич І.Я.....	316

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ

27 березня 2025 року у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України відбувся науково-практичний семінар **«Психолого-педагогічні аспекти формування сучасних навичок у кваліфікованих робітників для повоєнного відновлення України»** у рамках XVI Міжнародної виставки «Сучасні заклади освіти – 2025».

Для освітянської спільноти науково-практичний семінар став унікальною можливістю ознайомитися з інноваційними освітніми тенденціями, обмінятися досвідом із провідними фахівцями галузі та презентувати власні практичні кейси.

Мета проведення науково-практичного семінару: обговорення психолого-педагогічних аспектів формування сучасних навичок у кваліфікованих робітників та шляхів створення безпечного освітнього середовища у сучасному закладі професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану.

Організатори науково-практичного семінару: кафедра педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України та Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Сумській області.

Участь у семінарі взяли понад 260 осіб із 15 областей України, зокрема Житомирської, Сумської, Хмельницької, Волинської, Київської, Одеської, Полтавської, Донецької, Дніпропетровської, Запорізької, Херсонської, Львівської, Миколаївської, Чернігівської та Закарпатської. У заході взяли участь керівники закладів професійної (професійно-технічної) освіти, педагоги закладів професійної (професійно-технічної) освіти, представники навчально-методичних кабінетів (центрів) професійно-технічної освіти, науково-педагогічні працівники та здобувачі вищої освіти. На електронну пошту організаційного комітету семінару надіслано понад 60 тез доповідей

Наукова тематика науково-практичного семінару включала актуальні питання, пов'язані із:

- психологічним супроводом формування соціально успішної особистості майбутнього кваліфікованого робітника в умовах воєнного стану;
- педагогічними чинниками розвитку фахових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників;
- особливостями організації і проведення виховної роботи в закладах професійної (професійно-технічної) освіти;
- психологічною підтримкою учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану;
- психолого-педагогічним супроводом здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти з особливими освітніми потребами;
- підвищенням мотивації здобувачів до навчання в умовах воєнного стану;
- створенням інноваційного освітнього середовища в закладах професійної (професійно-технічної) освіти як умови забезпечення якості професійної підготовки кваліфікованих робітників.

Модераторами науково-практичного семінару виступили **ВОЛОДИМИР КУЛІШОВ**, заступник директора БІНПО з навчальної роботи, кандидат педагогічних наук, доцент, а також **ЮЛІЯ ГЕРАСИМЕНКО**, завідувачка кафедри педагогіки, психології та менеджменту, докторка економічних наук, доцентка.

Роботу науково-практичного семінару розпочала **ВІКТОРІЯ СИДОРЕНКО**, директорка БІНПО, докторка педагогічних наук, професорка, член кореспондент НАПН України. Вікторія Вікторівна у науковій доповіді «Кваліфікаційний розрив на ринку праці в умовах війни та повоєнного відновлення України» проаналізувала тенденції на світовому та вітчизняному ринках праці, ознайомила з досвідом БІНПО щодо підготовки здобувачів вищої освіти та підвищення кваліфікації педагогічних працівників ЗП(ПТ)О. Вікторія Вікторівна схарактеризувала результати діяльності за темами НДР

«Трендвотчінг ринку праці в системі підготовки і підвищення кваліфікації фахівців в умовах повоєнного відновлення України» та «Кваліфікаційний розрив (skill gap) на ринку праці України: стан і механізми його подолання». Наукова продукція, підготовлена за цими темами, здобула численні відзнаки та нагороди на Міжнародних виставках.

Вікторія Сидоренко нагородила подяками Національної академії педагогічних наук України ключових стейкхолдерів БІНПО: Наталію Філіцьку, директора Білоцерківської філії Київського обласного центру зайнятості; Миколу Харитоненка, директора Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Сумській області; Ірину Долину, директора Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Полтавській області; Стасєєву Марину Андріївну, директора Навчально-методичного кабінету професійно-технічної освіти у Київській області, за вагомий внесок у розвиток освіти і науки, плідну науково-педагогічну діяльність та підготовку кваліфікованих фахівців.

Із науковими доповідями виступили 10 спікерів:

МИКОЛА ХАРИТОНЕНКО, в.о. директора Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Сумській області, із науковою доповіддю: «Навчання дорослих в закладах професійної (професійно-технічної) освіти Сумської області як складова економічного розвитку регіону»;

ВАЛЕНТИН РИБАЛКА, професор кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти, доктор психологічних наук, професор, почесний академік НАПН України, із науковою доповіддю: «Розвиток суб'єктності як професійно важливої якості особистості в ході підготовки сучасного робітника»;

ЄЛИЗАВЕТА ЯЩЕНКОВА, заступниця директора з методичної роботи Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Сумській області, із науковою доповіддю: «Відкриття нової професії: від аналізу можливостей до створення інноваційного освітнього середовища»;

ЛІДІЯ МАМЧУР, професорка кафедри педагогіки, психології та

менеджменту БІНПО, докторка педагогічних наук, професорка, із науковою доповіддю: «Фахова компетентність педагога професійної освіти як визначальна здатність до комунікативної взаємодії»;

ОКСАНА ВАСИЛЕНКО, методистка Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Сумській області, із науковою доповіддю: «Формування професійної компетентності педагога закладу професійної освіти: теоретичні аспекти»;

ЮЛІЯ ГРИБОВСЬКА, доцентка кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти, кандидатка економічних наук, доцентка, із науковою доповіддю: «Особливості формування фінансової грамотності педагогічних працівників ЗП(ПТ)О в умовах воєнного стану: виклики та перспективи»;

ІРИНА ПЕЧЕНА, методистка Державного навчального закладу «Глухівське вище професійне училище», із науковою доповіддю: «Формування професійного розвитку педагога закладу професійної освіти: практичні кейси (з досвіду роботи)»;

ІЛІЯ ПАХОМОВ, старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту БІНПО, із науковою доповіддю: «Розвиток громадянської ідентичності учасників освітнього процесу закладів професійної (професійно-технічної) освіти»;

ВАЛЕРІЯ ДОКТОРОВИЧ, заступниця директора з навчально-виробничої роботи Державного професійно-технічного навчального закладу «Сумське вище професійне училище будівництва і дизайну», доктор філософії (Ph.D), із науковою доповіддю: «Трансформація професійної освіти: формування soft, hard та green skills у кваліфікованих робітників»;

ТЕТЕЯНА НАГУЛО, методистка Державного професійно-технічного навчального закладу «Конотопське вище професійне училище», із науковою доповіддю: «Використання цифрових технологій для підвищення мотивації здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти електротехнічного профілю».

Науково-практичний семінар «Психолого-педагогічні аспекти формування сучасних навичок у кваліфікованих робітників для повоєнного відновлення України» став віртуальним майданчиком для обміну практичним досвідом та цікавих дискусій між науково-педагогічними працівниками, педагогами-практиками, здобувачами освіти і ключовими стейкхолдерами.

Запис науково-практичного семінару «Психолого-педагогічні аспекти формування сучасних навичок у кваліфікованих робітників для повоєнного відновлення України» можна переглянути на офіційному ютуб-каналі БІНПО за покликанням: <https://www.youtube.com/watch?v=RDEFbBSD16g>

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Антикова І.С., заступник директора з навчально-виховної роботи

ДПТНЗ «Путивльський професійний ліцей»

Виховна робота в закладах професійної (професійно-технічної) освіти є важливим компонентом підготовки здобувачів освіти до життя в суспільстві та професійної діяльності. Основними особливостями організації та проведення виховної роботи в закладі освіти є: індивідуальний підхід, професійна орієнтація, формування громадянських і моральних цінностей, інтеграція навчання з виховним процесом, культурно-освітні заходи, робота з батьками, використання сучасних технологій, психологічна підтримка, моніторинг результатів.

Війна в Україні внесла свої корективи. На сучасному етапі розвитку України, в умовах загрози денаціоналізації, втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає необхідність активізації роботи з учнівською молоддю в напрямку національно-патріотичного виховання, яка спрямована на формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей [2, 3]:

- 1) дотримання прав людини;
- 2) толерантне ставлення до цінностей і переконань, репрезентованих іншою культурою, а також до регіональної та національної мовної ідентичності;
- 3) верховенство права;
- 4) повага до національних символів;
- 5) участь у громадсько-політичному житті країни;
- 6) готовність захистити суверенітет і територіальну цілісність України.

Процес виховання в закладі освіти здійснюється за допомогою різних форм роботи, вибір яких залежить від змісту виховної роботи і врахування вікових та інтелектуальних особливостей учнів. Відповідно до ситуації в країні

педагогічний колектив відчуває подвійну відповідальність за реалізацію виховної роботи в закладі освіти.

Заклад освіти працює в напрямку індивідуального підходу до кожного учня, його розвитку, формування особистості в колективі шляхом запровадження колективної справи. Важливо враховувати індивідуальні особливості учнівської молоді, їхній характер, мотивацію, інтереси та рівень підготовки. Це дозволяє знайти підхід до кожного, ефективно формувати необхідні навички й цінності.

Серед методів і форм виховання пріоритетна роль належить активним методам, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, спрямованих на самостійний пошук істини і сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи та творчості.

Актуальним аспектом виховання у закладі стала волонтерська діяльність, яка сприяє формуванню патріотичних якостей в учнівській молоді: колектив ліцею долучився до акцій «Допомагаємо – Перемагаємо», «Теплі речі для ЗСУ», «Смаколики для військових»; плетемо маскувальні сітки, зварюємо протитанкові їжаки, гнемо скоби.

Важливим елементом формування національно самосвідомої особистості є виховання поваги та любові до державної мови. Володіння українською мовою стало пріоритетним на заняттях гуртків, у педагогічних працівників під час виховної роботи з учнівською молоддю, адже мовне середовище впливає на формування учня-громадянина, патріота України.

На одинадцятому році війни країною-агресором зусилля України в напрямку повноцінного запровадження активної виховної роботи з учнівською молоддю щодо підготовки до захисту своєї Батьківщини є недостатніми. Тому, задля активізації роботи в цьому спрямуванні в Музеї партизанської слави Путивльського професійного ліцею постійно проводяться зустрічі поколінь, уроки мужності та незламності, екскурсії для учнів та гостей.

Не менш важливою складовою виховного процесу є культурно-освітні заходи. Вони сприяють всебічному розвитку учнів, формуванню їх світогляду,

моральних цінностей, естетичного смаку та професійних якостей. Одними із найпопулярніших заходів є: профі-фести, ярмарки професій, вікторини, майстер-класи, благодійні акції та багато інших заходів, що сприяють розвитку гармонійної всебічно-розвиненої особистості.

Питанню роботи з батьками в ліцеї відводиться належна увага як на індивідуальному рівні, так і в загальноліцейному масштабі. Проводяться індивідуальні бесіди, надається педагогічна допомога батькам у вигляді порад, постійно проводиться просвітницько-інформаційна робота з приводу порозуміння з дітьми. На батьківських зборах висвітлюються актуальні питання процесу виховання учнівської молоді.

Інтерактивні методи навчання, цифрові ресурси та онлайн платформи роблять виховний процес більш цікавим і актуальним для здобувачів освіти. Педагогічний колектив використовує у своїй роботі платформу Google Workspace – для онлайн-заходів, проєктів; Kahoot – для інтерактивних вікторин, опитувань; ClassDojo – для мотивації учнів через гейміфікацію (досягнення, рейтинги, нагороди). Для підвищення рівня вихованості учнів використовується в роботі освітній проєкт для молоді «Колайдер» – це перший проєкт Суспільного для підліткової аудиторії на платформах YouTube і TikTok. Креативний концепт, розроблений pedan|buro, втілює ідею зухвалої школи майбутнього, де могли б викладати Залізна Людина, Донателло, Айнштайн та інші ікони попкультури. Це також альтернативна пропозиція токсичному російському контенту в легкому і зрозумілому жанрі едьютейнменту [1,1].

У закладі освіти задіяний соціально-психологічний супровід в умовах війни. Практичним психологом організовано та реалізується регіональний проєкт «Завжди поруч», надається психологічна допомога для сприяння емоційному благополуччю учнів та педагогічних працівників, розвитку їхньої стресостійкості та мотивації до саморозвитку. Психологічна підтримка допомагає учням впоратися з емоційним навантаженням, адаптуватися до змін і знижувати рівень тривожності. Це сприяє створенню позитивної атмосфери в

закладі освіти та сприяє розвитку здатності здобувачів освіти розпізнавати власні емоції й емоції інших, що допомагає у взаємодії з оточенням.

На сучасному етапі життя країни важливо проводити безпосередню участь у природоохоронній роботі, адже саме цією доброю справою закладено ідею віри в майбутнє підрастаючого покоління. Залучення молоді до таких активностей як: посадка дерев, прибирання територій або збереження природних пам'яток формує повагу до природи та відповідальність за її стан. Такі дії об'єднують людей, формують спільність і вчать працювати разом заради добробуту планети.

Отже, в умовах сучасності необхідно приділяти багато уваги процесу виховання учнівської молоді. Постійний аналіз ефективності виховної роботи дозволяє вчасно вносити корективи та адаптувати її до потреб здобувачів освіти. Заклад освіти працює в напрямку індивідуального підходу до кожного учня, його розвитку, формування особистості в колективі шляхом запровадження колективної справи. Щодо рівня вихованості учнів закладу освіти, то можна зазначити, що створена в закладі освіти система виховної роботи дає позитивні результати в особистісному рості здобувачів освіти, так і учнівського колективу в цілому.

Список використаних джерел

1. Інтернет ресурс <https://corp.suspilne.media/newsdetails/9029>
2. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України: додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 № 527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>

ВПЛИВ САМООЦІНКИ ЗДОБУВАЧИВ ОСВІТИ НА СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС В ГРУПІ

Афанасенко В.В., *майстер виробничого навчання*

ДПТНЗ «Рокитнівський професійний ліцей»

Ставлення людини до самої себе є однією з фундаментальних властивостей особистості, саме від цього залежить життєва позиція юнака, рівень його прагнень та очікувань. Самооцінка впливає на формування стилю поведінки і життєдіяльність людини.

Формування адекватної самооцінки – найважливіший чинник розвитку особистості юнака. Відносно стійка самооцінка формується у дітей під впливом оцінок з боку оточуючих, насамперед найближчих дорослих людей й однолітків, а також у процесі власної діяльності юнака і самостійної оцінки її результатів,

Самооцінка відноситься до ядра особистості юнака і суттєво впливає на його поведінку. Це оцінка особистістю самої себе, своїх можливостей, якостей і місця в соціумі. Вона є важливим регулятором поведінки та впливає на ефективність діяльності юнака і подальший розвиток його особистості.

У сучасному світі все частіше вимагається формування цілеспрямованої та активної особистості, яка була б здатна контролювати свою поведінку та чітко визначати свої плани на майбутнє, а також знаходити ефективні шляхи для їхньої реалізації. Особистість, яка здатна адекватно оцінювати свої дії та аналізувати власні взаємини з оточуючими, має великий потенціал для досягнення успіху. Упевненість у собі, об'єктивне оцінювання власних переваг та недоліків, а також бажання досягти більш високих результатів стають ключовими складовими особистісного розвитку.

Самооцінка тісно пов'язана з однією з центральних потреб людини – потребою у самоствердженні, бажанням знайти своє місце у житті та

підтвердити свою важливість як члена суспільства перед іншими і перед самим собою.

Самооцінка кожної людини значною мірою формує її самосвідомість і впливає на індивідуалізацію професійного становлення та майже всіх сфер особистої діяльності, в тому числі й навчання.

Юнацький вік є періодом активного формування особистості, коли людина усвідомлює свою ідентичність, формує самооцінку та визначає своє місце в суспільстві.

Самооцінка є ключовим елементом психологічного розвитку юнака, що впливає на всі сфери його життя. Це ставлення до себе, яке формується протягом життя і визначає місце в суспільстві, впевненість і соціальну активність. Самооцінка є важливою складовою самосвідомості, тобто усвідомлення себе, своїх вчинків і здібностей. Самооцінка є ключовим елементом психологічного розвитку юнака, що впливає на всі сфери його життя.

Поняття статусу та ролі є невід'ємною частиною розуміння соціальної динаміки в учнівських групах. Статус відноситься до положення індивіда в соціальній ієрархії, тоді як роль охоплює поведінку та очікування, пов'язані з цим становищем. Взаємозв'язок цих понять має життєво важливе значення для аналізу того, як здобувачі освіти виконують свої зобов'язання та привілеї в освітньому середовищі.

У сучасній соціальній психології, концепція статусу визначається як позиція особи у системі міжособистісних зв'язків, що визначає її права, обов'язки та привілеї у відповідній групі. Цей статус активує певний набір поведінкових стратегій, які особа повинна реалізувати в своїй рольовій поведінці.

Учнівська група, інтегрована у складну систему соціальних взаємодій, і її місце всередині цієї системи визначається її соціальним статусом.

Самі здобувачі освіти визначають своє положення в обраній спільноті, приймаючи обов'язки та права, пов'язані з цією позицією, і обираючи відповідні поведінкові стратегії.

Розуміння динаміки статусно - рольової особистості допомагає створити сприятливе навчальне середовище. Це сприяє особистісному зростанню та покращенню результатів навчання.

Соціальний статус впливає на самооцінку, а самооцінка, своєю чергою, визначає поведінкові стратегії в соціальному середовищі. Адекватна самооцінка сприяє впевненості та соціальній активності. Розуміння динаміки статусно - рольової особистості допомагає створити сприятливе навчальне середовище та покращити соціальну адаптацію.

Отже, розвиток адекватної самооцінки та усвідомлення свого соціального статусу є важливими факторами успішної соціалізації та особистісного зростання юнака.

Досліджувані юнаки в цілому мають досить високий рівень самооцінки та домагань, особливо щодо розумових здібностей та характеру. Але, існують значні індивідуальні відмінності у самооцінці та домаганнях за різними характеристиками. Найнижчі показники самооцінки спостерігаються у сферах «робити своїми руками» та зовнішності. Необхідно звернути увагу на високий відсоток низького рівня самооцінки характеру, впевненості в собі, та загального рівня самооцінки. Рівень домагань, в більшості випадків, знаходиться на високому рівні.

Найнижча ступень у наступних показників рівня самооцінки здобувачів освіти: рівень самооцінки характеру (30,77%) при високому ступені рівню домагань характеру (53,85%); рівень самооцінки «Робити своїми руками» (34,62%) при високому рівню домагань того ж самого показника (46,15%); впевненість в собі (26,92 %) при домаганні (38,46%).

Отримані дані свідчать про те, що у здобувачів освіти спостерігається невідповідність між рівнем самооцінки та рівнем домагань. Це може вказувати

на занижену самооцінку у деяких аспектах, зокрема, що стосуються характеру, практичних навичок та впевненості в собі.

Дослідження виявило, що юнаки, які навчаються на першому курсі за професією 7241 «Електромонтер з ремонту та обслуговування електроустаткування» Рокитнівського професійного ліцею в цілому мають досить високий рівень самооцінки та домагань, але є значні індивідуальні відмінності.

Дослідження соціального статусу виявило, що переважає позитивний соціальний статус, з домінуванням "визнаних" і "зірок", що свідчить про сприятливий мікроклімат.

Однак, існує невідповідність між рівнем самооцінки та рівнем домагань у деяких здобувачів освіти, що може вказувати на занижену самооцінку в аспектах характеру, практичних навичок та впевненості в собі. Це особливо важливо врахувати при роботі з "знехтуваними" та "ізольованими" здобувачами освіти, які потребують додаткової уваги та підтримки.

Низька самооцінка може бути одним з факторів їхньої соціальної ізоляції. Тому, своєчасні та цілеспрямовані заходи, спрямовані на підвищення самооцінки та розвиток соціальних навичок, допоможуть покращити мікроклімат у групі та забезпечити соціальну інтеграцію всіх здобувачів освіти.

З огляду на об'єднаний висновок, можна запропонувати наступні рекомендації для покращення самооцінки та соціального статусу здобувачів освіти цієї групи: індивідуальна робота з "знехтуваними" та "ізольованими" студентами, групова робота для покращення мікроклімату, моніторинг та оцінка, індивідуальні бесіди.

Список використаних джерел

1. Афузова Г.В, Марченко К.В. Проблема формування самооцінки розумово відсталих дітей та підлітків. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: зб. наук. праць*. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2019. Вип. 17. С. 313-315.

2. Барбуха В.В. Особливості самооцінки підлітків та її зв'язок зі стресостійкістю. *Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць* / за наук. ред. Ю.М. Карандишева, Т.В. Сенько ; заг. ред. Н.М. Токаревої. Київ: ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2017. Вип. 7. С. 57-60.

3. Безушко В. Гендерні особливості становлення самооцінки старших підлітків. *Тернопільський державний педагогічний університет. Факультет педагогіки та психології*. 2020. № 34. С. 214–216.

4 Ващенко І. В., Завацька Н. Є. Психологічні технології конструктивного самозбереження особистості в епоху суспільних трансформацій. *Розвиток особистості в різних умовах соціалізації: колективна монографія* / за наук. ред. Л. Калмикової, Г. Хомич. Київ: Слово, 2016. С. 405–421.

5 Волошина В.О. Особливості мета когнітивних суджень студентів та їхній взаємозв'язок із самооцінкою. *Студентські наукові записки. Серія «Соціально-політичні науки»*. Вип. 3. 2015. С 241-255.

6. Kauffman B. Y., Bakhshaie J., Manning K., Rogers A. H., Shepherd J. M., Zvolensky M. J. The role of emotion dysregulation in the association between subjective social status and eating expectancies among college students. *Journal of American College Health*. 2020. № 68 (1). P. 97–103.

7. Eades ND, Kauffman B.Y., Bakhshaie J, Berger Cardoso J, Zvolensky MJ. Nutritional Expectations Among Latino College Students Experiencing Trauma: The Role of Critical Attention. *Journal of American College Health*. 2023. № 71 (3). P. 792–797.

СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Баглик Н.М., майстер виробничого навчання

*ДНЗ «Сумський центр професійно-технічної освіти харчових технологій,
торгівлі та ресторанного сервісу»*

Для забезпечення високоякісної підготовки кваліфікованих робітників важливо, щоб викладачі та майстри виробничого навчання закладів професійно (професійно-технічних) освіти підходили творчо до вибору змісту, форм, методів і засобів навчання. Це передбачає активне використання досягнень сучасної педагогічної науки, новітніх педагогічних і виробничих технологій. Такі методи повинні бути спрямовані не лише на передачу знань, а й на формування в здобувачів освіти здатності до розуміння та визнання іншої точки зору, поваги до особистості, а також на розвиток співпраці, самовираження та творчих здібностей, тобто сприяти формуванню комплексу особистісних якостей.

Слушною видається думка С. Мелікової, що підготовка висококваліфікованих кадрів, спроможних конкурувати на ринку праці, які володіють знаннями, уміннями, навичками у своїй галузі, спроможні здійснювати самостійно здобуття необхідної інформації, поповнювати знання та застосовувати їх у сучасних реаліях – все це завдання, що постають перед вищою освітою ХХІ століття [1].

Освітній процес у Державному навчальному закладі «Сумський центр професійно-технічної освіти харчових технологій, торгівлі та ресторанного сервісу» у поточному навчальному році організований з використанням технологій дистанційного навчання, що обумовлено сучасними реаліями.

Проблема впровадження дистанційних технологій виникла з огляду на специфіку організації дистанційного навчання, яке вимагає значного часу для

самостійної роботи учнів. Застосування дистанційних технологій дозволяє зекономити час на виконанні простих завдань під час уроків, зосередивши увагу на більш творчих завданнях, що сприяють розвитку не лише предметних, а й комунікативних та культурних компетенцій.

Одними з найпоширеніших платформ для організації такого навчання є платформи Moodle та Google Classroom.

Тож Moodle - це відкритий програмний інструмент, який дає змогу створювати інтерактивні курси та навчальні середовища, адаптуючи їх під потреби викладачів та здобувачів освіти. Викладачі можуть розробляти курси, що включають різноманітні матеріали, такі як текстові документи, відео, зовнішні посилання та інтерактивні вправи, що сприяють формуванню динамічного і захопливого навчального середовища.

Платформа надає широкі можливості для створення різних типів завдань — від простих тестів з множинним вибором до складних відкритих питань та інтерактивних вправ. Це дозволяє проводити навчання у зручному для здобувачів форматі, а також надає можливість отримати автоматичні оцінки, що спрощує процес оцінювання та зменшує навантаження на викладачів і майстрів виробничого навчання

Однією з ключових переваг Moodle є можливість відстеження прогресу виконання завдань, і надавання особистих коментарів. Викладачі можуть створювати чіткі схеми оцінювання та надавати зворотний зв'язок у реальному часі, що підвищує ефективність навчального процесу та підтримує мотивацію здобувачів.

Платформа також підтримує інтеграцію з іншими інструментами, що значно розширює її функціональність. Наприклад, викладачі можуть організовувати відеоконференції за допомогою таких інструментів, як Zoom, а також завантажувати і обмінюватися матеріалами з різними сервісами, що робить навчання більш інтерактивним і доступним.

Moodle є універсальним інструментом для створення повноцінних онлайн-курсів, який підтримує різні типи контенту і дає можливість інтегрувати додаткові ресурси для покращення навчального процесу.

Робота зі здобувачами освіти там, де вони активно проводять час і створюють щось своє, допомагає краще залучити їхню увагу. З цією метою доцільним є використання цифрових платформ, як Google Classroom. Це дозволяє здобувачам та їхнім батькам контролювати навчальні досягнення та домашні завдання, а також вчасно побачити, де є проблеми в навчанні.

Google Classroom має інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, що робить платформу доступною для здобувачів освіти і педагогічних працівників з різним рівнем підготовки. Всі необхідні функції доступні в одному вікні, що полегшує взаємодію з платформою і дозволяє зосередитися на навчанні.

Оскільки Classroom є частиною пакету Google, він без проблем інтегрується з іншими інструментами, такими як Google Drive, Google Docs, Google Sheets, Google Meet тощо. Це забезпечує безперешкодний обмін навчальними матеріалами, організацію спільної роботи, збереження та редагування документів, а також проведення онлайн-занять. Така інтеграція робить процес навчання ще більш зручним і ефективним, зокрема завдяки можливості об'єднати всі навчальні ресурси в одному місці.

В сучасних реаліях доступність - це важлива перевага цифрових платформ у професійній освіті. Географічні та часові бар'єри, які колись обмежували доступ до якісної освіти, значно зменшуються завдяки онлайн-навчанню. Тепер фахівці можуть отримати доступ до високоякісних освітніх ресурсів з будь-якої точки світу в будь-який час, що дає змогу продовжувати навчання, не відриваючись від свого робочого графіку. [2].

Доступність професійної освіти значно зросла завдяки цифровим платформам, особливо в умовах воєнного стану. Дослідження свідчать, що онлайн-курси та цифрові ресурси можуть значно розширити можливості освіти, надаючи доступ до навчання здобувачів, які через обмеження, спричинені війною або соціально-економічними труднощами, не могли б отримати освіти

традиційним способом. Ці платформи дають змогу здобувачам з різних регіонів, у тому числі з тих, які опинилися в умовах воєнного стану, здобувати нові знання та навички, незважаючи на труднощі, що виникають через географічні чи інші обмеження.

Інноваційне освітнє середовище вимагає інтеграції теоретичних знань з практичними навичками, що допомагає здобувачам освіти краще розуміти значення отриманих знань у реальному житті. Одним із ефективних способів досягнення цього є впровадження проєктного навчання, яке стимулює учнів до активної діяльності та самостійного дослідження.

Одним із сучасних інструментів для реалізації проєктного навчання є програма Canva, яка дозволяє створювати проєкти як індивідуально, так і в групах. Ця платформа допомагає учням не лише цікаво оформити навчальний матеріал, а й дає змогу візуалізувати ідеї через презентації з анімаціями, інфографіку, документи, історії, відео чи навіть сайти. Такий підхід робить процес навчання більш захопливим та інтерактивним, залучаючи здобувачів освіти до творчої діяльності.

Завдяки Canva учні можуть працювати в команді для вирішення конкретних завдань, а також розвивати навички колективної роботи та комунікації. Крім того, використання цієї програми сприяє виконанню практичних завдань, що дозволяють застосувати теоретичні знання на практиці. У результаті учні не лише отримують нові знання, а й здобувають важливі практичні навички, що допомагають їм у подальшій професійній діяльності.

Таким чином, інструменти як Canva сприяють інтерактивному навчанню, даючи можливість здобувачам освіти створювати реальні проєкти, які мають практичну цінність та розвивають ключові навички XXI століття.

Сьогодні існує багато різних інструментів для створення освітніх ресурсів, зокрема інтерактивних вправ, таких як kubbu.com, puzzlecup.com, hotpotatoes.org, LearningApps.org тощо.

Одним із таких потужних інструментів є Learning.app, який дозволяє створювати інноваційні онлайн-курси. Ця платформа не лише ефективно

організовує навчальний процес, але й сприяє залученню здобувачів освіти до активної участі та самостійного навчання. Цей сервер доступний на різних пристроях, що дозволяє здобувачам навчатися в будь-який час і з будь-якого місця, що є особливо важливим у контексті дистанційного навчання.

Цей ресурс дає змогу створювати різноманітні інтерактивні вправи, такі як підстановки, групування, вікторини, кросворди та інші формати завдань. Завдяки можливості створення тестів, викладачі можуть оцінювати рівень засвоєння матеріалу і надавати учням миттєвий зворотний зв'язок. Тести можуть включати різні типи запитань: вибір правильного варіанту, відкриті питання, а також більш складні завдання, що сприяють кращому розумінню теми.

Викладачі, майстри виробничого навчання можуть легко створювати курси, використовуючи інтуїтивно зрозумілі інструменти, що дає змогу адаптувати навчальний матеріал під потреби здобувачів. Платформа дозволяє забезпечити гнучкість у темпі навчання, надає можливість проходити матеріал відповідно до індивідуальних потреб та рівня підготовки здобувача освіти.

Створення інноваційного освітнього середовища є необхідною умовою для забезпечення високої якості професійної підготовки кваліфікованих робітників. Використання сучасних технологій, інтерактивних методів навчання, розвитку критичного мислення та практичних навичок дозволяє підвищити ефективність освітнього процесу. Інноваційний підхід до освіти сприяє формуванню не лише професійних, а й особистісних компетенцій, що є важливими для адаптації до змінюваного ринку праці. Впровадження новітніх методик навчання, інтеграція теоретичних знань з практичним досвідом, розвиток навичок роботи з новими технологіями створюють умови для підготовки кваліфікованих робітників, здатних ефективно працювати в умовах сучасної економіки та індустрії.

Список використаних джерел

1. Мелікова С. О. Інтерактивне навчання – інноваційна форма навчального процесу. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*. 2011. Випуск 206. С. 89–93.
2. Шищенко І. Деякі аспекти впливу цифрових технологій на освітній процес закладів вищої освіти: огляд проблем та викликів. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2022. № 10 (5). С. 44.

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА В УМОВАХ ВІЙНИ: ЯК ЗБЕРЕГТИ МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ОСВІТЯН ТА УЧНІВ

Бриндзак С.В., практичний психолог

ДНЗ «Деражнянський центр професійної освіти»

В умовах триваючого збройного конфлікту українське суспільство зіштовхнулося з безпрецедентною кількістю стресових факторів. Загроза життю, втрата близьких, вимушене переселення, розлука з родиною, економічна нестабільність – ці та інші чинники вимагають особливої уваги до питань ментального здоров'я.

Наразі надзвичайно важливо розвивати психологічну стійкість, адаптивність та гнучкість, необхідні для ефективного функціонування в умовах постійних змін та непередбачуваних обставин.

Психологічна підтримка в умовах війни є критично важливою, адже вона стає тим рятівним колом, який допомагає зберегти ментальне здоров'я та стійкість у надзвичайно складних обставинах. Освітняни та учні, як активні учасники суспільства, які переживають воєнні дії, особливо потребують такої підтримки. Їхнє психічне благополуччя напряму впливає на здатність навчатися, працювати та адаптуватися до постійних змін, які приносить війна.

Під ментальним здоров'ям розуміють психічне здоров'я, що передбачає будь-який рівень розумового, емоційного благополуччя або відсутність психічного розладу [1; 208].

У контексті сучасних викликів, таких як пандемія COVID-19, війна та економічна нестабільність, підтримка ментального здоров'я стає особливо важливою. Важливо створювати умови, які сприяють психічному благополуччю, забезпечувати доступ до психологічної допомоги та підтримувати культуру відкритого діалогу про ментальне здоров'я.

Згідно Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?» ментальне здоров'я є основним правом людини та невід'ємною частиною її загального фізичного стану і кожен громадянин України повинен мати доступ до необхідної психологічної допомоги у важких ситуаціях, пов'язаних з військовими конфліктами, катастрофами, або іншими надзвичайними ситуаціями. А на важливість цього аспекту вказує те, що питання, які стосуються ментального здоров'я особистості, з часом будуть імплементовані до загальних систем реагування на надзвичайні ситуації [2].

Ментальне здоров'я є важливою складовою загального добробуту людини. Його оцінка базується на різноманітних факторах, які допомагають зрозуміти, як можна справлятися зі стресами та викликами повсякденного життя. У цьому контексті критерії ментального здоров'я грають ключову роль у формуванні уявлення про психоемоційний стан особистості. Вони відображають не лише внутрішні переживання, але й соціальне функціонування.

Найчастіше в ролі критеріїв ментального здоров'я виступають:

1. Позитивне самопочуття особистості, що виражається станом радості та задоволення собою в повсякденному житті та дозволяє ефективно впоратися зі стресом та іншими критичними ситуаціями.

2. Гнучкість і адаптованість людини до мінливих умов сьогодення та здатність вирішувати життєві проблеми та встановлювати сприятливі міжособистісні стосунки з іншими.

3. Емоційна стійкість, що дозволяє ефективно керувати емоційно-вольовою сферою особистості.

4. Самовизначеність суб'єкта життєдіяльності, за якої останній має свідомий орієнтир на власні цінності та переконання.

5. Здатність до ефективної комунікації з іншими, результатом якої є сприятливі стосунки.

6. Спроможність до самореалізації та саморозвитку власної ідентичності [3; 79].

Критерії, представлені вище, слугують орієнтиром для оцінки та підтримки психічного благополуччя як окремих осіб, так і суспільства в цілому.

Психологічна підтримка в умовах війни є критично важливою для збереження ментального здоров'я. Освітняни, учні та їхні родини потребують емоційної підтримки та ресурсів для подолання стресу. Важливо створити безпечне середовище, де кожен може обговорити свої почуття. Працівники освіти повинні навчитися розпізнавати ознаки психологічного стресу і надавати допомогу. Заняття з психоемоційного здоров'я можуть допомогти адаптуватися до нових реалій. Розуміння, співчуття та спільні активності зміцнюють згуртованість, що є важливим фактором у подоланні складних часів.

У цілому, збереження ментального здоров'я освітян та учнів є нагальним завданням у сучасних кризових умовах, і для цього необхідно вжити конкретних заходів в освітньому середовищі. З огляду на окреслену проблематику, ефективними шляхами усунення труднощів освітнього простору у сучасних соціокультурних умовах є:

- запровадження спеціальних програм психоедукації учасників освітнього процесу (учителів, батьків, дітей та підлітків) щодо чинників надмірного стресу, його проявів у дітей та дорослих, шляхів подолання дистресу, симптомів посттравматичного стресового розладу;

- здійснення періодичного моніторингу психоемоційного стану усіх учасників освітнього процесу з метою вчасного виявлення у них ПТСР симптомів та ознак психотравми;

- запровадження постійно діючих заходів психопрофілактики розвитку негативних наслідків впливу надмірних або хронічних стресових чинників в учасників освітнього процесу;
- запровадження у систему навчальної підготовки спеціальних програм та курсів, які спрямовані на проблему збереження ментального, психоемоційного здоров'я (наприклад, «Основи психогігієни», «Основи метального здоров'я»), в яких мають акцентуватися теми, що стосуються психопрофілактики та подолання негативних наслідків впливу надмірного/хронічного стресу;
- розроблення методичних рекомендацій та практичних посібників для фахівців щодо психологічного супроводу працівників освіти, дітей та підлітків у освітньому середовищі, їхніх батьків та впровадження їх у навчальний процес;
- забезпечення комплексної, постійнодіючої системи підтримки психоемоційного балансу, ментального здоров'я, подолання несприятливих наслідків впливу надмірних стресових чинників, розвитку навичок саморегуляції, самодопомоги, першої психологічної допомоги, життєстійкості дорослих учасників освітнього простору [4; 3,4].

Війна – це не лише фізичне руйнування, але й глибока психологічна травма, яка впливає на кожну людину, особливо на дітей та тих, хто їх навчає. В умовах постійного стресу, невизначеності та небезпеки, збереження ментального здоров'я стає першочерговим завданням для освітян та учнів. Адже, окрім безпосередньої загрози життю, війна несе з собою цілий спектр психологічних проблем: тривогу, страх, паніку, депресію, посттравматичний стресовий розлад. Ці стани можуть суттєво вплинути на здатність дітей навчатися, а освітян – ефективно працювати.

Збереження ментального здоров'я – це не просто завдання окремих осіб, а спільна відповідальність усього суспільства. Лише об'єднавши зусилля, ми зможемо допомогти дітям та освітянам подолати психологічні наслідки війни та побудувати здорове та стійке майбутнє. Тому, вкрай важливо створити в

освітньому середовищі атмосферу безпеки та підтримки, де кожен зможе отримати необхідну психологічну допомогу.

Список використаних джерел:

1. Ткачишина О. Р. Проблема ментального здоров'я в Україні: психологічний аналіз. *Habitus*. 2023. Вип. 53. С. 207-211.
2. Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?». URL: <https://howareu.com/pro-prohramu#:~:tex>.
3. Калашнікова Л., Руденко Ю. Розуміння сутності ментального здоров'я в контексті комплексного підходу. *Наук. записки. Сер.: Психологія*. 2024. Вип. 1(3). С. 74–81.
4. Омельченко Я. М. Збереження ментального здоров'я дітей в освітньому середовищі у сучасних кризових умовах: Наукова доповідь загальним зборам НАПН України «Захист і підтримка ментального здоров'я українців в умовах воєнного стану: виклики і відповіді», 22 листопада 2024 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2024. Вип. 6(2), С. 1-6.

ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДО НАВЧАННЯ ЯК ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Валенкевич Н.І., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту
неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» за
спеціальністю 053 Психологія

У сучасному світі освітній процес потребує постійного вдосконалення, оскільки традиційні методи навчання часто не здатні забезпечити достатній рівень зацікавленості та мотивації учнівської молоді. Підлітки все більше захоплюються цифровими технологіями, що робить класичні підходи до

навчання менш ефективними. Тому перед педагогами стоїть завдання знайти нові шляхи для залучення школярів до активного навчання та підтримки їхньої мотивації протягом усього навчального року.

Мотивація — це ключовий психологічний фактор, який визначає, наскільки активно особа залучена до навчального процесу, чи прагне вона досягти успіхів у навчанні та наскільки готова долати труднощі на шляху до цієї мети.

Підвищення ефективності навчання та оптимізація пізнавальної діяльності слухачів – одне із основних завдань сучасної профтехосвіти. При цьому неабияке значення мають такі чинники як висока мотивація й прагнення осіб до здобуття нових відомостей. Саме вони відіграють визначну роль під час освоєння знань та умінь, тому в педагогіці та психології цим аспектам приділяється особлива увага.

Підвищення мотивації здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти до навчання може бути ефективним інструментом профілактики девіантної поведінки серед молоді. Девіантна поведінка, яка може включати порушення норм і правил, правопорушення, агресивність або вживання психоактивних речовин, часто виникає через відсутність соціальних орієнтирів, безцільність, відчуття ізоляції чи труднощі в адаптації до життя. У цьому контексті підвищення мотивації до навчання стає важливим механізмом, який допомагає зменшити ймовірність таких проявів і допомагає молоді знаходити сенс та мету в житті.

Ось кілька стратегій, які можуть допомогти знизити девіантну поведінку через підвищення мотивації здобувачів професійної освіти:

1. Інтеграція цілей освіти з реальними життєвими потребами

Для молоді важливо, щоб навчання в професійно-технічних закладах мало практичний і реальний вплив на їхнє майбутнє. Якщо здобувачі освіти чітко розуміють, що здобуті професійні навички можуть допомогти їм влаштуватися на роботу, забезпечити себе і свою родину, це дає їм відчуття власної значущості та мети. Підвищення мотивації через надання знань і

навичок, які мають високу практичну цінність, може допомогти зменшити відчуття безвиході, яке часто є каталізатором девіантної поведінки.

В умовах постійних змін — таких, як глобалізація, економічні кризи, технологічні інновації або війни — важливо, щоб навчальні програми могли швидко адаптуватися до нових умов. Це означає, що освіта повинна бути гнучкою і здатною надавати навички, які відповідають поточним вимогам на ринку праці. Наприклад, в умовах війни може бути підвищений попит на спеціалістів з відновлення інфраструктури, безпеки, логістики або медичних послуг.

2. Сприяння самореалізації та розвитку особистості

Професійна освіта не повинна обмежуватися лише засвоєнням знань і технічних навичок. Важливо також акцентувати увагу на особистісному розвитку, допомагати здобувачам освіти розвивати їхні соціальні та емоційні навички, критичне мислення, творчість та ініціативність. Це може бути досягнуто через впровадження психологічних тренінгів, розвитку лідерських якостей, участь у клубах за інтересами або соціальних проектах, які формують відчуття причетності до важливих справ і спільнот.

3. Створення підтримуючого навчального середовища

Молодь, яка відчуває підтримку від педагогів, одногрупників та батьків, має менше схильності до девіантної поведінки. Підвищення мотивації через створення позитивної атмосфери в навчальних закладах, взаємопідтримку, визнання досягнень студентів, надання зворотного зв'язку та стимулів є важливими складовими профілактики девіантної поведінки. Відчуття безпеки, взаємоповаги та емоційної підтримки допомагає зберегти внутрішню стабільність учнів і сприяє зниженню ризику девіантних проявів.

Створення атмосфери, в якій студенти та викладачі взаємодіють як партнери, а не як лише керівники та учні, є важливим аспектом підтримуючого середовища. У таких умовах зростає рівень довіри та відкритості, що дозволяє створити ефективну комунікацію і знижує стресові ситуації. Розвиток групових

проектів, активна співпраця в командах, а також культивування взаємоповаги між студентами допомагають формувати здорові відносини у колективі.

4. Залучення до практичної діяльності та волонтерства

Професійно-технічна освіта може бути ефективним інструментом для профілактики девіантної поведінки, якщо студенти залучені до реальних проектів або волонтерських ініціатив, що мають важливе соціальне значення. Це не лише підвищує їхню мотивацію до навчання, але й допомагає знайти мету у власній діяльності. Участь у благодійних акціях, допомога військовим чи відновлення інфраструктури можуть стати позитивним виходом для молоді, яка може відчувати себе маргіналізованою чи безпорадною.

5. Розвиток взаємодії з родиною та громадою

Підвищення мотивації до навчання можна також забезпечити через підтримку з боку родини та місцевої громади. Розвиток сімейних програм підтримки та залучення батьків до процесу навчання здобувачів освіти дозволяє створити більш гармонійне середовище для молоді. Крім того, активна взаємодія з місцевими підприємствами та організаціями, які можуть надавати практичні місця для навчання чи стажування, допомагає молодим людям побачити практичну цінність своєї освіти та стимулює їх до подальших досягнень.

6. Профілактика через соціально-емоційне навчання

Соціально-емоційне навчання (СЕН) є одним з важливих інструментів профілактики девіантної поведінки. Воно допомагає молоді розвивати навички самоконтролю, емоційної регуляції, управління стресом, співпраці з іншими людьми та прийняття рішень. Це також сприяє розвитку емоційної інтелігентності, що допомагає уникати ситуацій, що можуть призводити до девіантних проявів. Розвиток емоційної стійкості, самоконтролю, міжособистісних навичок і соціальної відповідальності допомагає здобувачам освіти краще справлятися з життєвими труднощами, підтримувати здорові стосунки з оточуючими і приймати відповідальні рішення. Це також сприяє

створенню більш гармонійного, підтримуючого і безпечного навчального середовища.

7. Формування позитивної картини майбутнього

Важливим аспектом мотивації є створення у здобувачів освіти чіткої та привабливої картини їхнього майбутнього. Вчителі, наставники та тренери можуть допомогти студентам у визначенні їхніх життєвих цілей, створенні плану на майбутнє, що дасть можливість відчувати себе частиною більшої мети. Якщо молодь має ясне уявлення про своє майбутнє, ймовірність девіантної поведінки значно знижується.

Формування позитивної картини майбутнього як профілактика девіантної поведінки є важливою стратегією у навчальному процесі, яка дозволяє знизити ризик проявів девіантної поведінки серед здобувачів освіти, особливо в умовах професійно-технічної освіти. Це дозволяє студентам створити реалістичне і надихаюче бачення свого життя, що сприяє підвищенню їхньої мотивації, самооцінки та впевненості в собі. Позитивна картинка майбутнього є важливою складовою гармонійного розвитку особистості, що допомагає зберігати психологічну стійкість і уникати девіантних проявів у поведінці.

Підвищення мотивації до навчання серед здобувачів професійної освіти є важливим інструментом профілактики девіантної поведінки. Залучення студентів до навчального процесу, створення підтримуючого середовища, розвиток соціальних навичок і надання їм можливості для самореалізації в реальному житті допомагають їм знайти свій шлях, знижуючи ризик девіантних вчинків.

Список використаних джерел:

1. Мотивація до навчання студентів в умовах воєнного стану. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2023/47-2023/5.pdf> (дата звернення: 21.03.2025).
2. Роль навчальної мотивації в системі професійно-технічної освіти. URL: <https://lcptodcz.lviv.ua/news/14-39-50-22-03-2019/> (дата звернення: 21.03.2025).

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Василенко О.В., *методист Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Сумській області*

Сучасні тенденції розвитку освіти України та входження її до світового освітянського простору призводять до стрімких змін ролі, функції керівника закладу освіти та педагогічного працівника, постійно зростаючих вимог до їх професійної компетентності. У цій ситуації активізувався пошук інноваційних моделей як професійної, так і післядипломної педагогічної освіти, подальший розвиток якої значною мірою залежить не тільки від критичного осмислення і врахування накопиченого вітчизняного досвіду, але й від дослідження прогресивних ідей та практичних здобутків світових надбань, що має вивчатися та оцінюватися з метою відбору найефективніших доробок для впровадження у національну систему підвищення кваліфікації.

Сучасному педагогу закладу професійної (професійно-технічної) освіти необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін умов життя. А це можливо лише за умови високого рівня професійної компетентності, наявності розвинених професійних здібностей.

Професійна компетентність – це сукупність ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, необхідних для досягнення мети певного виду професійної діяльності педагога.

Пріоритетом сучасної освіти є формування професійного педагога, генератора творчих ідей, розробника та реалізатора нових освітніх кейсів, активного користувача та популяризатора інновацій.

Сучасний педагог – менеджер освіти повинен бути підготовленим до вирішення нових професійних проблем, що вимагають нестандартних творчих рішень і бути здатним до творчого саморозвитку. На сьогоднішній день перед

педагогічним працівником постає завдання – опанувати основи педагогічної майстерності для усвідомленої та продуктивної професійної діяльності.

Саме менеджер – це професійний прошарок управлінців (методистів), головне завдання яких – координація й організація діяльності педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Практична складова управлінської діяльності, зокрема методиста, спрямована на надання рекомендацій, консультацій, результатом яких є успішна діяльність педагога.

Навчально-методичний супровід методиста навчально-методичного центру професійно-технічної освіти полягає в тому, щоб допомогти педагогу якомога раніше розкрити його потенційні можливості, створити організаційно-методичні умови для самовдосконалення.

Тому діяльність Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Сумській області спрямована на переформатування системи професійного розвитку педагога у форматі STUDY ШКОЛИ: навчаюсь сам – навчаю інших, що будується на принципі партнерства, в основі якого лежить концепція мережевої взаємодії та взаємодії із зацікавленими сторонами, що забезпечує задоволення інтересів педагогічних колективів закладів професійної (професійно-технічної) освіти регіону в постійному підвищенні професійного рівня та можливість адаптуватися до роботи в сучасних складних умовах, увійти в сучасний освітній ринок, знайти власну педагогічну модель з метою одержання якісного результату.

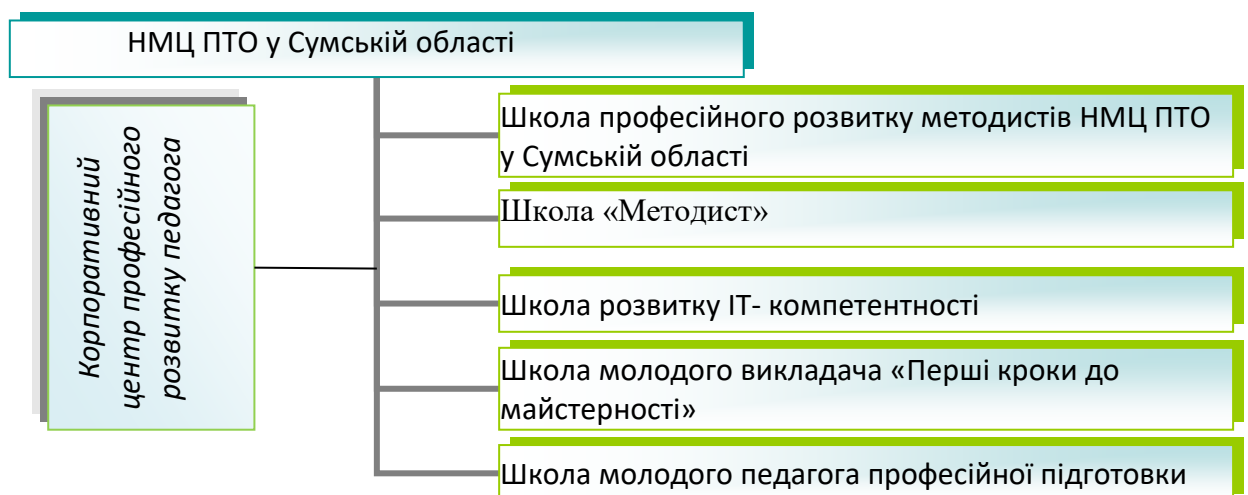
STUDY ШКОЛА передбачає комплексне врахування закономірностей і механізмів цілісного розвитку людини як фахівця, зміну форм підвищення кваліфікації та безперервного навчання впродовж життя. Забезпечує вільний вибір педагога, але поряд із цим й належні критерії оцінювання якості професійних кваліфікацій, результатів роботи педагогічного працівника.

Реалізація ідеї STUDY ШКОЛИ здійснюється через навчання перш за все методистів Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Сумській області.

З метою вдосконалення знань, умінь та навичок формування менеджменту методиста розроблено та затверджено Програму професійного розвитку методиста НМЦ ПТО у Сумській області. Програма передбачає навчання з актуальних питань організації професійного навчання, розвиток soft skills методиста в рамках модернізації освітнього простору. Програмою передбачено формування компетентності методиста через інноваційні форми підвищення кваліфікації, цифрову грамотність, застосування спеціальних інструментів у роботі з педагогічними кадрами, участь у психолого-педагогічних тренінгах, формування індивідуального маршруту методиста.

Навчально-методичний супровід розвитку професійної компетентності педагога закладів професійної (професійно-технічної) освіти здійснюється через організацію навчання у курсовий та міжкурсний періоди, самоосвітню діяльність, в тому числі, роботу шкіл професійного розвитку педагога, що ініційовано навчально-методичним центром.

Виходячи із вимог сьогодення, Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Сумській області продовжує працювати в режимі корпоративного центру професійного розвитку педагога, при якому за допомогою планування, організації, управління і контролю процесів розвитку та освоєння нововведень нарощується освітній потенціал, підвищується рівень його використання, і як наслідок, поліпшується якість роботи. Проектно орієнтована діяльність реалізується через функціонування Шкіл професійного розвитку.

Набуття нових професійних навиків – головне завдання в удосконаленні системи професійного розвитку педагога.

З цією метою Навчально-методичним центром професійно-технічної освіти у Сумській області розроблено Концепцію професійного розвитку педагога з визначеною метою, завданнями та шляхи їх вирішення, означено очікувані результати.

Реалізація Концепції сприяє розвитку якості підготовки педагогічних працівників, оновленню її складу у закладах освіти; підвищенню якості освітньої діяльності; поліпшенню якості неперервного професійного розвитку, вдосконаленню змісту безперервного професійного розвитку, підвищенню кваліфікації педагогічних працівників, забезпеченню функціонування й розвитку конкурентного ринку освітніх послуг у сфері безперервного професійного розвитку педагогічних працівників.

Ідея неперервності освіти уособлює декілька змістових цілеспрямуваль. Це передусім усвідомлення освіти як процесу, що охоплює все життя людини, невинне цілеспрямоване засвоєння людиною соціокультурного досвіду з використанням усіх ланок існуючої освітньої системи, дотримання означеного принципу організації освіти, що спрямована на створення умов для навчання людини протягом усього життя, забезпечення взаємозв'язку і наступності різних ланок освіти.

Освіта протягом життя стає все більш важливою сферою освітніх послуг. Для визначення поняття в сучасній науковій літературі можна зустріти такі стійкі сполучення: «освіта дорослих» (adult education); «продовжена освіта» (continuing education); «подальша освіта» (further education); «відновлювана освіта» (recurrent education) як освіта протягом всього життя шляхом поєднання навчання з іншими видами діяльності, головним чином з роботою; «перманентна освіта» (permanent education); «освіта протягом життя» (lifelong education); «навчання протягом життя» (lifelong learning).

З метою підвищення рівня професійної освіти, фахової майстерності, формування сучасного типу методиста-менеджера створено постійно діюче

професійне об'єднання педагогів у форматі школи «Методист». Школа «Методист» – це форма підвищення кваліфікації методистів, заступників директорів з навчально-методичної (навчальної, методичної) роботи закладів професійної (професійно-технічної) освіти регіону.

Основною метою Школи є адаптація новопризначених педагогічних працівників зазначеної категорії до професійної діяльності та управління процесом становлення їх професійної компетентності, формування потреби в безперервному навчанні, здобутті додаткових компетентностей у сфері освіти, пробудження інтересу до творчості, підвищення рівня професійної освіти, фахової майстерності, удосконалення управлінської діяльності, пошук та підтримка обдарованих управлінців, розвиток їх здібностей, створення умов для професійної самореалізації особистості.

За час роботи у Школі кожен слухач мав можливість ознайомитися з особливостями методичної роботи в епоху цифровізації освіти, медіоосвітою як інноваційною складовою методичної роботи, отримали практичні кейси створення штучного інтелекту та навчилися створювати ігрові контенти із застосуванням їх у своїй роботі.

Підсумком роботи Школи стало створення віртуального методичного кабінету, розроблення е-контенту «Професійний розвиток педагога», системи професійного зростання педагога та реалізація інновацій у формуванні його методичної компетентності.

Навчання у Школі дало змогу методичній службі закладів професійної освіти забезпечити роботу з педагогічними працівниками на сучасному рівні з використанням інноваційних технологій.

Таким чином, в умовах сучасного інформаційного суспільства досягнення життєвого успіху людини неможливе без постійного поповнення освітнього ресурсу. Безперервне отримання нових знань та навичок буде сприяти формуванню творчої особистості, яка вміє ефективно адаптуватися до сучасних вимог професійного зростання педагога.

Вважаю, що STUDY ШКОЛА є формою професійного розвитку педагогічних працівників закладів професійної освіти, які бажають підвищувати свій рівень самоосвіти, володіти інноваційними освітніми методиками й технологіями, прагнуть активно їх використовувати та поширювати у професійному середовищі, продукувати оригінальні, інноваційні ідеї, вносити пропозиції щодо вдосконалення освітнього процесу в професійному закладі та створювати шляхи їх реалізації, і здійснює свою діяльність на практико-орієнтованій основі.

Для професійного педагога важливим аспектом завжди залишається неперервність освіти. У системі неперервного професійного розвитку є високі вимоги до змісту, форм, методів та технологій розвитку професійних компетентностей педагогів, які будуть сприяти підвищенню професійного рівня та розвитку здатностей вирішувати важливі проблеми та освітні виклики сучасності.

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Гадомська І.О., *практичний психолог-методист,
Любарський професійний ліцей Житомирської області*

Страшні реалії сьогодення впливають на кожного з нас. Смерть близьких, руйнування рідної домівки, окупація українських територій, обстріли, бомбардування, пожежі після обстрілів, насильство, загроза смерті та соціально-психологічна криза, в якій знаходиться наша країна,—все це впливає на внутрішні ресурси людини, руйнує її психіку, є психотравмувальним фактором та несе в собі загрозу соціальної дезадаптації, підвищення ризику суїциду, зростання випадків насильства серед різних верств населення, нервово-психічних та психосоматичних зривів. Однією із вразливих категорій суспільства, яка підпадає під вплив травмувальних ситуацій нашого

сьогодення, є діти, котрі достатньо гостро сприймають події, які змінюють стабільність, надійність, безпечність навколишнього середовища. Діти та підлітки – одна з найуразливіших категорій населення, у яких психологічна травма, викликана надзвичайною подією, може істотно порушити весь подальший хід психологічного та психічного розвитку, тому психологу навчального закладу варто запровадити заняття зі здобувачами освіти для профілактики психологічних травм. Але якщо дорослі мають сформовані захисні механізми, то для дітей втрата відчуття безпеки, стабільності, впевненості у завтрашньому дні стала причиною сильного стресу, тривале перебування в якому може призвести до важких наслідків. Саме тому першочерговим завданням батьків, педагогів, вихователів, на сьогоднішній день, є надання невідкладної допомоги та психологічної підтримки дітям, що дозволить їм впоратися зі стресом від війни, а також попередить виникнення більш складних проблем. Стрес – це неспецифічна реакція організму людини у відповідь на сильну та несподівану дію зовнішнього подразника, яка мобілізує ресурси та запускає захисні механізми організму, активізуючи діяльність людини, спрямовану на протидію небезпечним і загрозливим впливам ззовні та адаптацію до нової реальності.

Метою діяльності психологічної служби, передбаченою Положенням про психологічну службу у системі освіти України, є сприяння створенню умов для соціального та інтелектуального розвитку здобувачів освіти, психічного здоров'я, надання психологічної та соціально-педагогічної підтримки всім учасникам освітнього процесу [1].

Особливим видом допомоги учням, що забезпечує особистісний розвиток та виховання в умовах освітнього процесу є психолого-педагогічний супровід. Поняття «супровід» Ю.В.Слюсарев вживав для позначення недерективної форми надання психологічної допомоги, спрямованої «не просто на підсилення або удосконалення, а на розвиток і саморозвиток самосвідомості особистості», допомоги, яка запускає механізми саморозвитку і активізує власні ресурси людини [1].

Умовно можна сказати, що в процесі супроводу фахівець створює умови і робить необхідну і достатню підтримку для переходу від позиції «Я не можу» до позиції «Я можу сам справлятися зі своїми життєвими труднощами». Супровід припускає пошук прихованих ресурсів розвитку людини, опору на її власні можливості і створення націй основі психологічних умов для трансформації зв'язків зі світом та людьми [3]. Супроводжуючи, психолог повинен допомагати активізувати внутрішні ресурси особистості для особистісного розвитку та самовдосконалення через призму відносин зі світом, оточенням (дорослими, одн олітками) та самим собою. Керуючись саме таким уявленням про суть психолого-педагогічного супроводу, в організації та плануванні роботи, яка здійснюється за такими основними напрямками, як: психодіагностика, корекція, консультування (групове, індивідуальне), психологічна просвіта, профілактика, основними завданнями, які ставить практичний психолог перед собою є наступні:

- допомога здобувачам освітніх усвідомленні себе як суб'єктів власної життєдіяльності в просторі соціальних і міжособистісних відносин;
- допомога учням в самоусвідомленні себе як носіїв відповідальності за власну поведінку та прийняття рішень;
- активізація мотиваційної сфери та формування навиків цілепокладання;
- формування навичок розпізнання власних емоцій та вміння розуміти почуття інших людей;
- формування навичок саморегуляції емоційної та поведінкової сфери;
- створення умов для успішної соціально-психологічної адаптації здобувачів освіти;
- допомога у формуванні позитивної Я-концепції, впевненості у власних силах, своєму творчому потенціалі;
- формування установок на постійний саморозвиток і самовдосконалення;
- навчання конструктивних способів подолання професійних та особистісних проблем;

- підвищення рівня конфліктологічної культури учасників освітнього процесу;
- розвиток психолого-педагогічної компетентності педагогів, батьків.
- здійснення просвітницької роботи, організації та проведення превентивних заходів із педагогічними, учнівськими та батьківськими колективами щодо різних форм залежностей, соціально небезпечних ігор, булінгу, насилля в сім'ї, торгівлі людьми, шкідливих звичок, важливості збереження психічного та фізичного здоров'я, попередженню суїцидальних тенденцій, цінності людського життя.

Розглянемо основні напрямки роботи практичного психолога більш детально. Психодіагностика – дослідницько-вимірювальна робота психолога з метою дослідження психологічних особливостей особистості учня для забезпечення можливості реалізації індивідуального підходу в навчанні з метою організації таких умов освітнього середовища, які будуть оптимальними для розвитку та виховання кожного здобувача освіти, а також з метою виявлення тих зон розвитку поведінкової, когнітивної, емоційно-вольової сфер особистості, які потребують розвитку та корекції для успішної реалізації себе в особистому та професійному планах.

Психологічна діагностика передуює педагогічній. У процесі психологічної діагностики вирішуються наступні завдання: виявлення особливостей психічного розвитку; виявлення порушень психічного розвитку, визначення провідного порушення, його причин і співвідношення первинного і вторинного порушень; виявлення сильних сторін розвитку дитини; кваліфікація проблем і резервів сімейної ситуації розвитку дитини. При цьому використовуються такі методи як тестування, проєктивні методики, бесіда, спостереження. Зокрема, на цьому етапі можливо провести визначення рівня розвитку пізнавальних функцій, визначення типу темпераменту дитини, визначення рівня тривожності, рівня агресивності, втомлюваності, мотивації до навчання, соціометричного статусу. Крім того, психолог веде карту супроводу, періодично проводить бесіди з дитиною з метою скорочення адаптаційного

періоду і встановлення доброзичливих відносин з однокласниками і вчителями, надання психологічної підтримки. Результатом діагностики є: визначення структури і глибини порушень; складання прогнозу розвитку дитини на основі співвіднесення виявлених порушень і резервів розвитку.

Психологічне консультування – організоване особливим чином спілкування, взаємодія між двома людьми шляхом бесіди, в ході якої спеціальні знання консультанта (психолога) використовуються для надання

допомоги клієнтові подивитись на свої проблеми збоку, побачити альтернативні шляхи виходу з проблемної ситуації [4].

Психологічна корекція – це тактовний, глибоко індивідуальний, обґрунтований процес психологічного впливу на окремі психологічні сфери (пізнавальну, мотиваційну, комунікативну, емоційно –вольову) з метою виправлення відхилень та забезпечення повноцінного розвитку особистості [4].

Види психокорекційної роботи:

- індивідуальна психокорекція;

- групова психокорекція,

Принципи психокорекційної роботи:

- відкритість для дітей;

- співпереживання дитині та цінування її;

- терплячість до сутності дитини;

- ставлення до внутрішнього світу дитини з добротою, ласкою та ніжністю;

- конфіденційність [5].

Психологічна профілактика – це система заходів, що спрямована на упередження порушень психічного здоров'я, своєчасне усунення та запобігання передумов відхилень у розвитку та становленні особистості, міжособистісних стосунках, запобіганню конфліктних ситуацій [5].

Просвітницька робота практичного психолога закладу освіти пов'язана з повідомленням необхідних психологічних знань педагогічним працівникам, здобувачам освіти, батькам з метою усвідомлення ними цілей, завдань,

можливостей психологічної служби, кола проблем, які вони можуть розв'язати з допомогою психолога.

Основний зміст просвітницької роботи практичного психолога в закладі освіти полягає у тому, щоб:

- знайомити педагогічних працівників, батьків з основними закономірностями та умовами сприятливого розвитку дитини;
- формувати в учасників освітнього процесу потребу в психологічних знаннях, бажання використовувати їх в роботі з дитиною або в інтересах розвитку власної особистості;
- знайомити вихованців з основами самопізнання, самовиховання;
- домагатися розуміння необхідності практичної психології в освітньому закладі [6].

Отже, незалежно від форм та методів роботи психолога в галузі освіти, у кожному конкретному випадку завдання супроводу визначаються особливостями особистості, якій надається психологічна допомога, і тієї ситуації, в якій здійснюється супровід. Суттєвою характеристикою психологічного супроводу є створення умов для переходу особистості до самодопомоги. Умовно можна сказати, що в процесі психологічного супроводу фахівець створює умови і надає необхідну і достатню (але ні в якому разі не надлишкову) підтримку учаснику освітнього процесу для переходу від позиції невіри у власні сили та неможливості знайти вихід із ситуації до позиції переконаності в тому, що тимчасові труднощі йому під силу.

Психологічний супровід – системна діяльність психолога, спрямована на створення комплексної системи психологічних, психолого-консультативних і психотерапевтичних умов, що сприяють розвитку знань, умінь і навичок, успішній адаптації, реабілітації, особистісному становленню, нормалізації стосунків з метою успішної інтеграції та самореалізації особистості учня.

Практичний психолог в навчальному закладі працює за основними напрямками діяльності психологічного супроводу в навчальному закладі:

- надання допомоги в розв'язанні проблем;

- формування здорового способу життя;
- розв’язання особистих проблем розвитку дитини;
- вибір освітнього маршруту;
- подолання проблем розвитку дитини;
- гігієнічне нормування навантаження;
- забезпечення послідовності в роботі з дитиною;
- організація і проведення медико-психолого-педагогічних консилиумів.

Форми взаємодії спеціалістів психолого-педагогічного супроводу можуть бути різноманітними: різні види педрад (ділова гра, круглий стіл, дискусія, семінари, творчі звіти, методичні дні), наради, конференції. Серед них велике значення має психолого-педагогічний консилиум, який найповніше забезпечує єдиний підхід в навчально-виховній роботі до конкретних учнів, робить знання про учня більш різнобічними та об’єктивними, що дозволяє конкретніше планувати завдання і програму допомоги окремому учню.

Список використаних джерел:

1. Положення про психологічну службу в системі освіти України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18> (дата звернення 12.03.2023)
2. Зінченко О. О. Психологічний супровід становлення особистості в освітньому процесі. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/> (дата звернення 02.03.2023)
3. Семаго М. Супровід – це... *Шкільний психолог*. 2003 № 35. С.15-25
4. Про реабілітацію інвалідів в Україні: Закон України від 06.10.05 № 2961-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. N2-3.С. 36.
5. Сучасні методи психологічної корекції та консультування. URL: https://pidruchniki.com/10611207/psihologiya/suchasni_metodi_psihologichnoyi_korektsiyi_konsultuvannya (дата звернення 02.03.2023)
6. Просвітницька та профілактична робота практичного психолога. URL: http://dn.khnu.km.ua/dn/k_default.aspx?M=k0846&T=05&lng=1&st=0 (дата звернення 02.03.2023)

7. Бондар В., Одинченко Л., Постовойтов Є. Благодійна діяльність як передумова розвитку суспільної допомоги дітям з психофізичними вадами. *Дефектологія*. 1996. №4. С.48-52.

8. Концепція спеціальної освіти осіб з психічними та фізичними вадами в Україні. *Дефектологія*. 1996. №1. С.2-15.

РИНОК ПРАЦІ ТА ДЕМОГРАФІЧНІ ВИКЛИКИ: СТАРІННЯ НАСЕЛЕННЯ ТА ДЕФІЦИТ КАДРІВ

Герасименко Ю.С., *завідувачка кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, доктор економічних наук, доцент*

Сучасний ринок праці зазнає суттєвих змін під впливом демографічних процесів, зокрема старіння населення та дефіциту робочої сили. Ці виклики стають особливо актуальними в умовах глобалізації, технологічного прогресу та зміни соціально-економічних умов. Зростання частки літніх людей у структурі населення призводить до збільшення навантаження на пенсійну систему, систему охорони здоров'я та соціального забезпечення. Водночас скорочення кількості економічно активного населення зменшує потенціал економічного розвитку та конкурентоспроможність країн.

Зменшення чисельності працездатного населення спричиняє нестачу кваліфікованих кадрів у різних секторах економіки. Це може уповільнити економічний розвиток, погіршити інноваційний потенціал та підвищити навантаження на працююче населення. Виклики для ринку праці: необхідність адаптації до змін вікової структури робочої сили; попит на професії, пов'язані з доглядом за літніми людьми; зростання потреби у підвищенні кваліфікації та перепідготовці працівників; активне залучення жінок, мігрантів та людей старшого віку до трудової діяльності.

У сучасному світі відбуваються стрімкі зміни, і однією з найпомітніших демографічних тенденцій є зростання частки літнього населення. Даний процес охоплює велику кількість розвинених країн світу, сприяючи розвитку нового економічного напрямку – «срібної економіки». Срібна економіка – це економічний сектор, спрямований на задоволення потреб та використання потенціалу літніх людей. Він охоплює товари й послуги, пов'язані з охороною здоров'я, доглядом, фінансовими послугами, дозвіллям, технологіями для активного старіння та іншими сферами, що сприяють підвищенню якості життя людей старшого віку.

Глобальні демографічні зміни свідчать про швидке зростання частки літнього населення. За прогнозами, до 2050 року майже третина жителів України буде у віці 60 років і старше. Водночас цей процес уже зараз впливає на ринок праці [1].

Це означає, що роботодавці змушені адаптувати свої підходи до управління персоналом, зокрема, розробляти стратегії для залучення та утримання працівників старшого віку. Важливими аспектами стають підвищення кваліфікації, гнучкі форми зайнятості та створення вікової інклюзивності на робочих місцях.

Крім того, старіння населення впливає на економіку, адже зменшується кількість працездатного населення, що може призвести до дефіциту робочої сили та зростання навантаження на соціальні системи. У зв'язку з цим держава та бізнес мають приділяти більше уваги підтримці активного довголіття, розвитку програм перекваліфікації та мотивації літніх працівників до продовження професійної діяльності.

Важливо також враховувати психологічні та соціальні аспекти. Збільшення тривалості життя та поліпшення якості медичних послуг дозволяють людям працювати довше, однак потрібні механізми, що допоможуть уникнути дискримінації за віком та забезпечити рівні можливості для всіх вікових груп.

Серед чинників, що сприяють зростанню ролі людей старшого віку на ринку праці, на перший план виходить глобальний та довготривалий процес старіння населення. Зі збільшенням частки літніх людей у суспільстві посилюється їхній вплив на різні сфери життя, зокрема й економічну активність. До інших важливих факторів належать зростання тривалості життя та активного періоду працездатності, технологічний розвиток, а також зростання частки осіб із вищою освітою серед старшого покоління. Це сприяє покращенню умов праці, підтриманню здоров'я та підсилює мотивацію до професійної діяльності. Водночас залученість літніх людей у ринок праці визначається не лише їхнім особистим бажанням, а й фінансовою необхідністю забезпечення доходу [2].

За даними Моніторингу МОП щодо соціального захисту, у 2010–2020 роках уряди різних країн світу ініціювали 291 захід пенсійної реформи, причому 150 із них (понад половину) були спрямовані на поступове підвищення віку виходу на пенсію. Із цієї кількості 100 заходів безпосередньо передбачали збільшення пенсійного віку, а ще 50 містили непрямі механізми реалізації цієї мети. Таким чином, світовий досвід реформ свідчить, що найбільш поширеною стратегією оптимізації пенсійних витрат і збільшення надходжень є саме підвищення пенсійного віку, оскільки воно розглядається як більш доцільна альтернатива порівняно зі скороченням реальних доходів пенсіонерів або зростанням податкового навантаження на роботодавців і працівників [3].

Для України зростання рівня залученості людей старшого віку до ринку праці набуває критичного значення, оскільки війна спричинила суттєві зміни в чисельності та віковій структурі населення. За оцінками ООН, протягом 2022–2023 років загальна кількість населення в межах міжнародно визнаних кордонів України зменшилася на 6,5 мільйона осіб (-15%), і станом на початок 2024 року становила 37,4 мільйона. Зокрема, чисельність дітей віком 0–14 років скоротилася на 1,3 мільйона (-20%), осіб працездатного віку 15–59 років – на 4,2 мільйона (-16%), а населення пенсійного віку (60 років і старші) – на 1,1

мільйона (-10%). Водночас частка осіб віком 60+ у структурі населення зросла до 26,3% [4].

За прогнозами ООН, навіть за найбільш оптимістичним сценарієм чисельність населення України в довгостроковій перспективі продовжуватиме зменшуватися, а приріст очікується лише серед старших вікових груп. Як наслідок, рівень старіння населення зростатиме.

Очевидно, що нинішня чисельність населення України, зокрема працездатного віку, значно скоротилася порівняно з періодом до повномасштабного вторгнення і залишатиметься нижчою у майбутньому. Зменшення кількості жителів спричиняє скорочення сукупного споживання, що, у свою чергу, веде до зниження попиту на товари та послуги. Це може негативно позначитися на бізнесі, скорочуючи їхні доходи та прибутки. Одним із можливих шляхів виходу із ситуації є активізація інвестицій у підвищення ефективності виробництва. Водночас це може ускладнювати питання збільшення заробітної плати для кваліфікованих працівників.

Однак, якщо буде здійснено необхідні структурні реформи, насамперед у виробничій та професійній сферах, це може прискорити соціально-економічний розвиток країни. Зростаюча економіка створюватиме додатковий попит на робочу силу, що сприятиме розширенню пропозиції праці, зростанню рівня заробітної плати та, як наслідок, розширенню виробництва й підвищенню рівня зайнятості в окремих секторах та економіці загалом.

Список використаних джерел:

1. Срібна економіка. Як старіння населення трансформує ринок праці.
URL: <https://budni.robota.ua/hr/sribna-ekonomika-yak-starinnya-naselennya-transformuye-rinok-pratsi>
2. Paul J Nicholson, Grant V Mayho. Ageing and employment: are patients ever too old to work? — British Journal of General Practice. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5198596/>

3. World Social Protection Report 2020-22: Social protection at the crossroads — in pursuit of a better future. International Labour Office. URL: <https://www.ilo.org/publications/flagship-reports/world-social-protection-report-2020-22-social-protection-crossroads-pursuit>

4. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2024). World Population Prospects 2024. URL: <https://population.un.org/wpp/>

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ , ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Головко Г.О., *заступник директора з навчально-виробничої роботи*

ДНЗ «Глухівське вище професійне училище»

Якість професійної (професійно-технічної) освіти залежить від багатьох факторів, серед яких неостанню роль відіграє цифрова трансформація освітнього процесу, про що вказано в проєкті Концепції цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року. У документі зазначається, що «сьогоднішня система освіти і науки має зазнати докорінних цифрових змін та відповідати світовим тенденціям цифрового розвитку для успішної реалізації кожною людиною свого потенціалу», крім того, звертається увага, що «дедалі більше професій потребують набуття високого рівня цифрових навичок та володіння новими технологіями»[1].

Протягом останніх двох десятиріч років, відбувається процес переходу від традиційного навчання до навчання на базі комп'ютерних технологій. Сучасні інформаційні технології дають змогу підвищити та вдосконалити ефективність освітнього процесу. Під час реформування освіти у закладах освіти прогресивно розробляється концепція дистанційної освіти, що передбачає розробку різноманітних технологій, у тому числі технології змішаного навчання. За концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні: дистанційна

освіта – це форма навчання, рівноцінна з очною, вечірнього, заочною та екстернатом, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання. В останні десятиліття швидко розвиваються науково-методичні основи дистанційного навчання[2].

Українське законодавство не містить терміну «змішане навчання». Нормативні документи розкривають лише поняття «дистанційної освіти». Термін «змішане навчання» вжито (без пояснення) в листі МОН №1/9-629 від 13.11.2020 «Щодо організації освітнього процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти з 16 листопада 2020 року», де вказано: «рекомендуємо в закладах професійної (професійно-технічної) освіти з 16 листопада 2020 року проводити навчання за змішаною формою із внесенням відповідних змін до графіку освітнього процесу та розкладу занять з огляду на епідемічну ситуацію в кожному конкретному регіоні та закладі П(ПТ)О».

Змішане навчання активно запроваджувалося у закладах вищої освіти, тому нині переважна більшість досліджень та інших публікацій про нього стосується саме вищої освіти. Змішане навчання у сфері професійної (професійно-технічної) освіти має додаткову специфіку [1].

У багатьох країнах професійну (професійно-технічну) освіту сприймали як таку, яку неможливо надавати дистанційно. Але останніми роками з'являється щоразу більше прикладів і доказів того, що змішане навчання в закладах П(ПТ)О, особливо в поєднанні з практичною підготовкою на виробництві/підприємстві, має багато переваг над «традиційним». Правове поле не обмежує заклади освіти, які справді хочуть запровадити змішане навчання.

Змішане навчання дає такі переваги для закладу П(ПТ)О:

- збільшує доступність до П(ПТ)О для більшої кількості здобувачів освіти;
- робить навчання більш доступним для осіб з інвалідністю, доступним для здобувачів з географічно віддалених регіонів;
- зменшує витрати на організацію освітнього процесу;
- може вирішити проблему з обмеженим аудиторним фондом, браком

приміщень для навчання у закладі П(ПТ)О;

- забезпечує додатковий розвиток м'яких умінь у здобувачів освіти;
- надає можливість об'єктивно оцінити вміння здобувачів освіти за допомогою симуляторів, тренажерів тощо.

Змішане навчання має також низку переваг для здобувачів П(ПТ)О:

- доступ до навчальних матеріалів у будь-який зручний момент;
- автономія здобувача/-ки освіти;
- ефективно поєднувати навчання з іншими видами діяльності та розвитку;
- набуті досвіду роботи з цифровими інструментами;
- більший інтерес до навчання (через використання цифрових технологій, інноваційних методик і підходів, гейміфікацію тощо);
- здобувачі освіти під час змішаного навчання запам'ятовують більше матеріалу;
- розвиток м'яких умінь [3].

ДНЗ «Глухівське вище професійне училище» впродовж чотирьох років здійснював освітній процес з використання технологій дистанційного навчання, реалізуючи при цьому «змішану» та дистанційну форму навчання. Тобто дисципліни загальноосвітнього, загально-професійного, професійно-теоретичного спрямування викладалися для здобувачів освіти в синхронному та асинхронному режимах, дотримуючись співвідношення 50%/50%. Проведення навчальних занять в синхронному режимі здійснювалося шляхом організації онлайн-уроків через сервіси для проведення відеоконференцій Zoom та Meet. Викладачі на свій розсуд розподіляли теми курсів по складності та об'ємності матеріалу на ті, які будуть опрацьовані учнями самостійно за наданими вказівками та рекомендаціями та ті, що потребують спільної роботи викладача зі здобувачами освіти. При цьому перевага у проведенні занять в синхронному режимі надавалася лабораторно-практичним, практичним роботам, уроках засвоєння нових знань тощо. Асинхронний режим навчання реалізується через єдину освітню платформу Google Classroom. Навчальний матеріал подається як

матеріал, завдання, запитання, де прописується детальна інструкція, надаються рекомендації, терміни щодо його виконання. Прикріплюються посилання на онлайн підручники, відеоуроки, презентації, узагальнюючі онлайн тести, опитувальники в Google формі. Планування та проведення уроків здійснюється відповідно до розкладу навчальних занять. Натомість професійно-практична підготовка в закладі була організована очно. Тож здобувачі освіти мали змогу в майстернях відпрацювати під керівництвом майстра виробничого навчання необхідні навички. При цьому всі матеріали уроків завжди дублювалися майстром виробничого навчання на освітній платформі Google Classroom. Це давало змогу здобувачам освіти скористатися потрібними матеріалами в будь-який момент, систематизувати весь матеріал.

2024/2025 р.н. для училища розпочався важко - з 02.09.2024 року ДНЗ «Глухівське вище професійне училище» здійснює освітній процес віддалено, використовуючи технології дистанційного навчання і роботи педагогічного колективу. Через неможливість проведення уроків виробничого навчання в майстернях закладу освіти, прийнято рішення здійснювати освітній процес з усіх видів підготовки дистанційно. В пригоді став напрацьований практичний досвід та різноманітні курси підвищення кваліфікації педагогів з питання цифрової компетентності. Робоче місце майстра виробничого навчання зазнало перетворень, адже з облаштованих майстерень перемістилося до квартир і особистих майстерень майстрів виробничого навчання. Виникла потреба в ефективній організації уроку виробничого навчання в онлайн-форматі. Застосування різних організаційних форм навчання в умовах «дистанційного» навчання на уроках виробничого навчання дало змогу сфокусувати процес на особистості того, хто навчається; змістити акценти на їх цілеспрямовану, інтенсивну і контрольовану самостійну роботу. Все це сприяло розвитку відповідального ставлення здобувачів освіти до навчальної діяльності, самомотивування, особистій активності.

Сучасна професійна освіта не може бути осторонь цифрового навчання. Як і промисловість, професійне навчання також перебуває в

безперервному процесі змін. Вміти ефективно працювати на відстані, добре розумітися на технологіях та бути медіаграмотним — надважливі навички 21 століття. Зараз перед кожним педагогом України постало випробування, як відпрацювати ці навички разом зі здобувачами освіти в реальному часі під час дистанційного навчання.

Педагогічним колективом ДНЗ «Глухівське ВПУ» за період 4-ох років створено свою систему ефективної роботи в онлайн-форматі. Звісно, вона ще не досконала і не підходить абсолютно всім закладам освіти, але ми вдосконалюємося, навчаємося, знаходимо кращі інструменти змішаного та дистанційного навчання.

Список використаних джерел

1. Бєдов А. М. Цифровізації освіти – впровадження в освітній процес. URL: <https://infourok/cifrovizacii-obrazovaniya-vnedrenie-v-obrazovatelniy-process>
2. Деміда Б., Сагайдак С., Копіл І. Система дистанційного навчання: огляд, аналіз, вибір. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. URL: <http://ena.lp.edu.ua/Lviv-Polytechnic-National-University-Institutional>.
3. Масліч С.В. Особливості організації освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти в умовах дистанційного навчання. *Підготовка майстра виробничого навчання, викладача професійного навчання до впровадження в освітній процес інноваційних технологій* : матеріали IV Всеукраїнського науково-методичного семінару (5 листопада 2020 р.). Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів, 2020. С. 61–63.
4. Змішане навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Навчально-методичний посібник / уклад. Оксана Пасічник, Юлія Єлфімова, Христина Чушак, Олена Шинаровська, Андрій Донець. Київ: 2021. 92 с.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Головко Д.Ю., *старша викладачка кафедри технологій навчання, охорони праці та інклюзивної освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України*

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну спричинило безпрецедентні виклики для всієї системи професійної (професійно-технічної) освіти, висвітливши критичну потребу у переосмисленні підходів до підготовки кваліфікованих робітників. В умовах воєнного та післявоєнного відновлення країни особливої актуальності набуває запровадження інноваційних освітніх технологій, спрямованих на формування сучасних професійних компетентностей, адаптованих до реалій українського ринку праці та потреб економіки відновлення [1].

Інноваційні підходи в освіті передбачають цілеспрямовану трансформацію традиційних форм, методів і змісту навчання з урахуванням цифровізації, автоматизації виробництва та викликів глобальної нестабільності [7]. Зокрема, мова йде про впровадження:

- цифрових освітніх середовищ;
- адаптивного та персоналізованого навчання;
- STEM-орієнтованих підходів;
- симуляційного та ситуаційного навчання;
- інтеграції елементів дуальної освіти.

Ці новації мають ґрунтуватися на актуальному аналізі потреб ринку праці, а також на інституційній здатності закладів ЗП(ПТ)О до змін [4].

Одним із ключових векторів трансформації професійної освіти є цифровізація. Використання платформ Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams, Fobizz, а також засобів штучного інтелекту (ChatGPT, Diffit, Khanmigo

тощо) сприяє адаптації змісту навчання до індивідуальних освітніх траєкторій та умов змішаного або дистанційного навчання [6].

Зокрема, використання генеративного ШІ в освітньому процесі дозволяє:

- моделювати виробничі ситуації;
- створювати адаптивні завдання;
- автоматизувати зворотний зв'язок;
- розширити можливості інклюзивного навчання [3].

Це критично важливо для регіонів, що зазнали руйнувань, де фізичний доступ до лабораторій і майстерень обмежений.

У контексті відбудови України особливу цінність має інтеграція STEM-освіти в професійну підготовку. Міждисциплінарні проекти, зокрема ті, що поєднують будівельну справу, енергетику, логістику та екологію, готують здобувачів до реальних викликів, що постають під час відновлення інфраструктури [5].

Використання 3D-моделювання, Arduino-проектів, моделювання виробничих процесів із застосуванням CAD/CAE-систем дозволяє реалізувати компетентнісний підхід у повному обсязі [5].

Одним із найперспективніших напрямів є впровадження віртуальних симуляторів, VR/AR-технологій, цифрових тренажерів. Такі рішення дають змогу моделювати умови праці в небезпечних або недоступних середовищах без ризику для життя [2]. Наприклад, у підготовці електрогазозварників, трактористів, операторів дорожньої техніки VR-симуляції дозволяють закріплювати навички без споживання матеріалів і без додаткових витрат на пальне.

Дуальна освіта, як засіб інтеграції навчання з реальним виробництвом, є ефективним інструментом у післявоєнний період, коли зростає попит на робітників, що одразу можуть включитися у процеси будівництва, логістики, аграрного виробництва тощо. Залучення підприємств до розроблення індивідуальних освітніх маршрутів і практичної підготовки стає запорукою швидкого працевлаштування випускників [8].

Інноваційні підходи мають враховувати потреби всіх категорій здобувачів освіти, включаючи внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю, тих, хто втратив доступ до традиційного навчального середовища. Гнучке навчання, асинхронні формати, модульність і цифрова підтримка навчального процесу — це основа рівного доступу до професії [7].

Навчання кваліфікованих робітників має включати компоненти громадянської відповідальності, етичних практик, екологічної обізнаності та цифрової грамотності. Адже відбудова України — це не лише про інфраструктуру, а й про відповідальне суспільство, здатне до сталого розвитку.

Сучасні технології та інноваційні освітні моделі стають стратегічним ресурсом підготовки робітників, спроможних не лише працювати за новими стандартами, а й брати участь у розбудові нової України. Для цього потрібна комплексна трансформація змісту освіти, перепідготовка педагогічних кадрів, розширення цифрової інфраструктури та посилення державно-приватного партнерства.

Список використаних джерел

1. Головка Д. Цифрова трансформація у сфері освіти: виклики та можливості для підготовки кваліфікованих кадрів. Актуальні питання у сучасній науці. 2023. № 11(17).
2. Головка Д. Ю. Застосування віртуальної та розширеної реальності як інструментів сучасних цифрових технологій в освіті. Теорія і практика використання інформаційних технологій в умовах цифрової трансформації освіти : матеріали Всеукр. науково-практ. конф., м. Київ, 29 черв. 2023 р. Київ, 2023. С. 19–21.
3. Головка Д.Ю. Штучний інтелект у діяльності педагога закладу професійної (професійно-технічної) освіти: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО “УМО” НАПН України, 2024. 73 с.
4. Гуревич Р., Габрійчук Л. Е., Герасименко Н. В. Професійна освіта в ххі столітті: проблеми і перспективи. Наукові записки Вінницького державного

педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : педагогіка і психологія. 2020. № 63. С. 103–108.

5. Дуткевич Р. Ф., Регейло Т. С., Гладун Н. Г. Впровадження концепцій stem-проектів у закладах професійно-технічної освіти: розвиток нового підходу до навчання і підготовки кадрів. Innovative research and perspectives of the development of science and technology : Abstracts of IV International Scientific and Practical Conference, м. Stockholm, 29–31 січ. 2024 р. С. 220–223.

6. Doehner M. Artificial intelligence in foreign language teaching. Techniques & technologies to support sustainable education in the academic sphere : Elara Conference, Sofia. 2024. P. 129–139.

7. Integration of information technologies into innovative teaching methods: improving the quality of professional education in the digital age / Н. Kravchenko et al. Data and metadata. 2024. Vol. 3. P. 431.

8. Martseniuk L., Hruzdiev O. Dual education as a means of effective combination theory and practice. Ekonomika ta derzhava. 2021. No. 3. P. 58.

СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Гончаренко Л.І., заступник директора з навчальної роботи

ДПТНЗ «Сумський центр ПТО»

Сучасний ринок праці висуває високі вимоги до рівня підготовки кваліфікованих робітників. У зв'язку з цим модернізація професійної (професійно-технічної) освіти (П(ПТ)О) стає пріоритетним завданням. Одним із ключових аспектів такого оновлення є створення інноваційного освітнього

середовища, яке сприяє формуванню компетентного, конкурентоспроможного фахівця.

Інноваційні підходи до освіти дозволяють не лише оновити зміст навчальних програм, а й покращити методи та засоби навчання. Завдяки цифровим технологіям, інтерактивним методикам і тісній співпраці з роботодавцями з'являється можливість створення більш ефективної моделі підготовки спеціалістів, яка відповідає сучасним вимогам ринку праці.

Важливою умовою розвитку професійної освіти є адаптація до змінних умов економіки, впровадження концепції навчання протягом життя (lifelong learning) та формування у здобувачів освіти критичного мислення, гнучких навичок і здатності до самостійного прийняття рішень. Створення сучасного освітнього простору допоможе підвищити якість підготовки робітничих кадрів, що, своєю чергою, сприятиме розвитку економіки та суспільства загалом.

Складові інноваційного освітнього середовища

1. Впровадження сучасних освітніх технологій

- Використання цифрових платформ та електронних ресурсів для навчання (LMS, віртуальні лабораторії, онлайн-курси).
- Використання технологій доповненої та віртуальної реальності (AR/VR) для відпрацювання практичних навичок.
- Адаптивне навчання з використанням штучного інтелекту.

2. Дуальна освіта та співпраця з роботодавцями

- Залучення підприємств до процесу навчання.
- Створення навчально-виробничих центрів на базі закладів освіти.
- Організація стажувань і практичного навчання на реальному виробництві.

3. Сучасна матеріально-технічна база

- Оснащення лабораторій та майстерень сучасним обладнанням.
- Використання 3D-принтерів, робототехнічних систем, автоматизованих верстатів.

4. Інтерактивні методи навчання

- Гейміфікація освітнього процесу для підвищення мотивації учнів.
- Використання проектної методики та кейс-методів.
- Проблемно-орієнтоване навчання, що дозволяє розвивати критичне мислення.

Цифровізація освіти є ключовим чинником її інноваційного розвитку. Використання онлайн-платформ, віртуальних тренажерів та інтерактивних навчальних матеріалів сприяє підвищенню ефективності навчального процесу та індивідуалізації підходів до навчання.

Дистанційні технології дозволяють розширити доступ до якісної освіти незалежно від місця проживання. Використання мобільного навчання, електронних бібліотек і чат-ботів для підтримки учасників освітнього процесу сприяє підвищенню автономності освітнього процесу.

Також важливим аспектом є захист персональних даних та кібербезпека в освітньому середовищі, що вимагає впровадження відповідних стандартів та навчання здобувачів освіти безпечному користуванню цифровими технологіями.

Розвиток цифрових компетенцій у викладачів і здобувачів освіти є необхідною умовою для успішної реалізації цифрових інструментів у професійній освіті. Для цього необхідні курси підвищення кваліфікації, інтеграція цифрових модулів у навчальні програми та активне використання сучасних освітніх технологій в освітньому процесі.

Інноваційне освітнє середовище потребує якісної підготовки викладачів. Необхідними є:

- Постійне підвищення кваліфікації педагогів через вебінари, тренінги, стажування.
- Обмін досвідом із міжнародними партнерами.
- Використання методики наставництва та коучингу.
- Опанування сучасних цифрових технологій і методик дистанційного навчання.

- Впровадження новітніх педагогічних стратегій, орієнтованих на компетентнісний підхід.
- Психолого-педагогічна підтримка для ефективної роботи в умовах швидких змін освітнього середовища.
- Мотивація викладачів до безперервного саморозвитку та професійного вдосконалення.

Моніторинг та оцінка ефективності інновацій. Для забезпечення якості підготовки необхідно:

- Упровадження системи контролю якості освіти.
- Аналіз успішності випускників на ринку праці.
- Отримання зворотного зв'язку від роботодавців та випускників.

Висновки

Створення інноваційного освітнього середовища в закладах професійної освіти є необхідною умовою для підготовки висококваліфікованих спеціалістів, які здатні адаптуватися до викликів сучасного ринку праці. Впровадження сучасних технологій, цифровізація навчального процесу, співпраця з роботодавцями та розвиток педагогічного персоналу забезпечують ефективність професійного навчання.

Системний підхід до модернізації професійної освіти дозволяє не лише покращити якість навчання, а й підвищити конкурентоспроможність випускників. Вони отримують не тільки технічні знання, а й ключові компетенції, необхідні для успішної кар'єри та особистісного розвитку.

Таким чином, інноваційне освітнє середовище є важливим фактором формування кваліфікованих фахівців, які можуть ефективно працювати в умовах сучасної економіки, сприяти розвитку суспільства та використовувати новітні технології для свого професійного зростання.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» зі змінами 2025 р. №2145-VIII від 05.09.2017.

2. Закон України від 19.06.2022 №2312-IX «Про внесення змін до Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» щодо окремих аспектів підготовки кваліфікованих робітників в умовах воєнного стану та відновлення економіки.

3. Державний стандарт професійної освіти України.

4. Міністерство освіти і науки України. Офіційний сайт: <https://mon.gov.ua>.

5. Наукові статті та дослідження з питань інноваційного розвитку освіти.

6. Міжнародні дослідження з цифровізації освіти (UNESCO, OECD, World Bank).

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Гончарова Ю. О., методист

ДНЗ «Сумське вище професійне училище будівництва та автотранспорту»

Цифровізація освіти є вимогою сьогодення у зв'язку із інтенсифікацією цифрових трансформацій, поширенням цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі, а також вибором Україною інноваційно-орієнтованого вектору розвитку системи освіти (що цілком виправдано в умовах глобалізаційних зрушень та інтеграції).

Освітнє середовище - цілеспрямовано побудований в закладі освіти простір, в якому здійснюється освітній процес та створені необхідні й достатні для його учасників умови щодо ефективного і безпечного досягнення цілей навчання і виховання. Саме в умовах інформаційно-освітнього середовища, заснованого на основі інформаційних систем, мереж, ресурсів і технологій, продуктивно реалізується компетентнісний підхід у підготовці майбутніх

кваліфікованих робітників до повноцінної життєдіяльності в сучасному інформаційному суспільстві [3, с. 7-8].

Учені (В. Биков, О. Спірін, О. Пінчук, Т. Близнюк, І. Крамаренко, Л. Карташова та інші) переконливо доводять, що створення інформаційно-освітнього середовища у професійному (професійно-технічному) закладі освіти передбачає: осучаснення навчальних матеріалів у контексті розвитку науки, техніки та культури; використання інноваційних методів і форм подачі навчального матеріалу; моніторинг рівня пізнавальних можливостей і навчальних досягнень здобувачів освіти та своєчасне внесення коректив у методику оволодіння знаннями; використання методу самонавчання здобувачів освіти через дотримання принципів послідовності, швидкості сприйняття матеріалу та можливості самоконтролю ними якості здобутих знань.

Фактором підтвердження пріоритетності цифрового освітнього середовища над традиційним є інноваційність цифровізації як інструменту організації навчання. Впровадження інновацій та цифрових технологій в освітній процес стимулюють у здобувачів освіти розвиток різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей майбутніх випускників. Вказаний фактор свідчить про відкритість цифровізованої системи освіти, її здатність до передбачення і прогнозування на основі перманентної переоцінки цінностей, налаштованості на активні та конструктивні дії в швидко змінних ситуаціях [4, с.402].

При цьому осучаснення інформаційно-освітнього середовища закладу професійної (професійно-технічної) освіти потребує цілеспрямованого реформування: проєктування та використання комп'ютерно-орієнтованих методичних систем навчання майбутніх фахівців, удосконалення системи підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників та керівних кадрів закладу професійної (професійно-технічної) освіти. Пріоритетами при побудові інформаційно-освітнього середовища у закладі освіти мають бути: широке використання в освітньому процесі інформаційно-комунікаційних технологій, впровадження технологій дистанційного навчання, цифровізація

управлінських процесів на різних рівнях тощо. Технологічними принципами його розбудови має бути використання в закладі освіти електронної бібліотеки, дистанційних технологій навчання, електронного документообігу, хмарних інтернет-сервісів тощо [1, с. 193].

Освітній процес при цьому забезпечується використанням електронних підручників, електронних навчально-методичних комплексів з підготовки за професіями тощо. Саме їх використання робить освітній процес інтерактивним, цікавим, вони активізують мотивацію здобувачів освіти до навчання. Меншою популярністю користуються засоби гейміфікації та симуляції, доповненої та віртуальної реальності через недостатню на даний час методичну інформацію щодо їх застосування в освітньому процесі [2, с. 55-56].

Основними викликами сьогодення для учасників освітнього процесу у закладі професійної (професійно-технічної) освіти (здобувачів освіти, викладачів, майстрів виробничого навчання) є низька забезпеченість системи цифровою інфраструктурою та відсутність належного рівня цифрових компетенцій. Визначальним для галузі інформаційно-комунікаційних технологій в професійній освіті та розвитку інформаційно-освітнього простору України є створення цільового інформаційно-освітнього середовища неперервного розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності педагогічних працівників, бібліотекарів та керівних кадрів закладу освіти, ознайомлення їх з новими актуальними розробками в галузі інформаційно-комунікаційних технологій; підвищення кваліфікації педагогічних працівників з урахуванням особливостей професійного закладу освіти [1, с. 194-195].

Отже, сьогодні ми можемо спостерігати як Україна впевнено крокує у реформуванні системи професійної освіти, що базується на створенні сучасного та актуального освітнього простору, поєднанні традиційного й інноваційного навчання майбутніх кваліфікованих робітників. Новітні технології глобально впливають на форми, підходи, методи та засоби реалізації навчання, але їхній стрімкий розвиток потребує одночасного розвитку методик їх застосування в умовах освітнього процесу закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

Список використаних джерел

1. Биков В., Спирін О., Пінчук О. Проблеми та завдання сучасного етапу інформатизації освіти. *Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України)* / за ред. С.В. Бартош. Київ: Видавничий дім «Сам», 2017. С. 191–198.
2. Близнюк Т. Цифрові інструменти для онлайн і офлайн навчання: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. 64 с.
3. Інформаційно-освітнє середовище професійно-технічних навчальних закладів: посібник / уклад.: Карташова Л. А., Юрженко В. В., Гуралюк А. Г., Липська Л. В., Гуменна Л. С., Зуєва А. Б., Шупік І. М., Ростока М. Л., Шевченко В. Л.; за наук. ред. Лузана П. Г. Київ: ІПТО НАПН, 2017. 124 с.
4. Крамаренко, І. С., Фонарюк, О. В., Зацерківна, М. О. Цифровізація освіти – нові виклики та перспективи розвитку. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка»*, 2 (7), 2022. С. 392-404.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ – СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Горностаєва І.В., методист Навчально-методичного центру
професійно-технічної освіти у Сумській області

Стан справ у галузі освіти, темпи і глибина перетворень не повністю задовольняють потреби особистості суспільства і держави, – це зазначено у Національній доктрині розвитку освіти України. Реформа професійно-технічної освіти покликана забезпечувати умови для розвитку та вдосконалення системи, підготовки робітничих кадрів, розширення можливостей щодо набуття теоретичних знань, практичних умінь і професійних навичок. [1]

Сучасне виробництво та техніка неможливі без робітничих кадрів

високого рівня кваліфікації, яких готує професійна (професійно-технічна) освіта. На даному етапі розвиток професійних (професійно-технічних) навчальних закладів пов'язаний з необхідністю розв'язання проблеми підвищення інтелектуального рівня пізнавального і творчого потенціалу здобувачів освіти. Загальною проблемою для багатьох країн є пошук засобів для розвитку пізнавальних і творчих здібностей, підвищення ефективності навчання.

Творчий підхід викладачів та майстрів виробничого навчання професійних (професійно-технічних) навчальних закладів до вибору змісту, форм, методів та засобів навчання, максимального використання досягнень сучасної педагогічної науки, нових педагогічних і виробничих технологій – це якісна підготовка кваліфікованих робітників.

Нині розроблено велику кількість технологій навчання, що спонукає до теоретичного та практичного узагальнення, аналізу, класифікації та вибору оптимальних.

Актуальним у професійно-практичній підготовці кваліфікованих робітників системи професійної (професійно-технічної) освіти є використання традиційних та впровадження нових інноваційних технологій навчання.

З метою підготовки кваліфікованих фахівців, конкурентоздатних на ринку праці, таких, які вільно володіють своєю професією та готові до постійного професійного зростання, соціальної і професійної мобільності зазначено у нормативних документах. Реалізація цієї мети – це підвищення якості освіти.

Якість освіти визначається сукупністю показників, що характеризують різні аспекти навчальної діяльності: зміст освіти, технології навчання, матеріально-технічне забезпечення, кадровий потенціал.

Завдяки швидким темпам сучасного життя система професійної освіти повинна розвиватися, змінюватися. Сьогодні більшість навчальних закладів системи професійної (професійно-технічної) освіти працюють в інноваційному режимі.

У педагогічній теорії і практиці навчально-виховного процесу відбулися істотні зміни, що сформували нову систему освіти в Україні, яка зорієнтована на входження у світовий освітній простір. Це викликало появу освітніх інновацій, які суттєво змінили освітній процес.

На сучасному етапі навчання настала необхідність переходу від «передачі знань» до «навчання вчитися», «навчати жити». Потрібно навчати учня осмислювати подану тему, підбирати до неї інформацію, яка допоможе реалізувати проблему. Отже, зробити навчання цікавим, повернути інтерес до вивчення предметів, посилити бажання навчатися – спонукає учнів до пошуків. Сприяти вирішенню поставлених перед освітою завдань мають інноваційні технології навчання.

XXI століття – це час переходу до високотехнологічного інформаційного суспільства, у якому якість людського потенціалу, рівень освіченості і культури всього населення набувають вирішального значення для економічного і соціального поступу країни.

Урядом України у «Програмі діяльності Кабінету Міністрів України «Назустріч людям», накреслено основні соціально-економічні орієнтири, серед яких найбільш важливими питаннями є і створення нових робочих місць, а також забезпечення країни якісною освітою світового рівня. [2].

Найбільш важливими залишаються питання щодо створення нових робочих місць, а це є основними соціально-економічними орієнтирами, що забезпечують країну якісною освітою світового рівня.

Метою державної Національної програми «Освіта» («Україна XXI ст.») є виведення освіти нашої держави на рівень розвинутих країн світу, що можливо лише за умов відходу від авторитарної педагогіки та впровадження сучасних педагогічних технологій (інновацій) у навчання, а також перехід на інноваційний характер навчання, який передбачає створення науково обґрунтованої педагогічної системи і вимагає спеціальних досліджень та напруженої праці педагогів.

У вітчизняній педагогічній літературі терміни «інновація», «інноваційний

процес» майже не вживалися. У наш час ситуація змінилася. Кожен автор ці терміни трактує по різному, але у практиці вони використовуються досить широко, про це свідчить становлення нового напрямку у педагогічній науці та практиці педагогічної інноватики.

Новація – це потенційно можлива зміна, то інновація – це зміна реалізована, така, яка з можливості стала реальністю.

Більшість дослідників розглядає новацію як зміну, що здійснюється цілеспрямовано і має прогресивну спрямованість на підвищення ефективності освіти. Новації часто пов'язуються з модернізацією.

«Інноваційне навчання» – процес і результат такої навчальної та освітньої діяльності, яка заохочує введення інноваційних змін в існуючу культуру, соціальне середовище. Таке навчання пов'язане з творчим пошуком на основі наявного досвіду.

Щоб учень закладу професійної (професійно-технічної) освіти був конкурентоспроможним робітником, його професійна підготовка значною мірою залежить від професійної і педагогічної майстерності викладача та майстра виробничого навчання. Відмова від традиційних методів навчання має неабияке значення. Інноваційна діяльність педагога професійної школи пов'язана з проектуванням і реалізацією інноваційних технологій. Її ефективність полягатиме за умов наявності системи прогностичних, проектувальних, конструктивних, організаційних, комунікативних, рефлексивних, аналітичних та інших умінь.

Таким чином, до інноваційних технологій входить система умінь, що забезпечує проектування і реалізацію навчально-виховного процесу.

Отже, інноваційні технології – це цілеспрямований системний набір прийомів, засобів організації навчальної діяльності, що охоплює весь процес навчання від визначення мети до одержання результатів. Система ґрунтується на внутрішніх умовах навчання. Тому «педагогічні технології» пов'язані з ідеями і досвідом психології, соціології, системного аналізу тощо. [3]

Педагоги професійної школи у своїй роботі частіше застосовують такі

педагогічні технології: інформаційно-розвивальні, діяльнісні, розвивальні, особистісно орієнтовані. Педагогічні технології – змістова техніка реалізації системи всіх компонентів педагогічного процесу, спрямована на досягнення поставленої мети; закономірна педагогічна діяльність, яка реалізовує науково обґрунтований проект навчально-виховного процесу і має вищий рівень ефективності, ніж традиційні методики.

У монографії «Педагогічні технології у неперервній професійній освіті» (С. Сисоєва, А. Алексюк, П. Воловик та ін.) педагогічна технологія витлумачена як раціональний спосіб досягнення свідомо визначеної освітньої (навчальної, виховної) мети [4]. У навчально-методичному посібнику «Освітні технології» (за загальною редакцією О. Пехоти) педагогічну технологію визначено як систему раціональних способів досягнення поставленої мети, наукове організування навчально-виховного процесу, що визначає найбільш раціональні та ефективні способи досягнення кінцевих освітньо-культурних цілей. [5]

Якісні зміни у підготовці кваліфікованих робітників зумовлюють необхідність інноваційного розвитку освітнього процесу професійних (професійно-технічних) навчальних закладів.

Отже, якість оновлення всієї системи професійної підготовки кадрів залежить від комплексного підходу до інноваційної освітньої стратегії закладів професійної (професійно-технічної) освіти, який відображає головну її спрямованість. Завдяки різноманітності інноваційних технологій процес навчання є дійсно творчим, збуджує зацікавленість учнів, поліпшує розуміння і засвоєння матеріалу, сприяє формуванню і вихованню освіченого, творчого, професійно здібного кваліфікованого робітника, розвитку в нього підприємницьких моделей поведінки, цілеспрямованості, активної життєвої позиції.

Виходячи з вище викладеного, інноваційні технології навчання – це шлях до підвищення якості освіти та професійної компетентності учнів. Вони формують внутрішню мотивацію до активного сприйняття, засвоювання та

передачі інформації, сприяють розвитку комунікативних якостей і підвищують пізнавальну активність. За інноваційними технологіями навчання – майбутнє професійної (професійно-технічної) освіти.

Список використаних джерел

1. Методичні основи створення підручника нового покоління для професійно-технічних навчальних закладах (методичні рекомендації) / уклад. А.Г. Гуралюк, О.В. Діденко, Г.В. Єльнікова та ін.; за наук. ред. Л.А. Карташової. Київ, ТОВ «Поліграфсервіс», 2014. 80 с.
2. Програма «Назустріч людям», затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 4 лютого 2005 р.
3. Ніколаєнко С.М. Інноваційний розвиток професійно-технічної освіти в Україні. Київ: Книга, 2007.
4. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті / уклад. С.О. Сисоєва, А.М. Алексюк, П.М. Воловик, О.Е. Кульчицька, Л.Е. Сігаєва, Я.В. Цехмістер та ін.; за ред. С.О.Сисоєвої. Київ: Віпол, 2001. 502 с.
5. Пехота О. М., Кітенко А. З., Лабарський О. М. Освітні технології. Київ: А.С.К., 2000.

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Горячкіна Ю.В., *майстер виробничого навчання*

ДПТНЗ «Дніпровський центр професійно-технічної освіти

Повномасштабне російське вторгнення, що триває з лютого 2022 року, глибоко вплинуло на всі аспекти українського суспільства, включаючи сферу освіти. Страшні реалії повномасштабної війни вплинули на кожного з нас. Смерть близьких, руйнування рідної домівки, окупація українських територій, бомбардування та обстріли, – усе це виснажує внутрішні ресурси людини,

руйнує її психіку. Часті атаки на енергетичну інфраструктуру, житлові будинки та навчальні заклади створили атмосферу постійної загрози та руйнування.

Тривалий характер конфлікту свідчить про поглиблення кризи психічного здоров'я здобувачів освіти, батьків та викладачів. Умови, в яких опинились здобувачі освіти, викладачі та батьки є надзвичайно складними [1]. Крім того, взаємозв'язок психологічного добробуту здобувачів освіти, викладачів та батьків передбачає, що стратегії підтримки повинні в ідеалі охоплювати всі ці групи, визнаючи їхній взаємний вплив.

Війна спричинила значні психологічні наслідки для українських здобувачів освіти. Соціологічні опитування виявили, що здобувачі освіти мають проблеми з депресією, тривожністю та розладами сну. Серед здобувачів освіти спостерігається посилення загального страху перед війною. Здобувачі освіти відчувають значний психологічний дистрес, включаючи тривожність, страх, дратівливість та труднощі з концентрацією уваги. Війна не лише вплинула на психічне здоров'я здобувачів, але й погіршила їхню успішність.

Війна також мала значний вплив на психічне здоров'я викладачів. Викладачі повідомляють про посилення негативних емоцій, таких як тривога, страх, смуток та гнів, дратівливість, низьку мотивацію до роботи, низький рівень концентрації. Перехід на дистанційне навчання та збільшення робочого навантаження призвели до посилення втоми та виснаження. Більшість викладачів потребують допомоги, і прагнуть покращити свої навички надання психологічної підтримки як собі, так і здобувачам освіти..

Батьки в Україні також відчувають посилення психологічного дистресу внаслідок війни. Після початку війни батьки повідомили про збільшення у своїх дітей усіх проблем з інтерналізацією, екстерналізацією та увагою, тривожністю, депресією та самотністю. Діти стають замкнутими, втрачають інтерес до всього, уникають навчання та спілкування з однолітками. Тому вирішення проблем психічного здоров'я батьків є надзвичайно важливим для загального добробуту сім'ї.

Державою запроваджені поточні програми та ініціативи з психологічної

підтримки в українській освіті. Реалізується низка програм та ініціатив, спрямованих на психологічну підтримку учасників освітнього процесу [2]. Міністерство освіти і науки України за підтримки Першої леді Олени Зеленської розробляє політику, протоколи та інструменти для надання необхідної підтримки здобувачам освіти.

Міжнародні організації відіграють важливу роль у підтримці психологічного добробуту в українській освіті. ЮНЕСКО та ЮНІСЕФ співпрацюють з Міністерством освіти і науки над ініціативами з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. Глобальне партнерство в галузі освіти (GPE) надає значне фінансування для підтримки цих програм, включаючи навчання та ресурси. Неурядові організації та волонтери також роблять значний внесок у психологічну підтримку.

Психологічний стан та психічне здоров'я під час військових дій є вкрай важливим. Багато учасників освітнього процесу переживають виснаження, спустошення, втому, відчувають тривогу й паніку. Психологи сформулювали корисні поради, як опанувати себе в критичних умовах, як допомогти близьким та підтримувати здоровий психічний стан в критичних умовах. Як зазначає Державна служба якості освіти України, значну частину педагогічного процесу варто присвятити організації спілкування учнів у месенджерах; виконанню дітьми вправ та завдань, що передбачають врегулювання емоційного стану, психологічне розвантаження тощо [3-5]. Запропоновані наступні методи та підходи до психологічної допомоги.

Терапія, орієнтована на травму, когнітивно-поведінкова терапія (TF-CBT): TF-CBT є ефективним методом втручання для дітей та підлітків, які пережили травматичні події, включаючи війну. Вона поєднує когнітивні та поведінкові методи з поступовим зануренням у травматичні спогади в безпечному середовищі. У терапії беруть участь як дитина, так і її батьки/опікуни. Доведено, що TF-CBT зменшує симптоми ПТСР, депресії та поведінкових проблем. Терапія адаптована для різних видів травм, включаючи війну та конфлікти.

Десенсибілізація та репроцесуалізація рухом очей (EMDR): EMDR є ефективним методом для зменшення яскравості та емоційної інтенсивності травматичних спогадів. Терапія передбачає зосередження на травматичному спогаді одночасно з білатеральною стимуляцією (наприклад, рухами очей). EMDR може бути корисною для осіб, яким важко вербалізувати свій травматичний досвід. Основні психологічні організації визнають EMDR ефективним методом лікування ПТСР.

Ігрова терапія: Ігрова терапія використовує гру як природну мову для дітей, щоб виражати та опрацьовувати емоції та переживання, включаючи травму. Вона створює безпечний простір для дітей, щоб опрацьовувати болісні емоції та зняти напругу. Ігрова терапія може покращити соціально-емоційний добробут, підвищити академічну успішність та розвинути навички подолання труднощів. Ігрова терапія, орієнтована на травму, наголошує на створенні безпечного та передбачуваного середовища та наданні дітям свободи керувати власною грою.

Втручання на основі усвідомленості: Втручання на основі усвідомленості можуть бути альтернативним або допоміжним підходом до методів лікування, орієнтованих на травму. Вони зосереджуються на неупередженому усвідомленні думок, емоцій та тілесних відчуттів у теперішньому моменті. Ці методи можуть допомогти зменшити румінацію, уникнення та гіперзбудження, пов'язані з ПТСР. Усвідомленість, орієнтована на травму, адаптує практики, щоб уникнути тригерів та сприяти безпеці для осіб, які пережили травму.

Психологічна перша допомога (PFA): PFA є рекомендованою негайною психосоціальною відповіддю після катастроф та криз. Її мета - зменшити початковий дистрес та сприяти короткостроковому та довгостроковому адаптивному функціонуванню. PFA зосереджується на безпеці, комфорті, стабілізації, зборі інформації, практичній допомозі, зв'язку з соціальною підтримкою та навичках подолання труднощів. Її можуть надавати працівники першої допомоги, медичні працівники, шкільні кризові групи та навчені волонтери.

Наявність численних науково обґрунтованих методів втручання надає спектр варіантів для задоволення різноманітних потреб осіб, які постраждали від воєнної травми. Багатоетапний підхід, що включає різні методи, може бути найефективнішим. Увага до підходів, орієнтованих на травму, у різних методах втручання (TF-CBT, ігрова терапія, усвідомленість) підкреслює важливість розуміння та задоволення конкретних потреб та потенційних тригерів осіб, які пережили травму. Підхід, орієнтований на травму, гарантує, що втручання здійснюються таким чином, щоб мінімізувати ризик повторної травматизації та сприяти почуттю безпеки та розширення можливостей.

Навчальний процес зазнав кардинальних змін внаслідок повномасштабного вторгнення російських військ на територію України в лютому 2022 року. Воєнні події, що відбуваються в Україні, є стресом для усіх учасників освітнього процесу. Війна в Україні має глибокий та багатогранний вплив на психічне здоров'я всіх учасників освітнього процесу. Високий рівень стресу, тривожності, депресії та ПТСР серед здобувачів освіти, викладачів та батьків підкреслює нагальну потребу у всебічній та стійкій системі психологічної підтримки. Існуючі програми та ініціативи, що реалізуються за підтримки держави, міжнародних організацій та НУО, є важливим першим кроком, але необхідно докласти значних зусиль для подолання існуючих викликів, таких як обмежені ресурси, ризики для безпеки та травматизація.

Список використаних джерел:

1. Освіта України в умовах воєнного стану. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2022/Mizhn.serp.n.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Nauk-metod.zbirnyk-Osv.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu-20Innovatsiyna.ta.projektna.diyalnist.pdf>
2. Освіта в Україні в умовах воєнного стану. Психологічний супровід учасників освітнього процесу. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2022/Mizhn.serp.n.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Inform->

analychn.zbirnyk-Osvita.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu.Psykholohichnyy.suprovid.uchasnykiv.osvitnoho.protsesu.pdf

3. Психологічна підтримка в умовах війни. URL: <https://dovidka.info/psychologichna-pidtrymka-v-umovah-vijny/>

4. Коли світ на межі змін: стратегії адаптації. *Психологічна підтримка вчителів та дітей у часи війни* / уклад. Д. Арцимєєва, Г. Терентьєва, О. Чуйко, В. Шкуро, А. Голотенко; за заг. ред. Л. Залюбовської. URL: <https://drive.google.com/file/d/1r0qbJVj-lXfSjLtvzvJDeicK5YFI6wZL/view>.

5. Як вчителю організувати свою роботу під час війни: рекомендації Державної служби якості освіти

НАВИЧКИ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Грибовська Ю.М., кандидат економічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Фінансова грамотність – це сукупність знань, умінь і навичок, що дозволяють ефективно управляти власними фінансами, планувати бюджет, заощаджувати та інвестувати кошти, а також уникати фінансових ризиків [1]. Для педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О) ці навички є особливо важливими, оскільки вони не лише впливають на рівень їхнього добробуту, але й формують приклад для здобувачів освіти, допомагаючи їм оволодіти основами фінансової грамотності.

Основні навички фінансової грамотності педагогічних працівників ЗП(ПТ)О:

1. Планувати і контролювати свої доходи та витрати – уміння аналізувати доходи й витрати, розподіляти фінансові ресурси, уникати імпульсивних і емоційних витрат. Для цього необхідно:

- вести облік доходів і витрат за допомогою мобільних додатків або таблиць (довільно створених, Word, Excel);
- аналізувати щомісячні витрати й визначати можливі економії;
- планувати великі покупки та витрати заздалегідь;
- встановлювати фінансові ліміти для різних категорій витрат.

Приклад: викладач фіксує всі витрати та доходи протягом місяця і помічає, що 20 % коштів витрачається на імпульсивні покупки. Він вирішує встановити ліміт на такі витрати та направити частину коштів на заощадження.

2. Розумно витрачати – уміння відрізняти необхідні витрати від необов'язкових. Основні аспекти:

- аналіз співвідношення ціни та якості товарів і послуг;
- використання знижок, акцій та програм лояльності;
- уникнення імпульсивних і емоційних покупок.

Приклад: викладач купує канцелярське приладдя не в роздрібних магазинах, а через онлайн-платформи, використовуючи знижки.

3. Створювати заощадження – відкладати частину доходу замість витрат на поточні потреби. Заощадження забезпечують фінансову стійкість, досягнення поставлених фінансових цілей, управління фінансовими стресами. Для цього необхідно:

- регулярно відкладати певний відсоток доходу (отриманих грошей);
- використовувати різні методи заощаджень, такі як депозитні рахунки або інвестиційні інструменти;
- визначати конкретні цілі заощаджень.

Приклад: викладач відкладає 10 % своєї заробітної плати щомісяця на майбутню подорож або на непередбачені витрати.

4. Формувати фінансові цілі – постановка коротко- та довгострокових фінансових цілей (наприклад, купівля житла, навчання, пенсійні заощадження).

Фінансові цілі повинні відповідати методиці SMART: бути конкретними, вимірюваними, досяжними, реалістичними та мати визначені терміни.

Приклад: майстер виробничого навчання прийняв рішення накопичити 5000 грн. на навчальний курс за 6 місяців (короткострокова ціль) та створити недержавне пенсійне накопичення за 10 років, сплачуючи щороку 5000 грн (довгострокова ціль).

5. Уникати боргів – оцінка кредитних пропозицій, розрахунок реальної вартості кредиту, уникнення надмірної боргової залежності, особливо під високі відсотки.

Варто пам'ятати правило: борги блокують накопичення. Поки в людини будуть борги, вона не зможе накопичувати.

Щоб не потрапити у боргову пастку, необхідно:

- використовувати кредити тільки для важливих цілей (освіта, житло);
- вчасно сплачувати заборгованість, уникати прострочень;
- аналізувати умови кредиту перед його оформленням.

Приклад: викладач вирішує взяти кредит на навчання, але обирає програму з низьким відсотком і можливістю дострокового погашення.

6. Розуміти та оцінювати ризики:

- оцінка потенційних загроз – аналіз можливих фінансових ризиків (інфляція, зниження доходів, зміни валютного курсу тощо);
- розподіл ризиків – застосування стратегій диверсифікації, страхування, накопичення резервного фонду;
- аналіз ринку та трендів – розуміння впливу зовнішніх факторів на фінансове становище (економічна ситуація, зміни в законодавстві тощо).

Диверсифікація – це вкладення коштів у різні активи з метою зниження фінансових ризиків.

Приклад: педагогічний працівник вирішує взяти кредит на 50000 грн для придбання автомобіля.

Аналіз ризиків:

- якщо зменшиться заробітна плата або зросте інфляція, повернення кредиту може стати складним;
- високий відсоток по кредиту може збільшити загальну суму виплат;
- якщо автомобіль вийде з ладу або знеціниться, можливі додаткові витрати.

Працівнику необхідно:

- порівняти умови кількох банків;
- розрахувати, чи є можливість погашати кредит навіть за несприятливих умов;
- розглянути варіант часткового фінансування власними заощадженнями;
- вивчити можливість страхування від непередбачених витрат.

7. Інвестувати – уміння розподіляти кошти між різними активами (депозити, акції, облігації тощо) для отримання доходу та збереження капіталу.

Інвестування допомагає створювати пасивний дохід, основні напрями:

- вклади в акції, облігації, нерухомість;
- використання депозитів для накопичення;
- вивчення ринку перед інвестуванням.

Приклад: а) викладач відкриває депозит із вигідною ставкою або купує акції стабільної компанії; б) вирішує інвестувати у фондовий ринок, але обирає різні активи замість вкладення всіх коштів в один інструмент.

8. Розпізнавати фінансові шахрайства – уміння захищати свої фінансові інтереси, знання законодавчих норм та уникнення шахрайства.

Навичка передбачає:

- перевірку інформації про фінансові пропозиції;
- уникнення сумнівних схем заробітку;
- захист фінансового номеру телефону (прив'язаний до банківських рахунків) – встановлення 12 значного паролю або використання окремого номера телефону для фінансових рахунків, відмінного від того, яким педагогічний працівник користується для повсякденного спілкування;
- захист персональних даних.

Приклад: викладач отримує пропозицію інвестувати у швидкий заробіток, але після аналізу розуміє, що це фінансова піраміда.

Навички з фінансової грамотності необхідно розвивати за рахунок застосування комплексних підходів, що охоплюють різні форми навчання, саморозвитку та впровадження фінансових технологій:

1. Організація професійних тренінгів і курсів:

1.1. Проходження курсів підвищення кваліфікації – включення фінансової грамотності у програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

1.2. Використання сертифікованих освітніх програм від банків, фінансових установ, державних та міжнародних організацій.

1.3. Участь у вебінарах та онлайн-курсах – проходження безкоштовних або платних курсів на платформах Coursera, Prometheus, EdEra.

2. Впровадження фінансової грамотності у професійне середовище:

2.1. Проведення тематичних семінарів і майстер-класів – регулярні зустрічі з представниками банків, фінансових компаній, експертами з економіки (обговорення кейсів із реального життя щодо бюджетування, інвестування, захисту прав споживачів).

2.2. Створення фінансових клубів у навчальних закладах – організація дискусійних груп, де викладачі разом зі здобувачами освіти аналізують фінансові новини, вивчають особливості ведення бюджету, знайомляться з новими фінансовими інструментами (складання бюджету, аналіз витрат, тестування інвестиційних платформ).

3. Самостійне навчання та практика:

3.1. Читання спеціалізованої літератури – ознайомлення з книгами про фінансову грамотність: «Багатий тато, бідний тато» (Р. Кійосакі), «Найбагатша людина у Вавилоні» (Дж. Клейсон), «Думай і багатій» (Наполеон Гілл), «Думай, як мільйонер» (Т. Харв Екер), «Психологія грошей» (Морган Хаузел).

3.2. Систематичне ведення особистого бюджету з метою контролю за емоційними та імпульсивними витратами, купівля продуктів за заздалегідь складеним списком.

4. Використання цифрових фінансових технологій – ознайомлення з можливостями мобільного банкінгу, цифрових гаманців та платіжних систем.

Отже, навички фінансової грамотності – це вміння, доведені до автоматизму шляхом багаторазових повторень тих самих дій на практиці. Навички впливають не лише на особисте життя працівника, а й на його професійний розвиток, підприємницькі можливості та добробут суспільства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Грибовська Ю. М. Основи фінансової грамотності в закладах професійної (професійно-технічної) освіти: електронний навчальний курс. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2024. 70 с.

СУЧАСНИЙ УРОК АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ВИКОРИСТАННЯ КОМІКСІВ, ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ МОВНИХ НАВИЧОК

Гуда В.Ю., викладачка іноземної мови та зарубіжної літератури

КЗ «Свалявський професійний коледж» ЗОР

У статті розглянуто роль коміксів як ефективного засобу розвитку мовних навичок на уроках англійської мови. Проаналізовано їхній потенціал у вдосконаленні читання, письма, говоріння та аудіювання, а також підвищенні мотивації учнів до вивчення мови. Подано практичні рекомендації щодо використання коміксів на уроках англійської мови..

Ключові слова: комікси, мовні навички, читання, письмо, аудіювання, говоріння, мотивація, інтерактивні технології.

Кожний урок має свого вчителя, своє ім'я, свою власну драматургію...

Сучасний урок – це не лише передача знань, але й створення комфортного середовища для навчання, яке сприяє всебічному розвитку учнів.

Головна мета сучасного уроку – зробити процес навчання цікавим, інтерактивним і ефективним і створити умови для всебічного розвитку учня,

формування ключових компетентностей, критичного мислення, творчості та самостійності в роботі.

Для створення власних коміксів потрібно: визначити навчальну мету, яку ми бажаємо досягти за допомогою створеного коміксу; створити захоплюючий сюжет, що буде цікавим для учнів та допоможе їм вивчати англійську мову; створити прості та зрозумілі ілюстрації, що доповнюють сюжет та допомагають візуалізувати текст; написати прості та зрозумілі діалоги, що допоможуть учням практикувати англійську мову.

Які ж сервіси використати?

Звісно, сервісів для створення коміксів існує чимало, але нас цікавлять прості та функціональні. Найбільш вдалим програмами є:

Canva: онлайн-інструмент для створення коміксів за допомогою шаблонів.

Pixton: дозволяє створювати яскраві та змістовні історії без необхідності спеціальних навичок.

MakeBeliefsComix: безкоштовний ресурс для створення коміксів з різноманітними персонажами та фонами.

Storyboard That: інструмент для створення навчальних коміксів з великою бібліотекою шаблонів та персонажів.

Comic Factory - інноваційна платформа, розроблена для створення коміксів зі штучним інтелектом для перетворення описаних оповідей у привабливі комікси

Super comics (Знайшов) - сервіс для створення навчальних коміксів українською мовою

Ефективні стратегії застосування коміксів на уроках англійської мови:

1. Передбачення сюжету – учні переглядають зображення без тексту та прогнозують зміст історії.
2. Заповнення пропусків – використання коміксів із пропущеними репліками або словами для розвитку мовлення та граматики.
3. Створення власних коміксів – учні вигадують сюжет, діалоги та оформлюють комікс самостійно.

4. Аналіз персонажів – обговорення характерів, мотивів та емоцій персонажів коміксу..
5. Переписування діалогів – трансформація неформальних реплік у більш формальну або іншу стилістичну форму.
6. Розширення історії – додавання передісторії або альтернативного завершення коміксу.
7. Аудіоінсценізація – озвучення коміксу для покращення вимови та інтонації.
8. Переклад і адаптація – переклад коміксу рідною мовою або адаптація під інший контекст.
9. Граматичний аналіз – виявлення та пояснення граматичних конструкцій у тексті коміксу.

Використовувати комікси на уроках англійської мови можна:

- Як розвиток читання: читати комікси разом із учнями і обговорювати сюжет, використовувати готові комікси для введення нових слів та граматичних структур. Наприклад, комікс із діалогами може демонструвати використання Past Simple або модальних дієслів. Запитати, що станеться далі, щоб стимулювати передбачення.

- Як письмо: запропонувати учням завершити комікс із незакінченим сюжетом, учні можуть створювати власні комікси на задану тему.

- Як розвиток говоріння: розігрувати сцени з коміксів як театральні постановки, використовувати комікси для проведення рольових ігор.

- Як розвиток критичного мислення: обговорювати теми коміксів: головних героїв, їхні дії, ідеї, які вони передають.

Приклад уроку на тему "Професії" з використанням коміксів:

1. Підготовчий етап:

1. Показати учням комікс без тексту, лише зображення персонажів у різних професійних ролях.

2. Запропонувати учням визначити професії, зображені на малюнках, та обговорити, що, на їхню думку, відбувається в кожній сцені.

2. Основний етап:

1. Роздати учням комікс із заповненими діалогами.
2. Прочитати комікс разом, звертаючи увагу на нову лексику та граматичні структури, пов'язані з професіями.
3. Обговорити з учнями, чи співпали їхні припущення з реальним сюжетом коміксу.

3. Творчий етап:

1. Запропонувати учням створити власний комікс на тему "Моя майбутня професія" за допомогою онлайн-інструментів.
2. Після створення коміксів учні можуть презентувати свої роботи групи, практикуючи навички говоріння.

Інтеграція коміксів з іншими методами вивчення мови:

- ❖ Комікси можуть бути ефективним інструментом для повторення та закріплення пройденого матеріалу.
- ❖ Вправи на переклад можуть допомогти учням краще зрозуміти значення слів та виразів у контексті коміксів.
- ❖ Використання коміксів може стимулювати учнів до написання власних історій англійською мовою.

Рис 1. Приклад коміксу

Сучасні технології, зокрема штучний інтелект (ШІ), активно проникають у сферу освіти, відкриваючи нові можливості для викладання іноземних мов. Одним із цікавих та ефективних інструментів є використання коміксів, створених за допомогою ШІ.

Комікси вже давно довели свою ефективність у розвитку мовних навичок, адже вони поєднують візуальний контент із текстовими елементами, що полегшує сприйняття інформації та сприяє її засвоєнню. Однак традиційне створення коміксів потребувало значних витрат часу та художніх здібностей. Сьогодні ШІ може значно спростити цей процес, допомагаючи педагогам генерувати якісний навчальний контент швидко й ефективно.

Можливості штучного інтелекту у створенні коміксів ШІ-технології дозволяють:

- ❖ Автоматично створювати ілюстрації за текстовими описами, що дає можливість легко адаптувати комікси під будь-яку тему.
- ❖ Генерувати діалоги відповідно до заданих мовних рівнів, що забезпечує відповідність змісту віковій категорії та рівню знань учнів.
- ❖ Використовувати різні стилі оформлення, що допомагає зробити комікси більш привабливими для учнів.
- ❖ Анімувати персонажів, що може стати додатковою мотивацією для учнів під час вивчення мови.

Висновок

Використання коміксів на уроках англійської мови є ефективним засобом розвитку мовних навичок, оскільки вони: сприяють збагаченню словникового запасу; допомагають розуміти контекстне значення слів та виразів; розвивають критичне мислення та навички читання; мотивують учнів через використання візуальних та текстових елементів.

Застосування штучного інтелекту для створення коміксів відкриває нові перспективи в навчальному процесі. Завдяки таким технологіям викладачі можуть швидко генерувати інтерактивний та цікавий контент, що підвищує рівень зацікавленості учнів у вивченні мови. Використання коміксів у

поєднанні з ІІІ – це не лише крок у майбутнє освіти, а й ефективний метод формування мовних компетентностей у сучасних учнів.

Список використаних джерел

1. <https://vseosvita.ua/c/pedagogy/post/36254>
2. https://znayshov.com/News/Details/servis_dlia_stvorennia_navchalnykh_komiksiv_ukrainskoiu_movoju
3. https://allright.com/uk/blog/teacher_blog_ua/komiksi-yak-diyevij-instrument-dlya-vikladachiv-anglijskoyi-movi-na-urokah
4. <https://naurok.com.ua/zastosuvannya-innovaciy-nih-form-ta-tehnologiy-u-procesi-vikladannya-ukra-nsko-movi-ta-literaturi-342436.html>

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО РОБІТНИКА: ВИКЛИКИ І МОЖЛИВОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Денисенко О.Г., *викладач-методист, практичний психолог,
КЗО «Покровське вище професійне училище» ДОР»,
с. Олександрівка, Дніпропетровська область*

Сучасний світ швидко змінюється, і майбутнє робітниче місце вимагає від людей не тільки професійних навичок, але й певних психологічних якостей. Успішна особистість майбутнього робітника повинна бути адаптованою, креативною, здатною до саморозвитку та ефективної взаємодії з іншими людьми. Сучасні соціально-економічні та політичні реалії вимагають нових підходів до підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Особливу увагу слід приділяти не лише їхньому професійному розвитку, а й формуванню соціально успішної особистості. Умови воєнного стану створюють додаткові психологічні виклики, що вимагають відповідного супроводу та підтримки.

Майбутній кваліфікований робітник повинен мати не лише професійні компетенції, а й навички ефективної взаємодії в колективі, критичного мислення та емоційного інтелекту.

Воєнний стан у країні кардинально змінив умови життя громадян, ринок праці та систему професійної підготовки майбутніх фахівців. У таких обставинах питання формування психологічно стійкої та професійно успішної особистості набуває особливої актуальності. Традиційні підходи до психологічної підготовки працівників потребують суттєвого переосмислення та адаптації до нових реалій.

Метою даної статті є аналіз психологічних аспектів формування успішної особистості майбутнього робітника в умовах воєнного стану, виявлення основних викликів та окреслення потенційних можливостей для розвитку професійно-важливих психологічних якостей. Особлива увага приділяється стресостійкості, адаптивності, критичному мисленню та ціннісним орієнтаціям, які виступають ключовими факторами професійної успішності в кризових умовах.

Воєнний стан створює надзвичайне психологічне навантаження, що значною мірою впливає на процес професійного становлення особистості. Постійний стрес, тривога, невизначеність щодо майбутнього, страх за власне життя та життя близьких людей – все це формує специфічний психоемоційний фон, на якому відбувається професійна підготовка та становлення майбутніх фахівців.

❖ Зміна ціннісних орієнтацій та мотиваційної сфери майбутніх фахівців

Війна спричиняє фундаментальні зміни в системі ціннісних орієнтацій та мотиваційній структурі особистості. Для багатьох людей переосмислюється значення таких базових цінностей, як життя, безпека, свобода, незалежність. Кардинально змінюється ієрархія потреб, де на перший план виходять потреби в безпеці та стабільності.

Результати досліджень свідчать про суттєву переорієнтацію професійних цінностей у молоді в умовах воєнного часу. Зокрема, спостерігається зростання патріотичних мотивів у виборі професії, підвищується цінність професій, пов'язаних із забезпеченням безпеки, обороноздатності країни, медициною, психологічною допомогою тощо. Водночас, знижується значущість матеріальних цінностей на користь цінностей самореалізації та служіння суспільству.

Важливо зазначити, що трансформація ціннісно-мотиваційної сфери має амбівалентний характер. З одного боку, вона може стимулювати особистісне та професійне зростання, з іншого – спричиняти кризу професійної ідентичності, коли раніше обрана професія перестає відповідати новим життєвим пріоритетам. У таких умовах особливої значущості набуває психологічний супровід процесу переосмислення професійних цінностей та формування нових професійних перспектив.

❖ Деформація часової перспективи та її вплив на професійне планування

Воєнний стан суттєво впливає на сприйняття часу та формування часової перспективи особистості. Невизначеність щодо майбутнього, постійна загроза життю, руйнування усталеного способу життя призводять до звуження часової перспективи, концентрації на теперішньому моменті, складнощів у довгостроковому плануванні.

Значна частина молоді в умовах війни відчуває труднощі у формуванні довгострокових професійних планів, що негативно впливає на мотивацію до навчання та професійного розвитку. Важливо розвивати навички гнучкого планування, здатність адаптувати професійні плани відповідно до змін ситуації, не втрачаючи при цьому стратегічного бачення свого професійного майбутнього.

❖ Розвиток стресостійкості та резильєнтності як ключових професійних компетенцій

В умовах воєнного стану стресостійкість та резильєнтність (психологічна пружність) перетворюються з бажаних на критично необхідні професійні якості практично для всіх сфер діяльності. Резильєнтність як здатність конструктивно функціонувати та розвиватися всупереч несприятливим обставинам стає фундаментальною характеристикою успішної особистості.

Психологічний супровід професійної підготовки в умовах воєнного стану повинен включати спеціалізовані програми з розвитку стресостійкості та резильєнтності. Ефективними методами у цьому контексті є тренінги з управління стресом, техніки когнітивно-поведінкової терапії, практики усвідомленості (mindfulness), регулярні дебрифінги та супервізії.

Особливу увагу варто приділяти розвитку навичок психологічної самодопомоги та взаємодопомоги, що дозволяють оперативно відновлюватися після стресових впливів та підтримувати оптимальний рівень працездатності. Впровадження таких практик у систему професійної підготовки створює підґрунтя для формування психологічно стійких та професійно успішних фахівців.

❖ Адаптивність та гнучкість як фактори професійної успішності

Воєнний стан характеризується динамічними змінами соціально-економічної ситуації, трансформацією ринку праці, появою нових професійних викликів. У таких умовах здатність до швидкої адаптації та професійної гнучкості стає визначальним фактором конкурентоспроможності фахівця.

Формування адаптивності та професійної гнучкості може здійснюватися через впровадження міждисциплінарних освітніх програм, проєктного навчання, моделювання нестандартних професійних ситуацій, стимулювання творчого підходу до вирішення професійних завдань. Важливим аспектом є також розвиток комунікативних навичок, вміння працювати в команді, навичок самопрезентації, що підвищують адаптивний потенціал особистості в професійному середовищі.

❖ Розвиток критичного мислення та інформаційної стійкості

В умовах інформаційної війни, поширення дезінформації та пропаганди, критичне мислення та інформаційна стійкість стають необхідними компонентами професійної компетентності фахівця. Здатність аналізувати інформацію, відрізнити факти від маніпуляцій, приймати зважені рішення на основі критичного аналізу даних є не лише запорукою психологічного благополуччя, але й фактором професійної ефективності.

Формування критичного мислення в процесі професійної підготовки може реалізовуватися через впровадження спеціалізованих курсів з медіаграмотності, розвиток навичок аналізу та верифікації інформації, тренінги з розпізнавання маніпулятивних технік. Особливу увагу варто приділяти практичним завданням, що моделюють ситуації прийняття рішень в умовах інформаційного тиску та невизначеності.

Розвиток інформаційної стійкості передбачає також формування навичок психогієни інформаційного споживання, вміння дозувати інформаційне навантаження, обирати надійні джерела інформації, що є важливим аспектом психологічного самозбереження в умовах інформаційної війни.

Ефективний психологічний супровід формування успішної особистості майбутнього робітника в умовах воєнного стану вимагає системного підходу та інтеграції психологічної підтримки в усі компоненти освітнього процесу. Це передбачає не лише наявність психологічної служби в закладах професійної освіти, але й психологізацію всього освітнього середовища.

Практичний досвід демонструє ефективність таких форм психологічної підтримки:

- Групові психологічні тренінги, спрямовані на розвиток стресостійкості, емоційної регуляції, комунікативних навичок;
- Індивідуальні психологічні консультації для роботи з особистими психологічними труднощами;
- Групи взаємопідтримки для учнів/студентів та викладачів;
- Психологічний супровід практичної підготовки та стажування.

Важливим аспектом є також підготовка викладацького складу до роботи в умовах воєнного стану, що включає розвиток навичок розпізнавання психологічних проблем в студентів, базових навичок психологічної підтримки, вміння створювати психологічно безпечне освітнє середовище.

Використання потенціалу цифрових технологій для психологічної підтримки та розвитку

Важливою перевагою цифрових інструментів є їхня доступність незалежно від місця перебування, що особливо актуально для внутрішньо переміщених осіб та тих, хто проживає в регіонах з підвищеними безпековими ризиками.

Формування успішної особистості майбутнього робітника в умовах воєнного стану є комплексним завданням, що вимагає переосмислення традиційних підходів до професійної підготовки та психологічного супроводу. Воєнний стан створює численні психологічні виклики, але водночас відкриває нові можливості для особистісного та професійного зростання.

Ключовими психологічними якостями, що визначають професійну успішність в умовах війни, є стресостійкість, резильєнтність, адаптивність, гнучкість, критичне мислення та інформаційна стійкість. Ці якості не є вродженими та потребують цілеспрямованого розвитку в процесі професійної підготовки. Інвестуючи в психологічне здоров'я та професійне становлення молоді, ми створюємо міцний фундамент для майбутнього України.

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНИХ НАВИЧОК ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ

Добровольська М.О., майстер виробничого навчання

ДНЗ «Сумський хіміко-технологічний центр професійно-технічної освіти»

Післявоєнне відновлення України потребує кваліфікованих робітників, здатних ефективно працювати в умовах нової економічної реальності.

Професійна освіта відіграє ключову роль у забезпеченні кадрами, що володіють сучасними навичками та відповідають вимогам ринку праці. Інноваційні підходи до навчання, орієнтація на практичну підготовку та використання цифрових технологій стають важливими елементами формування компетентного робітника.

Одним із основних завдань професійної освіти є розвиток технічних компетенцій у фахівців. Відновлення промисловості, будівництва, транспортної та енергетичної інфраструктури вимагає спеціалістів, які володіють сучасними знаннями у сфері автоматизації, цифрового моделювання та управління виробничими процесами. Навчальні заклади мають адаптувати свої програми до змін у технологіях та впроваджувати нові стандарти професійної підготовки.

Окрім технічних навичок, важливою складовою підготовки є розвиток м'яких навичок (soft skills), таких як комунікація, критичне мислення, здатність до командної роботи та управління проєктами. В умовах відбудови країни ці компетенції стають необхідними для ефективної взаємодії між працівниками, оперативного вирішення проблем і прийняття рішень. Запровадження інтерактивних методів навчання, симуляційних тренінгів та кейс-стаді сприяє розвитку цих навичок у студентів. Важливим аспектом є співпраця професійної освіти з бізнесом та державними установами. Дуальна форма навчання, яка поєднує теоретичну підготовку в навчальних закладах і практичне стажування на підприємствах, дозволяє випускникам швидше адаптуватися до виробничих процесів та отримати реальний досвід роботи. Державна підтримка, зокрема гранти на навчання, інвестиції в модернізацію освітньої інфраструктури та розвиток професійних центрів, також сприятиме якісній підготовці кадрів.

Таким чином, професійна освіта є фундаментом для післявоєнного економічного відновлення України. Інтеграція сучасних технологій, розвиток як технічних, так і м'яких навичок, співпраця з бізнесом та адаптація навчальних програм до реальних потреб економіки сприятимуть створенню конкурентоспроможної робочої сили, здатної забезпечити стійкий розвиток країни у майбутньому.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КУМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПРОВЕДЕННІ УРОКІВ ПРОФЕСІЙНО- ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ, ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УРОКУ

Євтушенко Н.Ю., викладач професійно-теоретичної підготовки
ДНЗ «Глухівське вище професійне училище»

Анотація: у статті висвітлюються шляхи підвищення ефективності сучасного уроку через використання інформаційно-комунікативних технологій. Розглянуто вплив електронних освітніх ресурсів на реалізацію очікуваних результатів освітнього процесу.

Ключові слова: інформаційно-комунікативна технологія, електронні освітні ресурси, електронний навчальний посібник.

Сучасний світ змінюється швидкими темпами, стає більш прогресивним, удосконалюються новітні технології, а тому сучасні педагоги повинні змінювати підходи до навчання здобувачів освіти, в тому числі і за допомогою впровадження інформаційно-комунікативних технологій.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю інтеграції інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) у сучасний освітній процес професійної (професійно-технічної) освіти. У статті розглядається роль ІКТ у формуванні загальнопрофесійних та професійних компетентностей здобувачів освіти, що є одним із ключових завдань модернізації навчальних закладів відповідного рівня.

Важливість означеної проблематики підтверджується значним інтересом з боку науковців, які досліджують різні аспекти впровадження ІКТ. Зокрема, І. М. Богданов і Л. Ф. Панченко аналізують організаційно-педагогічні умови застосування цифрових технологій у професійній освіті. А. М. Білорус акцентує увагу на психологічних аспектах використання інформаційних середовищ, що сприяють розвитку професійного мислення здобувачів освіти.

Особливе місце у дослідженнях займають роботи, присвячені практичному впровадженню ІКТ в освітній процес. О. Г. Глазунова та Н. В. Морзе вивчають питання використання електронних навчальних платформ і мультимедійних засобів у викладанні дисциплін професійного циклу. В. П. Карповська та К. М. Обухов досліджують інтерактивні методи навчання, які базуються на використанні цифрових інструментів, таких як віртуальні лабораторії, симулятори й адаптивні тестові системи.

Праці В. В. Осадчого й Є. Д. Патаракіна висвітлюють роль ІКТ у створенні інформаційно-освітнього середовища, яке сприяє персоналізації навчання, розвитку самостійності та критичного мислення здобувачів освіти. Вони підкреслюють значення системного підходу до впровадження цифрових технологій, який враховує специфіку професійно-технічної освіти.

Мета статті – з'ясувати, яким чином застосування інформаційно-комунікативних технологій сприяє реалізації знаннєвого та діяльнісного компонента сучасного уроку предметів загально-професійної і професійно-теоретичної підготовки та довести, що використання електронних освітніх ресурсів є одним із інструментів упровадження компетентісного підходу до освітнього процесу.

Загальновідомо, що одним із основних критеріїв якості підготовки кваліфікованого робітника є сформованість загальнопрофесійних, професійних та ключових компетентностей, які і визначають його конкурентоспроможність та можливість подальшого працевлаштування. Але аналіз стану підготовки кваліфікованих робітників в закладах професійної (професійно-технічної) освіти виявляє розбіжності між рівнем підготовки кваліфікованих робітників та вимогами роботодавців. Це в значній мірі стосується рівня сформованості вміння застосовувати здобувачами освіти набуті знання в реальних виробничих ситуаціях, в реальному житті. Отже, перед педагогами закладів професійної (професійно-технічної) освіти постає ряд важливих завдань: навчити як навчатися і як мислити, як застосовувати знання для розв'язання будь-якої життєвої або виробничої проблеми, як забезпечити реалізацію не тільки

знаннєвого, а й діяльнісного компонента на кожному з уроків загальнопрофесійної та професійно-теоретичної підготовки, яким чином сформувати у здобувачів освіти організованість, здатність не тільки самостійно здобувати знання, а і знаходити рішення у нестандартних ситуаціях.

Сучасні здобувачі освіти, які вже з раннього віку оточені багатьма електронними пристроями, з легкістю прийняли їх у своє життя, й опановують різноманітні прилади, засновані на новітніх технологіях. Адже діти, які виховуються в умовах інформаційного середовища, тобто в таких умовах, що забезпечують інформаційну взаємодію між користувачами і інтерактивними засобами навчання певної предметної області [1], вимагають більше свободи та поваги до себе. А це, в свою чергу, потребує значного переосмислення підходів до організації освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти та мотивує педагогів до впровадження сукупності «методів, прийомів, виробничих процесів і програмно-апаратних засобів, інтегрованих з метою розроблення інформаційно-цифрових освітніх ресурсів та побудови комунікаційних мереж, а також технології розв'язування задач в галузі освіти» [3], тобто інформаційно-комунікативних технологій. Саме питання формування інформаційно-комунікативного освітнього середовища на кожному уроці як «комплексу компонентів, що забезпечують систему інтеграції засобів інформаційних технологій в освітній процес та виступаючих як засіб побудови особистісно-орієнтованої педагогічної системи» [3] і стало вимогою сьогодення.

На сучасному етапі розвитку освіти інформаційно-комунікативні технології займають важливе місце та органічно вписуються в освітній процес. В Концепції Нової української школи визначено, що наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі має стати інструментом забезпечення успіху Нової української школи. Інформаційно-комунікаційні технології суттєво розширюють можливість педагога, формуючи в учня важливі для нашого сторіччя технологічні компетентності [1]. Отже, під час викладання предметів загальнопрофесійної та професійно-теоретичної

підготовки викладач з метою підвищення ефективності уроку має використовувати не тільки освітні технології, вибір яких здійснюється у залежності від конкретних завдань предмета та очікуваних результатів здобувачів освіти, а і інформаційно-комунікативні технології. Адже сучасний урок може бути результативним лише тоді, коли він належним чином спроектований, а саме чітко визначено знанняву складову, доречно сплановано шляхи організації навчально-пізнавальної діяльності учнів, обрано ефективні форми, методи та засоби організації освітнього процесу. Саме інформаційно-комунікаційні технології надали можливість педагогу моделювати освітній процес на кожному уроці таким чином, щоб інтенсифікувати його, підвищити рівень та якість сприйняття, розуміння та засвоєння учнями знань за рахунок створення електронних засобів навчального призначення, а саме електронних навчальних посібників.

Згідно з Положенням про електронні освітні ресурси електронний навчальний посібник є складовою частиною освітнього процесу, має навчально-методичне забезпечення, використовується для забезпечення навчальної діяльності здобувачів освіти і вважається одним із елементів інформаційно-освітнього середовища, який доповнює або частково замінює друкований підручник. Актуальність використання електронних навчальних посібників на уроках професійно-теоретичної підготовки полягає в тому, що в закладах професійної (професійно-технічної) освіти з більшості предметів професійної підготовки відсутні сучасні україномовні підручники, а щоденне використання лише паперових носіїв робило освітній процес одноманітним та рутинним, а тому створення електронних освітніх ресурсів для педагогів професійних (професійно-технічних) навчальних закладів – це об'єктивна необхідність, особливо з предметів професійно-теоретичної підготовки. Створення та використання електронних ресурсів змінило саму суть освітнього процесу, занурюючи його учасників до спілкування, де ролі викладача та учня врівноважені: обидва працюють для того, щоб навчатися, ділитися своїм досвідом, знаннями. На першому плані під час проведення уроку професійно-

теоретичної підготовки з використанням електронного навчального посібника є не об'єкт інформації, а шляхи її здобуття та застосування на практиці. Електронний навчальний посібник є засобом навчання, який включає інформаційний, навчальний та контролюючий матеріали. Головною істотною його особливістю є те, що він створює орієнтовну основу для дій здобувачів освіти під час кожного уроку. Він забезпечує індивідуалізацію навчання, тому що дозволяє кожному здобувачу освіти засвоювати матеріал у прийнятному для нього темпі, забезпечує якісну наочність та мобільність, адже викладач може модифікувати, коригувати, доповнювати матеріал в разі необхідності.

Необхідно відзначити, що використання електронних навчальних посібників спрощує освітній процес, оскільки до них включені не тільки теоретичний блок, а і матеріали, які забезпечують зворотній зв'язок із здобувачами освіти, дозволяють працювати в індивідуальному режимі, допомагають швидко віднайти необхідні дані, реалізуючи принципи самостійності, активності, поєднання колективних та індивідуальних форм навчання, зв'язку, теорії з практикою. Оскільки джерелом формування змісту професійної освіти виступають технологічні процеси, обладнання й техніка виробництва, в електронному навчальному посібнику превалюють завдання практичного характеру, проблемні завдання, нестандартні ситуації, які сприяють розвитку продуктивних, творчих здібностей здобувачів освіти, засвоєнню професійно-теоретичних, професійно-практичних і ключових компетентностей.

Як вже зазначалось, для досягнення практичних освітніх результатів під час формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників здобувачам освіти пропонується розв'язати реальні професійні ситуації, опис яких відображає не тільки якусь практичну проблему, а й активізує певний комплекс знань, які необхідно засвоїти з метою її розв'язання, тобто це спеціально підготовлений навчальний матеріал, що містить опис ситуацій, запозичених з практики або максимально наближених до реалій сьогодення. Отже, в основу сучасного уроку професійно-теоретичної підготовки

в закладі професійної (професійно-технічної) освіти покладено таку побудову змісту навчання, що орієнтує на результати навчання – набуття здобувачами освіти необхідних компетентностей для виконання певних видів діяльності.

Інформаційна підтримка на уроці професійно-теоретичної підготовки допомагає вирішити такі дидактичні задачі уроку як візуалізація змісту навчального матеріалу, формування потреб та мотивів навчання, реалізація діяльнісного компонента, розвиток самостійності під час виконання вправ і завдань, організація самоконтролю.

Як вже зазначалось, електронний навчальний посібник відтворює зміст певної теми навчального предмета, онлайн вправи для опрацювання теоретичного матеріалу, створені за допомогою інструменту LearningApps.org, запитання для самоконтролю. Структурні елементи електронного навчального посібника є тематично завершеними, містять значну кількість ілюстрацій, зразків документів, матеріалів для самостійного опрацювання, пам'яток, анкет, рекомендацій. Подання матеріалу є зручним для здобувачів освіти, тому що створює умови для діалогу і співробітництва, мотивує здобувача освіти до навчання, стимулює його діяльність на кожному уроці. Разом з тим, запровадження інформаційно-комунікативних технологій в освітній процес повинно перейти від одноразових проєктів до системного процесу, що буде охоплювати всі види діяльності педагога, адже впровадження інформаційно-комунікативних технологій в освітній процес та створення електронних освітніх ресурсів змінюють парадигму освіти від формальнознаннєвої до практично-орієнтованої, дозволяють моделювати освітній процес на компетентісній основі, сприяють формуванню ключових та професійних компетентностей здобувачів освіти, дають можливість здобувачам освіти використовувати набуті знання під час реалізації діяльнісного компонента уроків, а саме імітації ситуацій, виконанні інтерактивних вправ, створених за допомогою сервісу LearningApps.org, різноманітних завдань, тестів, спроектованих педагогом та об'єднаних в єдиному інформаційно-комунікативному просторі, а також дають змогу ефективно здійснювати

співпрацю і взаємодію всіх учасників освітнього процесу. Отже, застосування ІКТ в освіті дає змогу створити нові способи донесення знань, навчитись дистанційній взаємодії викладача й здобувачів освіти, а також підвищити якість та ефективність навчання у цілому.

Отже, ми з'ясували, що використання інформаційно-комунікативних технологій на уроці сприяє формуванню професійних компетентностей, сприяє покращенню навичок як спільної роботи педагога і здобувача освіти, так і самостійного навчання, покращує ефективність освітнього процесу, активізує пізнавальні можливості учнів, їх зацікавленість предметом та залежить від рівня сформованості ІТ-компетентності педагога, яка визначається на сучасному етапі не кількістю опанованих цифрових сервісів, інструментів, а їх доречністю та ефективністю, ступенем їх сприяння, розвитку загальнопрофесійних та професійних компетентностей здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. Антонова О. Нова українська школа: використання інформаційно-комунікаційних технологій у закладах загальної середньої освіти: навчально-методичний посібник. Київ: Генеза, 2019. 96 с.
2. Цифрова адженда України – 2020. URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>.
3. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті: словник. Київ: Національна академія педагогічних наук України. Інститут інформаційних технологій і засобів навчання. 2019. 114 с.
4. Вакалюк Т.А., Кончаківський Ю. О. Переваги використання електронних посібників у навчальних закладах України. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2017. № 4. С. 22-24.
5. Шупік І.М. Особливості використання електронних підручників. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/2487/1/.pdf>.

СКЛАДОВІ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ У ЗВО

Єськова А.М., викладач фінансово-економічних дисциплін

ВСП «Костянтинівський індустріальний фаховий коледж Державного вищого
навчального закладу «Донецький національний технічний університет»

Перед сучасним суспільством стоїть актуальна проблема створення умов рівних можливостей, що сприяють засвоєнню людьми з обмеженими можливостями соціального досвіду та становленню їх як рівноправних членів суспільства.

Вища освіта для людини з особливими потребами є важливою ланкою в процесі становлення її як повноцінної особистості. Здобуття вищої освіти людьми з інвалідністю регламентовано Законом України «Про освіту» (1991), проектом Закону «Про вищу освіту» (2011), які передбачають доступність для кожного громадянина усіх форм освітніх послуг; їх безперервність і різноманітність; рівноправність умов для їх реалізації.

На сучасному етапі у сфері вищої освіти важливе місце серед актуальних соціально-педагогічних проблем займає соціалізація студентів з обмеженими можливостями, тому що саме вища школа маючи власне специфічне інституціональне середовище впливає на перебіг процесу соціалізації, створюючи свої унікальні умови.

Розуміння сутності та особливостей процесу соціалізації студентів з обмеженими можливостями є проблемним питанням для багатьох представників освітнього простору ВНЗ.

Отже, існує нагальна потреба в дослідженні проблем соціалізації студентів з особливими освітніми потребами з метою своєчасного надання психолого-педагогічної допомоги та розробки науково зумовлених програм та технології успішної соціалізації.

Ухвалення Концепції розвитку інклюзивного навчання - визнання та декларативне закріплення соціальної моделі політики у ставленні до дітей з особливими потребами на противагу процесу асиміляції, що впроваджувався в 80-х роках XX століття.

Інклюзивна освіта розглядає проблему здоров'я не як характеристику особистості - а саме як соціальну проблему, оскільки вона обумовлена непристосованістю соціуму.

Проблемам інклюзивного навчання в нашій країні приділяли увагу такі вчені як А. Колупаєва, О. Таранченко, І. Білозерська [1], С. Литовченко [2], І. Ніколіна [3] та ін.

Професійна діяльність і здатність до неї - це передумова майбутньої активної діяльності, необхідна умова власної незалежності та соціального захисту. ЗВО покликані забезпечити повноцінну підготовку до майбутньої професійної діяльності усіх здобувачів вищої освіти. Навчання у звичайних групах, з одного боку, допомагає студентам з особливостями психофізичного розвитку адаптуватися до нормальних життєвих ситуацій, інтегруватися в загальний соціум, позбутися почуття ізольованості, відчуження, сприяє зникненню соціальних бар'єрів, з іншого боку - це вчить інших здобувачів спілкуватися та працювати разом, формує в них почуття відповідальності та емпатії. При цьому необхідно оцінювати конкретні досягнення студента, незалежно від їх фізичного, соціального та емоційного стану – це створюватиме підґрунтя для рівності у правах та обов'язках.

Науково-педагогічні працівники ЗВО, починаючи роботу зі студентами з особливими освітніми потребами інколи стикаються з наступними характерними особливостями цієї групи індивідів: групова залежність, виокремлення себе у окрему особливу групу людей; часткове невміння оцінити ситуацію, інколи неадекватна поведінка; недостатність навичок спілкування; невміння вирішувати конфліктні ситуації; емоційно-психологічна залежність від референтної особи; недостатня впевненість в собі; недостатня наявність ролевих стереотипів. Впровадження педагогічних технологій соціальної

інтеграції та професіоналізації доцільно спрямувати на вирішення проблем, з якими стикаються здобувачі вищої освіти з особливими освітніми потребами: подолання освітньої, рольової, сімейної та життєвої дезадаптацій.

Під адаптацією студентів з особливостями психофізичного розвитку ми розуміємо невід'ємну частину процесу їхньої соціальної інтеграції і професіоналізації як майбутніх фахівців сучасних підприємств. Її головна мета полягає в досягненні засвоєння здобувачами вищої освіти змісту і функцій обраної професійної діяльності, ефективного оволодіння соціальною роллю виробника продукції чи послуг в ринкових умовах організації праці шляхом формування таких важливих якостей, як упевненість у собі, комунікативність, творчість, мобільність, конкурентоспроможність, інноваційність мислення, творчий підхід, соціальна позиція - виробник.

Алгоритм реалізації інклюзивного навчання студентів з особливими освітніми потребами в ЗВО містить наступні системні складові: - адекватне застосування функціональної структури науково-педагогічного менеджменту в управлінні навчально-виховним процесом в умовах впровадження технологій інклюзивної освіти; - оволодіння науково-педагогічними працівниками ЗВО технологіями соціальної інтеграції та професіоналізації за рахунок удосконалення організаційної, координаційно-посередницької, профілактичної, комунікативної, інноваційної складових навчально-виховного процесу; оновлення змісту і активізація форм методичної роботи науково-педагогічних кадрів щодо надання індивідуальної допомоги студентам з особливими освітніми потребами у вирішенні їхніх навчальних, соціально-психологічних і професійних проблем; зосередження та координація зусиль керівних та науково-педагогічних працівників на моделюванні ситуацій реалізації здобувачами вищої освіти самостійних соціальних і професійних проєктів з урахуванням профілю спеціальності, особистісних якостей і конкретних обставин соціально-економічного середовища.

Процесу впровадження педагогічних технологій соціальної інтеграції та професіоналізації здобувачів вищої освіти з особливостями психофізичного

розвитку у навчально-виховний процес ЗВО повинні передувати наступні етапи:

- вивчення наукової та методичної літератури щодо соціальної інтеграції та професіоналізації студентів з особливостями психофізичного розвитку;
- аналіз нормативної документації ЗВО щодо можливості запровадження адаптивних технологій в навчально-виховний процес (навчальні плани, навчальні розробки, методичні матеріали тощо);
- проведення діагностики рівня професійної готовності науково-педагогічних кадрів до організації процесу адаптації та проведення навчальних тренінгів для них;
- створення необхідної методичної бази з метою надання даній категорії студентів індивідуальної допомоги у вирішенні навчальних, соціально-психологічних і професійних проблем;
- реалізація розроблених, удосконалених педагогічних заходів соціальної інтеграції та професіоналізації здобувачів вищої освіти з особливими освітніми потребами.

Використання педагогічних технологій соціальної інтеграції та професіоналізації здобувачів вищої освіти з особливими освітніми потребами сприяють ідентифікації й аналізу проблем, що виникають під час навчально-виховного процесу з такими студентами та практичне їх розв'язання; конструктивному та ефективному спілкуванню у групі, формуванню відчуття соціальної захищеності, упевненості у завтрашньому дні.

Виростити компетентного, творчого, відповідального фахівця означає не тільки задовольнити потреби сучасного ринку праці, але і виконати соціальне призначення системи ЗВО, як «містка» до соціального влаштування в житті студентів з особливостями психофізичного розвитку.

Список використаних джерел

1. Литовченко С. В. Особливості навчання осіб з порушеннями слуху у вищих навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.03 - корекційна педагогіка. Київ, 2006. 20 с.
2. Колупаєва А. А., Таранченко О. М., Білозерська І. О. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посібник. Київ, 2012. 308 с.
3. Ніколіна І. І., Лисак А. Р. Соціальна інтеграція та професіоналізація випускників спеціальних інтернатних закладів в умовах інклюзивного навчання в ПТНЗ. *Вісник професійно-технічної освіти Вінниччини: збірник науково-методичних праць*. Вип.1. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2012. с. 30-37.

ФОРМУЛА «4К» ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНИХ НАВИЧОК У КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ДЛЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ»

Каркачов В.Т., *майстер виробничого навчання,
ДНЗ «Сумський хіміко-технологічний центр ПТО»*

Технологія впровадження формули «4К» в освітній процес є ефективним інструментом формування необхідних, майбутньому кваліфікованому робітнику, навичок оскільки допомагає здобувачам освіти використовувати різноманітні технології для ефективного вирішення завдань у різних сферах життя, збільшувати продуктивність та ефективність роботи, розвиває вміння працювати в команді, стимулює до подальшого самовдосконалення. Формула «4К» це інструмент для формування ключових компетентностей успішної особистості ХХІ століття.

Повоєнне відновлення України потребує не лише матеріальних ресурсів, а й кваліфікованих кадрів, здатних ефективно працювати в умовах сучасних

викликів. У цьому контексті важливим є застосування формули «4К» (критичне мислення, комунікація, креативність, кооперація), яка допомагає формувати компетенції, необхідні для продуктивної діяльності у XXI столітті.

Навички XXI століття – це набір здібностей, які необхідні кваліфікованому робітнику для успіху в умовах сучасного глобалізованого інформаційного світу. творчість і інноваційність; критичне мислення і вміння вирішувати проблеми; комунікативні навички та навички співробітництва.

Професійна компетентність сучасного кваліфікованого робітника є складним багатокомпонентним поняттям, яке в сучасній науковій літературі характеризується з точки зору кількох наукових підходів: соціокультурного, діяльнісного, комунікативного, професійного, контекстно-інформаційного та психологічного.

Кожний із названих підходів не вичерпує наукового аналізу проблеми професійної компетентності повністю; всі ці підходи знаходяться у взаємозв'язку один з іншим і взаємодоповнюють один одного.

Увага вчених до проблем компетентності кваліфікованих робітників пов'язана, насамперед, з якісними змінами, широкомасштабними технологічними інноваціями, що відбуваються в суспільстві, економіці, промисловості, міжнаціональних відносинах. Скажімо, кілька десятиліть тому людина мала можливість використовуват певний набір знань, умінь і навичок протягом тривалого часу майже без змін, нині бурхливий розвиток науки і техніки, використання інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах людської діяльності, міграційні процеси вимагають формування у випускника професійного (професійно-технічного) навчального закладу не тільки набору певних компетенцій, що складають фахову основу професії, а й формування професійно вагомих якостей і навичок особистості.

Існує безліч трактувань поняття «навички». Узагальнюючи ці визначання, можна стверджувати, що: *навички* - це поєднання знань і вмінь, які отримані упродовж життя. Тобто, складовими навичок є знання (сукупність інформації з

будь-якої галузі, набутих у процесі навчання, дослідження тощо) та вміння (здобута на основі досвіду і знань здатність робити щось належним чином).

У 2020 році Всесвітній економічний форум підготував звіт «Майбутні робочі місця - 2025», яким визначено, що у 2025 році значна частина (52%) усієї роботи буде виконуватися роботами, тоді як у 2018 році цей показник становив 29%. Також у звіті зроблено прогноз навичок, які будуть затребувані у 2025 році, а саме:

- аналітичне мислення і інноваційність;
- активне навчання і стратегії навчання;
- комплексне розв'язання проблем;
- критичне мислення і аналіз;
- креативність, оригінальність і ініціативність;
- лідерство і соціальна включеність (впливовість);
- технології: використання, моніторинг і контроль;
- технології: розробка і програмування;
- життєздатність, стресостійкість і гнучкість;
- обґрунтування, розв'язання проблем і формування ідей.

Всі вищеперераховані навички ми скомпонуємо у три ключові навички нашого випускника:

1. особистісні навички;
2. академічні навички;
3. професійні навички.

Значення формули «4К» у підготовці робітничих кадрів

1. Критичне мислення. Уміння аналізувати інформацію, приймати обґрунтовані рішення та адаптуватися до змін є важливими складовими професійної компетентності робітників у різних галузях.

2. Комунікація. Успішна взаємодія з колегами, клієнтами та партнерами дозволяє підвищити ефективність роботи та досягти кращих результатів у виконанні виробничих завдань.

3. Креативність. Інноваційні підходи до вирішення проблем та нестандартне мислення сприяють впровадженню нових технологій та підвищенню продуктивності праці.

4. Кооперація. Робота в команді, взаємодія з іншими спеціалістами та спільне прийняття рішень є важливими факторами успішної реалізації відновлювальних проєктів.

Практичне застосування формули «4К» у відновленні України

- Будівельна галузь: використання сучасних матеріалів та технологій, впровадження інноваційних підходів до зведення житла та інфраструктури.
- Енергетика: розвиток альтернативних джерел енергії, оптимізація споживання ресурсів та модернізація енергосистеми країни.
- Сільське господарство: застосування новітніх агротехнологій, кооперація між фермерами та вдосконалення методів виробництва.
- Транспорт та логістика: розвиток сучасної інфраструктури, підвищення ефективності перевезень та впровадження цифрових рішень у сфері логістики.

Формула «4К» є дієвим інструментом для підготовки кваліфікованих робітників, які відіграватимуть ключову роль у повоєнному відновленні України. Інтеграція критичного мислення, комунікації, креативності та кооперації у професійну підготовку сприятиме ефективному вирішенню завдань, що стоять перед країною, та забезпечить стабільний розвиток економіки і суспільства.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ ЗП(ПТ)О НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Кіс О.О., викладач української мови та літератури
ДНЗ «Деражнянський центр професійної освіти»

Патріотичне виховання молоді є одним із пріоритетних напрямів сучасної освіти в Україні. В умовах збройної агресії росії проти України ця тема набуває особливого значення, оскільки формування національної ідентичності та любові до Батьківщини є запорукою міцності держави. Уроки української мови, як предмет, що несе в собі культурний код нації, відіграють важливу роль у цьому процесі.

Військові дії на території України суттєво впливають на систему освіти, що вимагає адаптації навчальних програм до нових умов. Викладання української мови є не лише інструментом комунікації, а й засобом виховання громадянської позиції. Важливо розробляти ефективні методики, що сприятимуть формуванню патріотизму та національної свідомості в учнів.

Події останніх 10 років засвідчили, що незалежність держави важливо не лише здобути, а й захистити. Враховуючи суспільно-політичні реалії, що склалися в країні, все більшої актуальності набуває пошук нових підходів і шляхів до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості. У зв'язку з цим виникає нагальна необхідність переосмислення уже зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання молоді, з метою формування сучасного українця, що діє на основі національних та європейських цінностей.

Українська мова як навчальний предмет має значні можливості для здійснення національно-патріотичного виховання учнів, адже мова – літописець духовності, культури народу, його героїчного минулого й сьогодення, могутній

засіб вираження думок, формування духовного світу особистості, світоглядних уявлень і переконань[3].

Визначальна роль у здійсненні життєвих планів і намірів кожного випускника закладу професійної (професійно-технічної) освіти належить українській мові. Щоб здобути ґрунтовну, якісну освіту, престижну спеціальність, високу кваліфікацію й цікаву високооплачувану роботу, стати гідним громадянином, необхідно володіти державною мовою як соціальним капіталом.

Від здатності випускників ефективно користуватись можливостями мови у різних ситуаціях залежить їх особистісне становлення, інтелектуальний розвиток, світоглядні переконання, спроможність розв'язувати життєві проблеми. Висока загальна і мовленнєва культура гарантують успішну професійну діяльність, перспективу кар'єрного зростання особистості, її високий соціальний статус, належність до української еліти [4; 15].

Сучасні молоді фахівці різного профілю мають не лише володіти певними професійними знаннями та навичками, але й уміти чітко, правильно та грамотно висловлювати свої думки, спілкуватися з різними людьми і в різних професійних ситуаціях, тобто досягти високого рівня культури мовлення. Тому уроки мови мають бути уроками патріотизму, ціннісного світоглядного становлення. Неабияка увага має бути приділена новій функції української мови як майбутньої мови Європейського Союзу й засобу опанування європейських цінностей.

Зміст навчання української мови в ЗП(ПТ)О має спрямовуватися на формування в учнів таких універсальних цінностей, які називають загальнолюдськими: людяність, свобода, справедливість, порядність, відповідальність, чесність, працьовитість, повага до людей і людської гідності.

Провідним каналом для включення в зміст навчання української мови відомостей виховного впливу є його побудова на текстовій основі. У контексті російсько-української війни педагоги-предметники можуть відчувати брак відповідного дидактичного матеріалу загалом, речень і текстів військово-

патріотичного змісту зокрема і зумовлену цим потребу добирати їх самостійно з різних джерел. Проте для реалізації ідей навчання, що виховує й розвиває, недостатньо формально дібрати тексти/медіатексти національно-патріотичного спрямування. Вчителю необхідно дібрати тексти, вправи, що дають змогу включити учнів у різні види діяльності, які мають і навчальне, й виховне значення. Через аналіз текстів патріотичного та повчального змісту викладач на уроках мови аналізує конкретні явища суспільного життя, навчає учнів аналізувати події, оцінювати їх, робити висновки й узагальнення [4; 24].

Продумана робота з текстами/медіатекстами забезпечує неформальний органічний зв'язок навчання з життям, героїчним сьогоденням, уможливорює творчий підхід, пошукову діяльність здобувачів освіти завдяки порушенню різноманітних проблем життя країни, знаменних для українства подій, плеканню національних традицій.

Вправи виховного характеру дають можливість організовувати евристичні бесіди за змістом, де проявляється і коригується у разі потреби життєва позиція учнів; створювати виховні ситуації; розвивати мовленнєві здібності здобувачів освіти.

Для глибшого засвоєння теоретичного матеріалу з кожного розділу можна пропонувати здобувачам освіти інноваційні форми навчальної діяльності: індивідуальні наукові розвідки, мовні проекти, мандрівки, лінгвістичні повідомлення.

Такого роду завдання допомагають учням оцінити життєві явища, засвоїти норми моралі, усвідомити власні якості. Це сприяє формуванню їх ідейно-політичних, національно-патріотичних, моральних переконань.

Під час підготовки текстів для диктантів, переказів, вправ педагогу важливо забезпечити їхню змістовну наповненість із заявленої соціокультурної теми. Порушені в тексті питання повинні мотивувати учнів, викликати пізнавальний інтерес, спонукати до роздумів і потреби висловлюватися і розвивати мовлення.

Завдання національно-патріотичного спрямування покликані донести здобувачам освіти усвідомлення унікальності України як держави, формування національної гідності і гордості за свою Батьківщину, шанобливого ставлення до національних надбань, краси та величі держави, мелодійності і різнобарвності рідної мови [5;8].

Мовні завдання до тексту можуть бути пов'язані з узагальненням і систематизацією вивченого, опрацюванням норм сучасної української літературної мови, а також основ публічного мовлення.

На уроках мови доцільно організувати роботу з неологізмами – категорією слів, яку в мирний час пов'язують переважно із позитивними тенденціями. Однак у сьогоденні вони віддзеркалюють явища і події, які переживає Україна у стані війни: заукраїнити, ефект Чорнобаївки, чорнобаїти, рашизм, орки, русня, мордор, ерефія, затридні, колаборант(ка), бандеромобілі, заджавелінити, забайрактарити, застінгерити, задвохсотити, затрьохсотити, наволонтерити, донатити, затрофеїти, бавовна тощо.

Є потреба роз'яснити учням причини вимушених змін у написанні окремих слів з малої букви (росія, рф, москва, путін), а також використання граматичної конструкції на росій.

Варто звернути увагу на найефективніший спосіб виявлення диверсійних розвідувальних груп ворога й розпізнавання окупантів – за неспроможністю вимовляти слова, до яких не пристосований мовний апарат рашистів: паляниця, молодиця, світлиця, нісенітниця, веселка, філіжанка, вештатися, духмяний, непереливки, кмітливий, пущьвірінок, общеньки, перевершити, телепень та ін.

Тільки систематичне національне виховання може подолати почуття національної меншовартості і сформувати людину – громадянина з національним складом мислення та природним почуттям гордості, що ти – українець. На основі такої виховної роботи формуються основні складові національної самосвідомості: любов до рідної землі і свого народу, патріотизм і готовність захищати Українську державу, досконале володіння українською мовою, духовна культура, повага до батьків, культури та історії, традицій та

звичаїв рідного народу, бажання працювати задля розквіту власної держави, глибоке усвідомлення громадянської відповідальності, сформовані почуття гордості за свою Батьківщину.

Список використаних джерел

1. Барановська Л. В. Навчання студентів професійного спілкування: монографія. Біла Церква, 2002. - 256 с.
2. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді: додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641. *Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки України*. 2015, № 8. С. 87–95.
3. Жадан М.Н. Виховуємо патріотів художнім словом. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2012. № 15.
4. Пентилюк М.І., Окуневич Т.Г. Сучасний урок української мови. Харків: Основа., 2007.
5. Предчук Т. Формування національно-мовної особистості у двомовному просторі. *Українська мова і література в школі*. 2009. № 6.

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНІЙ) ОСВІТІ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ РОБІТНИЧИХ КАДРІВ

Клименко М.М., заступник директора з навчальної роботи, викладач
професійно-теоретичної підготовки

Минтус О.І., методист, викладач професійно-теоретичної підготовки
ДПТНЗ «Шосткинське вище професійне училище»

Актуальність теми. Сучасні технологічні зміни та цифровізація виробничих процесів висувають нові вимоги до підготовки кваліфікованих

робітників. Інтеграція цифрових технологій у професійну освіту сприяє підвищенню якості навчання, розвитку ключових компетенцій та адаптації випускників до умов ринку праці.

Впровадження цифрових технологій у виробництво та обслуговування вимагає від працівників здатності швидко адаптуватися до нових технологічних процесів.

Використання віртуальних лабораторій та симуляторів дозволяє учням набувати практичних навичок у безпечному та контрольованому середовищі.

Онлайн-платформи забезпечують доступ до навчальних матеріалів у будь-який час та в будь-якому місці, що робить навчання більш гнучким та доступним.

Мета статті - проаналізувати можливості, які надають цифрові технології для підвищення ефективності та якості професійної (професійно-технічної) освіти. Розглянути конкретні приклади використання цифрових інструментів та платформ у навчальному процесі. Визначити, як використання цифрових технологій сприяє розвитку необхідних професійних навичок та компетенцій у майбутніх робітників.

Виклад основного матеріалу. Роль цифрових технологій в сучасній професійній (професійно-технічної) освіті. Цифрові технології відіграють ключову роль у трансформації професійної (професійно-технічної) освіти, адаптуючи її до вимог сучасного ринку праці. Вони дозволяють:

- Зробити навчання більш інтерактивним та захоплюючим: використання мультимедійних матеріалів, віртуальної реальності та гейміфікації сприяє підвищенню зацікавленості здобувачів освіти та покращує засвоєння знань.
- Надати доступ до актуальної інформації: інтернет-ресурси, онлайн-бібліотеки та навчальні платформи забезпечують доступ до найновіших знань та технологій у відповідних галузях.

- Розвивати практичні навички: віртуальні лабораторії, симулятори та 3D-моделювання дозволяють здобувачів освіти відпрацьовувати професійні навички у безпечному та контрольованому середовищі.

- Індивідуалізувати навчання з використанням штучного інтелекту: адаптивні навчальні платформи та системи аналізу даних дозволяють враховувати індивідуальні потреби та темп навчання кожного здобувача освіти.

- Здійснювати моніторинг та оцінку прогресу: цифрові інструменти дозволяють відстежувати прогрес здобувачів освіти, виявляти прогалини у знаннях та своєчасно надавати необхідну підтримку.

Застосування цифрових технологій та інструментів:

- Віртуальні лабораторії та симулятори: дозволяють здобувачам освіти проводити експерименти, керувати віртуальним обладнанням та моделювати реальні робочі ситуації у таких галузях, як машинобудування, електротехніка, будівництво, громадське харчування, тощо.

- 3D-моделювання та друк: використовуються для проєктування, конструювання та виготовлення прототипів виробів у різних галузях промисловості.

- Онлайн-курси та навчальні платформи: забезпечують доступ до навчальних матеріалів, інтерактивних вправ та спілкування з викладачами у будь-який час та з будь-якого місця.

- Мобільні додатки: дозволяють здобувачам освіти отримувати доступ до навчальних матеріалів, виконувати завдання та спілкуватися з викладачами за допомогою смартфонів та планшетів.

- Системи навчання з використанням технологій дистанційного навчання: забезпечують можливість проведення онлайн-занять, вебінарів та консультацій, що особливо актуально для здобувачів освіти, які не мають можливості відвідувати заняття очно.

Використання цифрових технологій позитивно впливає на якість підготовки робітничих кадрів, оскільки:

- Підвищує мотивацію та зацікавленість здобувачів освіти: інтерактивні методи навчання та гейміфікація роблять процес навчання більш цікавим та стимулюють здобувачів освіти до активної участі.
- Розвиває критичне мислення та навички вирішення проблем: цифрові інструменти дозволяють здобувачам освіти аналізувати інформацію, приймати рішення та вирішувати проблеми у реальних робочих ситуаціях.
- Сприяє розвитку цифрової грамотності: здобувачі освіти опановують навички роботи з комп'ютерами, програмним забезпеченням та інтернет-ресурсами, що є необхідним для успішної роботи у сучасному світі.
- Забезпечує відповідність вимогам ринку праці: здобувачі освіти отримують знання та навички, які відповідають потребам сучасних підприємств та організацій.

Незважаючи на численні переваги, впровадження цифрових технологій у професійну освіту стикається з певними проблемами:

- Недостатнє фінансування: оновлення матеріально-технічної бази навчальних закладів та придбання ліцензій на програмне забезпечення потребує значних фінансових вкладень.
- Недостатня кваліфікація педагогічних працівників: певна кількість викладачів не мають достатніх знань та навичок для ефективного використання цифрових технологій у навчальному процесі.
- Відсутність якісного цифрового контенту: необхідно розробляти навчальні матеріали, адаптовані до використання цифрових інструментів та платформ.
- Цифровий розрив: не всі здобувачі освіти мають рівний доступ до цифрових технологій та інтернету, що може створювати нерівні можливості для навчання.

Висновки. Цифрові технології сприяють підвищенню ефективності навчання, розвитку практичних навичок, індивідуалізації навчального процесу та підвищенню мотивації здобувачам освіти. Використання віртуальних лабораторій, симуляторів, 3D-моделювання, онлайн-платформ та інших

цифрових інструментів дозволяє здобувачам освіти опановувати професійні навички у безпечному та інтерактивному середовищі. Впровадження цифрових технологій вимагає оновлення матеріально-технічної бази навчальних закладів, підвищення кваліфікації педагогічних працівників та розробки якісного цифрового контенту. Необхідно забезпечити рівний доступ до цифрових технологій для всіх здобувачів освіти, незалежно від їхнього соціально-економічного статусу та місця проживання. Співпраця між навчальними закладами та підприємствами є важливим фактором успішного впровадження цифрових технологій у професійну (професійно-технічну) освіту.

Список використаних джерел

1. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2015. 19 с.
2. Биков В. Ю. Цифрова освіта як складова інформаційного суспільства. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2010. № 2 (16). С. 1–11.
3. Осадчий В. В. Цифрові технології в освіті: тенденції розвитку. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. Т. 68. № 6. С. 1–17.
4. Про затвердження Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>.
5. Стратегія розвитку професійно-технічної освіти в Україні до 2027 року: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 червня 2019 р. № 419-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text>.
6. Цифрова трансформація освіти: посібник для педагогів / за ред. М. П. Лещенко. Київ: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 2021. 248 с.

7. Шестопалов Є. А. Цифрові технології в професійній освіті: стан, проблеми та перспективи. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2020. Т. 2. № 1.

ЕФЕКТИВНА МОТИВАЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ - ШЛЯХ ДО УСПІХУ В ПЕРІОД ВІДБУДОВИ

Кобилко Н.О., викладач української мови та літератури, вища категорія, «старший викладач», заступник директора з навчально-методичної роботи ДНЗ «Охтирський центр професійно-технічної освіти»

Анотація. У статті йдеться про мотивацію як фактор впливу на ефективність навчання здобувачів освіти професійно-технічної освіти. Здійснено аналіз наукових досліджень видатних педагогів та психологів на окреслену проблему. Подано приклади застосування позитивної мотивації на різних етапах сучасного уроку української мови та літератури та в позанавчальній діяльності.

Ключові слова: мотивація, мотиваційний постер, професійна спрямованість, психологія навчання, інтерактивні форми, освітні втрати.

Професійно-технічна освіта на сьогодні виступає, на нашу думку, гарантом у підготовці висококваліфікованих спеціалістів, необхідних для відбудови держави в післявоєнний період. Якого здобувача освіти ми маємо формувати і, власне, яким має бути викладач у процесі підготовки конкурентоспроможного робітника? Дослідження якості освітнього процесу, проведеного в ДНЗ «Охтирський центр ПТО» в умовах війни показало: майже 60% здобувачів освіти не мають мотивації до навчання. Це спричинено одним із найвагоміших факторів: майбутні випускники не бачать себе в подальшому житті. Тобто, що буде, де вони знайдуть місце роботи та як буде в подальшому для більшості залишається проблемним питанням.

Як ми намагаємося компенсувати освітні втрати й зробити навчальний процес цікавим і продуктивним? Надання різного типу робочих матеріалів і завдань для самостійного опрацювання, проведення консультацій і, безумовно, мотивація стають ключовими в цій діяльності.

Чому саме мотивація? З одного боку, це виклик для викладача, з іншого – головний із аспектів освітнього процесу.

Однією з педагогічних вимог до уроку є стимулювання пізнавальної активності здобувачів освіти. У той же час шляхом підвищення ефективності заняття є творчий, нестандартний підхід до вирішення проблемних ситуацій, ефективне використання кожної робочої хвилини та створення відповідної атмосфери дружнього спілкування.

Урок у закладі професійно-технічної освіти будується у відповідності до методичних рекомендацій, наданих МОН України та інших нормативно-правових документів. Однак викладач має більше можливостей для міжпредметних зв'язків – професійної спрямованості. Хоча саме на такому рівні виникає конфлікт інтересів. Випускники шкіл, вступаючи на навчання до закладів професійно-технічної освіти, мають перед собою мету – здобути професію. Чіткий поділ предметів на «профільні» й «непрофільні», хочемо того чи ні, призводять до їх поділу на «першо-», «друго-» і так далі «-рядні».

Питання «А навіщо нам вивчати предмети загальноосвітньої підготовки?» змусило по-іншому поглянути проблему й повернутися до теми мотивації.

Актуальність питання полягає ще й у тому, що сьогодення вимагає від нас не йти шляхом принципу наслідування, а шукати нові методи діяльності, які сприятимуть виконанню замовлень і потреб суспільства. Ми, безперечно, повинні володіти ситуацією на ринку праці.

Нами висунута гіпотеза: методи навчання базуються на активному інтересі до того, що вивчається. Беручи це за основу, першочерговими завданнями діяльності вважаємо: 1) орієнтацію методики педагогічного процесу на проникнення у внутрішній світ учня; 2) пробудження та розвиток здібностей і нахилів здобувача освіти; 3) спонукування, а не примус до дії.

Очікуваний результат: свідомість, міцність і глибина знань.

Як відомо, мотив (франц. *Motif*, лат. *Motus* – рух) – спонукання до діяльності, пов'язане із задоволенням потреб людини. Існує безліч підходів до розуміння його суті, методів вивчення. Це зумовлено насамперед складністю й багатоаспектністю проблеми. Варто зазначити, що мотивацію як процес вивчали К. Левін, С. Рубінштейн та багато інших. Основу ж теорії заклав З. Фрейд, який був прихильником ідеї мотивації людини від дня її народження: саме з цього моменту нею керують бажання, які вона до кінця не розуміє й не контролює. Таким чином, індивід ніколи повністю не мотивує свою поведінку [1].

Нам імпонує вчення про інтеграцію спонукань та їх смисловий контекст С. Рубінштейна й орієнтування в діяльності П. Гальперіна. Так, перший співвідносить трактування мотиву з переживанням цієї потреби та її задоволенням, а другий – із побудови навчальної діяльності, при якій на основі зовнішніх дій формуються знання, уміння й навички. Щоб виконати будь-яку дію, людина повинна знати, що при цьому відбудеться та на яких аспектах сконцентрується увага. Тільки за цієї умови бажане не вийде з-під контролю.

У С. Максимюка ми знаходимо: «Психологія навчання доводить, що інтерес – це міцний фактор, який стимулює діяльність, він характеризується позитивною емоцією...» [4].

Мета статті – дослідити прийоми та форми застосування мотивації на різних етапах уроку як можливості повернення здобувачам освіти інтересу до навчання, посилення бажання навчатися. На прикладі уроків української мови та літератури спробуємо це розглянути.

З чого ми розпочинали роботу? З турботи про емоційне благополуччя здобувача освіти як на уроці, так і в позаурочний час.

Що сприяє результативності у формуванні навчальних компетентностей здобувачів освіти?

Найперше – атмосфера, без якої не досягти успіху. З цією метою доцільним є використання мотиваційних постерів. Для здобувача освіти

важливо відчувати себе комфортно й упевнено на уроці. Тому постери можуть змінюватися як від теми заняття, так і від налаштування присутніх на ньому: «Ти ніколи не дізнаєшся, на що ти здатен, поки не спробуєш», «Сьогодні чудовий день, щоб дізнатися щось нове», «Успіх приходить до тих, хто його прагне». До речі, останній можемо використати під час написання власного висловлення.

Яскраві та грамотно підібрані плакати не лише привернуть до себе увагу учнів, але й змусять задуматися над змістом. У той же час вони слугуватимуть викладачеві за педагогічне кредо, як певний ідеал, тоді як для здобувача освіти – стимул повірити в себе, у власні сили.

Доброзичливе ставлення в поєднанні з вимогливістю, вміння зацікавити, донести знання до кожного – ось що важливо на занятті. Як цього досягти? Ми маємо радіти, коли здобувачі освіти обговорюють питання жваво, емоційно й не намагаються відразу оцінювати їхні відповіді. Саме під час таких дискусій народжується істина. Виходячи з останнього судження, повинні подарувати здобувачам освіти задоволення повноцінного співрозмовника, що має право на власну думку, а інші – повагу до цієї думки.

На етапі закріплення й поширення мотивації обов'язковим є зробити кожного учасника занять активним шукачем шляхів і засобів вирішення тієї чи іншої проблеми. При цьому навчальний процес варто організувати таким чином, щоб здобувачі освіти мали можливість обмінятися своїм життєвим досвідом, одержаною інформацією. З цією метою доцільно використовувати влучні, на наш погляд, фрази сучасних авторів. Цим самим долучаємо здобувачів освіти до прочитання творів сучасної української літератури. А відбувається все це за допомогою вправи «Трибуна вільних думок».

«Навколо пшеничне поле. Колосся вже налилося, проситься в комбайни...— записуємо із групою професії «Тракторист. Водій». – І далі: а по його золотому тілі вирви від снарядів, як рани» (Світлана Талан «Ракурс») [5].

Здобувачі освіти не тільки працюють над правописом слів на вивчені орфограми, пунктуацією, а головне, що це урок напередодні Дня захисників і

захисниць України. Твір про події 2014 року. Зв'язок із життям, бо в кожного є знайомий учасник АТО.

Вампіри, відьми та потерчата не такі страшні як реальність. А що вдієш проти абсолютного зла? Ще Монтель говорив, що правда завжди одна, а брехня має безліч форм... Це ми вивчаємо Лесю Українку, дізнаємося про Монтеля, знайомимося із творчістю Дари Корній («Зозулята зими»). А ось інше: «Той, хто плаче, не завжди слабкий, просто надто довго був сильним» («Зворотний бік світла») [3]. Цікавим видом роботи є *«Робота з незнайомим текстом»*. Після самостійного опрацювання теоретичного матеріалу учні знайомляться з таким же, спроектованим на дошці, але в якому допущені помилками. Мета малих груп – знайти та виправити неточності, підтверджуючи правильну відповідь прикладом. Здобувачами освіти керує як зовнішня мотивація – можливість отримати оцінку, так і внутрішня – де це мені стане в нагоді, як я зможу застосувати цей матеріал, чи є він достатньо важливим для мене.

Використовуючи інтерактивну форму *«Лабораторія невирішених проблем»*, мотивуємо здобувачів освіти до дослідницької діяльності, запалюємо вогник творчості. Доречними є застосування проєктних технологій, які сприяють розвитку пошукової діяльності. Працюючи над дослідженням сучасної пісні, а згодом над проєктом «Фольклорний символ у сучасній пісні як підсвідомий архетип передачі реалій» здобувачі освіти не лише висвітлили історію пісень, які від початку російсько-української війни стали всесвітньо популярними, встановили генетичні зв'язки між сучасною піснею-кавером та творами українського фольклору, а й основі огляду масмедійних платформ провели аналіз способів функціонування пісень, що забезпечило їх повторну фольклоризацію. Головним стало те, що було зроблено висновок про концептуальне значення головних образів пісень, які допомагають виявити національну ідентичність сучасних українців. Саме справжніми патріотами бачать себе наші здобувачі освіти, бо їхній фронт – відбудова країни.

Опорні схеми, ментальні карти – це те, що допомагає здобувачам освіти усвідомлено сприймати вивчене, застосовувати його на практиці. Так, на

одному із занять з української мови майбутнім кухарям-кондитерам дається завдання знайти інформацію про діяльність відомого на сьогодні шеф-кухаря Євгена Клопотенка. На основі прочитаного та побаченого вони повинні написати есе «Я обов'язково стану успішним у своїй професії». Майстри виробничого навчання допомогли своєю розповіддю про співпрацю із Є. Клопотенком при розробці планів з підготовки кухарів шкільної їдальні.

Вдалим, на нашу думку, є керування викладача у своїй діяльності переліком з п'ятнадцяти пунктів, які лежать в основі мотивації студентів Гарвардського університету. Найбільше, як показує практика, здобувачам освіти імпонують такі: «Не всі можуть досягти успіху в усьому. Але успіх приходить тільки разом із самовдосконаленням і рішучістю». А чи не найвагомішою мотивацією стають рядки «Навіть у даний момент твої вороги гортають книжки».

Отже, правильне застосування різних методів мотивації в сучасних умовах дозволяє викладачу підвищити рівень вмотивованості здобувачів освіти в досягненні кінцевих результатів: підвищується інтерес до навчальної діяльності, виникає бажання пізнавати нове, розвивається самостійність і самоконтроль, уміння знаходити нестандартні способи вирішення навчальних завдань. Як весело вивчити мову? Як легко запам'ятати складне? Здобувачі освіти розуміють: просто. Достатньо гри, інтерактивних вправ, бажання захищати право мови бути живою, сучасною та модною, показати іншим, що боятися навчання не варто, а деякі правила реально корисні для життя. І саме ці постулати є сходинкою на шляху до успіху в період відбудови України.

Список використаних джерел

1. Загальна психологія: підручник / уклад. О.В. Скрипченко та ін. Київ: Либідь, 2005. 464 с.
2. Кобилко Н.О. Розвиток мотиваційної сфери особистості здобувача освіти в процесі викладання української мови та літератури. *Українські студії в європейському контексті*. 2022. № 5. С. 167-172.

3. Колеснік Т.В. Сучасні підходи до застосування мотивації і стимулювання працівників. *Право і безпека*. 2015. № 3. С. 114-118.
4. Корній Д. Зворотний бік світла. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2013. 317 с.
5. Максимюк С. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Кондор, 2005. 667 с.
6. Талан С. Ракурс. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2019. 317 с.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ЗАКЛАДАХ АГРАРНОЇ ОСВІТИ

Коломієць Т. М., Макаренко М. Г., викладачі вищої категорії

Липковатівського аграрного фахового коледжу

Сучасний ринок праці висуває високі вимоги до рівня підготовки фахівців, що спонукає заклади професійної освіти до впровадження інноваційних підходів у процес формування професійних компетентностей. Особливо актуальним це питання є для закладів аграрної освіти, де розвиток технологій, автоматизація процесів та екологічні виклики вимагають нових підходів до підготовки фахівців.

Інноваційні методики навчання, такі як використання цифрових платформ, віртуальних симуляторів, проєктно-орієнтованого навчання та інтеграції STEM-освіти, дозволяють ефективніше формувати професійні компетентності. Застосування адаптивного навчання, яке враховує індивідуальні потреби студентів, сприяє глибшому засвоєнню матеріалу. Крім того, важливим є розвиток практичних навичок через співпрацю з аграрними підприємствами та використання сучасного обладнання.

Компетентнісний підхід ґрунтується на формуванні не лише знань, а й умінь, навичок і ставлень, необхідних для ефективного виконання професійних завдань. Він забезпечує підготовку висококваліфікованих спеціалістів, здатних

адаптуватися до динамічних змін на ринку праці та впроваджувати інноваційні технології у професійній діяльності.

Основними компонентами професійної компетентності є:

- загальні компетентності, які включають комунікаційні навички, цифрову грамотність, соціальну відповідальність та критичне мислення і допомагають спеціалістам ефективно взаємодіяти в робочому середовищі, аналізувати інформацію та приймати обґрунтовані рішення;
- спеціальні компетентності, що охоплюють технічні знання та професійні навички, необхідні для виконання конкретних завдань у галузі (вони формуються через поєднання теоретичного навчання та практичного досвіду, набутого під час стажування чи виробничої практики);
- соціально-емоційний інтелект включає навички лідерства, командної роботи, емоційної стійкості та адаптивності. Ці компетенції сприяють ефективній взаємодії з колегами та роботодавцями, допомагаючи будувати довгострокові кар'єрні перспективи.

Розвиток професійних компетентностей у закладах аграрної освіти відбувається шляхом інтеграції інноваційних технологій, застосування практико-орієнтованих підходів і співпраці з підприємствами аграрного сектору. Завдяки цьому випускники стають конкурентоспроможними фахівцями, готовими до ефективного виконання професійних обов'язків у сучасних умовах ринку праці [1].

Інноваційні методи навчання сприяють активному залученню студентів у навчальний процес, що підвищує ефективність засвоєння матеріалу та сприяє розвитку ключових професійних компетентностей. Використання сучасних підходів дає змогу не лише підвищити мотивацію студентів до навчання, але й створити умови для набуття практичних навичок у реальному виробничому середовищі.

Основними підходами є: проєктне навчання, коли студенти працюють над реальними проєктами, що імітують професійну діяльність [2]; гейміфікація з використанням ігрових елементів у навчанні для підвищення мотивації;

моделювання та симуляції шляхом створення умов, максимально наближених до реальної професійної діяльності; STEM-освіта – інтеграція науки, технологій, інженерії та математики у професійну підготовку [3] та дистанційне і змішане навчання, що поєднує онлайн- та офлайн-формати для розширення можливостей здобуття знань [4].

Цифровізація освіти сприяє ефективному навчанню за допомогою: ЛМС (Learning Management Systems) – платформи для організації навчального процесу; VR та AR технології – віртуальних лабораторій для практичного навчання [5, 7, 8]; Big Data та AI – аналізу освітніх даних для персоналізації навчання.

Дослідження показують, що використання цифрових технологій значно підвищує рівень засвоєння матеріалу, сприяє індивідуалізації навчального процесу та покращує адаптацію студентів до сучасного ринку праці [6, 9]. Впровадження таких технологій, як адаптивні навчальні платформи, мобільні застосунки для навчання, інтерактивні симуляції та хмарні сервіси, дозволяє студентам ефективно розвивати навички самостійної роботи, підвищувати рівень мотивації та гнучко реагувати на зміни у своїй професійній сфері. Окрім того, цифрові технології сприяють розвитку компетенцій, пов'язаних із аналізом великих обсягів даних, роботою з сучасними програмними засобами та критичним мисленням, що є ключовими навичками для сучасного фахівця аграрної галузі.

Сучасний викладач виступає не лише джерелом знань, а й організатором, який сприяє розвитку самостійного мислення студентів, формуванню навичок критичного аналізу, адаптації до змін та професійного зростання. Викладач відіграє роль координатора навчального процесу, стимулюючи інтеграцію теоретичних знань з практичним досвідом та забезпечуючи індивідуалізований підхід до кожного студента.

Основні напрями роботи педагога включають:

- індивідуалізацію навчання – врахування особистих особливостей студентів, їхніх здібностей, стилів навчання та професійних уподобань;

- формування soft skills – розвиток комунікаційних, аналітичних, управлінських навичок, необхідних для ефективної професійної діяльності;
- використання рефлексії у навчальному процесі – оцінювання власних досягнень, аналіз помилок та побудова стратегій самовдосконалення;
- підготовку до lifelong learning (навчання впродовж життя) – формування стійкої мотивації до постійного вдосконалення, адаптації до нових знань та змін у професійній сфері;
- застосування цифрових технологій – використання інтерактивних платформ, мультимедійного контенту, симуляційних програм та дистанційного навчання для підвищення ефективності освітнього процесу;
- розвиток креативності та інноваційного мислення – стимулювання пошуку нових ідей, нестандартного підходу до вирішення проблем та реалізації проєктної діяльності;
- співпрацю з роботодавцями та аграрними підприємствами – залучення студентів до реальних виробничих процесів, стажувань та професійного наставництва.

Таким чином інноваційні підходи у професійній освіті є особливо важливими для забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців. Вони сприяють формуванню новітніх професійних компетентностей, адаптації студентів до умов сучасного ринку праці та розвитку креативного мислення. Використання компетентнісного підходу, цифрових технологій, інтерактивних методів навчання забезпечує не лише глибоке засвоєння знань, а й вироблення практичних навичок, необхідних для ефективної професійної діяльності.

Майбутнє професійної освіти полягає у гармонійному поєднанні традиційних та інноваційних методик, які дозволяють гнучко реагувати на виклики сучасного технологічного суспільства. Інтеграція цифрових технологій, штучного інтелекту, автоматизованих навчальних платформ та симуляційних середовищ сприятиме персоналізації навчання та підвищенню рівня його ефективності. Важливу роль відіграє тісна співпраця з роботодавцями, що допомагає забезпечити студентам доступ до актуальної

професійної інформації та практичного досвіду. В цілому, комплексне використання інноваційних підходів дасть змогу формувати конкурентоспроможних спеціалістів, які здатні ефективно працювати в умовах швидких технологічних змін і сприяти розвитку аграрного сектору на національному та міжнародному рівнях.

Список використаних джерел

1. Савченко О. Я. Компетентнісний підхід у професійній освіті. Київ: Освіта, 2020. 320 с.
2. Гончаренко С. У. Інтерактивні методи навчання. Львів: Світ, 2021. 280 с.
3. Кравчук Л. І. STEM-освіта у підготовці фахівців. Харків: Основа, 2019. 310 с.
4. Пилипенко В. В. Дистанційне навчання: проблеми та перспективи. Одеса: Наука, 2022. 256 с.
5. Литвиненко І. А. Вплив VR та AR на професійну підготовку студентів. Дніпро: Університет, 2021. 275 с.
6. Колесник О. В. Цифрові технології в освіті. Полтава: Освітній простір, 2020. – 298 с.
7. Коломієць Т. М., Макаренко М. Г. Використання доповненої реальності в освітній діяльності при викладанні дисципліни «Механізація рослинництва». *Матеріали науково-практичної конференції педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти Харківської області «Освіта і виховання в цифровому суспільстві в умовах воєнного стану і повоєнного відновлення».*
8. Макаренко М. Г. Застосування цифрових технологій для розвитку співпраці та соціальної взаємодії студентів під час воєнного стану. *Тези науково-практичної конференції педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти Харківської області «Освіта і виховання в цифровому суспільстві в умовах воєнного стану і повоєнного відновлення».*
9. Макаренко М. Г. Розвиток креативного мислення студентів при вивченні дисципліни «Механізація рослинництва». *Тези науково-практичної*

конференції педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти Харківської області «Освіта і виховання в цифровому суспільстві в умовах воєнного стану і повоєнного відновлення».

АДАПТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ШЛЯХОМ СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ПЕДАГОГІВ

Кондратовець Н.О., методист Рокитнівського професійного ліцею

Безумство - діяти по старому
і чекати нових результатів.

А. Ейнштейн

У сучасному світі, де інформація швидко оновлюється, Віртуальний методичний кабінет (ВМК) є незамінним інструментом для педагогів, які прагнуть бути компетентними та використовувати у своїй роботі найсучасніші методи та технології. Методичний електронний ресурс сприяє спілкуванню та співпраці педагогів, обміну досвідом та ідеями. Дає можливість економити час та ресурси, адже всі необхідні методичні матеріали можна знайти в одному місці.

Основною метою діяльності методичного кабінету є створення інформаційно-методичної бази для педагогів, удосконалення їхньої професійної кваліфікації та самоосвіти, а також підвищення ефективності методичної роботи.

Віртуальний методичний кабінет у навчальному закладі – це новий формат взаємодії з педагогами. Новий інструмент освітнього менеджменту. Доступ до електронного сховища потрібних матеріалів у будь який-час забезпечує якісно новий рівень методичної підготовки. Теки на полицях все менше використовуються сучасними педагогами. Електронна форма обміну та накопичення навчально-методичних матеріалів займає домінуючу позицію.

Віртуальний методичний кабінет виступає, як багатопланове інформаційне середовище, зорієнтоване на взаємодію адміністрації ліцею, методичних комісій та педагогічного колективу в умовах оновлення та розвитку методичної роботи в ліцеї з метою підвищення ефективності методичної роботи та професійної компетентності педагогів.

Переваги використання віртуального методичного кабінету: оптимальний доступ до інформаційних ресурсів, безплатна цілодобова підтримка педагогів, мобільність та зручність користування, інтерактивність, можливість спільної роботи та зворотного зв'язку, підвищення кваліфікації та педагогічної майстерності.

Існує безліч платформ для створення сайтів чи блогів, серед яких є безкоштовні служби. Найбільш популярними сервісами для ведення освітнього блогу чи сайту є сервіси системи Google під назвою Blogger, Google sites. Перш ніж розпочати роботу з блогом, система Google запропонує створити власний аккаунт (обліковий запис), без якого створення блогу неможливе. Після створення облікового запису переходимо безпосередньо до створення блогу.

Проходимо реєстрацію в службі Blogger, далі вказуємо назву та адресу Вашого блогу. В подальшому саме цю адресу Ви будете надсилати своїм учням, колегам.

Наступний крок – наповнення блогу/сайту. Використовуючи дані інструменти можемо додавати публікації, сторінки, змінити макет і шаблон блогу (дизайн блогу), а також переглянути створений блог.

Важливим етапом у створенні Віртуального методичного кабінету є розробка структури та наповнення контентом.

Віртуальний методичний кабінет побудований з використанням гіперпосилань. Для того щоб відкрити необхідну інформацію достатньо натиснути на підкреслений текст. Знайшовши потрібний документ, педагоги можуть скористатися ним як у електронному, так і традиційному паперовому вигляді, вивівши його за необхідності на друк. При роботі можна поповнити необхідний банк даних інформації, коригувати й видозмінювати його. Даний

електронний ресурс зручний та навігаційно простий у використанні. Регулярно оновлюється та доповнюється контентом.

Раді вітати Вас на блозі віртуального методичного кабінету Рокитнівського професійного ліцею <https://metodust-rokpl.blogspot.com/> На блозі ви маєте можливість ознайомитися детально із роботою методичного кабінету, його розділами, формою та структурою.

Створення ВМК – це трудомісткий процес, але він того вартий. ВМК може стати потужним інструментом для розвитку методичної роботи та підвищення кваліфікації педагогів.

Педагог повинен свідомо йти в ногу з сучасністю, проймається і надихатися силами, що пробудилися в ній.

ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кондратюк Н.В., соціальний педагог

ДНЗ «Деражнянський центр професійної освіти»

У сучасних реаліях, особливо в умовах війни, важливо не лише здобувати знання, а й розуміти їхню практичну цінність. Мотивація є ключовим фактором успішного навчання та професійного становлення учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Важливо усвідомлювати, що саме випускники закладів професійно-технічної освіти – це ті, хто буде піднімати нашу країну з руїн. Війна стала серйозним викликом для освітнього процесу в Україні. Постійний стрес, небезпека, зміни у звичному способі життя та невизначеність суттєво впливають на емоційний стан молоді, що призводить до зниження мотивації до навчання. Це надзвичайно тривожно, адже саме рівень зацікавленості учнів у навчальному процесі визначає якість їхньої підготовки, а

отже, і їхню конкурентоспроможність на ринку праці. Завдання педагогів і майстрів виробничого навчання – створити умови, за яких навчання буде не лише необхідністю, а й джерелом натхнення та розвитку.

Мотивація – це сила, яка спонукає нас до конкретних дій та визначених цілей. Це може бути внутрішнє прагнення до саморозвитку, бажання досягнути успіху або внутрішня енергія, що веде до виконання завдань [1]. Отже, мотивація – це енергія, яка спонукає кожного прокидатися і рухатися до поставлених цілей. С.С. Занюк відзначає, що тільки в тому випадку людина здатна до "самовиховання і саморозвитку", коли вона уміє самотійно "ставити перед собою цілі і працювати над їх досягненням" [2, с. 16]. Тобто, учень закладу професійної (професійно-технічної) освіти має усвідомлювати важливість обраної професії та бачити перед собою майбутні перспективи. Науковці розрізняють внутрішню та зовнішню мотивацію. Внутрішня мотивація, зазвичай, пов'язана з особистим задоволенням від виконання дії або з переконанням важливості цієї дії. Це означає, що людина буде здійснювати певну діяльність, оскільки сама вірить у її значущість чи відчуває задоволення від процесу. Зовнішня мотивація – це стимул для досягнення цілей, який походить зовні, а не із внутрішніх переконань і потреб людини. Зовнішня мотивація може бути у вигляді похвали, нагороди, престижу, грошей [5, с. 36]. Звідси можна зробити висновок, що внутрішня мотивація є більш дієвою, адже учні, які самотійно прагнуть до знань і розвитку, зазвичай досягають високих результатів і мають довготривалі успіхи в навчанні. Зовнішні стимули можуть допомогти на початковому етапі, але без внутрішнього зацікавлення навчання може втратити сенс, що в майбутньому може призвести до повної втрати мотивації та низьких результатів.

До основних причин втрати мотивації учнів можна віднести:

- психоемоційне виснаження. Щоденні новини про бойові дії, втрати серед знайомих чи рідних, вимушене переселення викликають тривогу, що заважає зосередитися на навчанні.

- фінансові труднощі. Учні змушені шукати роботу, щоб підтримати себе та родину, що відволікає від освіти.
- відсутність стабільності. Часті повітряні тривоги, проблеми з електропостачанням, переїзди роблять процес здобуття освіти хаотичним і менш ефективним.
- відсутність соціального середовища. Онлайн-формат або часткова ізоляція від однокласників знижує рівень зацікавленості та взаємної підтримки в навчанні.

Сформувані внутрішню мотивацію учнів професійної (професійно-технічної) освіти може якісно проведена профорієнтаційна робота педагогічного колективу ще до вступу учнів до навчального закладу. Тут в нагоді стануть розповіді про випускників, які досягли успіху та роблять вагомий внесок в розвиток громади або відповідної галузі народного господарства, а також реальні історії про те, як спеціалісти робітничих професій змінюють життя людей в умовах воєнного стану в Україні (будівельники будують житло, механіки ремонтують військову техніку, кухарі готують для ЗСУ тощо). Як зазначає М. Вовковінський "Значно підсилює мотивацію учнів до обраної професії потреба у нових враженнях, зацікавленості, оскільки у цьому віці така мотивація особливо цінна" [3, с. 6].

В процесі навчання важливо застосовувати заходи, що сприяють підтримці мотивації: організовувати цікаві зустрічі із представниками бізнесу, аграрних компаній, військовими та волонтерами, які працюють за фахом; регулярно проводити мотиваційні екскурсії на підприємства та підтримувати постійну співпрацю з компаніями для надання учням можливостей для проходження практики в реальних умовах; залучати учнів до суспільно корисної роботи, до участі у волонтерських ініціативах та реальних соціальних проектах, розвиваючи у них не лише фінансову мотивацію.

Очевидно, що підтримка мотивації учнів професійної (професійно-технічної) освіти це відповідальність саме інженерно-викладацького складу навчального закладу. Викладачі та майстри виробничого навчання мають

докладати неабияких зусиль для підтримки мотивації учнів, використовуючи інтерактивні методи навчання, такі як:

- запровадження проєктного навчання: створення макетів та моделей реальних виробів;
- використання симуляторів сучасного обладнання та технологій, що наближує процес навчання до реальної роботи;
- відпрацьовування ситуаційних завдань, рольових ігор, що відтворюють виробничі реалії.

Такі методи викладання в закладах професійно-технічної освіти роблять процес навчання більш цікавим, ефективним і практично орієнтованим, сприяючи активному залученню учнів, розвитку критичного мислення та закріпленню знань через реальні робочі ситуації. Важливо заохочувати учнів у закладі професійної (професійно-технічної) освіти шляхом проведення різноманітних конкурсів професійної майстерності, відзначати досягнення, залучати учнів до позакласної роботи, організовувати цікаве дозвілля тощо. Отже, як зазначає М.Вовковінський «мотивація та прагнення учнів на отримання ними добротної і якісної освіти у великій мірі залежить від відданості своїй професії самого викладача ПТНЗ, тому що від цього залежить подальше навчання учнів, усвідомлення ними, чому вони хочуть оволодіти даною професією» [3, с. 13].

Важливу роль у підтримці та формуванні внутрішньої мотивації учнів професійної (професійно-технічної) освіти відіграє психологічна служба закладу. Яка забезпечує своєчасне і систематичне вивчення психофізичного розвитку учнів, мотивів їх поведінки і діяльності з урахуванням вікових, інтелектуальних, фізичних, статевих та інших індивідуальних особливостей, створення умов для саморозвитку та самовиховання [4, с. 59]. Працівники служби повинні систематично проводити з учнями індивідуальні бесіди та групові тренінги з метою допомоги у визначенні професійних інтересів учнів та розкриття їхніх талантів, виявлення та подолання страхів і сумнівів щодо обраного фаху тощо. Як зазначає І.С. Загурська «правильне виявлення

професійних мотивів, інтересів і схильностей є важливим прогностичним чинником задоволеності професією в майбутньому. Відношення до обраної професійної діяльності, мотиви її вибору є надзвичайно важливими чинниками, що зумовлюють успішність професійного навчання» [4, с. 97]. В умовах воєнного стану часто учні стикаються з емоційним вигоранням, невпевненістю у майбутньому та зниженням інтересу до обраної професії. Завдання психологічної служби – допомогти їм усвідомити значущість власного вибору, знайти внутрішні ресурси та розвинути прагнення до самореалізації та самомотивації. Психологічна служба є важливим елементом освітнього процесу, оскільки допомагає учням подолати труднощі адаптації, сформувати мотивацію до навчання та розвинути внутрішні ресурси для досягнення успіху.

Отже, щоб учень усвідомив важливість своєї професії, він має відчутти її реальну значущість у суспільстві та побачити перспективи свого розвитку. Використовуючи комплексний підхід – поєднання теоретичних знань, практичної діяльності, соціального залучення та психологічної підтримки – можна допомогти молоді не лише залишитися в професії, а й знайти в ній натхнення, прагнення до самореалізації та впевненість у майбутньому. Важливо показати молоді перспективи, які відкриває їхня професія, допомогти їм подолати труднощі та знайти власну мотивацію до особистісного зростання та навчання. Саме тому розвиток мотивації до навчання має стати пріоритетним завданням як для освітян, так і для всього суспільства, адже від цього залежить майбутнє України.

Список використаних джерел:

1. Вероніка Самойлова. Що таке мотивація та як її розвинути: 5 ефективних способів. *Всеукраїнський портал GOSTA*. URL: <https://gosta.media/psyholohiya/sho-take-motivaciya-ta-yak-yiyi-rozvinuti-5-efektivnih-sposobiv/>
2. Занюк С.С. Психологія мотивації : навч. посібник. Київ : Либідь, 2002. 304 с.

3. Вовковінський М.І. Розвиток в учнів професійно-технічних навчальних закладів мотивації до оволодіння робітничою професією. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти. Професійна педагогіка*. 2011. 2. С. 12-18.

4. Загурська І.С. Психологічна служба в системі освіти: Курс лекцій. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2015. 166 с.

5. Піменова О. О. Мотивація до навчання студентів в умовах воєнного стану. *Габітус*. 2023. Вип. 47.

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

**Косар І.О., Сікірницька Т.М., методисти Навчально-методичного центру
професійно-технічної освіти у Сумській області**

Сучасна система професійної (професійно - технічної) освіти спрямована на вирішення складних завдань підготовки кваліфікованого конкурентоспроможного робітника відповідно до потреб ринку праці в період воєнного стану з урахуванням відповідності рівня кваліфікації випускника вимогам виробництва. Це спонукає педагогічну спільноту до пошуку нових підходів до організації освітнього процесу, удосконалення змісту та структури, форм та методів організації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх робітничих кадрів, впровадження сучасних педагогічних, інформаційних та виробничих технологій навчання.

В умовах, коли змінюється освітня стратегія, професійна компетентність педагога набуває надзвичайної актуальності. Адже необхідною умовою сьогодення є не лише глибокі знання у професійній сфері та високий рівень освіченості, а й постійне поповнення та поновлення знань, високий рівень професіоналізму.

Розвиток професійної компетентності педагога є неодмінною умовою й обов'язковою складовою його професіоналізму. Саме тому одним із шляхів оновлення і підвищення якості освіти в період воєнного стану є впровадження компетентнісного підходу в процес підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

У зв'язку з цим ми визнали за необхідне приділити особливу увагу насамперед поняттю, що таке компетентність, чому вона має таку велику цінність. Термін «компетентність» походить від латинського *competentis*, що означає належний, здібний. Проблема визначення професійної компетентності педагога стала об'єктом дискусій та суперечок серед психологів, педагогів, фізіологів, спеціалістів-практиків тощо. Немає єдиного підходу до визначення поняття «професійна компетентність учителя». Відповідно до словника С. І. Ожегова, поняття «компетентний» визначається як «обізнаний, авторитетний у якій-небудь області» [9]. В. І. Даль під компетентністю розуміє повноправність і використовує її в основному в юридичній сфері. Компетентність — властивість від «компетентний», тому доцільно в педагогічному сенсі користуватися саме терміном «компетентність» [2].

Професійна компетентність педагогічних кадрів розглядалась у роботах Ш. Амонашвілі, І. Ареф'єва, В. Бондаря, С. Висоцької, Н. Кузьміної, В. Лозової, А. Маркової, А. Орлова, В. Пилипівського, О. Шияна, Савельєва тощо. А. К. Маркова вважає професійно компетентною таку працю вчителя, у якій на достатньо високому рівні здійснюється педагогічна діяльність, педагогічне спілкування, реалізується особистість вчителя, досягаються високі результати. При цьому компетентність педагога визначається також співвідношенням у його реальній праці власних професійних знань та умінь, з одного боку, і професійні позиції, психологічних якостей — з іншого. Доцільно співвідносити професійну компетентність з результативністю праці викладача і з педагогічною діяльністю, розглядаючи її як процес спілкування. Для цього є всі підстави, оскільки освітній процес здійснюється в процесі спілкування педагога й учня.

Останнім часом проблема професійної компетентності педагогічних працівників перебуває в центрі уваги дослідників. Цей факт є визнанням того, що професійна компетентність відіграє провідну роль у педагогічній діяльності. На рівні професіоналізму значною мірою виявляється індивідуальність педагога. Саме в процесі методичної роботи формується та вдосконалюється професійна компетентність педагогів. Конкурентоспроможність педагогічного працівника визначається обсягом компетенцій у сфері професійної діяльності, залежить від рівня кваліфікації, педагогічного досвіду, майстерності, професійно значущих якостей особистості.

Рівень професійної компетентності — це його знання, вміння, особистий досвід. Бути компетентним означає бути здатним мобілізувати в певній ситуації отримані знання й досвід. Але професійна компетентність педагога потребує постійного розвитку й удосконалення. Поняття професійної компетентності педагога виражає єдність його теоретичної та практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності й характеризує його професіоналізм. Педагогічний професіоналізм, педагогічна компетентність — розглядається в контексті безперервної педагогічної освіти й педагогічної діяльності, вимог до педагога і його підготовки.

Важливою умовою забезпечення ефективного розвитку професійної компетентності педагогічного працівника як показника професійного зростання у процесі підвищення кваліфікації є проектування освітнього процесу на основі:

- організації навчання на основі діяльнісного підходу (тренінги, ділові ігри, диспути, дискусії, діалоги, використання новітніх технологій);
- орієнтації навчальних модулів програми курсового підвищення кваліфікації на конкретну кваліфікаційну категорію спеціалістів;
- використання конкретних педагогічних ситуацій як метод відпрацювання ключових компетентностей;
- формування груп з максимальним урахуванням запитів щодо висвітлення окремої проблематики;

- використання різних форм проходження курсового підвищення кваліфікації (очна, заочна, індивідуальна, пролонгована);
- здійснення системи навчальної роботи з кадрами на місцях (консультування, проведення семінарів-практикумів, теоретичних семінарів);
- організація виїзних практичних занять, практики та практикумів, де слухачі набувають практичного досвіду, реалізуючи власні потреби.

Отже, компетентнісний підхід полягає в зміщенні акценту з накопичування знань, умінь і навичок на формування й розвиток у педагогів здатності практично діяти, застосовувати індивідуальні техніки у ситуаціях педагогічної діяльності. атмосферу, яка забезпечувала б розвиток критичного мислення, творчості, виховувала б соціально відповідальних людей.

Таким чином, професійно-педагогічна компетентність — це здатність педагога перетворювати спеціальність, носієм якої він є, у засоби формування особистості учнів з урахуванням обмежень і розпоряджень, що накладаються на освітній процес згідно з вимогами педагогічної норми, у якій він здійснюється.

Список використаної літератури

1. Зязюн І.А. Технологізація освіти в контексті удосконалення професійного розвитку особистості. *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002*. Частина 2. Харків: «ОВС», 2002. С. 34-45.
2. Зубко А. М. Організація навчального процесу в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів : монографія. Херсон : Айлант, 2006. 124 с.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / колектив авторів : Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко та ін. 111 с.
4. Педагогічна майстерність / колектив авторів : І. А. Зязюн, Л. В. Карамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; за ред. І. А. Зязюна. Київ : Вища школа, 1997. 349 с.
5. Ніколенко Л. Т. Особистісно орієнтована освіта та шляхи її реалізації в системі підвищення кваліфікації. *Навчальні записки*. 2005. №3. С. 23-27.

6. Шевчук Л. І. Методологічні основи підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників у системі професійної освіти : посібник для керівників, педагогічних працівників професійної освіти. Хмельницький: Видавець А. Цюпак). 2006. 178 с.

ЦІЛІСНИЙ ПІДХІД ДО ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Косенко О.П., викладач іноземної мови, спеціаліст вищої кваліфікаційної
категорії, старший викладач

ДПНЗ «Сумське вище професійне училище будівництва і дизайну»

У статті розкрито поняття цілісного підходу до навчання та основні техніки його впровадження у викладання іноземної мови. Розглянуто такі категорії, як соціально-емоційне навчання, навчання на основі гри, педагогіка на основі сильних сторін, та педагогіка на основі драми.

Ключові слова: цілісний підхід, іноземна мова, соціально-емоційне навчання, навчання на основі гри, педагогіка на основі сильних сторін, педагогіка на основі драми.

В умовах сучасної глобалізації та інтенсивного розвитку міжкультурної комунікації важливість вивчення іноземних мов зростає з кожним роком, особливо в системі професійної освіти. Сьогодні від випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти очікується не лише висока кваліфікація у своїй професії, але й здатність ефективно спілкуватися іноземною мовою у професійному середовищі. Знання іноземних мов є однією з основних компетентностей, яка відкриває широкі можливості. Вивчення мов стає не лише засобом комунікації, а й інструментом, що сприяє формуванню особистості, розвитку критичного мислення, емпатії та культурної обізнаності. Традиційні методи викладання, зосереджені на механічному засвоєнні граматичних структур і лексики, часто не здатні повністю задовольнити

потреби сучасних учнів, які прагнуть досягти всебічного розвитку та реалізації власного потенціалу,

Для досягнення цієї мети необхідний новий підхід до викладання іноземної мови, який передбачає інтеграцію інноваційних методів та практичних рішень в освітній процес. Це і є основою цілісного підходу у викладанні іноземної мови.

Цілісний підхід до викладання мов (Holistic Language Pedagogies) базується на принципах комплексного розвитку учнів, враховуючи когнітивні, емоційні, соціальні та фізичні аспекти. Він передбачає використання інтегрованих методик, що сприяють формуванню навичок критичного мислення, комунікації та співпраці. Такий підхід допомагає учням не лише засвоювати знання, а й застосовувати їх у реальному житті.

Цілісний підхід до викладання базується на ранніх ідеях орієнтованого на учня навчання, особливо під впливом Жан-Жака Руссо, Йоганна Песталоцці, а згодом Джона Дьюї. Ці мислителі виступали за освіту, яка розвиває «цілісну особистість» — охоплюючи не лише інтелектуальні, але й емоційні, соціальні та практичні аспекти. У ХХ столітті Марія Монтессорі додатково розвинула цей погляд, наголошуючи на активному, практичному навчанні та соціальному контексті засвоєння мови.

У 1970–1980-х роках відбувся перехід до комунікативного навчання мови (CLT) та природного підходу, які зосереджувалися на значущій взаємодії, реальному спілкуванні та контекстуалізованому навчанні. Ці методи добре узгоджуються з цілісними принципами, розглядаючи вивчення мови як інтегративний процес.

Цілісний підхід також знайшов підтримку в теорії множинних інтелектів Говарда Гарднера (1983), яка стверджує, що інтелект не є єдиною сутністю, а комбінацією різних когнітивних здібностей. Ця теорія сприяла створенню стратегій викладання, які включають різні способи навчання.

Основні характеристики цілісного навчання:

- Орієнтація на розвиток особистості.

- Використання міжпредметних зв'язків.
- Активне залучення учнів до освітнього процесу.
- Врахування індивідуальних потреб і можливостей кожного учня.

Впровадження цілісного підходу у викладання іноземної мови як складової інноваційного освітнього середовища, спрямоване на всебічний розвиток, що охоплює не лише лінгвістичні знання, але й соціальні, емоційні та культурні аспекти навчання.

Основні техніки:

Соціально-емоційне навчання (SEL)

Соціально-емоційне навчання спрямоване на розвиток емоційного інтелекту, саморегуляції та емпатії. У викладанні іноземної мови цей метод допомагає створювати комфортне середовище, у якому учні почуваються впевнено та мотивовано. Основні стратегії:

- Використання вправ на рефлексію та обговорення емоцій.
- Групові проекти, що сприяють розвитку співпраці.
- Використання літератури та відеоматеріалів для аналізу емоційних станів персонажів.

Навчання на основі гри (Play-Based Learning)

Навчання на основі гри сприяє активному засвоєнню мовного матеріалу через інтерактивні завдання та симуляції. Методи:

- Використання рольових ігор.
- Застосування настільних ігор та карткових завдань.
- Онлайн-ігри та мобільні додатки для навчання мови.

Педагогіка на основі сильних сторін (Asset-Based Pedagogies)

Цей підхід базується на визнанні та використанні індивідуальних здібностей учнів. Він передбачає створення навчальних ситуацій, що дозволяють розвивати особистісні та академічні сильні сторони кожного учня.

Основні стратегії:

- Персоналізовані завдання.
- Визначення талантів учнів та залучення їх до навчального процесу.

- Розвиток автономії у навчанні через самостійні проекти.

Педагогіка на основі драми (Drama-Based Pedagogies)

Драматизація допомагає занурити учнів у мовне середовище, сприяючи розвитку мовних навичок через інтерактивні сценарії та вистави. Методи:

- Розігрування сценок із літературних творів.
- Імпровізаційні діалоги та дискусії.
- Використання театральних методик для навчання вимови та інтонації.

Таким чином, цілісний підхід до викладання іноземної мови є важливим аспектом створення інноваційного освітнього середовища. Він включає інтеграцію різних методичних, психологічних та технологічних аспектів, що дозволяє формувати не лише мовні навички, а й соціальні, комунікативні та критичні здібності. Окрім того, цей підхід сприяє розвитку когнітивних процесів, що необхідні для успішної взаємодії в глобалізованому світі. Використання новітніх технологій, інтерактивних засобів навчання та змішаних форматів навчання дозволяє забезпечити глибше засвоєння матеріалу, підвищити мотивацію учнів та створити сприятливе середовище для творчого мислення.

Список використаних джерел

1. Durlak J. A., Domitrovich C. E., Weissberg R. P., Gullotta T. P. Handbook of Social and Emotional Learning. Guilford Publications. 2015.
2. Maley A., Duff A. Drama Techniques in Language Learning. Cambridge University Press. 2005.
3. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. А.С.К. 2004.
4. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ: Педагогічна думка. 2015.
5. <https://www.teacheracademy.eu/blog/holistic-education/#what-is-holistic-education>

ФОРМИ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Кравченко С.П., *спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,
викладач-методист, ЗП(ПТ)О «Дунайський центр професійної освіти»*

Народ мудрий. Упродовж віків він переконався, що стояти на місці не можна – інакше залишишся у хвості. Отже, хто не бажає такої долі, має рухатися вперед, не зупинятися, досягши якоїсь вершини, а долати інші. У цьому й полягає основна місія сучасного педагога. Від цього має відштовхуватися кожен, хто причетний до формування системи методичної роботи в навчальному закладі.

Сьогодні вже мало для педагога бути на уроці та поза ним актором, режисером, діловодом, диригентом, дипломатом, психологом, новатором і компетентним фахівцем. Модель сучасного педагога передбачає готовність до застосування нових освітніх ідей, здатність постійно навчатися, бути в постійному творчому пошуку. Ці якості формуються в щоденній педагогічній праці.

Необхідною умовою функціонування освітнього закладу виступає науково-методична робота педагогів. Науково-методична робота – це засіб формування творчої особистості педагога і підтримки професійної форми його діяльності.

Методична робота – важлива складова, що має цілісну систему дій і заходів, спрямованих на підвищення кваліфікації та професійної майстерності кожного педагогічного працівника, розвиток творчого потенціалу педагогічних колективів навчальних закладів, досягнення позитивних результатів навчально-виробничого процесу. Участь у методичній роботі має бути професійним обов'язком кожного педагогічного працівника.

Успіх освітнього процесу залежить від того, чи відмовиться педагог від

стереотипів минулих часів, чи готовий він будувати стосунки з учнями на принципах гуманізму. Дійсність вимагає позбутися звичних установок, шукати нові форми спілкування як з здобувачами освіти, так із викладачами. Для цього використовуємо як традиційні, так і нетрадиційні форми роботи. Традиційні: інструктивно-методичні наради, методичні об'єднання, предметні тижні, семінари-практикуми, конкурси педагогічної майстерності, індивідуальні методичні консультації, співбесіди. Нетрадиційні: панорама методичних знахідок, клуби, літературні світлиці, педагогічні консилиуми, методичні аукціони, проблемні столи, педагогічні посиденьки, творчі звіти викладачів, що атестуються, освітянські вечорниці.

Перелік нестандартних форм методичної роботи

1. Подорож по діагностичній карті підвищення методичної кваліфікації викладачів.
2. Методичний анонс-огляд новинок літератури «Педагогічний бестселер».
3. Естафета педагогічних здивувань (про використання інтерактивних форм і методів роботи).
4. Презентаційний меседж «А я роблю так...».
5. Захист «Портфоліо успіху».
6. Огляд літератури «Хвилями океану педагогічних новинок».
7. Вернісаж для молодого викладача (демонстрування фрагмента інтерактивних уроків і виховних заходів).
8. Панорама творчості «Наш бренд — педмайстерність і талант».
9. Ділова гра «Інтерв'ю з компетентності».
10. Ділова гра «Новий формат навчання та роботи».
11. Прес-реліз «Нетрадиційні форми проведення уроку, виховного заходу».
12. Творча зустріч «Методичні сенсації — анонси педагогіки».
13. Семінар-кругозір «Сучасні технології навчання».
14. Зустріч за «круглим столом» «Освітній меридіан».

15.Захист проектів «Педагогічний Еверест».

Нова організаційно-функціональна модель методичної роботи у освітньому закладі полягає в застосуванні модульного підходу за трьома напрямками:

1. Пізнавальна діяльність – формування свідомості педпрацівників, вивчення нових педагогічних технологій.
2. Тематична діяльність – опрацювання отриманої інформації, визначення шляхів вирішення актуальних проблем, розроблення нових педагогічних ідей.
3. Практична діяльність – впровадження в педагогічну практику результатів пізнавальної та тематичної діяльності.

Модульний підхід у діяльності передбачає впровадження нетрадиційних індивідуальних та групових форм методичної роботи. Серед індивідуальних: аналіз, анкетування, атестація, бесіда-інтерв'ю, дистанційне навчання, доповідь, звіт, індивідуальний план, консультація, курсова перепідготовка, лекція, методичні рекомендації, наставництво, портфоліо, презентація, реферат, розробка уроку, самоаналіз, самоосвіта, стажування, творча робота, творчий звіт. Серед групових: бібліографічні огляди, обговорення, бесіди, відкритий урок, взаємовідвідування уроків, групова консультація, дебати, ділові ігри, дискусія, захист авторських проектів і розробок, оперативна методична нарада, інтернет-конференція, вебінар, майстер-клас, методична естафета, методичний бенефіс, методичний ринг, методична панорама, обмін досвідом, педагогічна виставка, педагогічна майстерня.

Групова форма роботи, яка передбачає комплексне ознайомлення з носієм ефективного прогресивного педагогічного досвіду – методичний бенефіс: доповідь-розповідь про зміст досвіду, вивчення творчої лабораторії (робочого кабінету), ознайомлення з розробленими дидактичними матеріалами, сценаріями уроків, відвідування відкритих уроків тощо.

Методичний міст – одна з активних форм методичної роботи, яка проводиться з метою розвитку практичних навичок.

Темою, як правило, обираються проблеми навчання та виховання. Під час проведення методичного моста слухачі вдосконалюють свої аналітичні вміння. До участі в цій формі методичної роботи варто залучати викладачів різних предметів, щоб розглянути певну проблему з різних точок зору.

Методичний міст – різновид дискусії. Він відрізняється складом учасників і може бути проведений між викладачами різних методичних комісій або різних навчальних закладів.

Дебати – це обговорення будь-якого питання, обмін думками, полеміка, дискутування. Дебати в методичній роботі можна використовувати для прийняття і відстоювання своїх рішень. Гра в дебати вчить критично мислити, досліджувати різні теми і переконливо викладати свої погляди аудиторії. Цікавою і ефективною формою обміну досвідом, практичного навчання педагогів є тижні педагогічної майстерності.

План тижня включає представлення творчих лабораторій педагогів, проведення відкритих уроків, позаурочних заходів, конференцій, творчих звітів, творчих зустрічей, методичних фестивалів, ярмарок педагогічних ідей, демонстрування методичного дидактичного матеріалу тощо.

Творчий звіт – форма методичної роботи, спрямована на пошук, підтримку, пропаганду ППД викладача чи майстра виробничого навчання, а також діяльності всього педагогічного колективу з питань інноваційних технологій, організації навчально-виховної та методичної роботи в закладах освіти. Ярмарок педагогічних ідей – форма роботи, основним призначенням якої є огляд та оцінка методичних здобутків. Конкурс педагогічної майстерності – форма методичної роботи, спрямована на пошук, підтримку і пропаганду перспективного досвіду педагогічних працівників.

Важливою формою підвищення науково-методичного та фахового рівня педагога є самоосвіта. Умови успішної самоосвітньої роботи педагогічного працівника: раціональне використання робочого часу педагога; виділення вільного дня для самоосвітньої діяльності; створення здорового психолого-педагогічного клімату в колективі; упорядкування громадських доручень;

стимулювання праці; забезпечення необхідною науково-методичною літературою, педагогічно-психологічною, педагогічною, фаховою періодичною пресою; проведення методичних заходів з питань організації самоосвіти, основне завдання яких, – навчити педагога не лише самостійно здобувати інформацію, а й вільно, самостійно орієнтуватися в її потоці, ефективно і творчо, результативно використовувати в своїй педагогічній діяльності.

Підсумовуючи вищевикладене, варто підкреслити, що ефективна організація науково-методичної роботи з педагогічними кадрами повинна бути спрямована на результат: конкретну допомогу фахівцю у вдосконаленні його професійної майстерності, задоволення професійного інтересу кожного педагога, високий рівень його особистісного професійного розвитку, що виявляється в удосконаленні педагогічної діяльності.

Успіх педагогічної діяльності сьогодні визначається не тільки й не стільки ступенем професійної підготовки викладача, рівнем знань, скільки бажанням і можливостями поглиблювати теоретичні знання та відшліфовувати практичні вміння, тобто постійно підвищувати рівень професійної компетентності, формувати педагогічну позицію.

Список використаних джерел:

1. Бачинська Є. М. Вектори змін методичної роботи в закладах загальної середньої освіти в контексті реформування освіти в Україні. URL: <https://www.narodnaosvita.kiev.ua>
2. Словник методиста: Методичний посібник / укладач Волканова В.В. Київ : 2008. 192 с.
3. Професійно-технічна освіта: інноваційний досвід, перспективи: наук.- метод. зб. / упоряд. Н.І. Бугай. Вип. 6. Харків : Компанія СМІТ, 2009.

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Кучеренко І.А., докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри технологій навчання, охорони праці та інклюзивної освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Професійна (професійно-технічна) освіта як цінний складник української системи освіти, де особистість може набути фахову компетентність за певною професією, відіграє важливу роль і значення для функціонування і розвитку економіки України. У статті 15 Закону України «Про освіту» зазначено, що метою професійної (професійно-технічної) освіти є «формування і розвиток професійних компетентностей особи, необхідних для професійної діяльності за певною професією у відповідній галузі, забезпечення її конкурентоздатності на ринку праці та мобільності і перспектив кар'єрного зростання впродовж життя» [1].

Система української професійної (професійно-технічної) освіти перебуває у складних умовах, зумовлених низкою викликів сьогодення:

- воєнний стан і воєнні дії, що мають суттєві негативні наслідки в усіх галузях функціонування держави, зокрема і на ринку праці та в системі освіти;
- глобалізація, що спричиняє конкурентність в аспекті людського і ресурсного капіталу;
- цифрова трансформація освітньої діяльності;
- технологізація виробничого процесу;
- міграційні та демографічні процеси, що викликають зміни кількісного і якісного складу населення та ін.

У наш час активно відбувається переоцінка стратегії розвитку системи професійної (професійно-технічної) освіти, її реформування з урахуванням

глобалізаційних змін, економічних можливостей, а також пошук і розроблення нових результативних та ефективних форм реалізації процесу підготовки кваліфікованих робітників. Система професійної освіти має бути гнучкою, інклюзивною, витривалою та швидко реагувати на запити ринку праці. Заклади П(ПТ)О покликані нині забезпечувати якісне надання освітніх послуг відповідно до вимог законодавства, стандартів професійної освіти та міжнародних стандартів, з урахуванням запитів замовників освітніх послуг та потреб роботодавців.

Реформа професійно-технічної освіти нині є вкрай актуальною для української держави. Система професійної (професійно-технічної) освіти України, у межах якої здійснюють підготовку приблизно за 500 професіями, є комплексним механізмом підготовки висококваліфікованих робітників для різних галузей економіки. Традиційна система професійної (професійно-технічної) освіти трансформується і має стати відкритою до викликів ринку праці і гнучкою, щоб здобувачі освіти могли мати індивідуальні освітні траєкторії, відповідно до їх потреб та інтересів. Для ефективної діяльності ЗП(ПТ)О освіти потрібно адаптувати і провадити інноваційний продуктивний освітній процес відповідно до чинних стандартів професійної освіти, викликів воєнного часу і потреб повоєнної відбудови країни, а також більше залучати бізнес до освітнього процесу.

У Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022–2027 рр. [2] визначено наступні пріоритетні завдання:

- удосконалення системи професійної (професійно-технічної) освіти з урахуванням міжнародних стандартів і практик, сучасних і перспективних потреб ринку праці;
- запровадження удосконаленої моделі фінансування діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти з урахуванням реальних потреб у фінансуванні для забезпечення освітнього процесу;
- оновлення змісту професійної (професійно-технічної) освіти,

розроблення та затвердження нових стандартів професійної (професійно-технічної) освіти з конкретних професій, впровадження в освітній процес інноваційних технологій навчання, забезпечення здобувачів професійної (професійно-технічної освіти) сучасними підручниками (навчальними посібниками) та їх електронними версіями;

- запровадження ефективних механізмів забезпечення проходження здобувачами професійної (професійно-технічної) освіти виробничого навчання, виробничої практики відповідно до вимог професійних компетентностей, професійних стандартів;

- удосконалення роботи з професійної орієнтації учнівської молоді та професійного консультування здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти;

- оновлення програм із підвищення кваліфікації для педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти, а також створення умов для професійного стажування, зокрема оволодіння сучасними виробничими технологіями;

- здійснення науково-методичного супроводу професійної (професійно-технічної) освіти;

- підвищення престижності праці педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти, запровадження мотиваційних фінансових інструментів оплати їх праці із визначенням відповідних критеріїв щодо особистого внеску педагогічних працівників, рівня викладання, наповнюваності груп тощо;

- запровадження ефективних інструментів збору та оброблення статистичної інформації про стан ринку праці з метою прогнозування потреб у кадрах за професіями; сприяння реалізації міжнародних проектів у сфері професійної (професійно-технічної) освіти [2].

Упровадження інноваційних виробничих технологій в процес підготовки кваліфікованих робітників у ЗП(ПТ)О пов'язується з імплементацією сучасних концепцій, в основу яких покладено цілісні моделі навчально-виховного і

навчально-виробничого процесів, засновані на єдності провідних законів, закономірностей та принципів професійного навчання.

Модернізація закладів професійної (професійно-технічної) передбачає створення передумов для реалізації профільної середньої освіти професійного спрямування. Нині триває розробка модельних програм профільного навчання, їх апробація і подальше втілення у практику.

Серед переваг реалізації профільної середньої освіти професійного спрямування у ЗП(ПТ)О можна визначити такі.

1. Різноманіття професій для професійного спрямування за освітніми галузями. Заклади П(ПТ)О мають пропонувати широкий спектр освітніх програм, що відповідають актуальним потребам регіонального ринку праці. Кожна з цих програм повинна фокусуватися на одній або декількох споріднених професіях, забезпечувати ґрунтовну підготовку здобувачів освіти до майбутньої професійної діяльності.

2. Гнучкість навчальних планів. Навчальні плани профільного навчання передбачають більш детальне вивчення предметів, що стосуються обраної професії. Це дає здобувачам освіти виробити фахові компетентності, опанувати ґрунтовні знання, розвинути затребувані на ринку праці навички, необхідні для успішного старту кар'єри. Також здобувачі освіти мають опанувати навчальні предмети загального циклу обов'язково професійного спрямування і відвідувати курси за вибором, поглиблювати і розширювати свої знання та навички, отримувати часткові кваліфікації.

3. Зв'язок з виробництвом. Профільне навчання у закладах П(ПТ)О тісно пов'язане з практичною діяльністю, і здобувачі освіти мають проходити реальну виробничу практику на підприємствах, що дасть їм змогу отримати цінний досвід обраної професійної діяльності.

4. Педагогічні технології професійного спрямування. У процесі профільного навчання у ЗП(ПТ)О мають використовуватися сучасні педагогічні технології, які повинні бути практико орієнтованими. Це робить освітній процес більш результативним і сприяє активізації пізнавальної, дослідницької,

креативної професійної діяльності здобувачів освіти.

Професійна (професійно-технічна) освіта відіграє важливу роль у формуванні людського капіталу і розвитку економіки країни. Функції і значення професійної (професійно-технічної) освіти переоцінюються і набувають важливих ціннісних пріоритетів з урахуванням потреб повоєнного відновлення країни. Модернізація системи професійної освіти – запорука успішної підготовки фахових працівників, котрі володіють затребуваними на ринку праці кваліфікаційними навичками.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Концепція Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022-2027 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1619-2021-%D1%80#n11>

ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Лебідь О. М.; здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту
неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
НАПН України, майстер виробничого навчання ДНЗ «Буцький політехнічний
професійний ліцей»*

Для того, щоб підвищити мотивацію здобувачів професійної освіти, перш за все потрібно визначити, що на неї впливає:

- правильно організований навчальний процес;

- мінімізація витрачання часу на організаційні моменти і збереження часу на навчання, задоволення власних потреб студентів у перерви, які для цього призначені;
- рівень застосування інноваційних технологій у навчальному процесі;
- патріотичне виховання та застосування механізмів стимулювання в контексті патріотизму;
- вміння учасників навчального процесу навчатись;
- середовище навчання та його стан у період воєнних дій.

Інноваційні технології значно стимулюють до навчального процесу та інтелектуальної праці, тому, що вони спрощують роботу з інформацією, дозволяють обробити більшу її кількість, звузити монотонну роботу, залишити більше часу і ресурсів для творчості; знижують кількість помилок та розширюють можливості, бо не потрібно запам'ятовувати, при цьому володіти великою кількістю інформації. Тому інноваційні технології можуть бути одним із засобів до стимулювання здобувачів освіти всіх закладів освіти України в час воєнного стану, в тому числі професійно-технічної освіти.

Інноваційні технології значно допомагають у виховній роботі. Виховна робота – це те, що впливає на мотивацію студентів і учнів. Завдання підвищення мотивації частково залежить від виховної функції, а частково – від організації освітнього процесу, бо якщо освітній процес побудований незручно для студентів, неефективно навантажує їх, це також знижує мотивацію.

На якість навчання та мотивацію також впливає правильно розміщені аудиторії, санітарні приміщення та доступ до їдалень, кафе. Стан людини, при якому базові потреби задоволені, значно підвищує її мотивацію до роботи і навчання і знижує стресові переживання, які присутні у воєнний стан. Організація навчального процесу повинна бути побудована так, щоб студенти мінімум часу витрачали на перехід між аудиторіями та інші організаційні завдання, а більше – на задоволення власних потреб у перерву вільного часу, спеціально виділену для цього.

Створення навчальних програм, які потрібні різним категоріям населення, і які уже мають таку мотивацію, є важливим аспектом для розвитку навчальної системи України у воєнний стан. Це – створення програм для короткотермінового підвищення кваліфікації у професійно-технічній освіті.

Виховання у молодого покоління почуття патріотизму, відданості справі зміцнення державності, активної громадянської позиції нині визнані проблемами загальнодержавного масштабу.[1] Переконавання учасників навчального процесу у тому, що їх успіх у навчанні – це успіх всієї держави на шляху до перемоги, буде одним із способів мотивації.

Важливим в мотивації є постановка завдань здобувачам освіти, які будуть достатньо складними і цікавими, щоб було бажання їх вирішувати. Занадто складні завдання пригнічують студентів, і їх частина, яка не встигає, значно можуть відстати від програми. Тому, щоб полегшити роботу, підвищити продуктивність інтелектуальної праці усіх, необхідно залучити всі органи чуття. Завдання мають бути побудовані так, щоб люди з різними типами мислення (компетентностями) могли ефективно здобувати знання. Традиційні застарілі методи направлені на учнів і студентів із типом мислення, які гарно запам'ятовують інформацію у письмовому вигляді, або викладенні її лектором усно. А є ще такі типи мислення, як «музичний», «художній», «м'язово-фізичний», різні люди сприймають інформацію по-різному. Одним із таких методів є проектні технології у навчанні. Такі технології залучають нестандартне та творче мислення.

Проектний метод – це дидактичний засіб активізації пізнавальної діяльності учнів, розвитку креативного мислення й формування визначених в них особистісних якостей. Три «кити», на яких тримається дана технологія, – це самостійність, діяльність, результативність. [2]

Мотиваційна складова проектного методу виражається в його завданнях: навчити студентів здобувати знання самостійно, вміти застосовувати їх для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань; сприяти у здобутті комунікативних навичок: здатності працювати у групах, виконуючи соціальні

ролі (лідера, виконавця, посередника тощо); розширити коло спілкування, знайомство з іншими культурами, різними точками зору на одну проблему; прищепити вміння користуватися дослідницькими прийомами: збирати необхідну інформацію, вміти її аналізувати з різних точок зору, висувати різні гіпотези, вміти робити висновки.[2]

Також вмотивовані студенти ті, які уміють навчатись. Потрібно навчати молодих людей саме навчатись. Студенти, які мають складнощі, можуть бути недостатньо підготовлені до здобування знань при добрих інтелектуальних здібностях і задовільних вміннях розв'язувати досить складні задачі. Здобуття нових навичок, знань і вмінь, пізнання нової інформації, різних точок зору, дослідження робіт авторів, роздуми над викладом думок, формування своєї думки у студента – це вихід із зони комфорту, це все – робота, яка провадиться під впливом об'ємної психологічної діяльності педагогів.

Деякі учні мають приклад в сім'ї або із школи знають як навчатись. А деякі – потребують такого впливу у професійно-технічному закладі, в якому вони тепер навчаються. Тому педагоги мають бути досвідченими і талановитими психологами. Особливо це актуально у період воєнних дій, коли всі учасники навчального процесу знаходяться в стані стресу.

У зв'язку з війною та стресом учні закладів професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О) почали гірше зосереджуватися, їхня здатність засвоювати професійно-спрямовану інформацію зменшилася. Саме тому мають своєчасно вноситися зміни у наповнення уроків професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки, додаватися елементи: встановлення емоційного зв'язку з учнями (запитати, який у них настрій, застосовувати дихальні вправи); обговорення планів, мрій про майбутнє задля важливого позитивного підкріплення; приділення уваги здоров'язбережувальній, громадянській, соціально-культурній компетентностям, здатності до навчання впродовж життя; приділення більше уваги повторенню пройденого матеріалу, застосуванню інтерактивних методів навчання задля підвищення мотивації в

учнів; спільному підведенню підсумків навчальної діяльності, створення «історії успіху для учнів». [3]

Важливим тепер є підтримувати здобувачів освіти своїх територіальних громад та внутрішньо-переміщених осіб шляхом запровадження програм внутрішньої академічної мобільності, відповідно до Положення про внутрішню академічну мобільність здобувачів ЗП(ПТ)О, які навчаються у закладах ЗП(ПТ)О України.[3]

Воєнний стан безперечно впливає на педагогів та здобувачів професійно-технічної освіти. Щоб збільшити мотивацію студентів, самі педагоги мають бути достатньо вмотивовані. Для цього проводяться семінари, задля покращення готовності до роботи в умовах складних обставин, і відповідно, для якісної роботи з мотивації студентів, педагогів, покращення навчальної роботи, що посилить бажання навчатись. Такі семінари залучають до обговорення проблем навчального процесу в ЗП(ПТ)О в умовах воєнного стану учасників освітнього процесу та зацікавлених осіб ззовні. Вони допомагають обмінюватись досвідом та вирішувати актуальні питання, шляхом розбору проблем разом. Тому одним із шляхів мотивації буде організація семінарів, де студенти, разом з викладачами та зацікавленими сторонами будуть обговорювати актуальні проблеми для всіх.

Наприклад, регіональний науково-практичний семінар «Психолого-педагогічні чинники формування професійної компетентності кваліфікованих робітників в умовах воєнного стану» проводився з метою обговорення психолого-педагогічних чинників формування професійної компетентності кваліфікованих робітників, шляхів створення безпечного освітнього середовища в сучасному ЗП(ПТ)О в умовах воєнного стану.[4] Проблема безпечного середовища навчання, що сильно впливає тепер на успіхи навчання, формує мотивацію у студентів, тому створення таких семінарів є дуже корисним у теперішній час.

Отже, важливою сьогодні є комунікація між собою громадян України в рамках зацікавленості у ефективній роботі, навчанні на шляху до перемоги.

Важливо розуміти один одного і прислухатись. Адже саме це відрізняє нас від агресора, який не має жалості навіть до своїх побратимів. Гарна мотивація можлива тільки при взаєморозумінні та емпатії.

Список використаних джерел

1. Інноваційні технології виховної роботи зі здобувачами професійної (професійнотехнічної) освіти в умовах воєнного стану: освітньо-професійна програма для короткотермінових курсів підвищення кваліфікації / уклад. І.В. Пахомов. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, 2024. 34 с.

2. Проектні технології у системі виховної роботи. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/01008err-6a4f.docx.html> (дата звернення: 13.03.2025).

3. Юденкова О. П. Особливості діяльності майстра виробничого навчання закладу професійної (професійно-технічної) освіти: сучасні виклики в умовах дії воєнного стану. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732973/1/%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8-%D1%8E%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%9C%D0%90%D0%9D.pdf (дата звернення: 13.03.2025)

4. У БІНПО відбувся регіональний науково-практичний семінар «Психолого-педагогічні чинники формування професійної компетентності кваліфікованих робітників в умовах воєнного стану». URL: <https://naps.gov.ua/ua/press/releases/3306/> (дата звернення: 13.03.2025).

ВІДКРИТІ ДАНІ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ КВАЛІФІКОВАНОГО РОБІТНИКА В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Линчак О.В., здобувачка вищої освіти спеціальності «Психологія»
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО
«Університет менеджменту освіти» НАПН України

Успішна особистість в умовах постійних змін та великого обсягу інформації повинна володіти високим рівнем інформаційної грамотності, до якої можна віднести вміння критично оцінювати інформацію, розрізняти факти від фейків, знаходити надійні джерела та ефективно використовувати відкриті дані для прийняття рішень.

Згідно з визначенням [1], відкриті дані – це ресурси, які надаються без обмежень щодо доступу, використання та поширення, за винятком, можливо, вимоги зазначення авторства та поширення на тих самих умовах.

Портал Європейського Союзу визначає відкриті дані як ті, що надаються без обмежень щодо доступу, використання та поширення [2].

Згідно з ресурсом Світового банку дані вважаються відкритими тоді, коли вони доступні для будь-кого без жодних обмежень, можуть бути використані багаторазово для різних цілей та поширюватися без будь-яких обмежень щодо кількості копій або модифікацій [3].

При різниці у формулюванні загалом «відкриті дані» – це інформація, доступна всім і для всіх.

Серед ключових аспектів, які можна розглянути з погляду відкритих даних як чинника формування соціально успішної особистості кваліфікованого робітника в умовах повоєнного відновлення України, необхідно відмітити:

- інформаційну грамотність та самостійність;
- адаптивність та гнучкість;
- соціальну відповідальність та громадянську позицію;

- емоційний інтелект та міжособистісні навички;
- психологічну стійкість та стресостійкість.

Отже, перш за все, відкриті дані надають доступ до широкого спектру інформації, що може сприяти розвитку самостійності у прийнятті професійних рішень. Кваліфікований робітник, маючи доступ до актуальних даних про ринок праці, потреби роботодавців, перспективи розвитку галузі, може більш об'єктивно оцінити свої можливості та вибрати найбільш вдалий шлях кар'єри. Саме відкриті дані можуть допомогти кваліфікованому робітнику відстежувати зміни на ринку праці, виявляти нові можливості для професійного розвитку, знаходити інформацію про програми навчання та перекваліфікації. Це сприяє підвищенню його адаптивності та гнучкості.

Одним з аспектів використання відкритих даних є соціальна відповідальність та громадянська позиція. Адже відновлення України - це не лише економічне, а й соціальне завдання. Успішна особистість повинна мати розвинене почуття соціальної відповідальності, бути готовою брати участь у житті громади, сприяти позитивним змінам у суспільстві. І в цьому аспекті відкриті дані про соціальні проблеми, потреби громади, можливості для волонтерської діяльності можуть допомогти кваліфікованому робітнику знайти спосіб застосувати свої професійні навички для вирішення соціальних проблем, сприяти розвитку соціального підприємництва та інших ініціатив, спрямованих на покращення життя людей.

Варто не забувати, що будь-яка успішна професійна діяльність передбачає ефективну взаємодію з іншими людьми. Емоційний інтелект (вміння розуміти свої та чужі емоції, керувати ними) та розвинені міжособистісні навички (комунікація, співпраця, вирішення конфліктів) є важливими складовими успішної особистості. І хоча відкриті дані самі по собі не формують емоційний інтелект, вони можуть бути використані для навчання та розвитку цих навичок. Наприклад, аналіз даних про успішні команди, лідерські стилі, моделі ефективної комунікації може допомогти кваліфікованим робітникам покращити свої міжособистісні навички.

Умови воєнного стану та наступний повоєнний період пов'язані з підвищеним рівнем стресу, невизначеністю та психологічними травмами. І кожен кваліфікований робітник повинен мати розвинені навички стресостійкості, вміти справлятися з труднощами, зберігати позитивний настрій та віру в майбутнє. Тут стануть в нагоді відкриті дані про психологічну підтримку, ресурси для самодопомоги, стратегії подолання стресу, що можуть допомогти кваліфікованим робітникам зберегти психологічне благополуччя та ефективно виконувати свою роботу.

Повоєнне відновлення України передбачає значні зміни в економіці та на ринку праці. Кваліфікований робітник повинен бути готовим до навчання, перекваліфікації, зміни професійної траєкторії. Психологічна стійкість, відкритість до нового, вміння швидко адаптуватися до змін - ключові риси успішної особистості в цей період.

Отже, відкриті дані можуть стати важливим чинником формування соціально успішної особистості кваліфікованого робітника в умовах повоєнного відновлення України, сприяючи розвитку інформаційної грамотності, адаптивності, соціальної відповідальності, емоційного інтелекту та психологічної стійкості.

Список використаних джерел

1. What is Open? URL: <http://opendatahandbook.org/guide/en/what-is-open-data/#what-is-open>
2. What is open data? URL: <https://data.europa.eu/elearning/en/module1/#/id/co-01>
3. Open Data in 60 Seconds. URL: <https://opendatatoolkit.worldbank.org/en/data/opendatatoolkit/open-data-in-60-seconds>

НАОЧНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Лубинець В.О., *методист вищої категорії Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Сумській області.*

Значення професійної освіти в умовах функціонування воєнної економіки України неможливо переоцінити. Підготовка кваліфікованих робітничих кадрів для відбудови України – стратегічне завдання, яке сьогодні стоїть перед нами і з яким ми не маємо права не впоратись.

Важливу роль, в першу чергу, відіграє підготовка викладача та майстра виробничого навчання до навчального процесу, який охоплює величезну кількість елементів фахової майстерності та педагогічного досвіду. Це складний процес, що вимагає від педагога величезної кількості знань і умінь, особистісних та професійних якостей, вміння утримувати увагу учнів і аналізувати ситуації.

Форми і методи навчання – це якраз та база, від якої необхідно відштовхуватися при проектуванні свого заняття і правильний вибір яких, є запорукою отримання певних позитивних результатів.

Для чого потрібні методи навчання?

Правильний підбір методів відповідно до мети та змісту навчання, вікових особливостей здобувачів освіти сприяє розвитку їхніх пізнавальних здібностей, озброєнню їх уміннями й навичками використовувати здобуті знання на практиці.

Що слід розуміти під методами навчання?

Метод навчання — це взаємопов'язана діяльність педагога й здобувачів освіти, яка спрямована на засвоєння ними системи знань, набуття умінь і навичок, їх виховання та загальний розвиток [4]. Загальною ознакою методів є джерело знань. Таких джерел здавна відомо три: практика, наочність, слово.

Скільки є методів навчання?

Дослідники виокремлюють близько п'яти десятків різноманітних методів.

Що відноситься до методів навчання?

На цій підставі виокремлюють методи:

- словесні (розповідь, пояснення, лекція, бесіда, інструктаж, робота з підручником, навчальна дискусія, диспут);
- наочні (ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження);
- практичні (вправа, лабораторна робота, практична робота, дидактична гра) [3].

З-поміж усіх методів наочний є найбільш ефективним, що зумовлено фізіологією людської пам'яті, здатністю запам'ятати близько 80 % побаченого, оскільки побачене впливає на емоційно – чуттєву складову людини, підвищуючи ефективність навчання [5].

Під наочними розуміються такі методи навчання, які забезпечують засвоєння матеріалу за допомогою наочних посібників і технічних засобів, їх поєднують із словесними і практичними методами навчання.

Особливість наочних методів навчання полягає у використанні зображень об'єктів і явищ, конкретних образів, які безпосередньо сприймають здобувачі. До таких методів, належать ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження. Серед наочних – найчастіше застосовується метод показу.

Показ – це навчальний метод, що являє собою сукупність прийомів, дій і засобів, за допомогою яких, у здобувачів освіти створюється наочний образ предмета, що вивчається, формується конкретне уявлення про нього [2].

Показ повинен бути чітким, точним. Необхідно, щоб здобувачі освіти побачили кожен рух, помітили особливості його виконання. Кожну свою дію педагог позначає словом. Слово має доповнювати рух, характеризувати його напрямки.

Цей метод використовується під час проведення майже усіх видів занять, незалежно від їх змісту й методики. За його допомогою реалізується принцип наочності навчання здобувачів освіти.

Розрізняють два види показу: *ілюстрування і демонстрування*.

Перевагами цього методу при проведенні занять є наступне: навчальна інформація подається візуально, а не лише теоретично; ефективність навчання підвищується за рахунок легкості сприйняття й засвоєння матеріалу; позитивний вплив на психіку здобувача освіти, її активізація, мобілізація; тренування уяви; зменшення втомлюваності за рахунок доступності.

Ілюстрування - використання в освітньому процесі наочності з метою оптимізації засвоєння знань.

Метод ілюстрування характеризується як допоміжний при словесному методі, його значення полягає в тому, щоб яскравіше увиразнити думку педагога. Засобами виступають різноманітні картини, плакати, схеми, таблиці, стенди, умовні моделі, муляжі, карти (технологічні у тому числі), малюнки на дошці. Основна їхня властивість – нерухливість. Вони мають «оживати» в розповіді викладача чи майстра виробничого навчання.

І таким чином, це є певна допомога здобувачам освіти ефективніше сприймати навчальний матеріал, формувати конкретні уявлення, точні поняття.

Демонстрація – використання приладів, технічних пристроїв, показ дослідів, технологічного процесу, відеоматеріалів.

Ефективність цього методу полягає в тому, що всі здобувачі освіти мають змогу сприймати предмет або процес, а викладач чи майстер виробничого навчання зосереджує їхню увагу на головному, таким чином допомагаючи виділити істотні сторони предмета, явища, процесу. Під час демонстрування певну дію розчленовують на елементи, щоб докладно ознайомити здобувачів освіти з окремими процесами, які відбуваються одночасно, необхідно забезпечити всебічний огляд об'єкта, чітко визначити головне, детально продумати пояснення, залучати здобувачів освіти до пошуку потрібної інформації [6].

Дієвість показу передусім залежить від всебічної підготовки. Тому викладач, майстер виробничого навчання повинні чітко уявити всі аспекти показу, добре оволодіти його методикою і правильно демонструвати предмет.

Самостійне спостереження – безпосереднє сприймання явищ дійсності.

Методика організації будь-якого виду самостійного спостереження потребує послідовного використання його елементів або методичних прийомів. Це інструктаж викладача або майстра виробничого навчання про мету, завдання і методику спостереження (повторення або вивчення навчального матеріалу, необхідного для свідомого виконання завдань спостереження, відтворення ними трудового процесу, який спостерігався), здійснення спостереження, фіксація, відбір і аналіз його результатів здобувачем освіти, узагальнення і формулювання висновків (вивчення педагогом поданих здобувачами освіти матеріалів спостереження, їх аналіз і оцінка виконаної роботи). Цей метод дозволяє сформувати у здобувачів освіти цілісне уявлення про характер трудових дій: правильної робочої пози, доцільного використання інструментів і пристосувань, послідовності виконання робіт, застосування ефективної та оптимальної новації при виконанні трудових процесів. Як приклад, цей метод найбільш ефективний при проведенні екскурсій на виробництво, віртуальних екскурсій, при навчанні на виробництві (сфері послуг).

Ефективність методу спостереження залежить від того, якою мірою зібрані під час спостереження матеріали, вивчають і відповідно обробляють під керівництвом педагога. На їх основі роблять певні висновки, узагальнення.

Заклади професійної (професійно-технічної) освіти мають великі можливості для організації спостережень, їх можна вести на уроці теоретичного навчання (лабораторні і практичні заняття), використовуючи наочні посібники стосовно проведення виробничого навчання під час екскурсій.

Позитивним показником методу спостереження може бути перевірка поточних знань здобувачів освіти після викладання якоїсь частини навчального матеріалу.

Серед сучасних методів: стрічки новин, інстаграм-стрічка, комікси, віртуальні екскурсії, квести, ребуси, пазли, кросворди, меми, гіфки, інтерактивні карти, ментальні мапи. А це все у більшій мірі зацікавить здобувачів освіти не лише сприймати інформацію від педагога, а й бути активним учасником процесу.

Що повинен взяти до уваги педагог обираючи методи навчання?

Обираючи метод навчання, передусім педагог повинен враховувати тему заняття, його мету. Якщо на уроці планується розкриття змісту нової теми, доцільно використати методи розповіді, бесіди, демонстрування досліду; на уроці закріплення набутих знань і застосування їх на практиці є метод показу, тобто виконання певних вправ. Не варто перевантажувати урок наочністю. Кожен об'єкт має з'являтися тоді, коли є потреба.

Таким чином, вважаємо, що наочні методи навчання відіграють важливу роль в організації освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Барановська Л. Технології навчання: сучасні підходи та перспективи. - Київ: Видавництво «Нова школа». 2016. 200с.
2. Педагогічна книга майстра виробничого навчання: Навч. – метод. Посібник / колектив авторів: Н.Г. Ничкало, О.В. Зайчук, Н.М. Розенберг та ін., за ред. Н.Г.Ничкало. 2-ге вид., допов., Київ: Вища шк., 1994. 383 с.
3. <https://surl.li/tszbxx> платформа Всеосвіта, матеріал: Методи навчання та їх класифікація. Прийом навчання.
4. <https://surl.li/jeqlji> платформа Google.
5. <https://surl.li/gqbhxt> платформа Google.
6. <https://vseosvita.ua/library/embed/001922-b6bb.docx.html> платформа Всеосвіта.

СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ОНЛАЙН-УРОКУ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ТА СЕРВІСІВ

Лукаш О.М., майстер виробничого навчання

ДНЗ «Глухівське вище професійне училище»

Дистанційне навчання виявилось серйозною перешкодою для здійснення освітнього процесу в ЗП(ПТ)О, оскільки практичні заняття складно адаптувати в цифровий формат. До пандемії цифрові технології систематично застосовували лише окремі заклади та викладачі. Раптові зміни змусили педагогів шукати шляхи перетворення онлайн-уроку виробничого навчання на ефективний процес із залученням сучасних цифрових інструментів і сервісів. В свою чергу це зумовило необхідність комплексної підготовки майстрів виробничого навчання, розробки ефективної цілісної системи електронних уроків. Застосування цифрових технологій в освіті сьогодні є однією з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу. Цифрові технології дозволяють інтенсифікувати освітній процес, зробити його мобільним, диференційованим та пристосованим до реалій сучасності [1].

Розглянемо систему роботи майстрів виробничого навчання, яка втілюється в нашому закладі.

Якщо ми говоримо про звичайний урок виробничого навчання, то маємо на увазі навчальну одиницю часу, яка включає вступний, поточний та заключний інструктажі. Дуже важливо ефективно провести вступний інструктаж для здобувачів освіти – задати правильну мотивацію, актуалізувати потрібні знання й вміння, продемонструвати необхідні трудові прийоми чи операції. Від того, як майстер виробничого навчання побудує цей елемент уроку, буде залежати рівень розуміння теми і ступінь відтворення на практиці продемонстрованих прийомів. Але в рамках стандартного уроку виробничого навчання, майстер виробничого навчання завжди може коригувати певні

недоліки у відпрацюванні трудових операцій під час поточного інструктажу, при необхідності продублювати демонстрацію тощо. В умовах дистанційного уроку виробничого навчання можливості працювати з учнями синхронно, відпрацьовуючи потрібні навички, немає. Саме тому задача педагога побудувати вичерпну покрокову інструкцію з ретельно підібраним теоретичним матеріалом, технічною документацією, вправами та задачами, які включатимуть всі можливі запитання від здобувачів освіти. Тож починати необхідно з побудови інструкції до виконання уроку виробничого навчання на освітній платформі. Читаючи таку інструкцію, здобувач освіти повинен чітко розуміти, що за чим виконувати і які навчальні матеріали для цього використовувати; розуміти, яку практичну роботу підготувати і як її оцінюватиме майстер виробничого навчання.

Мотивація навчальної діяльності - невід'ємна частина процесу опанування майбутньої професії. На сьогоднішній день мотиваційні ролики можна знайти не тільки в You Tube, а й згенерувати під будь-який запит за допомогою ІІІ (штучного інтелекту). За лічені хвилини «розумні програми» створять відеоряд на задану тему, використовуючи потрібний мотиваційний тон презентації, реалістичність чи навпаки анімаційність та яскравість сюжету. Так, наприклад, використовуючи сервіс <https://ai.invideo.io/> наші педагоги створюють різноманітні відеосюжети для мотиваційного етапу уроку виробничого навчання. Ось, наприклад, вивчаючи тему «Приготування страв з овочів та грибів», здобувачі освіти надихаються однохвилинним роликом на подальшу роботу.

Щоб здобувачам освіти був доступний матеріал до відпрацювання на уроці виробничого навчання, потрібно актуалізувати необхідні теоретичні знання та пригадати вже засвоєні навички роботи. Сьогодення в умовах цифрової трансформації дозволяє нам унаочнити, зробити яскравою кожен таку форму діяльності. Так, майстри виробничого навчання ДНЗ «Глухівське ВПУ» активно використовують інтерактивні вправи [learningapps](https://learningapps.org/), що надає доступ до великої кількості шаблонів вправ різного характеру від кросворда до

встановлення відповідності. Така інтерактивна вправа займає не більше 3 хвилин робочого часу. Дуже зручний та актуальний сервіс [liveworksheets](https://www.liveworksheets.com/) для створення інтерактивних завдань у вигляді робочих аркушів, які містять кілька типів завдань різної складності, що дозволяє використовувати його для опитування учнів з різним рівнем підготовки. Більшість з цих сервісів - онлайнові, тобто не потребують інсталяції програмного забезпечення на ваш пристрій.

Програма Powtoon призначена для створення інтерактивних анімаційних відео та презентацій. Користуючись нею, можна створювати короткі інтерактивні відео, в яких зібрані цікаві факти про той чи інший виріб або страву. Наприклад, відео створені до тем: «Приготування піци» (<https://youtu.be/MOVby6Filik>), «Приготування гарячих напоїв» (<https://youtu.be/eIFG1wFq598>), «Приготування хлібобулочних виробів» (<https://youtu.be/8W0bOYV3QXM>).

Для створення завдання на закріплення матеріалу ефективно використовувати платформу Ourboox, за допомогою якої здобувачі освіти можуть узагальнювати результати виконаних індивідуальних проєктів учнів.

Ну і не забуваємо про вбудований сервіс <https://docs.google.com/forms/>, який завжди приходить на допомогу. Форми Google — онлайн-сервіс для створення тестів, опитувань, форм реєстрації на заходи та збору зворотного зв'язку. Так, анкета Google одночасно дозволяє створювати звіти. Всю інформацію, яку заповнюють респонденти, можна автоматично перетворити в Google Таблиці. Завдяки такій функції Google Форм можна швидко проаналізувати відповіді. Так, наші майстри виробничого навчання, використовують такі форми для перевірки домашнього завдання (учні підвантажують в форму фото виконаної практичної роботи, виробничі ситуації тощо).

Класну дошку майстру виробничого навчання заміняють дуже зручні сервіси - онлайн-дошки Їх можна використовувати не тільки для наочного зображення теми, завдань уроку, а й для представлення та зберігання

навчальних матеріалів, виконаних завдань учнів, корисних посилань на відео та презентаційні матеріали. Активним посиланням на таку дошку можна скористатися в будь-який час, щоб надолужити прогалини. В якості онлайн-дошки використовуємо сервіси <https://classroomscreen.com/app/> та <https://wakelet.com/wake/>, <https://padlet.com/>. А цей сервіс дозволить ваш на уроці влаштувати змагання чи ділову гру з унаочненням - <https://classroomscreen.com/app/>.

На етапі ознайомлення з основними теоретичними матеріалами, технічними вимогами, еталонами робіт, документами письмового інструктування тощо, педагог може використовувати давно відому та ефективну програму з її оновленими можливостями Power Point. Маючи готову електронну презентацію, яка може бути достатньо ефективною для сприйняття, яскравою та вичерпною, можна доповнити її відеорядом чи своїм голосовим, відеосупроводом. Також можна перетворити звичайну електронну презентацію в інтерактивну.

Найголовніший етап уроку виробничого навчання – демонстрація трудових прийомів. Саме тому йому треба приділяти максимум уваги. Пояснення і показ найбільш раціональних прийомів виконання трудових операцій із залученням учнів до пояснення нового матеріалу мають бути найбільш яскраві, із залученням відеоматеріалів. Для цього можна використовувати сервіси для створення візуального контенту (Canva, Crello).

Досить широко при підготовці до онлайн-уроків можна використовувати нові ШІ технології. Gamma App - це сервіс для створення презентацій нейромережею за запитом. За допомогою Gamma можна згенерувати модель виробничої ситуації для перевірки засвоєних знань та умінь учнів з будь-якої професії. Наприклад, на такий запит можемо отримати готову виробничу задачу за лічені хвилини: «Сформулюй ділову ситуацію для опрацювання учнями професійно-технічного училища за професією "Перукар" з теми "Визначення типу обличчя клієнта"».

Зовсім просто і швидко можна згенерувати зображення для подібної

виробничої ситуації за допомогою генератора зображень Deep Dream Generation.

Дистанційне навчання змушує майстрів виробничого навчання бути не тільки педагогом, а й актором, режисером, монтажером. На допомогу приходять різні сервіси та програми: OBS Studio, Camtasia, YouTube. Сервіси для створення і зберігання відеоконтенту допоможуть записати лекції, інструкції або презентації з екрану вашого комп'ютера чи іншого пристрою, зберегти й оприлюднити відеоконтент. За допомогою YouTube OBS Studio можна транслювати відео в прямому ефірі (наприклад, під час екскурсії на виробництво або під час виконання певної діяльності).

Маючи в арсеналі цифрові інструменти і сервіси можливо не просто зробити онлайн-урок виробничого навчання яскравим і цікавим, а й ефективним. Сучасний цифровий світ різноманітний як за формами інструментів і сервісів, так і за функціями. Поряд з цим, роль майстра виробничого навчання має залишатися ключовою в професійно-практичній підготовці в З П(ПТ)О. Саме він будує ефективну систему дистанційного навчання, створює алгоритм її втілення, корегує помилки та передає власний досвід[2].

Список використаних джерел

1. Бєдов А. М. Цифровізації освіти – впровадження в освітній процес. URL: <https://infourok/cifrovizacii-obrazovaniya-vnedrenie-v-obrazovatelniy-process>
2. Масліч С.В. Особливості організації освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти в умовах дистанційного навчання. *Підготовка майстра виробничого навчання, викладача професійного навчання до впровадження в освітній процес інноваційних технологій* : матеріали IV Всеукраїнського науково-методичного семінару (5 листопада 2020 р.). Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів, 2020. С. 61–63.
3. Змішане навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Навчально-методичний посібник / уклад. Оксана Пасічник, Юлія Єлфімова, Христина Чушак, Олена Шинаровська, Андрій Донець. Київ: 2021. 92 с.

ВІД МОТИВАЦІЇ ДО ДІЇ: ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Макаренко М. Г., доцент, Державний біотехнологічний університет

Сучасна Україна переживає складний період, що супроводжується значними соціально-політичними викликами, які впливають на всі сфери життя, включаючи освіту. Особливо гострою є проблема мотивації до навчання серед здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану. Нестабільність, стрес, загрози безпеці та обмежений доступ до звичних освітніх ресурсів негативно позначаються на здатності молоді ефективно навчатися та досягати професійних цілей. Тому актуальним завданням є розробка і впровадження ефективних психологічних та педагогічних стратегій, які дозволять зберегти та підвищити мотивацію здобувачів освіти до навчання, адаптувати їх до складних умов та сприяти розвитку необхідних професійних компетентностей для успішного подальшого життя та діяльності в повоєнному відновленні країни.

В умовах воєнного стану питання мотивації здобувачів освіти набуває особливого значення. Основною проблемою є різке зниження мотивації до навчання через переживання учнями психологічних травм, страху за життя та безпеку близьких, а також через втрату звичного ритму життя. Учні стикаються із численними перешкодами, що заважають ефективному засвоєнню навчального матеріалу та знижують їхню здатність адаптуватися до нових освітніх умов [1].

Особливістю мотивації до навчання в умовах війни є поєднання зовнішніх та внутрішніх факторів. Зовнішні чинники включають нестабільність, ризики фізичної безпеки, пошкодження або втрату освітньої інфраструктури. Внутрішні фактори стосуються психологічного стану здобувачів освіти – стрес, тривога, втрата перспективи майбутнього, депресивні стани та інші психоемоційні розлади. У зв'язку з цим виникає потреба у застосуванні спеціальних психолого-

педагогічних підходів, які здатні підтримати здобувачів освіти, допомогти їм впоратися з переживаннями і створити умови для ефективної навчальної діяльності [2].

Таким чином, актуальність дослідження визначається необхідністю пошуку шляхів підтримки та стимулювання мотивації до навчання в умовах воєнного стану, що є критично важливим для підготовки кваліфікованих спеціалістів, здатних брати активну участь у відновленні країни.

Воєнний стан має суттєвий негативний вплив на освітнє середовище, що проявляється у руйнуванні освітньої інфраструктури, зупинці навчальних закладів, переході на дистанційну або змішану форми навчання. Такі умови створюють додаткові виклики як для здобувачів освіти, так і для педагогічних працівників, які повинні оперативно адаптуватися до нових умов.

Психологічний стан здобувачів освіти у період війни характеризується високим рівнем стресу, емоційною нестабільністю та відчуттям невизначеності щодо майбутнього. Багато здобувачів освіти переживають втрати та травматичні події, що значно ускладнює процес навчання та призводить до зниження навчальної активності. Це вимагає впровадження спеціальних психологічних стратегій підтримки, які враховують потреби здобувачів освіти, допомагають їм стабілізувати емоційний стан і відновити мотивацію до навчання.

Мотивація в сучасній педагогіці та психології розглядається як складне психологічне явище, що виконує функцію рушійної сили, яка спрямовує, підтримує та регулює поведінку й діяльність людини. Це динамічний процес, який визначає вибір пріоритетів, активізує ресурси особистості для досягнення конкретних цілей та забезпечує наполегливість у їхньому досягненні. Мотивація охоплює як внутрішні, так і зовнішні фактори: внутрішні фактори формуються на основі особистих інтересів, цінностей, потреб і прагнень до самовдосконалення; зовнішні фактори включають умови навчання, соціальний вплив, матеріальні стимули й моральну підтримку. Взаємодія цих факторів визначає ефективність навчального процесу, особливо в умовах нестабільності.

В умовах нестабільності особливе значення мають внутрішні мотиваційні фактори, які допомагають здобувачам освіти зберегти інтерес до навчання, сформуванати позитивне ставлення до власних можливостей і перспектив, подолати психологічний стрес, тривожність і почуття невизначеності. Внутрішні фактори, такі як прагнення до самореалізації, потреба у здобутті знань та розвитку особистісних якостей, дозволяють здобувачам освіти підтримувати високу навчальну активність навіть за умов нестачі зовнішніх ресурсів і стимулів. Завдяки цьому, розвивається психологічна стійкість, адаптивність та здатність ефективно діяти в мінливих та екстремальних умовах.

Психологічна підтримка здобувачів освіти є одним із вагомих факторів, що забезпечують стабільність навчального процесу в умовах воєнного стану. Вона включає комплекс заходів, орієнтованих на зменшення негативного впливу стресових ситуацій, сприяння адаптації до змінених життєвих та освітніх умов, а також розвиток здатності здобувачів освіти ефективно справлятися з психологічними навантаженнями. Реалізація психологічної підтримки передбачає застосування різноманітних методів і технік, адаптованих до конкретних потреб та обставин кожного здобувача освіти, а також інтеграцію цих заходів у повсякденну освітню діяльність. До основних заходів належать: індивідуальну та групову психологічну допомогу, яка передбачає роботу з психологічними травмами та стресом (наприклад, проведення сесій з психологами для здобувачів освіти, які втратили близьких або пережили переїзд через військові дії); консультування з питань адаптації до нових умов навчання (наприклад, організація групових консультацій для здобувачів освіти, які перейшли на дистанційне навчання); застосування технік релаксації та управління емоціями (наприклад, практикування дихальних вправ, медитацій); розвиток навичок саморегуляції та управління стресом (наприклад, тренінги з тайм-менеджменту та управління власними емоціями); організацію тренінгів з розвитку навичок стійкості та психологічної адаптивності (наприклад, використання методик когнітивно-поведінкової терапії); створення

системи взаємопідтримки між учнями та викладачами (наприклад, формування менторських програм, де старші учні підтримують молодших).

Впровадження таких психологічних заходів сприяє стабілізації емоційного стану здобувачів освіти, підвищує їхню мотивацію та здатність до навчання, створюючи тим самим сприятливі умови для ефективного освітнього процесу навіть у надзвичайних умовах.

Ресурсна терапія є також ефективним методом психологічної підтримки, яка орієнтована на розкриття та активізацію внутрішніх ресурсів особистості для подолання складних життєвих ситуацій, зокрема таких, які виникають в умовах воєнного конфлікту. В умовах війни ресурсна терапія спрямована на виявлення і посилення внутрішніх джерел підтримки, що допомагають здобувачам освіти краще адаптуватися, знижують рівень тривожності та сприяють стабілізації емоційного стану.

Конкретними прикладами застосування ресурсної терапії є: проведення індивідуальних та групових занять, спрямованих на усвідомлення та зміцнення особистісних ресурсів (наприклад, здібностей до адаптації, стійкості, оптимізму); навчання здобувачів освіти самотійно ідентифікувати власні сильні сторони та використовувати їх для вирішення психологічних труднощів; використання метафоричних карт, вправ на візуалізацію та інших творчих технік для активації ресурсного потенціалу здобувачів освіти; інтеграція ресурсних технік у повсякденний освітній процес (наприклад, організація регулярних груп підтримки з обговоренням позитивних досягнень та перспектив).

Ефективність навчання в умовах воєнного стану значною мірою залежить від педагогічних стратегій, які використовують викладачі. Серед найбільш дієвих підходів можна виділити персоналізоване та адаптивне навчання [3, 4].

Практичні приклади персоналізованого та адаптивного навчання включають: створення індивідуальних освітніх маршрутів з урахуванням конкретних психологічних і освітніх потреб здобувачів освіти; використання технологій дистанційного навчання для забезпечення гнучкого графіка занять;

адаптацію навчальних завдань, що враховують психоемоційний стан здобувачів освіти та сприяють зменшенню стресу; впровадження менторських програм, у рамках яких педагоги можуть ефективніше підтримувати здобувачів освіти у навчальному процесі.

В умовах воєнного стану цифрові технології стають важливим інструментом забезпечення безперервності навчального процесу, дозволяючи адаптувати освіту до складних та мінливих обставин. Цифрові рішення не лише дають змогу підтримувати навчання дистанційно, а й сприяють збереженню та підвищенню мотивації здобувачів освіти через інтерактивність, доступність та гнучкість навчального процесу.

Створення віртуального освітнього простору сприяє формуванню відчуття спільності, підтримки та належності до навчальної групи, що є особливо важливим у кризових умовах. Для цього доцільно застосовувати такі заходи: організацію віртуальних класних кімнат та просторів для спілкування й підтримки між здобувачами освіти та педагогами; створення віртуальних спільнот і форумів для обговорення освітніх тем та спільного вирішення завдань; проведення онлайн-заходів, конкурсів, проєктів, які сприяють підвищенню мотивації та активності здобувачів освіти; регулярне використання інтерактивних елементів, таких як ігрові та симуляційні методики навчання, які роблять освітній процес цікавим та захопливим.

Психологічна підтримка здобувачів освіти передбачає: індивідуальний підхід – врахування особливостей та стану кожного здобувача освіти при плануванні занять (наприклад, адаптація навантаження для здобувачів, які мають ознаки стресу чи травми); групові тренінги та семінари, що спрямовані на розвиток навичок емоційного інтелекту, управління стресом і саморегуляції (наприклад, тренінги з технік релаксації, арт-терапевтичні заняття); індивідуальні консультації психологів, які включають регулярні зустрічі для здобувачів освіти, які потребують спеціалізованої психологічної допомоги (наприклад, після пережитих втрат або вимушеного переміщення); методи ресурсної терапії, такі як візуалізація ресурсів, вправи на усвідомлення власних

сильних сторін та мотиваційних чинників. Прикладом може бути організація регулярних психологічних годин, на яких здобувачі освіти можуть відкрито обговорювати свої почуття, отримувати підтримку та практикувати навички стресостійкості.

Висновки

Успішність освітнього процесу в умовах воєнного стану значною мірою залежить від ефективного поєднання психологічних та педагогічних стратегій. Використання сучасних цифрових технологій, персоналізованого та інтерактивного навчання дозволяє створити умови для підтримки мотивації та психологічного комфорту здобувачів освіти, адаптуватися до складних умов та забезпечити високий рівень навчання навіть під час воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Макаренко М. Застосування цифрових технологій для розвитку співпраці та соціальної взаємодії студентів під час воєнного стану. *Збірник матеріалів XXIV Обласної науково-практичної конференції педагогічних працівників «Освіта і виховання в цифровому суспільстві в умовах воєнного стану і повоєнного відновлення»*. Харків : «ХАФК», 2025. С 389-391.

2. Макаренко М. Розвиток креативного мислення студентів при вивченні дисципліни «Механізація рослинництва». *Збірник матеріалів XXIV Обласної науково-практичної конференції педагогічних працівників «Освіта і виховання в цифровому суспільстві в умовах воєнного стану і повоєнного відновлення»*. Харків : «ХАФК», 2025. С 391-394.

3. Коломієць Т., Макаренко М. Використання доповненої реальності в освітній діяльності при викладанні дисципліни «Механізація рослинництва» // *Збірник матеріалів XXIV Обласної науково-практичної конференції педагогічних працівників «Освіта і виховання в цифровому суспільстві в умовах воєнного стану і повоєнного відновлення»* – Харків : «ХАФК», 2025. С 286-288.

4. Петровська Т., Макаренко М. Психологічні аспекти використання цифрових технологій у системі виховної роботи при дистанційному навчанні в умовах воєнного стану. // Збірник матеріалів XXIV Обласної науково-практичної конференції педагогічних працівників «Освіта і виховання в цифровому суспільстві в умовах воєнного стану і повоєнного відновлення» – Харків : «ХАФК», 2025. С 489-491.

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я

Мартиненко І.Г., здобувачка вищої освіти спеціальності «Психологія»

Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО

«Університет менеджменту освіти» НАПН України

Ментальне здоров'я є важливою складовою якості життя людини та значно впливає на її соціальну адаптацію, емоційний стан і працездатність. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, кількість людей, які страждають від психоемоційних розладів, щороку зростає, що обумовлює необхідність удосконалення методів дослідження та корекції психічного стану особистості.

Актуальність теми зумовлена зростаючими викликами у сфері ментального здоров'я, серед яких високий рівень стресу, наслідки посттравматичних розладів та необхідність адаптації до швидкозмінного соціального середовища. Зокрема, дослідження Г. В. Давиденко [3, с. 27] свідчать про необхідність впровадження новітніх методів підтримки осіб із психоемоційними труднощами, особливо в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Серед науковців, які активно досліджують проблему ментального здоров'я, варто відзначити Г. В. Беленьку, З. Н. Борисову та М. А. Машовця, які акцентують увагу на важливості психологічної підтримки та розвитку особистості з раннього віку [1, с. 102]. Важливий внесок у вивчення

психологічних аспектів інклюзії зробили Н. Софій та І. Єрмаков [4], які розглядають інтеграцію людей з особливими потребами у соціальне середовище.

Одним із ключових підходів є застосування біологічного моніторингу стану людини, що базується на аналізі мозкової активності, рівня кортизолу та інших біомаркерів стресу. Такі методи, як функціональна магнітно-резонансна томографія (фМРТ) та електроенцефалографія (ЕЕГ), дозволяють отримати об'єктивні дані про нейронну активність у відповідь на психологічні стимули [2, с. 56].

Активно розвивається використання штучного інтелекту в аналізі психічних станів. Алгоритми машинного навчання можуть обробляти великі масиви даних про поведінку пацієнтів, що дає змогу виявляти патерни депресивних та тривожних станів ще на ранніх стадіях [3, с. 33].

Одним із важливих нових напрямів дослідження ментального здоров'я є використання психотерапевтичних практик, заснованих на усвідомленості (mindfulness), а також медитативних технік для роботи з травмою.

Методика роботи з травмою Джеймса С. Гордона Одним із ключових інноваційних підходів у дослідженні ментального здоров'я є методика роботи з психотравмами, розроблена американським психіатром Джеймсом С. Гордоном. У своїй книзі «Трансформація травми» [5] він пропонує комплексний підхід до подолання посттравматичних розладів, який ґрунтується на медитативних та тілесних практиках.

Основні принципи методики Гордона Гордон вважає, що психічна травма є не просто патологічним станом, а природною реакцією організму на стрес, і кожна людина має внутрішні ресурси для її подолання.

Його підхід базується на кількох ключових принципах: 1. Рух як спосіб звільнення від напруги. Автор пропонує використовувати різні форми рухової активності (танці, фізичні вправи, розтяжку), щоб допомогти організму вивести накопичений стрес. Дослідження показують, що тілесна активність сприяє нормалізації рівня кортизолу та зменшенню проявів тривожності [5, с. 87].

2. Медитація як ключ до стабілізації емоційного стану. Гордон наголошує на значенні медитаційних технік, які допомагають активізувати парасимпатичну нервову систему та знижують вплив стресу на організм. Особливе значення він надає практиці «м'якого зосередження», яка дозволяє перенаправити увагу з негативних думок на внутрішню рівновагу [5, с. 112].

3. Дихальні техніки для зменшення стресу. У книзі «Трансформація травми» Гордон описує спеціальні дихальні вправи, які дозволяють стабілізувати серцевий ритм і відновити відчуття безпеки. Наприклад, методика глибокого дихання з тривалими видихами сприяє зниженню рівня адреналіну та кортизолу [5, с. 125].

4. Візуалізація та самонавіювання. Гордон пропонує пацієнтам використовувати візуалізаційні техніки для трансформації травматичних переживань. Він доводить, що свідоме уявлення безпечного місця чи позитивних життєвих подій допомагає мозку «переписати» реакції на стресові ситуації [5, с. 138].

5. Групова терапія та підтримка спільноти. Значна увага у його методиці приділяється соціальному аспекту лікування травми. Він підкреслює, що групова взаємодія та підтримка можуть значно прискорити процес емоційного відновлення. Дослідження показують, що люди, які мають можливість обговорювати свої травматичні переживання у безпечному середовищі, швидше долають наслідки стресу [5, с. 198].

Методи, запропоновані Гордоном, ґрунтуються на сучасних дослідженнях нейропсихології та фізіології стресу. Вчені довели, що хронічний стрес і травматичні переживання змінюють структуру мозку, зокрема впливають на роботу мигдалеподібного тіла, гіпокампу та префронтальної кори. Практики медитації та усвідомленості, які він рекомендує, сприяють нейропластичності – відновленню нормальної роботи цих ділянок [5, с. 212].

Крім того, дослідження в галузі психосоматичної медицини доводять, що регулярне використання тілесних та дихальних технік знижує рівень запальних процесів у організмі та сприяє загальному зміцненню здоров'я. Це підтверджує

ефективність методики Гордона не лише у контексті психологічної реабілітації, а й у підтримці фізичного благополуччя людини.

Методика Джеймса С. Гордона активно застосовується в реабілітаційних програмах для ветеранів, жертв насильства та людей, які пережили стихійні лиха або гуманітарні кризи. Успішні результати спостерігалися під час роботи з біженцями та військовослужбовцями, які стикнулися з посттравматичним стресовим розладом (ПТСР).

Таким чином, підхід Гордона є одним із найбільш перспективних методів роботи з травмою, який поєднує науково обґрунтовані техніки та практичні інструменти для самовідновлення. Його методика є важливим напрямом у дослідженні ментального здоров'я та може бути інтегрована в комплексні програми психологічної підтримки.

Таким чином, сучасна практика роботи з ментальним здоров'ям передбачає впровадження інклюзивних програм, які забезпечують підтримку осіб з особливими освітніми потребами та психоемоційними труднощами. Як зазначають дослідники [1, с. 102], важливим є формування безпечного освітнього простору для дітей з емоційними розладами.

Досвід Великої Британії демонструє ефективність інтегративного підходу, що включає освітню інклюзію, психологічну підтримку та використання адаптивних методик навчання [3, с. 27].

Інноваційні методи дослідження ментального здоров'я охоплюють широкий спектр технологічних, біологічних та психотерапевтичних підходів. Впровадження нейронаукових досліджень, машинного навчання та біологічного моніторингу дає змогу отримати об'єктивні дані про психічний стан людини. Водночас практика використання медитаційних технік, запропонованих Джеймсом С. Гордоном, підтверджує свою ефективність у роботі з психотравматичним досвідом. У подальшому важливим напрямом досліджень буде інтеграція цих методів у загальнодоступні програми психологічної допомоги.

Дослідження ментального здоров'я є однією з найважливіших сфер сучасної науки, що вимагає комплексного підходу та використання інноваційних методів. У ході аналізу було встановлено, що сучасні науковці поєднують технологічні, психотерапевтичні та соціальні підходи для вивчення та покращення психічного стану особистості.

Зокрема, біологічні та технологічні методи, такі як функціональна магнітно-резонансна томографія, електроенцефалографія та алгоритми штучного інтелекту, дозволяють глибше аналізувати стан психіки та прогнозувати можливі ризики [2, с. 56]. Паралельно з цим, дослідження Г. В. Давиденко [3, с. 27] доводять важливість інклюзивного підходу у підтримці ментального здоров'я в освітньому середовищі, що дозволяє створити сприятливі умови для розвитку особистості.

Окрему увагу заслуговує методика роботи з травмою, розроблена Джеймсом С. Гордоном. Вона базується на використанні медитації, тілесно-орієнтованих практик і технік усвідомленості, що сприяють зниженню рівня стресу та формуванню емоційної стійкості [5, с. 112]. Практичне застосування таких методів демонструє їхню ефективність у боротьбі з посттравматичними розладами та психоемоційним вигоранням.

Отже, подальші дослідження мають бути спрямовані на інтеграцію технологічних і психотерапевтичних методів для забезпечення всебічного підходу до ментального здоров'я.

Важливим напрямом залишається розширення доступу до ефективних психотерапевтичних практик, а також розробка індивідуальних та групових програм підтримки, що враховують як нейробіологічні особливості, так і соціально-культурний контекст.

Список використаних джерел

1. Беленька Г. В., Борисова З. Н., Машовець М. А. Підготовка вихователів до розвитку особистості дитини в дошкільному віці. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2009.

2. Валентик Н. Інклюзивна освіта: за і проти. *Директор школи*, 14/15, 2010. С. 45-58.

3. Давиденко Г. В. Впровадження інклюзивної освіти у Великій Британії: проблеми, шляхи вирішення. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*, 12, 2015, С. 27-38.

4. Софій Н., Єрмаков І. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: наук.-метод. зб. Київ: Контекст. 2000.

5. Джеймс С. Гордон. Трансформація травми / Пер. з англ. Галина Стаків. Львів: Літопис. 2023.

ПРОФЕСІЙНА АДАПТАЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Матвієнко О.М., методист Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Сумській області

Перехід України до демократичного відкритого суспільства з ринковою економікою передбачає істотні зміни в освіті, скерованість на досягнення її нової якості. Нова якість освіти забезпечує відповідність цілей і результатів освіти сучасним соціальним вимогам. Підготувати молодь до реалізації себе в суспільстві, професійного самовизначення, самостійної праці покликана система професійної освіти. В цих умовах особливої уваги потребує учнівська молодь з особливими освітніми потребами.

Право на вільне обрання професії та можливість заробляти на життя працею гарантоване Конституцією України. Проте, як свідчить досвід, діти з вадами розвитку не можуть конкурувати зі своїми здоровими однолітками на ринку праці, особливо в сучасних економічних умовах. Для реалізації свого права на професійне навчання вони потребують певних підходів та психолого-педагогічного супроводу.

Заклади професійної (професійно-технічної) освіти Сумської області більше 10 років працюють з дітьми з вадами психічного розвитку. Це

випускники закладів спеціальної освіти, які відчують себе ізольовано, зневірюються у власних силах, їм властиві підвищена тривожність, роздратованість, емоційні розлади, вони переживають великий дефіцит соціальних контактів, стикаються з труднощами міжособистісних відносин і звідси, як наслідок, виникають суттєві проблеми, пов'язані з навчанням. Дуже важливо, що навчання професії приносить користь, однак для таких особливих здобувачів освіти може стати необхідною додаткова, а іноді і спеціальна підтримка у навчанні, яка допоможе їм бути повноцінними учасниками освітнього процесу і реалізовувати свій потенціал.

Сьогодні в шість закладів професійної (професійно-технічної) освіти області мають досвід роботи з такою категорією здобувачів освіти, де здобувають професійну освіту 86 здобувачів освіти з вадами психічного розвитку за професіями «Плодоовочівник», «Швачка», «Маляр», «Штукатур», «Лицювальник-плиточник». Для них розроблено окремі навчальні плани та програми з відповідних професій та врахування спеціальних освітніх потреб.

Важливим фактором для такої категорії дітей є те, що вони не просто навчаються, отримують освіту і здобувають навички майбутньої професійної діяльності, а й їх соціальна адаптація. Перед педагогічними колективами стоїть завдання допомогти таким здобувачам освіти адаптуватися в новому навчальному середовищі, знайти взаєморозуміння не тільки з педагогами, але й з учнівським колективом, усунути всі перешкоди, які можуть стати на заваді до отримання професії. Діти знаходяться в зоні постійної уваги майстрів виробничого навчання, викладачів, вихователів, практичних психологів.

У процесі навчання учні з особливими потребами стикаються з різного роду перешкодами, і саме це визначає необхідність створення особливих умов для професійної підготовки цієї групи учнівської молоді. Це і адаптація навчального процесу до потреб учнів, і організація соціально-психологічної підтримки, і підготовка викладачів до роботи у специфічних умовах, і створення безбар'єрного середовища. Щоб досягти успіху та задовольнити різноманітні потреби здобувачів освіти, обумовлені їхніми здібностями, рівнем

розвитку, інтересами та іншими відмінностями, педагогічні працівники застосовують різноманітні методи навчання, адаптоване навчальне середовище, матеріали тощо, які змінюються в залежності від спеціальних потреб цієї категорії дітей.

Головне завдання педагогічних працівників – це створення в колективі атмосфери доброзичливості, відкритості, взаєморозуміння для професійної адаптації здобувачів освіти з вадами розвитку. Ця умова здійснюється через реалізацію різних видів діяльності.

Перш за все це вивчення особистості кожного учня з особливими потребами, акцент уваги педагога на позитивних, а не негативних рисах характеру і поведінки дитини.

Потім здійснюється всебічне вивчення динаміки розвитку учнівського колективу, приділяється значна увага організації й вихованню здобувачів освіти. Виховна робота з такими дітьми направлена на розвиток талантів, розумових і фізичних здібностей, формування пізнавальної культури, на духовно-моральне виховання, орієнтування на загальнолюдські цінності. Виховні заходи орієнтовані на зміцнення та збереження здоров'я учнів з особливими потребами. А найголовнішим у цій роботі ми вважаємо залучення цих дітей до участі в різних виховних заходах звичайно ж з урахуванням їх індивідуальних можливостей.

Саме учні з особливими освітніми потребами є активними учасниками позаурочної роботи в закладах професійної (професійно-технічної) освіти з врахуванням при цьому їх індивідуальних можливостей, інтересів, здібностей з огляду на побажання, психофізичні особливості. Ця робота спрямована на всебічний розвиток особистості, формування позитивного соціально-психологічного мікроклімату в учнівському колективі.

Педагогічна робота з цією категорією здобувачів освіти не є відокремленою ланкою в системі виховання, вона сприяє реабілітації та інтеграції в суспільство цих дітей, створює умови для спілкування з однолітками з повноцінним інтелектом, які виховуються в сім'ях.

Проте головним для педагогів та самих учнів є підготовка до самостійної професійної і трудової діяльності. Реалізація цієї задачі здійснюється через координацію діяльності педагогічних працівників, які працюють з такою категорією здобувачів освіти, взаємозв'язок з сім'єю, робота з батьками учнів з особливими освітніми потребами.

Особлива роль в роботі з учнями з вадами психічного розвитку покладена на психологічні служби закладів професійної (професійно-технічної) освіти, які повинні організувати роботу не тільки з цими дітьми, а й з педагогічними працівниками, батьками для формування в цих здобувачів освіти старанності, дисциплінованості у процесі навчально-виробничої діяльності, щодо дотримання єдиних вимог до учнів з особливими потребами з боку закладу професійної (професійно-технічної) освіти і сім'ї.

Тож діяльність педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти Сумської області спрямовано на формування продуктивних стосунків з здобувачами освіти з особливими освітніми потребами. Основними напрямками цієї роботи ми вважаємо:

- вивчення та урахування індивідуальних можливостей учнів з особливими освітніми потребами, індивідуалізація темпів опанування навчального матеріалу;
- індивідуальний і диференційований підхід у навчанні на основі комплексної діагностики розвитку учня;
- діяльнісний підхід до навчання, який передбачає використання різних видів діяльності з метою загального розвитку дитини;
- послідовність і систематичність формування та закріплення умінь, знань, автоматизація навичок професійної діяльності на кожному етапі навчання;
- виховання у дітей інтересу до занять, пізнавальної активності та самостійності, досягнення успіхів на кожному занятті як важливого засобу стимуляції пізнавальної діяльності дітей;

- максимальне виявлення та використання резервів психічного розвитку цієї категорії здобувачів освіти;
- врахування різноманітності і варіативності дидактичного матеріалу, прийомів корекційної роботи в навчально-виховній діяльності.

Таким чином, врахування та реалізація нормативно-правового, науково-методичного забезпечення змісту навчально-виховного процесу, використання сучасних підходів, що включають в себе цілеспрямовану діяльність педагогів і батьків, забезпечують ефективність навчання дітей з особливими освітніми потребами. Враховуючи часові рамки, які обмежуються роком навчання дітей з вадами психічного розвитку, педагоги разом з вихованням та навчанням займаються їх соціальною адаптацією в побуті, суспільстві, трудовому колективі.

Список використаних джерел

1. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. Київ: Самміт-Книга, 2009. 272 с.
2. Колупаєва А.А. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навч.-метод. посіб. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.
3. Пашенко О.В. Інклюзивна освіта в умовах професійно-технічного навчального закладу: навч.-метод. посіб. Київ: Арт Економі, 2012. 184 с.
4. Науково-методичний журнал «Завучу. Усе для роботи» № 3-4. 2014.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ МУЗЕЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Медведєв І.А., к. держ. упр., доцент, старший науковий співробітник,
Комунальний заклад Тростянецької міської ради «Музейно-виставковий центр
«Тростянецький»

Для сучасного етапу розвитку музейно-освітнього середовища в Україні притаманні нові якісні зміни як на інформаційному так і на змістовному рівні. Повномасштабне вторгнення змінило контекст та майже всі змістовні складові музейного середовища. Під музейно-освітнім середовищем ми розуміємо культурно-інформаційний простір, що складається із середовища саме музейного, середовища інформаційного (певної громади, або ж території), середовища краєзнавчого, середовища освітнього і т. д. Разом з тим, можна підкреслити, що всі ці середовища накладаються один на одного. Одночасно, перетинаючись, вони будуть мати спільний культурно-освітній простір, який є цікавим для всіх суб'єктів, музейно-освітнього середовища. До таких суб'єктів, по-перше, ми відносимо працівників музеїв. І перш за все, тих музейних працівників, які входять у активну комунікацію із споживачами музейно-освітніх послуг у музеї, музейно-виставковому центрі, картинній галереї тощо. До цієї категорії можна віднести екскурсоводів, наукових співробітників, зберігачів фондів, заступників директора з певного напрямку роботи, директора тощо. Звичайно, до цього списку можна віднести й технічних працівників та технічних робітників, та вимоги до їх комунікації із відвідувачами музеїв за кваліфікаційними вимогами суттєво відрізняються від першої частини списку працівників музеїв. По-друге, до суб'єктів музейно-освітнього середовища слід віднести споживачів музейних послуг: діти, молодь (яка навчається або працює), дорослі громадяни у віці від 17 до 75 років, військові, педагоги, представники органів публічної влади та місцевого самоврядування тощо[1].

Головним чином, в сучасному музейно-освітньому просторі активними є ці дві групи людей. Що до працівників музеїв, то звичайно їх активність в музейно-освітньому середовищі обґрунтована виробничою необхідністю та робочими завданнями. Група ж, так званих «споживачів» послуг музейно-освітнього середовища, має різну мотивацію що до відвідування музейного простору. Діти, дошкільного віку приходять у музей у супроводі дорослих. Як правило це батьки, або ж бабусі та дідусі. Діти шкільного віку (6-17 років) головним чином приходять до музею у супроводі педагогів. Це можуть бути класичні, тематичні та театралізовано-костюмовані екскурсії, які в умовах військового стану користуються попитом у вчителів, педагогів-організаторів, керівників гуртів палаців дітей та юнацтва, педагогів музичний та художніх шкіл. В умовах, коли традиційне навчання в класах, через дотримання правил безпеки практично не відбувається, і на 2025 рік його замінила дистанційна освіта, педагоги та науковці вважають відвідування музейних установ вдалою організаційною формою для активізації навчально-виховного процесу та способу (методу) розвитку комунікативної компетентності учнів. Відповідно, і працівники музейних установ повинні підтримувати рівень своєї комунікативної компетентності на відповідному до вимог ХХІ століття рівні.

Питання комунікативної компетентності працівників музеїв є не є досить розробленим як в психологічній так і в педагогічній літературі. На нашу думку, така ситуація склалася в українській науці та управлінській практиці тому, що в галузі культури Україні, на превеликий жаль, відсутня чітка та структурована система підвищення кваліфікації музейних працівників. Система підготовки музейних працівників має досить чітку і цілісну систему. Але ЗВО, що готують музейних працівників не можуть впоратися із потребою в кадрах в закладах культури. Через цей дефіцит на посади в музеї приходять випускники педагогічний вишів, менеджери туристичної діяльності, економісти, спеціалісти що мають дипломи напрямку «Правознавство». Звичайно, не можна сказати, що випускники не профільних для галузі культури ЗВО, мають недостатню підготовку. Але в реальних умовах війни та швидких змін у напрямках

музейно-освітньої роботи працівники музеїв потребують постійного підвищення кваліфікації та перепідготовки. Разом з тим, звертає на себе увагу недостатня організація підвищення кваліфікації працівників музеїв. Ця система не є розвинутою в Україні, якщо її порівняти із підвищенням кваліфікації, педагогів, лікарів, або ж тих самих державних службовців та представників органів місцевого самоврядування. Справа в тому, що система підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, лікарів державних службовців та працівників органів місцевого самоврядування має в Україні не тільки області ЗВО але й методичні центри підвищення кваліфікації майже у кожній області України. Натомість, ЗВО, що мають можливість підвищувати кваліфікацію працівників галузі культури є тільки в таких мегаполісах як Київ, Харків, Львів, Одеса тощо. Галузеві методичні центри підвищення кваліфікації в областях, на жаль, мають різні потужності, можливості, організаційний та педагогічний потенціал. Наприклад, Харківська область владо і на відповідному рівні, забезпечують перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників. Забезпечується така підготовка через діяльність Харківської державної академії культури, Центру підвищення кваліфікації кадрів культури Харківської обласної військово-цивільної адміністрації. Значною частиною контингенту музейно-освітнього середовища є представники дітей шкільного віку та учнівської молоді. В умовах пандемії COVID-19 повномасштабного вторгнення агресора й відповідного запровадження у закладах освіти дистанційного навчання рівень комунікативної активності школярів значно знизився. Як наслідок, рівень комунікативної компетентності у учнів знижується.

Дослідження присвячено теоретичному та емпіричному аналізу актуальної теми, пов'язаної із необхідністю вирішення протиріч та суперечностей між сучасними вимогами суспільства, які висувуються до особистостей та їх комунікативною компетентністю в умовах музейно-освітнього середовища та фатичним рівнем психологічних особливостей знань, умінь та навичок спілкування суб'єктів музейно-освітнього середовища, як основи міжособистісних комунікацій в галузях культури та освіти. Результатом

вивчення теорії українських та закордонних вчених дали змогу усвідомити, що головними складовими компонентами будь-якої компетентності є такі складові: засвоєння теоретичних та практичних знань, формування навичок та вмінь, що відносяться до діяльнісного аспекту компетентності, психологічні особистісні здібності та якості, мотиваційні та цільові спонукання, а також орієнтація процесу комунікацій на психологічні особливості міжособистісних взаємин. Базуючи висновки дослідження на аналізі наукових досліджень, методологічних та методичних та зальному наукових підходах, визначено поняття «психологічних особливостей комунікаційної компетентності суб'єктів музейно-освітнього середовища, як процес генерації можливостей встановлювати міжособистісні взаємини та відносини з собою, з представниками різних вікових груп та різних прошарків суспільства, а також розвитку мовленнєвих комунікативних якостей та рис. На основі узагальнення теоретичних концепцій проблеми, яку ми досліджували визначені змістовні характеристики процесу розвитку комунікативної компетентності суб'єктів музейно-освітнього середовища, що ілюструє інтегровані якості особистостей в єдності та взаємозв'язку та взаємозалежності двох структур – соціальної та комунікативної. У структурі розвитку психологічних особливостей комунікативної компетентності, можна виділити такі специфічні особливості: а) специфічні особливості відносин з самим собою, які визначають здатність особистості розуміти себе і управляти собою; б) психологічні особливості відносин з суспільством, які визначають здатність працівника музейно-освітнього середовища розуміти та виконувати вимоги оточення та суспільства, в якому реалізується його професійна діяльність і компетентність; в) психологічні особливості міжособистісних взаємовідносин, які характеризують взаємини працівника музею з іншими суб'єктами музейно-освітнього середовища (дітьми, учнівською молоддю, дорослими, військовими тощо). Теоретично обґрунтована програма перспективного розвитку й активізації психологічних особливостей комунікативної компетентності музейних працівників, що була орієнтована на зону розвитку суб'єктів музейно-

освітнього середовища та спрямована на формування кожної з складових компетентності та її рис. При розробці програми були взяті до уваги вихідний стан і проблемні зони розвитку психологічних особливостей комунікативної компетентності у різноманітних формах та способах її прояву. Працівники музею добровільно приймали участь у тренінгових програмах та були мотивовані на удосконалення своїх здібностей, при цьому вирішувалися як індивідуальні та колективні цілі розвитку. Ефективність створеної розвивальної програми доведено тим, що при її реалізації відбувалося за всіма визначеними показниками комунікативної компетентності на статистично значущих рівнях зрости. Дослідженням виявлено, що психологічні особливості розвитку комунікативної компетенції музейних працівників полягають у наступному, зокрема, 1) У підгрупі працівників музеїв із низьким рівнем розвитку (технічні працівники, різноробочі, доглядачі, кочегари) психологічні особливості комунікативної компетентності половина членів підгрупи після проведення формувального впливу набули ознак середнього рівня, розвинувши компетентності активного слухання, а друга половина групи – рис високого рівня розвитку психологічних особливостей комунікативної компетентності, що показало якісне збільшення як вербальних так і невербальних компетенцій в процесі спілкування з суб'єктами музейно-освітнього середовища: 2). Члени експериментальної групи з середнім рівнем розвитку психологічних особливостей комунікативної компетентності (зберігачі, наукові співробітники, екскурсоводи, методисти) більша частина (65%) учасників набула ознак високого рівня, а менша (35%) з середнім рівнем, а музейних працівників з низьким рівнем не виявлено.

Список використаних джерел:

1. Медведєв І.А. Теоретичні аспекти вивчення комунікативної компетентності працівників музеїв. *Матеріали конференції «Молодь у сучасній психології»* / за ред. Кузікової С.Б. Вертиля А.В. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка. 2024. С. 98-99.

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗП(ПТ)О

Михайловський О.В., викладач загально-професійної підготовки

ДНЗ «Сумського хіміко-технологічного центру ПТО»

Сучасний світ вже зовсім не схожий на той, що був раніше. Тому новий світ не буде таким простим. І тут постає питання, як жити у сучасному світі, а не виживати, як людині вирішувати складні проблеми, які виникли у цьому світі.

Свого часу великий учений-фізик Альберт Ейнштейн казав, що «Проблеми не можуть бути вирішені на тому рівні мислення, на якому вони лишилися». Тому на проблеми зараз треба дивитися через призму неординарних підходів їх вирішення – креативно. Звісно у сучасній людині повинен переважати креативний хід мислення та алгоритм дій. Креативність стає головним аспектом сучасного світу.

Креативність це новітній термін, що окреслює творчу й новаторську діяльність особистості. Креатив — визначення, що характеризує продукт діяльності людини, створеної способом, що відрізняється від аналогічних, новизною підходу, творчим рішенням.

Тому для формування майбутнього, конкурентного, всебічно розвинутого кваліфікованого робітника у закладах професійної (професійно-технічної) освіти потребує від сучасного педагога застосування неординарних, творчих підходів для досягнення цієї мети, а саме формування креативного мислення.

Креативне навчання – це процес постійної співпраці педагога та учня. Навчальний процес організовується як живий контакт партнерів, зацікавлених один у одному та в справі, якою вони займаються разом. Креативне навчання має характерну рису: навчальний процес зливається з життям, із рішенням реальних творчих задач.

Нові реалії життя в Україні, її поступове перетворення на демократичну, соціально орієнтовану країну обумовили глобальні зміни у філософії освіти, визначенні її мети, завдань, методів діяльності.

В системі освіти творчі можливості, закладені у кожній людині природою, мають бути розвинені та педагогічно скориговані.

Креативну концепцію освіти досліджують такі педагоги і вчені, як А. Сологуб, В. Мадзігон, А. Хутірський, С. Сисоєва, які в своїх працях розробили загальні засади та принципи використання евристичного підходу в навчанні. У визначенні умов розвитку творчих здібностей як складової креативної освіти вони зверталися до досліджень таких психологів: Дж. Гілфорда, В. Дружиніна, Д. Богоявленської, О. Матюшкіна.

Головними ознаками креативності освіти є перехід від дисциплінарно-орієнтованої системи навчання до проектно-творчої; організація навчально-виховного процесу, що здійснюється з позицій особистісного підходу; застосування сучасних технологій навчання.

Креативна педагогіка включає:

1. Позитивний емоційний зміст навчального процесу (Творчий процес можливий лише в умовах позитивного емоційно – інтелектуального натхнення).

2. Критичне ставлення до стереотипів до установлених норм, “Творчість починається з сумніву”.

3. Пошук варіативних рішень будь якої проблеми.

4. Використання методу відкритого питання. (Дуже ефективно розвиває творчий потенціал учнів пошук відповідей на запитання, навіть, якщо не буде знайдена відповідь, але розвиваючим є сам процес пошуку).

5. Винахідницька, діяльність. (Не обов’язково чогось нового. Навіть якщо це “свій велосипед”).

Здобувач освіти разом з педагогом самовіддано грає – грає в серйозну науку, в авторів винаходів, у наукових доповідачів, опонентів, рецензентів. Зникає рутина навчальної діяльності, окрім того активізується пізнавальний інтерес учнів, розвиваються їх вміння і навички аналізу і систематизації

здобутих знань, колективного розв'язання тих чи інших проблем, нестандартного бачення цих проблем. А індивідуальні дослідження – не тільки поглиблюють знання, а й надають можливість учням випробувати себе, оцінити рівень своїх здібностей, передбачити недоліки своєї освіти і її переваги

Для формування та активізації креативного мислення майбутніх кваліфікованих робітників підчас освітнього процесу можна використовувати такі методи та технології як: «Мозковий штурм», проектні технології, дебати, ігрові технології, «Атака на викладача» (вміння формувати запитання), творчі завдання, пошукові технології, міжпредметний підхід, вміння висловлювати свою точку зору та знаходити компромісні рішення, організація конкурсних завдань, підтримка ініціативи та самостійного пошуку нових рішень, підходів у вирішенні проблем, методів направлених на формування та розвиток «м'яких навичок» (soft skills).

Для того, щоб креативне мислення розвивалося, необхідно створити під час освітнього процесу таку атмосферу, яка б переконала здобувачів освіти, що кожна їх думка чи ідея є бажаною і допустимою. Навчально-методичні технології, які залучають учнів до теоретичних міркувань і практичних дій та спонукають їх ділитися своїми ідеями, підвищують їхню активність. Тільки тоді, коли учні на заняттях активно залучені до освітнього процесу на досить складному рівні, вони відчують задоволення від цього, а їхній інтелектуально-розвивальний аспект значно підвищуються. Так формується самооцінка власних знань і оцінка своїх взаємовідносин з іншими людьми.

ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПСИХОТЕРАПІЇ ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ ІЗ ПОСТТРАВМАТИЧНИЙМ СТРЕСОВИМ РОЗЛАДОМ

Нікітюк О.Л., здобувачка вищої освіти спеціальності «Психологія»
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО
«Університет менеджменту освіти» НАПН України

Анотація. У статті розглядаються особливості роботи з військовими, які страждають на посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). Основна увага приділяється тому, як психотерапевти можуть допомогти таким людям подолати наслідки травматичного досвіду. Описані основні методи терапії, такі як когнітивно-поведінкова терапія, експозиційна терапія та терапія прийняття. Стаття містить практичні поради для психологів і психотерапевтів, які працюють із військовими.

Ключові слова: ПТСР, військові, психотерапія, травма, стрес, реабілітація.

Війна завжди залишає глибокий слід у психіці людей, які через неї пройшли. Багато військових після повернення з фронту стикаються з посттравматичним стресовим розладом (ПТСР). Це стан, коли людина постійно переживає травматичні події знову і знову, навіть у безпечному середовищі. Їх мучать кошмари, тривога, агресія або, навпаки, емоційна "пустота". Допомогти таким людям можна, але для цього потрібен особливий підхід.

Останні дослідження показують, що ПТСР у військових має свої унікальні риси, які відрізняють його від ПТСР у цивільних. Наприклад, дослідження 2022 року [3] підкреслило, що військові часто стикаються з "моральними травмами" — почуттям провини за те, що вони зробили або не змогли зробити під час бойових дій. Це ускладнює процес лікування, тому що такі люди часто відчують, що "не заслуговують" на допомогу.

Також важливим є дослідження, проведене в Україні [3], яке показало, що військові з ПТСР часто стикаються зі стигмою з боку суспільства. Багато хто

боїться звертатися за допомогою, щоб не бути сприйнятим як "слабкий". Це підкреслює необхідність створення спеціалізованих програм підтримки, які враховують цю специфіку.

У світовій практиці все більше уваги приділяється використанню нових технологій у лікуванні ПТСР. Наприклад, дослідження 2023 року [4] показало, що віртуальна реальність (VR) може бути ефективним інструментом для експозиційної терапії. Військові можуть "проживати" травматичні ситуації в безпечному середовищі, що допомагає їм краще впоратися зі страхами.

Крім того, дослідження підкреслюють важливість соціальної підтримки. Наприклад, робота [2] показала, що участь родини та близьких у процесі лікування значно підвищує його ефективність. Це особливо актуально для військових, які часто відчують себе ізольованими після повернення з фронту. ПТСР — це не просто стрес, це стан, який руйнує життя людини. Особливо важко з ним впоратися військовим, які побачили смерть, втратили побратимів або самі були на межі життя і смерті. Їхній досвід унікальний, і тому робота з ними вимагає спеціальних знань і підходів. Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) є одним із найпоширеніших психічних розладів серед військовослужбовців, які брали участь у бойових діях. Він характеризується такими симптомами, як нав'язливі спогади, емоційна онімінність, підвищена тривожність та уникнення травматичних тригерів. Для ефективної роботи з такими пацієнтами необхідно враховувати їхній бойовий досвід, соціальний контекст та індивідуальні психологічні особливості. У статті розглядаються основні підходи до індивідуальної психотерапії військовослужбовців із ПТСР, а також пропонуються рекомендації щодо їхньої реалізації. Військовослужбовці, які перебували в умовах бойових дій, часто стикаються з психологічними проблемами, що ускладнюють їхню соціальну реінтеграцію. Одним із найбільш поширених розладів є ПТСР, який супроводжується флешбеками, емоційною нестабільністю, гіперзбудженням та соціальною ізоляцією [3]. Важливість ефективної психотерапії для подолання наслідків бойового стресу підтверджується численними дослідженнями, що демонструють її вплив на

психоемоційний стан військових та їхнє повернення до активного соціального життя .

Що таке ПТСР і чому військові особливо вразливі? ПТСР — це наслідок сильного стресу, який перевищує звичайні можливості людини його витримати. У військових це часто пов'язано з бойовими діями, де вони бачили смерть, страждання або самі були на межі життя і смерті.

Основні симптоми ПТСР у військових:

- Нав'язливі спогади: людина постійно "переживає" травматичну подію, навіть уві сні.
- Уникнення: людина намагається уникати всього, що нагадує про травму (наприклад, гучних звуків, місць, розмов).
- Гнів і агресія: часто виникають через постійну напругу.
- Емоційна онімінність: людина відчуває себе "пустою", не може радіти чи плакати.

Військові особливо вразливі до ПТСР, тому що їхній досвід часто включає не лише фізичну небезпеку, але й моральні страждання. Наприклад, втрата побратимів або необхідність брати участь у діях, які суперечать їхнім моральним принципам [3].

Як працювати з військовими: основні підходи.

Робота з військовими, які страждають на ПТСР, вимагає особливого підходу. Ось основні методи, які допомагають:

Когнітивно-поведінкова терапія (КПТ)

Цей метод допомагає змінити думки та поведінку, які закріпилися після травми. Наприклад, якщо військовий вважає, що "я не маю права на щастя, бо мої друзі загинули", терапевт допомагає йому переглянути цю думку.

Основні кроки КПТ:

- Виявлення негативних думок.
- Заміна їх на більш реальні та конструктивні.
- Навчання технікам релаксації, щоб зменшити тривогу[2].

Експозиційна терапія

Цей метод полягає в тому, щоб допомогти людині "зіткнутися" зі своїми страхами. Наприклад, якщо військовий боїться гучних звуків, терапевт поступово навчає його сприймати їх без паніки.

Експозиція буває двох видів:

In vivo: реальне зіткнення з ситуацією (наприклад, відвідування місць, де було голосно).

Imaginal: уява травматичної події під керівництвом терапевта[1].

Терапія прийняття та відданості (АСТ)

Цей метод допомагає прийняти свої емоції та думки, а не боротися з ними. Наприклад, замість того щоб намагатися "забути" травму, людина вчиться жити з нею, не дозволяючи їй керувати своїм життям.

Основні принципи АСТ:

- Прийняття своїх емоцій.
- Зосередження на цінностях (наприклад, сім'я, друзі, робота).
- Дії, які допомагають рухатися до цілей, незважаючи на труднощі[5].

Практичні поради для психотерапевтів:

- Будьте терплячими. Військовим потрібен час, щоб відкритися.
- Використовуйте прості слова. Уникайте складних термінів, які можуть відлякати.
- Працюйте з родиною. Родина може стати важливим джерелом підтримки.
- Навчайте стратегіям самодопомоги. Наприклад, техніки дихання або релаксації.

Висновки

Робота з військовими, які страждають на ПТСР, — це складний, але дуже важливий процес. Їм потрібна не лише професійна допомога, але й розуміння, підтримка та терпіння. Використання таких методів, як когнітивно-поведінкова терапія, експозиційна терапія та терапія прийняття, може значно покращити їхній стан. Але найголовніше — це створити атмосферу довіри та безпеки, де військовий почуватиметься зрозумілим і прийнятим.

Список використаних джерел

1. Браун Т., Грін, П. Оплихова терапія в лікуванні ПТСР. *Травма та відновлення*, 22(4), 2021. С. 112-125.
2. Джонс Р. Когнітивно-поведінкова терапія ПТСР: практичний посібник. Нью-Йорк: Академічна преса. 2019.
3. Козуб О. Психологічна реабілітація військовослужбовців: сучасні підходи. Київ: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова. 2022.
4. Сміт Дж., Джонсон Л. ПТСР, пов'язаний з бойовими діями: виклики та підходи. *Журнал військової психології*, 15(3)2020. С. 45-60.
5. Хейс С., Строзаль К., Вілсон К. Терапія прийняття та зобов'язань: процес і практика усвідомлених змін. Нью-Йорк: Гілфорд Прес. 2018.

НОВІ ВЕКТОРИ ІНТЕГРАЦІЇ У СВІТОВУ ОСВІТНЮ КОНЦЕПЦІЮ: СТАРТАП-ОСВІТА КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Павенко Н.В., *методист Навчально-методичного центру
професійно-технічної освіти у Донецькій області*

В сучасних умовах стрімкого технологічного прогресу та цифрової трансформації економіки виникає необхідність модернізації професійної освіти з метою формування конкурентоспроможних фахівців, здатних не лише адаптуватися до динамічних змін ринку праці, але й генерувати інноваційні рішення, розвивати підприємницьке мислення та створювати власні стартапи. У зв'язку з цим дедалі більшої актуальності набуває концепція стартап-освіти, яка інтегрує професійне навчання з елементами бізнес-інкубації, інноваційного менеджменту та підприємницької діяльності.

Зміни у структурі глобального ринку праці, викликані впровадженням технологій четвертої промислової революції (Industry 4.0), актуалізують необхідність не лише володіння традиційними професійними навичками, а й

розвитку креативності, проєктного мислення та здатності до самостійної розробки та реалізації бізнес-ідей. Такий підхід широко застосовується у провідних освітніх системах світу, зокрема у Фінляндії, Німеччині, США, де професійна освіта інтегрує елементи підприємництва та інноваційної діяльності.

Українська система професійної освіти наразі перебуває у стані реформування, спрямованого на підвищення її ефективності, адаптацію до вимог сучасної економіки та посилення інтеграції в міжнародний освітній простір. Одним із перспективних напрямів цієї трансформації є впровадження стартап-освіти як інструменту підготовки висококваліфікованих кадрів, здатних до самозайнятості, створення власних бізнес-проєктів і розбудови конкурентоспроможного підприємницького середовища.

Таким чином, стартап-освіта може стати одним із векторів розвитку професійної освіти, що сприятиме підвищенню її ефективності, розвитку інноваційної економіки та забезпеченню випускників актуальними компетентностями для успішної професійної реалізації.

З огляду на це, стартап-освіта стала важливим напрямом реформування професійної освіти, оскільки дозволяє здобувачам освіти отримати не лише практичний досвід, а й навички підприємницької діяльності, що відкриває нові можливості на ринку праці. Як зазначає Річард Бренсон, засновник корпорації Virgin Group: «Підприємництво – це не лише створення бізнесу, а й спосіб мислення: уміння бачити можливості там, де інші бачать проблеми».

Провідні країни світу активно розвивають стартап-освіту через запровадження інноваційних освітніх методик, співпрацю з бізнесом, підтримку підприємницьких ініціатив та використання сучасних цифрових платформ.

Так, фінська система професійної освіти визнана однією з найефективніших у світі, оскільки базується на тісній взаємодії закладів освіти із роботодавцями та підприємницькими інкубаторами. Важливим елементом є навчальні підприємства, на яких учні мають змогу розробляти власні бізнес-

ідеї, проводити маркетингові дослідження та реалізовувати свої проєкти в умовах реального бізнес-середовища.

У Німеччині модель дуальної освіти є основою професійної підготовки, що забезпечує здобувачам освіти можливість одночасно здобувати теоретичні знання та практичний досвід у реальних компаніях. Окрім цього, програми підтримки підприємництва інтегровані в систему ПТО, а учням надається можливість розпочати власну справу ще під час навчання.

Німецькі професійні школи часто співпрацюють із бізнес-асоціаціями та стартап-інкубаторами, що дозволяє здобувачам освіти знайомитися з основами фінансування, маркетингу та управління бізнесом.

У США професійна освіта орієнтована на формування soft skills, підприємницького мислення та навичок лідерства. Заклади освіти співпрацюють із технологічними компаніями та бізнес-структурами, надаючи учням можливість стажування, участі у стартап-хакатонах та реалізації власних проєктів. Особливістю американської системи є широке впровадження бізнес-симуляцій та фінансової грамотності в освітні програми професійної освіти, що дозволяє учням розвивати навички управління фінансами та бізнес-процесами.

Українська професійна освіта активно реформується відповідно до сучасних викликів та потреб ринку праці. Важливим кроком у цьому напрямі є співпраця з міжнародними освітніми ініціативами, що дозволяє впроваджувати найкращі світові практики у систему професійної освіти.

Запровадження стартап-освіти в українській системі профтехосвіти створює нові можливості для здобувачів освіти, зокрема мова йде про розвиток практичних навичок ведення бізнесу, ознайомлення з міжнародними стандартами підприємницької діяльності, отримання доступу до європейських програм фінансування, розширення можливостей працевлаштування та кар'єрного зростання. За словами Нельсона Мандели: «Освіта – це найпотужніша зброя, яку ви можете використати, щоб змінити світ».

Таким чином, впровадження сучасних освітніх тенденцій у професійну освіту України сприятиме підвищенню її якості, адаптації до міжнародних

стандартів та створенню середовища для розвитку підприємницької ініціативи серед учнівської молоді. Це, у свою чергу, стане важливим кроком на шляху до інтеграції України у світовий освітній та економічний простір.

Ефективне впровадження концепції стартап-освіти у систему підготовки кваліфікованих робітників неможливе без активної участі регіональної методичної служби, яка відіграє визначальну роль у забезпеченні професійного розвитку педагогів, координації інноваційних освітніх процесів та розповсюдженні передового досвіду. В умовах реформування професійної освіти методична служба стає центром трансформації освітніх підходів, сприяючи інтеграції підприємницьких компетентностей у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників.

Одним із найважливіших аспектів цієї діяльності є організація професійного розвитку педагогів, що здійснюється через тренінги, семінари, методичні платформи та інтеграцію сучасних міжнародних практик в освітній процес. У цьому контексті важливим фактором розвитку стартап-освіти в закладах професійної освіти є активна участь педагогів області у міжнародних освітніх проєктах, спрямованих на формування підприємницької компетентності та розвиток інноваційного підходу до навчання.

Завдяки підтримці міжнародних організацій у регіоні були реалізовані освітні ініціативи, які значно розширили можливості педагогів у сфері викладання основ підприємництва та інтеграції стартап-освіти в освітній процес.

Тренінговий курс «BIZ-UP» розроблено у рамках співпраці Міністерства освіти і науки України та Міжнародної організації праці в межах проєкту МОП «Розвиток підприємництва для молоді в Україні» за фінансової підтримки Уряду Чеської Республіки з методології «BIZ-UP: Навички самозайнятості для молоді», який допоможе молодим людям у віці 18-24 років краще зрозуміти суть підприємництва. Цей курс спрямований на розвиток навичок самозайнятості, планування власного бізнесу, фінансового менеджменту та управління проєктами. Опановуючи його, учні навчаються аналізувати ринок,

створювати бізнес-моделі, розраховувати витрати та прибутки, а також оцінювати ризики. Курс містить серію практичних завдань, які допомагають молоді працювати з реальними бізнес-кейсами та моделювати підприємницькі ситуації.

Тренінговий курс Галини Карп'юк, авторки навчального посібника для здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти «Основи підприємництва» розроблений в межах Програми ООН із відновлення та розбудови миру за фінансової підтримки Європейського Союзу. Авторкою запропоновано системний підхід до викладання підприємницьких дисциплін у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Викладачі, які пройшли курс, активно впроваджують отримані знання у своїх закладах, допомагаючи здобувачам освіти формувати підприємницькі навички та розробляти власні стартапи.

Методична служба регіону відіграє ключову роль у створенні професійної спільноти, яка сприяє обміну досвідом між педагогами, що пройшли міжнародні тренінгові курси. Завдяки такій взаємодії:

- формуються локальні методичні осередки, які забезпечують адаптацію отриманих міжнародних знань до специфіки української професійної освіти;
- організовуються методичні засідання, на яких викладачі діляться кращими практиками та апробують нові методики;
- здійснюється взаємонавчання педагогів, що дозволяє поширювати передові методики у закладах професійної освіти регіону.

Таким чином, методична служба виступає провідним координаційним центром, який не лише допомагає інтегрувати стартап-освіту в освітній процес, а й забезпечує сталість цього процесу через постійний розвиток професійної майстерності викладачів. У перспективі це сприятиме підвищенню якості професійної освіти, розвитку підприємницьких компетенцій серед здобувачів освіти та формуванню нової генерації кваліфікованих робітників, які готові до викликів сучасного ринку праці.

Крім того, для формування у здобувачів освіти ЗП(ПТ)О підприємницької компетентності, яка забезпечить їхню конкурентоспроможність на ринку праці, одним із ефективних інструментів є залучення цифрових ресурсів і платформ, що сприяють розвитку бізнес-мислення, навичок управління фінансами, пошуку інвестицій та міжнародної співпраці.

Одним із ключових ресурсів, який дозволяє здобувачам освіти і викладачам знайомитися з можливостями залучення міжнародного фінансування для стартап-проектів, є *Портал фінансування та тендерів ЄС (EU Funding & Tenders Portal)*. Ця платформа надає доступ до широкого спектра фінансових інструментів Європейського Союзу, які можуть бути корисними для підтримки підприємницьких ініціатив у сфері професійної освіти.

Серед основних можливостей платформи слід розглядати:

- пошук доступних грантів та тендерів, що відповідають інтересам молодих підприємців;
- доступ до програм фінансування, спрямованих на підтримку освітніх проектів, стартапів та бізнес-ініціатив;
- ознайомлення з вимогами подачі заявок на отримання фінансування від ЄС;
- можливість участі у міжнародних партнерських проектах, що сприяє обміну досвідом та інтеграції в європейський бізнес-простір.

Викладачі регіону використовують цю платформу для навчання учнів ЗП(ПТ)О навичкам пошуку фінансування, аналізу ринкових можливостей та підготовки бізнес-пропозицій. Здобувачі освіти отримують можливість розробляти власні стартап-ідеї та вивчати реальні інструменти залучення фінансових ресурсів для їх реалізації.

Ще одним важливим ресурсом, який може активно використовуватися у процесі формування підприємницької компетентності учнів, є фінська платформа «Освітні партнерства OMNIA» (*Educational Partnerships OMNIA*). Вона є однією з провідних європейських ініціатив у сфері професійної освіти,

спрямованою на створення ефективних зв'язків між закладами освіти, бізнесом та громадським сектором.

Ключові можливості платформи:

- підтримка стартап-освіти через навчальні програми, орієнтовані на розвиток підприємницьких навичок;
- обмін кращими практиками між викладачами та учнями різних країн, що дозволяє переймати європейський досвід у сфері підприємництва;
- підключення до міжнародних партнерських мереж, що сприяє розширенню можливостей для професійного розвитку та започаткування власного бізнесу.
- доступ до навчальних курсів та ресурсів з підприємництва, фінансової грамотності, маркетингу та управління бізнесом.

Завдяки використанню платформи *Educational Partnerships OMNIA* викладачі мають можливість впроваджувати нові методики викладання підприємницьких дисциплін, використовуючи досвід фінської освітньої системи, яка є однією з найуспішніших у світі. Здобувачі освіти ж, у свою чергу, отримують можливість проходити інтерактивні курси, працювати з міжнародними кейсами та взаємодіяти з європейськими фахівцями у сфері бізнесу.

Методична служба регіону сприяє ознайомленню викладачів щодо можливостей ефективного використання цих платформ в освітньому процесі. Вони можуть залучати здобувачів освіти до розробки стартап-проектів із використанням реальних бізнес-інструментів, що дозволяє: ознайомлюватися з міжнародними практиками фінансування підприємництва, формувати навички подання грантових заявок та участі у тендерах, розширювати можливості міжнародної співпраці у сфері професійної освіти.

Таким чином, використання таких платформ, як *Портал фінансування та тендерів ЄС* та *Освітні партнерства OMNIA* сприяє підвищенню рівня підприємницької освіти в закладах професійної освіти, формуванню у здобувачів навичок міжнародного співробітництва та підготовці їх до

самостійного ведення бізнесу в глобальному середовищі. У перспективі це дозволить підвищити ефективність професійної освіти, зміцнити зв'язки між освітою та бізнесом та підготувати молодь до активної участі в економічному розвитку країни.

Зважаючи на вищевикладене, варто зазначити, що інтеграція стартап-освіти у систему професійної освіти України є однією з ключових умов підготовки кваліфікованих кадрів нового покоління. Досвід провідних країн світу підтверджує, що впровадження підприємницьких програм, бізнес-інкубаторів, цифрових платформ та інтерактивних освітніх методик у професійну освіту сприяє формуванню у здобувачів навичок управління бізнесом, фінансової грамотності та інноваційного мислення, що, в свою чергу, сприятиме підвищенню престижності професійної освіти та розвитку економіки країни.

СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ ДО НАВЧАННЯ У КОЛЕДЖІ

**Паренюк М.П., викладач ВСП «Житомирський автомобільно-дорожній
фаховий коледж» НТУ**

Сьогодні в Україні з кожним роком збільшується кількість дітей з особливими потребами. Молоді люди з обмеженими можливостями зіштовхуються зі значними труднощами, пов'язаними з адаптацією у суспільстві, самовизначенням та самореалізацією. Внаслідок захворювання чи певної вади у дітей цієї категорії виникають проблеми із самооцінкою, розвивається комплекс неповноцінності. Таким дітям досить важко пристосуватися до суспільства, в якому вони живуть.

Зі сторони державних органів розроблено досить розширену систему нормативно-правових документів, які гарантують дітям з інвалідністю забезпечення на повноцінне життя. Але основне для них – це відчувати зі

сторони здорових людей підтримку та розуміння, бути частиною суспільства, повноцінним громадянином своєї країни.

Тривалий час основним інститутом виховання дітей з особливими освітніми потребами були та залишаються спеціалізовані школи, які мали та мають певні недоліки, головними серед яких є проблеми здобуття подальшої освіти та адаптації у соціумі [5, с. 6].

Дороговказом для людей, які живуть у ХХІ ст. є життєва стратегія, зафіксована у Конвенції про права дитини. Вона спрямована на те, як допомогти дитині з особливими потребами вести повноцінне і достойне життя, забезпечити її гідність, сприяти почуттю упевненості в собі та полегшити її активну участь у житті суспільства.

Загалом, діти в системі освіти поділяються на категорії, відповідні до історично сформованих типів закладів. Зокрема, основні категорії – це:

- діти із затримкою психічного розвитку (ЗПР);
- розумово відсталі (РВ) з детальнішим розділенням за важкістю;
- сліпі і слабозорі, глухі і слабочуючі, з вадами мови;
- діти з фізичними вадами;
- діти з ДЦП та наслідками поліомієлітів;
- діти з комбінованими вадами [8, с. 4].

Поняття «діти з особливими освітніми потребами» широко охоплює всіх здобувачів освіти, чий освітні проблеми виходять за межі загальноприйнятої норми. Воно стосується дітей з особливостями психофізичного розвитку, обдарованих дітей та дітей із соціально вразливих груп (наприклад, вихованців дитячих будинків тощо).

Загальноприйнятий термін «діти з особливими освітніми потребами» робить наголос на необхідності забезпечення додаткової підтримки у навчанні дітей, які мають певні особливості розвитку. [3, с.36].

Широке вживання терміна «діти з особливими потребами» було вперше вжито в Саламанкській декларації, опублікованій у 1994 р. Тут подано його основне визначення «особливі потреби». Воно стосується усіх дітей і молодих

людей, чий потреби залежать від різної фізичної чи розумової недостатності або труднощів, пов'язаних із навчанням [6, с.12].

Об'єктивною передумовою для виявлення неповторної особистості кожної людини є створення рівних для всіх членів суспільства можливостей розвитку. Тому важлива проблема соціалізації та реабілітації дітей з особливими освітніми потребами. Соціалізація – це формування соціальної активності, збагачення духовної культури [7, с.32].

Удосконалення шляхів соціалізації дітей з обмеженими функціональними можливостями є однією з головних педагогічних завдань. Сприйнятливість особистості до виховних впливів забезпечується наявністю достатнього рівня розвитку її свідомості, почуттів, характеру та навичок поведінки. Беручи до уваги зазначене вище, основним завданням виховання молоді визначаємо такі: формування відповідних знань, переконань, світогляду, волі та моральних почуттів.

Людина розвивається у взаємодії та під впливом довкілля, тобто засвоює та відтворює культурні цінності і соціальні норми, що і є результатом її соціалізації, а також саморозвитку та самореалізації в тому оточенні, в якому вона перебуває [1, с.26].

Освіта дитини з особливими освітніми потребами має бути спрямована на облаштування її в соціокультурному просторі і повинна допомогти дитині в самоідентифікації, самовизначенні, самореалізації з урахуванням її індивідуальності.

Потрібно зазначити, що на сьогодні найбільше виникає запитань соціалізації та адаптації дітей з особливими потребами в освіті. Тому одним з найактуальніших питань сьогоденної системи освіти є інтеграція дітей з особливими потребами у єдиному освітньому просторі. У зв'язку з цим постало важливе питання запровадження інклюзивного навчання, формування нової філософії державної політики щодо дітей з особливими освітніми потребами, вдосконалення і розвиток нормативно-правової бази, відповідно до міжнародних договорів у сфері прав людини.

Відповідно до Концепції розвитку інклюзивної освіти, основними завданнями, крім запровадження інноваційних моделей навчання, особливу увагу потрібно приділяти соціалізації учнів з особливими потребами через виховну діяльність. Формування освітньо-розвивального середовища для дітей з особливими освітніми потребами шляхом забезпечення психолого-педагогічного, медико-соціального супроводу [4]. Інклюзивна освіта включає підвищення ступеня участі учнів у позанавчальній діяльності та одночасне зниження рівня ізоляваності частини учнів [2, с.8].

Учніський вік (16-22 роки) належить до такого періоду, де роль соціальних чинників зростає, а навчально-професійна діяльність якісно змінюється і стає творчо-перетворювальною. З погляду вікового розвитку, цей час характеризується кризою, особливо властивою перехідним періодам. З одного боку, це вікова криза, з іншого – перехідна, яка посилюється за рахунок виникнення нової проблеми – адаптації учнівської молоді до навчання у коледжі, а особливо здобувачів освіти з особливими потребами.

Психологічна адаптація – це перебудова форм поведінки, діяльності особистості відповідно до нових умов і вимог соціального середовища. Серед головних труднощів дітей з обмеженими можливостями у період адаптації можна виділити:

- негативні переживання, зумовлені виходом зі шкільного колективу;
- невизначена мотивація вибору професії, недостатня психологічна готовність до неї;
- відсутність навичок самостійної роботи, невміння конспектувати, працювати з науковою літературою, словниками, каталогами;
- невміння здійснювати психологічну саморегуляцію поведінки і діяльності, що посилюється відсутністю щоденного контролю з боку педагогів;
- пошук оптимального режиму праці та відпочинку в нових умовах, налагодження побуту і самообслуговування, особливо при переході від домашніх умов до умов гуртожитку.

Дорослі, вміють розмежовувати сімейні негаразди, особисті клопоти і роботу, щоб це не впливало на продуктивність праці, а учням це зробити набагато складніше. Вони переживають низку як внутрішньоособистісних, так і міжособистісних конфліктів. Вони вже й не діти, але ще й не дорослі, тому дуже часто поведуться неприродно. Їм дуже важко, бо вони не знають, до якої категорії себе віднести. Вони важко звикають до нового статусу «студент коледжу», нового графіка роботи, умов проживання, оточення, відчувають труднощі в пошуку нових друзів.

Здійснення виховної діяльності щодо таких дітей у професійному закладі освіти має проходити відповідно до певної низки принципів, до яких входять:

1. урахування вікових, психологічних й індивідуальних особливостей дитини;
2. комплексності методів психологічного впливу;
3. активного залучення соціального оточення до участі у виховній діяльності;
4. опори на різні рівні організації психічних процесів;
5. урахування обсягу і ступеня різноманітності матеріалу;
6. врахування емоційної складності матеріалу.

Виховна робота повинна бути спрямована на якісне перетворення різних функцій, а також на розвиток різних здібностей дитини. Для здійснення виховних впливів необхідні створення і реалізація певної моделі (системи) виховання: загальної, типової, індивідуальної. Загальна система виховання – система умов оптимального вікового розвитку особистості в цілому – передбачає розширення, поглиблення, уточнення уявлень дитини про навколишній світ, про людей, суспільні події, про зв'язки і відносини між ними; використання різних видів діяльності для розвитку мислення; занять, що враховують стан здоров'я (особливо в дітей, які пережили посттравматичний стрес або перебувають у несприятливих умовах розвитку). Необхідно оптимально розподіляти навантаження упродовж заняття, дня, тижня, року, вести контроль та облік стану дитини [3, с.84]. Тобто можна сказати, що це

проведення у групі, де навчаються діти з такої категорії, загально-групових виховних заходів, позакласних заходів, де будуть задіяні всі учні. Таким чином, відбувається соціалізація дитини, набуття соціального досвіду, вміння колективного спілкування.

Завдання закладу фахової передвищої освіти – допомогти налагодити взаємодію дитини з особливими потребами з усіма учасниками освітнього процесу. Це цілісна діяльність, командна взаємодія спрямована на створення таких соціально-педагогічних умов, які сприятимуть внутрішньому управлінню індивіда, досягнення ним своїх цілей, реалізації різнобічних типів поведінки, гнучкої адаптації. Треба створити атмосферу безпечності, ситуації, у якій відсутнє зовнішнє оцінювання. Тільки за таких умов людина може виявити себе нестандартно, по-новому, тобто творчо [7, с.8-10].

Для успішного процесу адаптації здобувачів освіти з обмеженими можливостями, в першу чергу, необхідно формувати розуміння, підтримку і толерантне ставлення до таких дітей. Для цього важливо залучати обидві категорії студентів до участі у загальних заходах, гуртках. Така підтримка базується на тому, щоб допомогти дитині відчувати свою необхідність.

Успішна адаптація та соціалізація до умов перебування учня в закладі освіти залежить від кожного працівника в колективі, ритму, стилю, напрямку роботи. Саме від того, як студент адаптується в перші місяці, залежатиме його настрій, здоров'я, відпочинок та результативність у навчанні, здобутті майбутньої професії. Успішний процес адаптації є запорукою злагодженості та єдиного спрямування на добро, розуміння внутрішнього світу кожного здобувача освіти.

Список використаних джерел

1. Ілляшенко Т. Інтеграція дітей з особливими потребами в загальноосвітній заклад. *Соціальний педагог*. 2009. №5. С.26-35.
2. Індекс інклюзії: професійно-технічний навчальний заклад: навчально-методичний посібник / кол. упорядників: Пащенко О.В., Гриценко І.А., Софій Н.З., Найда Ю. М. Київ : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2011. 92 с.

3. Колупаєва А.А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: наук.-метод. посіб. Київ : Видавнича група АТОПОЛ, 2011. 274 с.
4. Концепція розвитку інклюзивної освіти. URL. <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya> (дата звернення 19.03.2025)
5. Красняков Є. Формування та реалізація інклюзивної політики у сфері освіти дітей з особливими освітніми потребами в Україні. *Вісн.* 2013. №6. С. 17-19.
6. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / за заг. ред. А.А. Колупаєвої. Київ : А. С. К., 2012. 308 с.
7. Психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в закладах професійної освіти. З досвіду роботи практичного психолога Рожко Ганни Володимирівни / Укладач Г.В. Рожко. Миколаїв, 2011. 72 с.
8. Сварник М. Інклюзивна освіта в Україні: попередній аналіз ситуації. *Інклюзивна освіта. Збірник матеріалів проекту.* Київ, 2013. 14 с.

РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Пахомов І.В., *старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України*

Науковий інтерес до проблеми становлення громадянської ідентичності особистості зумовлений відсутністю в науковому дискурсі її цілісної психологічної концепції, обґрунтованості психологічних закономірностей, механізмів та чинників її становлення, глибокого осмислення громадянської ідентичності як психологічного феномену, як індивідуального переживання та усвідомлення особистістю своєї громадянської приналежності.

Завдання розвитку громадянської ідентичності молоді, визначене першочерговим у низці державних документів, актуальне не лише для здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти (далі - П(ПТ)О), а й для педагогічних працівників закладів П(ПТ)О, які мають забезпечити умови для її утвердження. Пріоритет у сучасній освітній політиці надається компетентнісній парадигмі, спрямованій на розвиток не лише професійних, а й загальних, зокрема громадянських компетентностей.

Про важливість розвитку громадянської ідентичності педагогічних працівників закладів П(ПТ)О йдеться, зокрема, в Законі України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» від 13.12.2022 р. № 2834-IX, а також Постановах Кабінету міністрів України «Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках» від 15 грудня 2023 р. № 1322 та «Про затвердження Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року» від 30 липня 2024 р. № 864, Розпорядження Кабінету міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року» від 16.02.2024 № 141-р, а також Наказ Міністерства молоді та спорту України «Про затвердження Критеріїв та Порядку здійснення моніторингу діяльності закладів сфери утвердження української національної та громадянської ідентичності» від 19.12.2023 № 7620.

Актуальність дослідження розвитку громадянської ідентичності педагогічних працівників закладів П(ПТ)О та здобувачів П(ПТ)О зумовлена:

- значущістю психологічного впливу педагогічних працівників на здобувачів П(ПТ)О;
- недостатнім вивченням соціально-психологічних та соціально-педагогічних умов та чинників розвитку громадянської ідентичності саме

педагогічних працівників закладів П(ПТ)О та здобувачів П(ПТ)О порівняно з іншими категоріями осіб;

– браком надійних, ефективних та перевірених програм та технологій розвитку громадянської ідентичності педагогічних працівників закладів П(ПТ)О та здобувачів П(ПТ)О.

Мета дослідження: визначити соціально-психологічні та соціально-педагогічні умови та розробити засоби розвитку громадянської ідентичності педагогічних працівників закладів П(ПТ)О та здобувачів П(ПТ)О.

Завдання дослідження:

1) на основі аналізу наукових джерел з досліджуваної проблеми визначити умови, механізми та засоби розвитку громадянської ідентичності педагогічних працівників закладів П(ПТ)О та здобувачів П(ПТ)О;

2) розробити програму та провести емпіричне дослідження особливостей громадянської ідентичності педагогічних працівників закладів П(ПТ)О та здобувачів П(ПТ)О;

3) за результатами емпіричного дослідження визначити типові моделі та проблеми громадянської ідентифікації педагогічних працівників закладів П(ПТ)О та здобувачів П(ПТ)О;

4) розробити та апробувати програму розвитку громадянської ідентичності педагогічних працівників закладів П(ПТ)О та здобувачів П(ПТ)О.

Робота виконується в межах теми наукового дослідження відділу психології політичної поведінки молоді ІСПП НАПН України «Науково-методичний супровід розвитку національної і громадянської ідентичності молодого покоління деокупованих територій» та теми науково-дослідної роботи Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України «Трендвотчінг ринку праці в системі підготовки і підвищення кваліфікації фахівців в умовах повоєнного відновлення України» (РК 0122U202007).

Методи дослідження. теоретичні: аналіз, синтез, аналогія, узагальнення – для визначення теоретичних засад дослідження; емпіричні: анкетування та

суб'єктивне шкалювання – для визначення рівня сформованості громадянської ідентичності респондентів; методи математичної статистики – для визначення моделей громадянської ідентифікації та оцінювання результатів апробації розробленої програми розвитку громадянської ідентичності.

Теоретичне значення дослідження полягає у поглибленні і розширенні уявлень про особливості громадянської ідентичності педагогічних працівників закладів П(ПТ)О та здобувачів П(ПТ)О, а також про умови та засоби розвитку їх громадянської ідентичності.

Наукова новизна дослідження полягає у визначенні моделей та засобів розвитку громадянської ідентичності педагогічних працівників закладів П(ПТ)О та здобувачів П(ПТ)О.

Практичне значення роботи полягає в тому, що розроблена програма розвитку громадянської ідентичності може бути використана практичними психологами закладів П(ПТ)О для розвитку громадянських уявлень їх педагогічних працівників та здобувачів освіти. Отримані результати можуть використовуватись під час викладання навчальних курсів для педагогічних працівників закладів П(ПТ)О під час проходження ними курсів підвищення кваліфікації з тем «Психологічні підтримка учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану», «Національно-патріотичне виховання учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану», «Громадянське виховання учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану», тощо. Також отримані під час дослідження результати можуть використовуватися при проведенні занять зі здобувачами П(ПТ)О з навчальних предметів «Громадянська освіта», «Захист вітчизни», «Історія України», «Українська література», тощо.

Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» від 13.12.2022 № 2834-IX, визначає, що українська громадянська ідентичність – це «стійке усвідомлення громадянином України, закордонним українцем свого політико-правового зв'язку з Україною, українським народом та громадянським суспільством» (ст. 1 Закону).

Громадянська ідентичність виконує низку функцій: інтеграційну (консолідаційну), регулятивну, захисну, забезпечення самоповаги та соціальної самореалізації.

Компетентнісний підхід до громадянської ідентичності ґрунтується на уявленні про те, що базовою умовою її розвитку є формування громадянських компетентностей (якостей, здатностей та готовностей), які дають змогу особистості свідомо визначати смисли і цінності власної громадянської приналежності.

Ідентифікаційний дискурс є ключовим елементом формування громадянської ідентичності, оскільки він визначає способи, через які педагогічний працівник усвідомлює себе частиною суспільства, нації чи громади. Смисли та практики, що лежать в основі цього процесу, формують ціннісно-сміслову поле, яке впливає на громадянську свідомість і поведінку.

Смисли ідентифікаційного дискурсу, які визначають громадянську ідентичність, включають: почуття належності до держави; цінності та ідеали громадянства (демократія, права людини, соціальна справедливість, рівність); соціальна відповідальність (розуміння взаємозв'язку між особистою поведінкою та добробутом суспільства); історична пам'ять (спільні історичні наративи, які об'єднують громадян і формують відчуття спільності).

Практики ідентифікаційного дискурсу, які сприяють розвитку громадянської ідентичності, включають освітні, соціальні та культурні підходи: освітні практики (громадянська освіта та виховання, розвиток критичного мислення, рефлексія особистого досвіду участі у громадському житті); соціальні практики (участь у громадянській діяльності); культурні практики (популяризація національної культури, толерантності та міжкультурного діалогу).

До основних соціально-психологічних чинників розвитку громадянської ідентичності педагогічних працівників закладів П(ПТ)О та здобувачів П(ПТ)О ми відносимо:

– професійне освітнє середовище (спільні громадянські цінності і місія формування громадянської ідентичності, підтримка та обмін досвідом в процесі її формування, демократичний стиль управління в закладі освіти, позитивний морально-психологічний клімат, залучення педагогів до громадянської активності, позитивні моделі поведінки адміністрації та колег: громадянська відповідальність, правосвідомість та громадська активність педагогів);

– особистісний розвиток педагога (рефлексія і самоаналіз педагогами власної діяльності та її відповідності громадянським цінностям, формування громадянської компетентності, громадська активність, мотивація професійного та особистісного розвитку, яка сприяє формуванню активної громадянської позиції педагога);

– соціокультурне середовище (події в суспільстві, рівень громадянської активності громади, державна політика в сфері освіти).

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Петровська Т. П., Макаренко М. Г.,

викладачі вищої категорії Липковатівського аграрного фахового коледжу.

Система освіти в умовах воєнного стану зазнає суттєвих трансформацій, що зумовлені змінами у психосоціальному стані здобувачів освіти, педагогів та освітніх адміністрацій. У цьому контексті психологічна підтримка відіграє визначальну роль у стабілізації освітнього процесу, сприяючи формуванню психологічної стійкості, емоційного самоконтролю та соціальної адаптації студентів.

Розвиток психолого-педагогічних стратегій в умовах кризової реальності повинен бути орієнтований на багатовимірний підхід, що включає поєднання традиційних психологічних методик з інноваційними освітніми практиками.

Актуальними є питання розширення функціоналу педагогічної діяльності, інтеграції психологічної грамотності у навчальні програми та розбудови гнучкої системи соціальної підтримки здобувачів освіти [1, 2].

Воєнні події створюють безпрецедентні виклики для психічного здоров'я молоді, формуючи комплексні зміни у когнітивній, афективній та поведінковій сферах. Так гостра стресова реакція та підвищений рівень тривожності створюють несприятливий інформаційний фон, невизначеність та страх перед майбутнім провокують когнітивне перевантаження, що впливає на здатність до навчання та опанування нових навичок. А психоемоційне виснаження, що є наслідком довготривалого впливу негативних чинників, спричиняє зниження мотивації, втрату концентрації, швидку стомлюваність та апатію [3].

Крім того спостерігається соціальна дезадаптація, яка внаслідок порушення звичних соціальних зв'язків, зміни середовища проживання та освітніх умов посилює ізоляцію та емоційну нестабільність.

У найбільш вразливих студентів розвивається кризове мислення – схильність до катастрофізації, поглиблення песимістичних настроїв та розвиток депресивних станів є характерними наслідками проживання в умовах війни. А у частини студентів, як наслідок пережитих травматичних подій спостерігається посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), що потребує спеціалізованого психологічного втручання та довготривалої терапії.

Психологічна підтримка студентів у кризових умовах має бути системною, багатовекторною та адаптованою до індивідуальних потреб. Існує низка ефективних методик, що дозволяють забезпечити стабільність психоемоційного стану здобувачів освіти та сприяти їхній адаптації до складних умов навчання. Важливо враховувати як індивідуальні особливості студентів, так і вплив зовнішнього середовища, яке може спричиняти додатковий психологічний тиск. Розглянемо основні методи підтримки студентів у цей непростий час.

Індивідуальні підходи є необхідною складовою психологічної допомоги, оскільки кожен студент має унікальний досвід переживання стресових

ситуацій. У процесі надання підтримки доцільно застосовувати когнітивно-поведінкову інтервенцію – методику, яка дозволяє коригувати негативні переконання студентів та сприяти розвитку адаптивних навичок. Наприклад, у випадку студентів, які переживають постійне відчуття тривоги через невизначеність, психолог може навчити їх техніці когнітивної реструктуризації, що допоможе змінити сприйняття проблеми.

Хороший результат забезпечують методи емоційної регуляції – глибоке дихання, медитація та візуалізація, що допомагають стабілізувати психоемоційний стан. Наприклад, студенти, які відчувають страх перед публічними виступами, можуть практикувати техніку прогресивної м'язової релаксації, що зменшує рівень напруги.

Також доцільно використовувати психоедукацію – надання студентам інформації щодо впливу стресу на організм та стратегій його подолання. Наприклад, проведення семінарів про механізми роботи нервової системи та роль харчування в підтримці емоційного стану допомагає формувати усвідомлене ставлення до свого здоров'я.

Слід проводити і підтримуючі консультації та кризове консультування що передбачають зустрічі з психологами з метою допомогти студентам опрацьовувати складні емоційні переживання.

Психологічна підтримка на груповому рівні відіграє важливу роль у зміцненні відчуття спільності та забезпеченні емоційного ресурсу. Групи психологічної взаємодопомоги ефективні для студентів, які переживають схожі труднощі. Наприклад, у деяких навчальних закладах організовують групи підтримки для студентів, чий сім'ї постраждали внаслідок воєнних дій. Це сприяє створенню довірчого середовища та обміну позитивним досвідом подолання труднощів [4].

Інтерактивні освітні тренінги розвивають навички емоційної регуляції, комунікації та стресостійкості. Наприклад, тренінг «Як подолати стрес перед іспитом» допомагає студентам зрозуміти механізми емоційного впливу та застосовувати практичні техніки для зниження хвилювання.

Слід звернути увагу і на терапію мистецтвом, як на ефективний спосіб вираження емоцій через творчість. У рамках коледжу організовуються хвилини релаксації, арт-терапія або театральні постановки, що дозволяють студентам через мистецтво працювати зі своїми емоціями та знижувати рівень стресу.

Важливу роль відіграють і колективні соціальні ініціативи – залучення студентів до волонтерської діяльності, що допомагає їм відчувати власну значущість. Наприклад, участь у благодійних акціях чи екологічних проєктах формує у студентів відчуття спільної відповідальності та зміцнює соціальні зв'язки.

В цілому застосування перелічених методик у навчальному процесі дозволяє не лише підтримати психологічне здоров'я студентів, а й сприяє їхній соціалізації, формуванню професійної мотивації та розвитку особистісних компетентностей. Успішна інтеграція таких програм у систему професійної освіти може значно підвищити ефективність навчального процесу в умовах воєнного стану.

Формування адаптивного освітнього середовища в умовах воєнного стану є важливим завданням для педагогічного колективу та освітніх установ. Це передбачає не лише методичну адаптацію навчального процесу, а й створення безпечного простору, який сприяє емоційній стабільності, соціальній підтримці та особистісному розвитку студентів. Викладачі повинні мати необхідні компетенції для ефективної взаємодії з студентами, які переживають психологічний стрес. Для цього необхідно проведення тренінгів з кризового консультування – курси для викладачів, що допомагають їм розпізнавати ознаки емоційного вигорання у студентів та застосовувати відповідні методи підтримки.

Слід також розвивати емоційний інтелект педагогів – навчати педагогів методикам активного слухання, ненасильницької комунікації та емпатійного підходу, створення внутрішніх консультаційних груп шляхом формування команд викладачів та психологів, які можуть консультувати педагогів щодо психологічного стану студентів та методів їхньої підтримки. З цією метою

проводяться регулярні зустрічі педагогів із психологами для аналізу складних випадків та розробки ефективних стратегій взаємодії зі студентами.

Адаптація навчальних програм є важливим фактором підтримки студентів у кризових умовах. Основні заходи включають:

- модифікацію програм та навчального навантаження зміна обсягу матеріалу без зниження його якості, використання індивідуальних планів навчання;

- гнучкість у підходах до оцінювання шляхом заміни традиційних екзаменів на альтернативні форми оцінювання (проектні роботи, усні презентації);

- використання змішаних форм навчання – поєднання очного та дистанційного навчання, що дозволяє студентам самостійно розподіляти навантаження.

Інтеграція цифрових рішень сприяє забезпеченню доступу до навчального процесу, незалежно від фізичного місцезнаходження студентів. Платформи для дистанційного навчання, такі як Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams дозволяють організовувати ефективну взаємодію між студентами та викладачами, допомагають студентам самостійно керувати рівнем стресу.

Доцільно використовувати і автоматизовані системи моніторингу психоемоційного стану для аналізу активності студентів у навчальних середовищах для виявлення ознак стресу або вигорання. Наприклад, у деяких європейських університетах використовуються алгоритми аналізу активності студентів у навчальних системах для оцінки їхнього залучення до процесу навчання та можливих психологічних проблем.

Для забезпечення комплексної підтримки студентів важливим є розширення штатів психологів у навчальних закладах, наявність достатньої кількості спеціалістів, які можуть працювати зі студентами індивідуально та в груповому форматі; організація програм ментального здоров'я – регулярні тренінги, лекції, групові зустрічі на тему емоційного благополуччя.

Таким чином адаптація освітнього середовища в умовах воєнного стану потребує системного підходу, що включає підготовку педагогів, гнучкість навчальних програм, використання цифрових технологій та розвиток психологічних служб. Комплексна підтримка дозволяє не лише мінімізувати вплив кризових подій на освітній процес, а й створити умови для стійкого розвитку студентів у складних обставинах. Запропоновані методи мають практичне застосування та можуть бути інтегровані в різні освітні рівні для підвищення ефективності психологічної підтримки здобувачів професійної освіти.

Список використаних джерел

1. Петровська Т. П., Макаренко М. Г. Психологічні аспекти використання цифрових технологій у системі виховної роботи при дистанційному навчанні в умовах воєнного стану. *Тези науково-практичної конференції «Освіта і виховання в цифровому суспільстві в умовах воєнного стану і повоєнного відновлення».*
2. Макаренко М. Г. Застосування цифрових технологій для розвитку співпраці та соціальної взаємодії студентів під час воєнного стану. *Тези науково-практичної конференції «Освіта і виховання в цифровому суспільстві в умовах воєнного стану і повоєнного відновлення».*
3. Андрущенко В. П. Психологічна допомога молоді в кризових умовах. Київ: Освіта, 2021. 256 с.
4. Мельник І. В. Психологічна підтримка у воєнний час: методи та практики. Харків: Центр психолого-педагогічних досліджень, 2023. 215 с.
5. Бондаренко О. М. Методи емоційної регуляції у студентів в умовах стресу. Львів: Академія, 2020. 198 с.
6. American Psychological Association. Guidelines for Trauma-Informed Education. 2022. URL: <https://apa.org/education-trauma>

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГА: ПРАКТИЧНИЙ КЕЙС

Печена І.П., методист ДНЗ “Глухівське вище професійне училище”

Організація професійного розвитку педагогів у ДНЗ “Глухівське вище професійне училище” — це важливий напрямок, що забезпечує не лише координацію методичної діяльності, а й сприяє постійному оновленню знань, вдосконаленню навичок, формуванню цінностей і переконань, а також розкриттю професійного потенціалу кожного педагога.

Професійний розвиток ґрунтується на кількох ключових принципах:

- добровільність — кожен педагог має можливість самостійно обирати напрямки свого вдосконалення, виходячи з власних професійних інтересів.
- індивідуалізація — важливо враховувати потреби та можливості кожного викладача, допомагати будувати персональну траєкторію розвитку.
- системність — професійне зростання має бути безперервним процесом, що поєднує формальну та неформальну освіту, участь у довготривалих проєктах і методичних заходах.
- практична спрямованість — наші знання й навички повинні бути орієнтовані на результат, на їхнє реальне впровадження в освітній процес.

Реалізація цих принципів відбувається через індивідуальний освітній маршрут педагога — персональний шлях розвитку, що охоплює:

- підвищення кваліфікації;
- відповідність/встановлення кваліфікаційної категорії;
- педагогічний стаж;
- участь у методичних заходах і творчих групах;
- публікації статей та інше.

Результатом такого професійного розвитку є визнання у вигляді нагород, подяк, грамот і дипломів.

Для координації та мотивації педагогів до постійного самовдосконалення в нашому закладі освіти створено узагальнюючу таблицю професійного розвитку педагога. Вона дозволяє систематизувати всі досягнення та етапи професійного

зростання. Пропонуємо більш детально ознайомитися з її структурою та можливостями, які вона надає для планування та аналізу індивідуальних освітніх маршрутів.

Вкладка “Перспективний план розвитку педагога” містить дані про педагогічний колектив закладу освіти та займані посади. Оскільки один педагог може поєднувати кілька посад, наприклад, викладати як професійно-теоретичні дисципліни, так і загальноосвітні предмети або обіймати керівну посаду, важливо вести окремий облік цих напрямів.

Така деталізація посад дозволяє ефективно планувати курси підвищення кваліфікації відповідно до кожного напрямку роботи. Адже викладач, який працює в різних сферах педагогічної діяльності, може пройти атестацію лише за умови наявності відповідної курсової підготовки.

Стовпчик "Кваліфікаційна категорія" відображає рівень професійної підготовки кожного педагога, що дає змогу ефективно планувати його подальший розвиток. Дані про прийняття на посаду містять точну дату (день, місяць і рік), а для зручності аналізу новоприйняті педагоги позначаються зеленим кольором. Зі збільшенням стажу цей колір поступово змінюється на червоний, що допомагає в межах школи молодого педагога закріплювати наставництво за досвідченими колегами.

Якщо педагог має досвід роботи в інших закладах освіти, важливо враховувати його загальний педагогічний стаж, адже саме він визначає черговість атестації та подальші етапи професійного розвитку.

Щоб своєчасно організувати курси підвищення кваліфікації та атестацію, усі відповідні дані винесені в окремі стовпчики. Це дозволяє ефективно контролювати терміни підготовки, забезпечуючи безперервне вдосконалення знань і навичок педагогів відповідно до атестаційних вимог.

Вкладка "Освіта" містить детальну інформацію про освітній рівень педагогів, включаючи назву закладу освіти, який вони закінчили, їхню класифікацію та спеціальність. Для зручності аналізу в цій вкладці також розміщені посилання на офіційні веб-сайти відповідних навчальних закладів, що дозволяє швидко перевіряти інформацію та знайомитися з особливостями освітніх програм. Ці дані є ключовими

для оцінки професійної підготовки педагогічного колективу та ефективного планування подальшого професійного розвитку кожного педагога.

Закладки Google Форм містять дані, які педагоги самостійно вносять протягом року. Ці форми доступні у будь-який час, що дозволяє оперативно оновлювати інформацію про професійне зростання.

The image shows two Google Forms side-by-side. The left form is titled "Нагородження" (Awarding) and the right form is titled "Підвищення кваліфікації" (Qualification Improvement). Both forms have a header image and a description of the form's purpose. They include fields for email address and a checkbox for indicating the document type.

Нагородження
Нагородження грамотою, подякою, іншими відзнаками

irapechena84@gmail.com [Змінити обліковий запис](#)

Ім'я, електронну адресу й фото з вашого облікового запису Google буде записано, коли ви завантажите файли та надішлете цю форму

Зірочка (*) указує, що запитання обов'язкове

Електронна адреса *

Ваша електронна адреса

Підвищення кваліфікації
Документи, що засвідчують проходження підвищення кваліфікації

irapechena84@gmail.com [Змінити обліковий запис](#)

Ім'я, електронну адресу й фото з вашого облікового запису Google буде записано, коли ви завантажите файли та надішлете цю форму

Зірочка (*) указує, що запитання обов'язкове

Електронна пошта *

☐ Указати в мій відповіді електронну адресу irapechena84@gmail.com

Тип документу *

Рис. 1 Google форми "Підвищення кваліфікації", "Нагородження"

Вкладка "Certyfikat" надає можливість методисту одразу бачити внесені педагогами дані про свій сертифікат та свідоцтво підвищення кваліфікації, а також винести питання їхнього визнання на найближчу планову педагогічну раду.

Вкладка "Нагороди" дозволяє не лише промоніторити відомчі нагороджувальні відзнаки педагогічних працівників, а й відслідкувати порядок представлення до нагороди вищим відомчим установам. Формат відкритих заходів в рамках закладу освіти також є важливим етапом планування діяльності педагогів та демонстрації їх передового досвіду роботи.

Отже, дана узагальнююча таблиця професійного розвитку педагогічних працівників не лише дає змогу систематизувати інформацію про їх досягнення та потреби, але й має своє висвітлення на сайті закладу. Це, в свою чергу, підкреслює індивідуальний освітній маршрут педагога та забезпечує прозорість його професійного зростання для всіх зацікавлених сторін.

На завершення, можемо з упевненістю стверджувати, що створена узагальнююча таблиця професійного розвитку педагогічних працівників в закладі освіти є корисним інструментом для ефективної організації та підтримки професійного зростання педагогів. Вона не тільки систематизує дані про кваліфікацію, стаж і досягнення педагогів, але й забезпечує можливість для безперервного самовдосконалення та наставництва. Завдяки цій таблиці, ми можемо краще планувати курси підвищення кваліфікації, атестацію та інші заходи, що сприяють розвитку наших педагогів. Важливість прозорості та доступності інформації підкреслює нашу спільну мету — забезпечення високих стандартів освіти та створення сприятливого середовища для навчання і розвитку кожного учасника освітнього процесу.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ПРЕДМЕТІВ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНОГО ЦИКЛУ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Піголь О.В., викладач першої категорії ЗП(ПТ)О «Броварський професійний
коледж»

Сучасний розвиток інформаційних технологій суттєво впливає на всі сфери життя, зокрема на освіту. Використання цифрових технологій у викладанні предметів природничо-математичного циклу в закладах професійної освіти відкриває нові можливості для підвищення ефективності навчального процесу, сприяє розвитку критичного мислення, творчості та професійних навичок у студентів. Інтеграція інноваційних цифрових інструментів допомагає зробити навчання більш доступним, цікавим і результативним.

Цифрові технології сприяють покращенню якості освіти завдяки інтерактивному контенту, візуалізації складних процесів і можливості практичного застосування знань. Серед основних переваг використання цифрових технологій можна виділити:

- Доступ до великої кількості навчальних ресурсів (електронні підручники, відеоуроки, симуляції, тестові завдання тощо);
- Можливість моделювання реальних процесів за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення;
- Використання інтерактивних платформ для самостійного навчання і тестування знань (Google Classroom, Moodle, Edmodo);
- Формування індивідуальної траєкторії навчання завдяки адаптивним технологіям;
- Стимулювання самостійної роботи студентів через гейміфікацію навчального процесу (Kahoot, Quizizz, Socrative);
- Використання технологій доповненої (AR) та віртуальної реальності (VR) для глибшого занурення у навчальний матеріал.

Серед сучасних цифрових інструментів, які активно використовуються у викладанні природничо-математичних дисциплін, можна виділити:

- Віртуальні лабораторії та симулятори (Phet Colorado, Labster) – дозволяють здобувачам освіти проводити експерименти без потреби в реальному обладнанні;
- Геоінформаційні системи (ГІС) – використовуються в географії та екології для аналізу просторових даних;
- Програмні засоби для математичних розрахунків (GeoGebra, Wolfram Alpha, Mathcad) – допомагають візуалізувати та аналізувати математичні моделі;
- Онлайн-дошки та мультимедійні презентації (Padlet, Jamboard, Prezi) – сприяють інтерактивному поясненню матеріалу та груповій роботі;
- Автоматизовані системи оцінювання знань (Testmoz, Google Forms, Classtime) – полегшують моніторинг успішності студентів;
- Кодувальні платформи для навчання програмування та алгоритмізації (Scratch, Code.org, PythonTutor) – допомагають студентам освоювати основи програмування та логічного мислення.

Попри численні переваги, використання цифрових технологій у навчальному процесі стикається з певними викликами:

- Недостатнє технічне забезпечення навчальних закладів;
- Відсутність необхідних цифрових компетентностей у викладачів;
- Проблеми з інтернет-з'єднанням у регіонах;
- Опір традиційним методам навчання та недостатня адаптація викладачів до нових технологій;
- Потреба у створенні якісного цифрового контенту, що відповідає освітнім стандартам.

Для ефективного впровадження цифрових технологій необхідно:

- Підвищувати кваліфікацію викладачів через спеціальні курси та тренінги;
- Забезпечувати доступність цифрових ресурсів та програмного забезпечення;
- Створювати навчальні платформи з локальним доступом у разі проблем з інтернетом;
- Впроваджувати комплексні державні програми підтримки цифровізації освіти;
- Розробляти інтегровані навчальні плани, що включають використання цифрових інструментів у кожному етапі навчального процесу.

Як висновок, можна стверджувати, що використання цифрових технологій у викладанні природничо-математичних дисциплін у закладах професійної освіти сприяє підвищенню ефективності навчального процесу, формуванню ключових компетентностей та підготовці здобувачів освіти до реальних умов професійної діяльності. Запровадження сучасних цифрових інструментів робить навчання більш гнучким, доступним і цікавим, що позитивно впливає на мотивацію здобувачів освіти. Попри існуючі виклики, розвиток цифрової освіти залишається одним з ключових пріоритетів сучасної освітньої політики. Необхідно активно вдосконалювати використання цифрових технологій у навчальному процесі та підтримувати інноваційні ініціативи в освітній сфері.

Список використаних джерел

1. GeoGebra official website. URL: <https://www.geogebra.org>
2. Геоінформаційні системи в освіті. URL: <https://www.gis.com>
3. Автоматизовані системи оцінювання знань. URL: <https://forms.google.com>
4. Гейміфікація в освіті. URL: <https://kahoot.com>
5. Віртуальні лабораторії для наукової освіти. URL: <https://www.labster.com>
6. Стратегія цифрової трансформації освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua>
7. Платформа навчання Moodle. URL: <https://moodle.org>
8. Фізичні та хімічні симуляції для освіти. URL: <https://phet.colorado.edu>
9. Математичні обчислення та візуалізація. URL: <https://www.wolframalpha.com>

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

*Потебенько В.В., практичний психолог-методист», викладач-методист,
практичний психолог ДЦПТНЗ «Дніпровський центр професійно технічної
освіти»*

В закладах професійної - технічної освіти включають різноманітні аспекти, які сприяють формуванню особистості майбутніх фахівців. Ось кілька важливих напрямів:

1. Індивідуальний підхід: врахування потреб, інтересів та здібностей кожного здобувача для створення сприятливого середовища для розвитку.

2. Професійна спрямованість: виховні заходи інтегруються з професійною підготовкою, підкреслюючи важливість етичних норм у професійній діяльності.
3. Патріотичне виховання: формування почуття відповідальності за майбутнє своєї країни, дотримання національних традицій та культури.
4. Колективна діяльність: розвиток командної роботи через організацію гуртків, семінарів, тематичних вечорів і проектів.
5. Соціальна відповідальність: участь у волонтерських заходах, екологічних проектах, акціях допомоги.
6. Інноваційні методи: використання інтерактивних форм роботи, таких як тренінги, квест - ігри, майстер-класи, для активного залучення учнів.
7. Співпраця з родинами: налагодження комунікації з батьками для забезпечення гармонійного розвитку учня.

Як вважають фахівці, всі ці аспекти є важливими для ефективної виховної роботи у закладі освіти. Пропоную зупинитися на кожному з цих напрямів детальніше.

Індивідуальний підхід передбачає адаптацію виховної роботи до особливостей кожного здобувача. Ось методи, які ефективно використовуються для його реалізації; особистісні бесіди, регулярне спілкування з учнями для з'ясування їхніх інтересів, потреб та проблем; індивідуальні плани розвитку; розробка індивідуальних планів, що враховують здібності здобувача та його цілі. До цього напрямку відноситься і метод спостереження.

Метод спостереження: - Аналіз поведінки та успішності учнів для виявлення сильних слабких сторін.

Ігрові методи: - використання рольових ігор та тренінгів для розкриття особистісного потенціалу кожного учня.

Психолого-педагогічна підтримка: - співпраця з психологами для кращого розуміння потреб учня.

Стимулювання інтересу до навчання: - використання завдань і проектів, які відповідають індивідуальним інтересам.

Формування особистісних якостей: - робота над розвитком самостійності, впевненості та відповідальності.

Ці методи спрямовані на створення комфортного середовища, де кожен учень може розкрити свій потенціал.

Наступна складова виховної роботи це:

Професійна спрямованість у виховній роботі допомагає підготувати учнів до майбутньої професійної діяльності та підкреслює значення етики й відповідальності в їхній роботі.

Основними методами реалізації професійної спрямованості є:

Проектна діяльність. Це створення практичних проектів, пов'язаних з обраною професією, для закріплення теоретичних знань і набуття практичних навичок.

Екскурсії на підприємствах. Ознайомлення з реальними умовами роботи на виробництві, що допомагає учням краще зрозуміти обрану професію.

-Майстер-класи та семінари: Запрошення фахівців для проведення практичних занять та лекцій, які надихають учнів та розширюють їхні професійні горизонти.

-Рольові ігри: Моделювання професійних ситуацій для відпрацювання навичок прийняття рішень і взаємодії в команді; конкурси професійної майстерності - організація конкурсів для розвитку професійних навичок і підвищення самооцінки.

-Менторство: Залучення досвідчених спеціалістів як наставників для індивідуальної підтримки та консультування учнів.

-Професійна етика: Проведення занять з акцентом на моральні принципи, відповідальність і важливість дотримання етичних норм. Ці методи дозволяють здобувачам краще підготуватися до практичної діяльності та розвинути відповідальне ставлення до своєї майбутньої роботи.

Патріотичне виховання є важливим елементом формування громадянської свідомості та відповідальності у молоді.

У закладах професійної (професійно-технічної) освіти для реалізації патріотичного виховання використовуються такі методи:

-Історико-культурні заходи, проведення тематичних уроків, присвячених історії, культурі та традиціям країни, що сприяють розумінню національної ідентичності.

-Виховні години: організація дискусій на теми відповідальності, прав і обов'язків громадянина своєї країни. Участь у державних святах та акціях: відзначення національних свят, участь у конкурсах, присвячених історичним подіям, або благодійних заходах.

-Екскурсії історичними місцями: ознайомлення учнів із визначними місцями країни для формування почуття гордості за культурну спадщину.

-Творчі проекти: створення відеороликів, плакатів, малюнків чи пісень на патріотичну тематику.

-Волонтерська діяльність: участь у заходах, які підтримують місцеві громади, ветеранів чи людей, які потребують допомоги.

-Формування критичного мислення: проведення дебатів і обговорень сучасних питань країни, що розвиває аналітичні здібності та відповідальність.

-Героїчний приклад: ознайомлення учнів із досягненнями видатних постатей та героїв країни.

Колективна діяльність відіграє важливу роль у вихованні, сприяючи розвитку командного духу, взаємоповаги та співпраці серед учнів. Основні методи організації колективної діяльності.

-Гуртки та секції: проведення занять у гуртках за інтересами (спортивні, творчі, технічні, краєзнавчі), де учні працюють у групах над спільними проектами.

-Спільні проекти: організація групових завдань, де кожен учасник відповідає за свою частину роботи, наприклад, створення презентацій, макетів чи відео.

-Квест-ігри: інтерактивні командні ігри з вирішенням завдань, які розвивають мислення та взаємодію у групі.

-*Тематичні заходи*: проведення вечорів, присвячених святам або важливим подіям, де учні разом готують сценарії, декорації та виступи.

-*Екологічні акції*: організація спільних заходів, спрямованих на благоустрої територій, висадження дерев або очищення місцевості.

-*Спортивні змагання*: командні ігри та турніри, які не лише підтримують здоровий спосіб життя, але й формують вміння співпрацювати.

Ці методи допомагають згуртувати колектив, розвивають навички комунікації та вчать працювати в команді.

Соціальна відповідальність як напрям виховної роботи молоді є важливою частиною формування свідомого та активного громадянина.

Залучення молоді до соціально відповідальних заходів сприяє розвитку таких якостей, як емпатія, співчуття, почуття справедливості та відповідальність за свої дії та оточення.

Ось кілька напрямків виховної роботи молоді у контексті соціальної відповідальності.

-*Волонтерська діяльність*: заохочення молоді до участі у волонтерських проектах.

-*Екологічне виховання*: навчання молоді дбайливому ставленню до природи, проведення еко-акцій, участь у заходах з озеленення та очищення територій.

-*Соціальні проекти*: залучення молоді до реалізації соціальних проектів, спрямованих на покращення умов життя в громаді, наприклад, організація культурних заходів, ремонт дитячих майданчиків, допомога літнім людям.

-*Освітні програми*: проведення тренінгів, лекцій та семінарів, спрямованих на підвищення обізнаності молоді щодо важливих соціальних та екологічних проблем.

-*Культурно-мистецька діяльність*: організація творчих конкурсів, виставок та фестивалів, що сприяють розвитку креативного мислення та культурної свідомості. Залучення молоді до таких заходів допомагає не тільки

розвивати важливі навички та цінності, але й сприяє формуванню активного громадянського суспільства.

Наступний напрямом у виховному процесі є *Інноваційні методи* виховання – це підходи, які використовують сучасні технології та креативні рішення для створення ефективного та цікавого освітнього процесу. Ось кілька інноваційних методів, які можуть бути корисні у вихованні молоді.

-*Гейміфікація*: використання елементів гри в навчанні допомагає зацікавити молодь та зробити навчання більш інтерактивним і захопливим. Це може включати освітні ігри, змагання, вікторини та інші ігрові елементи.

-*Цифрові технології*: використання сучасних технологій, таких як віртуальна реальність (VR), доповнена реальність (AR), інтерактивні панелі та мобільні додатки, допомагає зробити навчальний процес більш інтерактивним та адаптованим до індивідуальних потреб учнів.

-*Проектне навчання*: залучення молоді до роботи над реальними проектами, які мають практичне значення та впливають на громаду. Це допомагає розвивати навички критичного мислення, командної роботи та вирішення проблем.

-*Фліп-навчання*: зміна традиційного підходу до навчання, коли учні опановують теоретичний матеріал самостійно вдома, а в класі виконують практичні завдання та обговорюють матеріал з вчителем.

-*Соціальні мережі та онлайн-платформи*: використання соціальних мереж, онлайн-форумів та інших платформ для обговорення навчальних тем, обміну ідеями та співпраці над проектами.

-*Інтерактивне навчання*: залучення учнів до активної участі у навчальному процесі через дискусії, дебати, ролеві ігри та симуляції. Використання цих інноваційних методів допомагає зробити навчання більш динамічним, цікавим та ефективним, сприяючи розвитку всебічно розвиненої та соціально відповідальної молоді.

Співпраця з родинами здобувачів закладу є важливою складовою успішного виховання та навчання молоді. Ефективна взаємодія між

навчальними закладами та родинами допомагає створити підтримуюче середовище для розвитку підлітків. Ось кілька аспектів, на які варто звернути увагу при співпраці з родинами.

-Партнерство у вихованні: залучення батьків до виховного процесу, організація спільних заходів, тренінгів та консультацій, які допомагають батькам краще розуміти потреби своїх дітей та сприяють їхньому розвитку.

-Регулярне спілкування: створення каналів для постійного обміну інформацією між навчальним закладом та родинами. Це можуть бути зустрічі, електронна пошта, телефонні дзвінки або спеціальні додатки для обміну повідомленнями.

-Підтримка та взаєморозуміння: надання допомоги та підтримки родинам у вирішенні проблем, що виникають у процесі навчання та виховання. Це можуть бути консультації психологів, соціальних працівників, або спеціалістів з навчальної діяльності.

-Спільні заходи та події: організація заходів, які залучають родини до активного життя навчального закладу. Це можуть бути спортивні змагання, культурні події, майстер-класи, екскурсії та інші заходи, що сприяють зміцненню зв'язків між родинами та навчальним закладом.

-Зворотний зв'язок: створення можливостей для родин висловлювати свої думки, пропозиції та зауваження щодо роботи навчального закладу. Це допомагає враховувати потреби та очікування батьків та забезпечувати високий рівень навчального процесу. Взаємодія з родинами здобувачів закладу є ключовим фактором у створенні гармонійного та успішного навчального середовища для молоді.

Список використаних джерел:

1. Про Методичні рекомендації щодо організації та проведення виховної роботи в професійно-технічному навчальному закладі. Лист МОН № 1/9-252 від 09 липня 2001 року. Міністерство освіти і науки України.

2. Організація виховного процесу в закладах освіти: пріоритетні напрями роботи. *Журнал «На Урок»*, 29 листопада 2024 року.

3. Соціальна робота в закладах освіти: методичні рекомендації. Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти», 2024 рік.

4. Соціальна робота в закладах освіти: методичні рекомендації. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2021 рік.

5. Методика соціально виховної роботи в закладах професійно технічної освіти. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2024 рік.

6. Аналітичний огляд. Можливості для реалізації соціально-емоційного навчання в рамках реформи «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА». https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2021/08/ILID_FS-on-SEL_final.pdf

ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО: ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Раковець І.І., викладач професійно-теоретичної підготовки
*Державного професійно-технічного навчального закладу
«Конотопський професійний аграрний ліцей»*

Повномасштабна війна в Україні завдала колосальних руйнувань інфраструктурі, економіці, сільському господарству та суспільству. Повоєнне відновлення країни вимагатиме не лише значних фінансових ресурсів, а й кваліфікованої робочої сили, здатної швидко та ефективно відбудовувати зруйноване і створити нове. У цьому контексті особливої актуальності набуває питання формування сучасних навичок у кваліфікованих робітників, з урахуванням їхніх психолого-педагогічних аспектів.

Розглянемо декілька аспектів, що впливатимуть на процес праці робітників та підготовки у відбудові держави. Серед них:

Психологічні аспекти

Війна залишила глибокий слід у психіці мільйонів українців. Травми, стрес, втрати – все це може негативно вплинути на здатність до навчання та

роботи. Тому, при розробці навчальних програм для кваліфікованих робітників, необхідно враховувати психологічні наслідки війни. Важливо забезпечити психологічну підтримку та реабілітацію робітників, розвивати їхню стресостійкість та адаптивні механізми.

Не менш важливим є питання мотивації та залучення. Війна могла викликати апатію та зневіру. Тому необхідно формувати позитивне ставлення до навчання та роботи, використовувати мотиваційні техніки та стимули, створювати сприятливий психологічний клімат у навчальних групах.

Також, необхідно приділити увагу розвитку особистісних якостей робітників. Формування відповідальності, ініціативності, самостійності, комунікативних навичок та вміння працювати в команді, виховання патріотизму – все це є важливими факторами успішного відновлення країни.

Педагогічні аспекти

Для формування сучасних навичок у кваліфікованих робітників необхідно використовувати сучасні методи навчання. Інтерактивні та проблемно-орієнтовані методи, цифрові технології та онлайн-навчання, практичне навчання на реальних об'єктах – все це дозволить підвищити ефективність навчання й здобуття професії.

Важливо формувати не лише технічні навички, необхідні для відновлення інфраструктури, а й цифрову грамотність, вміння працювати з сучасним обладнанням, навички управління проєктами та організації робіт.

Індивідуалізація навчання є ще одним важливим аспектом. Врахування індивідуальних потреб та можливостей кожного робітника, розробка індивідуальних траєкторій навчання, забезпечення гнучкості та адаптивності навчальних програм – все це дозволить підвищити якість навчання.

Неперервне навчання є необхідною умовою для підтримки кваліфікації робітників на високому рівні. Створення системи неперервного професійного розвитку, забезпечення можливостей для перекваліфікації та підвищення кваліфікації, сприяння розвитку навчальних спільнот, стажування та обміну

досвідом – все це дозволить забезпечити постійне зростання професійного рівня робітників.

Особливу увагу слід приділити формуванню «зелених навичок». Навчання технологіям, які сприяють екологічно стійкому відновленню, розвиток навичок роботи з відновлюваними джерелами енергії, формування екологічної свідомості та відповідальності – все це є важливими факторами сталого розвитку країни.

Соціальні аспекти

Соціальна інтеграція є важливим аспектом формування кваліфікованої робочої сили. Залучення до навчання та роботи внутрішньо переміщених осіб та ветеранів, створення інклюзивного середовища для людей з обмеженими можливостями, забезпечення рівних можливостей для всіх категорій робітників – все це дозволить створити єдину та згуртовану робочу силу.

Партнерство та співпраця між освітніми закладами, підприємствами та органами влади, залучення міжнародних експертів та організацій, створення спільних навчальних програм та проєктів – все це дозволить підвищити ефективність формування сучасних навичок у кваліфікованих робітників.

Формування сучасних навичок, що вимагають реалії життя у кваліфікованих робітників для повоєнного відновлення України є складним та багатогранним процесом, який вимагає комплексного підходу. Врахування психологічних, педагогічних та соціальних аспектів, використання сучасних методів навчання, індивідуалізація навчання, неперервне навчання, як здобувача освіти так і кваліфікованого спеціаліста, формування "зелених навичок", соціальна інтеграція та партнерство – все це є важливими факторами успішного відновлення країни.

Список використаних джерел

1. Радкевич В.О. Проблеми професійного навчання кваліфікованих робітників на виробництві. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної*

освіти НАПН України. Професійна педагогіка; зб. наук праць: Вип. 3. Київ: Вид-во ІПО НАПН України, 2012. С. 61-71.

2. Герасименко Ю.С. Фактори, що впливають на попит на кваліфікованих працівників на ринку праці України. *Психолого-педагогічні чинники формування професійної компетентності кваліфікованих робітників в умовах військового стану*: електронний зб. Матеріалів БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, м. Біла Церква, Україна, 2024. С. 112-115.

РОЗВИТОК СУБ'ЄКТНОСТІ ЯК ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВОЇ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ХОДІ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО РОБІТНИКА

Рибалка В. В., доктор психологічних наук, Почесний академік НАПН України, професор кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Одним з найбільш продуктивних для пояснення професійно важливих якостей сучасного робітника у психології є особистісно-суб'єктний підхід, що є синтезом особистісного [4] та суб'єктного [9] підходів. Якщо особистісний підхід є достатньо розвинутий в українській психології та педагогіці, то суб'єктний підхід розроблений значно менше і представлений у своїй стартовій формі в дослідженнях С. Л. Рубінштейна, К. О. Абульханової-Славської, А. В. Брушлінського, а в наш час – В. А. Роменця, В. О. Татенка, С. І. Пирожкова, Н. В. Хамітова, Т. С. Гурлевої та ін. Що ж стосується психології праці та професійної психології, то відповідних робіт по суб'єктності в них майже немає. Хоча в своїх основоположних працях «Творча самодіяльність» (1922) та «Людина як суб'єкт життя» (1959) С. Л. Рубінштейн фактично заклав імпліцитно основи психологічного розуміння особистості робітника, зокрема підприємця. Розглянемо докладніше сутність суб'єктного підходу.

С. Л. Рубінштейн розглядав суб'єктність філософсько-психологічно, діалектично, у зв'язку з об'єктністю, у взаємопереходах між ними. Він піддавав аналізу суб'єктність з точки зору філософії життя, екзистенціалізму, етики, естетики тощо. Разом з тим, його уявлення про суб'єктність містить в собі елементи психології людини, зокрема процеси опосередкування, рефлексії, творчої самодіяльності, проєктності тощо [8; 9]. Тому його підхід отримав назву суб'єктно-діяльнісним.

Суб'єктними можна вважати закони розвитку вищих психічних функцій, сформульовані Л. С. Виготським, хоча він сам про це не говорив [6].

Положення класиків психології про суб'єктність підсумував В. О. Татенко, який стверджує, що «суб'єктний підхід у сучасній психології передбачає розуміння людини як цілісної самодіяльної субстанції, інтегрованої на рівні свідомості й діяльності, свідомого і несвідомого, форми та змісту психічного життя, суперечливої єдності тіла, душі й духу, індивідуального і суспільного, біологічного та соціального в динаміці їхнього взаємозв'язку. Саме суб'єктна парадигма дає життя продуктивним психологічним дослідженням, результати яких відкривають нові горизонти для розвитку гуманістично налаштованої науки і практики» [8, с. 180-183]. У дослідженнях вченого розробляється суб'єктно-вчинковий підхід [8; 9]

Слід відмітити надруковану 2020 року роботу філософів С. І. Пирожкова, Н. В. Хамітова про цивілізаційну суб'єктність України [2], в якій категорія суб'єктності набуває різнобічного змісту та масштабності і фактично формується суб'єктно-цивілізаційний підхід.

В останні роки відчувається потреба у суттєвому вдосконаленні особистісно-орієнтованого підходу, зокрема в напрямку його інтеграції з суб'єктним підходом. Адже останній у таких його модифікаціях, як суб'єктно-діяльнісний (С. Л. Рубінштейн) [див. у 8; 9], суб'єктно-вчинковий підхід (В. О. Татенко) [8; 9] та суб'єктно-цивілізаційний (С. І. Пирожков, Н. В. Хамітов) [2] підхід, має значно більшу, ніж особистісний та діяльнісний підходи, спрямованість на вершинні, акмеологічні, практичні досягнення дорослої

людини у різних галузях життєдіяльності, зокрема професійної, що визначають її долю, особливо на критичних етапах життєвого шляху (В. Г. Панок, [1])

Для здійснення інтеграції особистісного та суб'єктного підходів ми спираємося на тривимірну, поетапно конкретизовану психологічну структуру особистості [4; 5; 6]. Розглянемо особистісно-суб'єктні властивості педагогічного працівника як особистості, суб'єкта життя та праці, у вигляді наступного переліку її якостей, що систематизуються за вимірами і підструктурами означеної структури особистості шляхом їх суб'єктної модифікації:

I. РОЗВИВАЛЬНИЙ ВИМІР: Суб'єктність особистості, що розвивається у людини, індивіда в ході свідомого опанування головним своїм об'єктом – життям, та змінюється від рівня задатків, здібностей до рівня обдарованості талановитості, геніальності особистості як творця культурних, духовних цінностей. Це відбувається за умов опанування такими видами розвитку, як Р-дозрівання (за генотипом і фенотипом), Р-засвоєння культурних цінностей, Р-формування за зразками і моделями особистості, Р-відновлення (біологічного та соціального) у черзі поколінь, Р-творення через створення матеріальних і духовних цінностей, Р-саморозвиток (через внутрішню та зовнішню рефлексію, ідентифікацію, саморозвиток) тощо

II. ДІЯЛЬНИСНИЙ ВИМІР: Здатність особистості як суб'єкта до суспільно визнаної повноцінної власної авторської діяльності (мотив, предмет, мета, метод, емотив), професійних вчинків в ім'я людей та себе, своєї долі, виконання власної справи життя, успішної творчої самодіяльності та вчинкової поведінки (ситуація, мотивація, дія та післядія – за В. А. Роменцем [див. в 9]) на основі розробки і втілення власного проєкту життя, програми самоактуалізації, гармонійного розвитку. Здатність до оптимальної динаміки процесу суб'єктності, що передбачає готовність до її сплесків і спадів.

III. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГО-ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ВИМІР:

1. *Духовність*: Відданість певним духовним, екзистенційним, етичним та естетичним, цінностям – свободи, відповідного наукового світогляду, життя,

здоров'я, людини, віри, надії, любові, істини, краси, добра; дані цінності утворюють ціннісні координати буття, в тому числі професійної діяльності;

2. *Психосоціальність*: Такій особистості властиві своєрідні соціальні ролі діяча, творця, майстра, автора власних справ і творінь, лідера, хазяїна власної долі, що дають їй можливість зайняти гідне місце у суспільстві; при цьому людина долучається до творчого потенціалу цивілізаційної суб'єктності;

3. *Спілкування*: Відкритість до діалогу з людьми (див. діалогові універсалії Г. О. Балла) [6] та до широкої суспільної мультиперсональної комунікації через усну, літературну та онлайн форми;

4. *Спрямованість*: Проєктна спрямованість у майбутнє – через високі ідеали, смисли, мотиви, предмети, мету, методи та емотиви життя; вони утворюють головні вектори життя та праці, спрямовані на добробут, здоров'є, щастя людини; акмеологічна орієнтація на вершинні досягнення у професійній, суспільній, оздоровчій поведінці, гармонійній життєдіяльності; впливовість суб'єкта на соціум (за допомогою таких видів впливу, як приклад і наслідування, психічне зараження, навіювання, переконування, висунення вимог, санкціонування, маніпулювання, вправління, див. у В. О. Татенка [8]);

5. *Характер*: Надзвичайний, сильний характер з акцентованими рисами діяча і творця, професіонала, майстра своєї справи, в яких відображається творче свідоме відношення людини до зовнішнього і внутрішнього світу, оточуючих людей, соціуму, праці, здоров'я;

6. *Самосвідомість*: Здатність до ідентифікації з талановитими особистостями, зокрема, винахідниками, вченими, лідерами цивілізації, надзвичайна внутрішня та зовнішня рефлексія, спрямована як у власну внутрішню сферу, так і у внутрішню сферу інших людей; самоактуалізація, самообілізація здатності до сплесків інтенсивної суб'єктності;

7. *Досвід*: Компетентність (вузька та широка, спеціальна професійна та універсальна життєва), енциклопедичність діяча, мудрість досвідченої людини; високий ступіть опосередкування категоріально-поняттєвими, інформаційними, технічними засобами;

8. *Інтелект*: Інтелектуальність, інтелігентність, виняткова уважність, ерудованість, розумність, уявність, зосередженість на найважливіших проблемах і проєктах життя, професійна інтелектуальна майстерність на рівні таланту, геніальності – на основі долаття обмеженості дефіцитарного (малоінформованого та дезінформованого) мислення системним, повноцінним, повноціннісним інтелектом;

9. *Психофізіологія*: Своєрідна професійна індивідуальність на основі усвідомлення та використання переваг власного типу темпераменту і психотипу (інтраверт-екстраверт, раціональний-художній тощо) особистості, здатність до оптимальної психодинаміки як основи індивідуального стилю творчої трудової діяльності;

10. *Психосоматика*: Виняткове, єдине в своєму роді, поєднання переваг власного духу, душі і тіла в їх гармонії, що забезпечує здоров'є; ефективна духовна протидія гострим суперечкам, дисгармоніям, хворобам;

11. *Психогенетика*: Яскраво виражена наступність, наслідування, спадковість в індивідуальному, біологічному (генотип) та соціальному, психологічному, феноменальному (фенотип) плані; психологічний вплив на спадковість; сумація спадкового оздоровчого досвіду і професійних традицій попередніх поколінь, їх збагачення та передача майбутнім.

Отже, поєднання особистісного та суб'єктного підходів у запропонованому вигляді, за умов їх технологічного опрацювання на рівні відомих методів роботи практичних психологів, може стати важливим, якщо не доленосним, чинником у професійній підготовці сучасного робітника

Список використаних джерел

1. Панок В. Г. Практична психологія. Теоретико-методологічні засади розвитку. Монографія: Чернівці: Технодрук, 2010. 486 с.
2. Пирожков С. І., Хамітов Н. В. Цивілізаційна суб'єктність України: від потенцій до нового світогляду і буття людини. Київ: Наукова думка, 2020. 267 с.

3. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів. Харків: Прапор, 2009. 672 с.

4. Рибалка В. В. Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників: Монографія / За ред. Г. О. Балла. Київ: ІПППО АПН України, 1998. 160 с.

5. Рибалка В. В. Психологія розвитку особистісної готовності педагогів до професійної діяльності: методичні рекомендації. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2023. 160 с.

6. Рибалка В. В. Теорії особистості у вітчизняній психології та педагогіці: Навчальний посібник. Одеса: Букаєв Вадим Вікторович, 2009. 575 с.

7. Сидоренко В. В. Розвиток педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти: монографія. Донецьк: Каштан, 2012. 402 с.

8. Татенко В. О. Соціальна психологія впливу: Монографія. Київ: Міленіум, 2008. 216 с.

9. Татенко В. О. Сучасна психологія: теоретико-методологічні проблеми: навчальний посібник. Київ: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2009. 208 с.

10. Ткаченко О. М. Принципи і категорії психології. Київ: Вища школа, 1979. 200 с.

ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ СЛОВЕСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СЬОГОДЕННЯ

Сахно С.І., викладач української мови та літератури
ДПТНЗ «Конопотський професійний аграрний ліцей»

Сучасні суспільно-економічні відносини, складні умови сьогодення змушують людину виявляти активність, мобільність самостійність та самовизначеність. Сьогодні йде мова про формування людини, здатної

приймати відповідальні рішення, критично мислити, творчо вирішувати проблеми, передбачати, самореалізовуватися, а отже, про формування особистості з яскраво вираженими життєвими компетентностями. Розвиток життєвої компетентності особистості виступає умовою як її успішної, гармонійної життєдіяльності, так і конструктивного перетворення і гармонійного розвитку суспільства [2]. Актуальність даної проблеми, як бачимо, обумовлюється сучасними світовими тенденціям. І в цьому руслі життєва компетентність учня – це запорука його успішного входження в систему соціальних, економічних, політичних та культурних відносин, уміння знаходити вихід із складних життєвих ситуацій. Для українців у цьому плані додаються ще й страшні реалії війни, в яких ми перебуваємо ось уже понад 3 роки.

Проблема життєвої компетентності не є новою в педагогічній науці. Вона хвилювала багатьох учених та практиків. Вивченням життєвої компетентності займалися такі вчені, як Л. Мітіна, Д. Пузікова, І. Єрмаков, І. Ящук та інші.

Є багато визначень життєвої компетентності. Одне з останніх і найбільш влучних зроблене Н. Пустовіт. Вона визначає це поняття як «індикатор, який дозволяє визначити готовність учня-випускника до життя, його подальший особистісний розвиток і здатність до активної участі у житті суспільства»; «логічне поєднання ставлення і цінності, уміння та знання» [3].

Якщо брати ширше, то життєва компетентність являє собою утворення, до структури якого належать знання про себе, про світ, життєва мудрість, норми поведінки, аналітичні, поведінкові, прогностичні життєтворчі здібності, усвідомлений і неусвідомлений індивідуальний життєвий досвід, життєвий досвід інших осіб, життєві досягнення. Формування життєвої компетентності має відбуватися на всіх уроках, а зокрема й на уроках словесності.

Життєві компетентності учнів на своїх уроках формую

- через проєктну діяльність;
- через інтерактивне навчання;
- через творчу діяльність.

Що стосується проектної діяльності, то саме вона дає поштовх учням до життєпізнання. Користь методу проєктів складно переоцінити. У ході проектної діяльності в учнів відбувається формування навичок критичної оцінки отриманої інформації, розвивається креативність мислення, без якої неможливе створення чогось нового, учні отримують досвід, необхідний для їх подальшого розвитку. На уроках досить часто використовуємо з учнями мініпроєкти. Так з української мови цікавими й корисними були роботи «Складні випадки наголошування слів», «Цікаві фразеологізми», «Сьомий відмінок». З української літератури практикуємо створення авторських кросвордів до певного твору; повідомлення про того чи іншого письменника, поета; карти подорожей героїв твору; створення ілюстрацій до творів та ін.

Найсерйознішим проектом, звичайно, є учнівська науково-дослідницька робота. Так у 2024 році мої учні взяли участь в обласному конкурсі навчальних проєктів, підготувавши навчально-дослідницький проєкт «Суржик в учнівському середовищі: реалії та шляхи запобігання», метою якого було з'ясування особливостей використання суржику, дослідження причин та наслідків існування в учнівському середовищі та пропозиції щодо шляхів запобігання.

Неодмінним складником проектної діяльності є презентація матеріалів перед широкою аудиторією, що передбачає виступ та відповіді на запитання. А це дуже важливо, коли учень презентує результати своєї праці, вчиться не боятися широкого загалу, знаходити вихід з непередбачуваних ситуацій, тобто набуває життєвої компетенції.

Учень може успішно засвоїти необхідний матеріал, оволодіти мовленням, навчитись використовувати здобуті знання та вміння, лише активно включившись у сам процес учіння. І тут на допомогу прийдуть інтерактивні методи й прийоми. Саме вони є важливою складовою процесу формування життєвої компетентності. Робота в групах, парах, ігрові технології формують уміння колективно вирішувати завдання, сприяють активізації особистісних якостей здобувачів освіти. Наприклад, на уроці української мови цікаво

проходить гра «Вірю - не вірю», коли учні оцінюють, чи правильно я аргументую певне правило, твердження. Вони уважно слухають та аналізують сказане, знаходячи неправильне. А спостережливість і аналіз у житті знадобляться завжди.

На уроках української літератури чільне місце посідають такі види робіт, як створення асоціативних рядів («Асоціативне гроно» чи «Асоціативний кущ»); формулювання запитань, що стимулюють підлітків задуматися, запропонувати шляхи вирішення певної проблеми, виходу з певної ситуації («Мікрофон» або «Я вважаю, що...»): «Чого навчає цей твір?», «Як би ви вчинили, якби були на місці персонажа?», «Чи потрапляли ви в подібні ситуації?» тощо). Так поряд з життєвою формуються ще й комунікативна та мотиваційна компетентності.

Застосування на уроках інтерактивних методів навчання в поєднанні з іншими формами навчальної діяльності допомагає не тільки кращому засвоєнню матеріалу, а й учить здобувачів освіти використовувати набуті знання й досвід, пов'язуючи їх з реальними життєвими ситуаціями. Це сприяє формуванню життєвої компетентності, що і є одним з основних завдань сучасної освіти.

Педагогам сьогодні вкрай потрібно навчати молоде покоління творчо мислити, творчо діяти. Тому особливу увагу приділяю практичній і творчій складовим навчальної діяльності. У наш час процес отримання інформації не є проблемою, складнішим є фільтрування, опрацювання та оперування нею. Тому, коли задаю учням завдання з пошуку тієї чи іншої інформації, акцентую їхню увагу на тому, аби повідомлення було правдивим, цікавим, пізнавальним та лаконічним.

Ефективним для виявлення та розвитку творчих здібностей учнів на уроках української мови та літератури вважаю проведення уроків-подорожей, уроків-вікторин, уроків-дискусій, які сприяють формуванню загальнолюдських цінностей, збагачують життєвий досвід молоді. Так дискусійна модель навчання сприяє формуванню в учнів умінь розглядати порушені проблеми з

різних точок зору, сперечатися, переконувати, щоб у майбутньому вміти знайти правильне рішення в різних життєвих ситуаціях. Крім того, формування життєвої компетентності через творчу діяльність можна досягти шляхом написання віршів, есе, оповідань. А це стимулює критичне мислення, комунікацію та креативність учнів.

Одним із важливих шляхів набуття життєвої компетентності є евристичне навчання. Після прочитання будь-якого твору з літератури учні ведуть бесіди за його змістом, висловлюючи свої думки. У такий спосіб вони готуються до життя, у якому спілкування відіграє надзвичайно важливу роль.

Формування життєвої компетентності учнів – нагальна проблема сьогодення, розв’язання якої допоможе сформувати на уроках української мови та літератури вміння, необхідні для сучасного життя, а особливо в складних умовах воєнного стану. А саме:

- ✓ вміння працювати з інформацією (її пошук, обробка, критичне фільтрування, осмислення й подальше використання);
- ✓ вміння бути комунікабельним, контактним у різних соціальних групах;
- ✓ вміння запобігати конфліктним ситуаціям або вміло виходити з них;
- ✓ вміння адаптуватись до життєвих ситуацій, які постійно змінюються;
- ✓ вміння виявляти готовність активно приймати рішення;
- ✓ вміння виявляти здатність брати на себе відповідальність;
- ✓ вміння передбачати труднощі й шукати шляхи раціонального їх розв’язання;
- ✓ вміння творчо мислити, знаходити нестандартні рішення тощо;
- ✓ вміння спілкуватися з вразливими верствами населення, до яких сьогодні додалися переселенці з окупованих та прикордонних територій, військові, ветерани;
- ✓ вміння бути корисним державі, своєму народові.

Оскільки життєва компетентність має ряд функцій, окремо хотілось би зупинитись на розвитку вкрай потрібної в сучасних реаліях захисної функції. Вона стає пересторогою від життєвих ризиків і невдач, попереджає негативні події, допомагає пережити їх в разі настання, дає змогу адаптуватися до соціального середовища, складної ситуації життя.

Формування захисної життєвої компетентності на уроках української словесності можливе через розвиток критичного мислення, аналіз тематичних творів, обговорення актуальних соціальних проблем та популяризацію позитивних життєвих цінностей.

Тож у підсумку можна зазначити, що формування життєвої компетентності учнів на уроках української мови й літератури вкрай важливе, бо вона захищає від життєвих ризиків, забезпечує особистості здатність орієнтуватися в сучасному суспільстві, швидко реагувати на запити часу, ефективно та успішно самореалізовуватись у світі, бути корисним у повоєнному відновленні України.

Список використаних джерел:

1. Життєва компетентність особистості: Науково-методичний посібник / за ред. Л.Сохань, І.Єрмакова, Г.Несен. Київ: Богдана, 2003. 502 с.
2. Пузіков Д. О. Життєва компетентність особистості: поняття, структура, функції. URL: <https://ap.uu.edu.ua/article/98>
3. Пустовіт Н. А. Життєва компетентність. *Енциклопедія освіти*. Київ: Юрінком Інтер, 2008. С. 285.

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сидоренко Ю.Ф., *практичний психолог ДПТНЗ «Путивльський професійний ліцей»*

Війна має руйнівний вплив на всі сфери життя, зокрема на освіту. Учні, студенти, вчителі та батьки стикаються з емоційним вигоранням, тривожністю, страхами та психологічною нестабільністю. У цих умовах психологічна підтримка набуває особливого значення, оскільки допомагає зберегти ментальне здоров'я та забезпечити якісний освітній процес. Сьогодні, під час війни, заклад освіти стає для учнів головним осередком, який дає змогу отримувати не лише знання, але й психологічну підтримку, відчуваючи належність до учнівської спільноти. Тому для викладачів важливо підходити до своєї педагогічної роботи й налаштовувати освітній процес таким чином, щоб він був комфортним й для учнів, й для самих педагогів. Найбільш безпечна форма організації навчально-виховного процесу в умовах воєнного стану-дистанційна.

Під час проведення онлайн-занять вчителі мають проводити консультації з дітьми, інтегровані та навчальні, творчі заняття, бесіди. Також бажано залучати учнів до активної роботи, до висловлювання своїх думок, почуттів, ідей, пропозицій, надавати можливість їм спілкуватися між собою. В умовах війни ці заняття важливі для учнів і стають головним чином саме в соціально-психологічному аспекті, ніж у навчальному. Як зазначає практика, значну частину педагогічного процесу варто присвятити організації спілкування учнів у соціальних мережах, виконанню дітьми вправ та завдань. Але провідну функцію у підтримці позитивного емоційного стану учнів відіграє гармонійний психологічний стан самого вчителя, зокрема, його ментальне здоров'я, адже стан психологічного спокою та гідний приклад моральної, врівноваженої,

доброзичливої поведінки педагога справляють значний підсвідомий вплив на формування світосприйняття дитини.

Особливо вразливими є учасники освітнього процесу: діти, підлітки, студенти, педагогічні працівники, батьки. Вони стикаються з новими викликами: небезпекою, втратою, вимушеним переселенням, невизначеністю, емоційним вигоранням. У цих умовах існує система психологічної підтримки, здатна не тільки пом'якшити наслідки стресу, а й забезпечити умови для ефективного навчання й збереження ментального здоров'я.

Основні напрями психологічної підтримки:

1. Емоційна підтримка:

- Надання безпечного простору для вираження емоцій.
- Створення груп взаємопідтримки серед учнів та педагогів.
- Використання технік емоційної регуляції (дихальні практики, релаксаційні вправи).

2. Психологічна адаптація до нових умов:

- Формування навичок стресостійкості.
- Навчання методам швидкого відновлення після стресових ситуацій.
- Підготовка педагогів до роботи з травмованими дітьми.

3. Підтримка учасників освітнього процесу, які перебувають у зонах активних бойових дій або евакуйовані:

- Організація онлайн-консультацій із психологами.
- Залучення спеціалістів до роботи з учнями та їхніми родинами.
- Підтримка дистанційного навчання та адаптація навчальних програм.

4. Робота з педагогами:

- Профілактика емоційного вигорання.
- Підвищення кваліфікації щодо роботи в кризових умовах.
- Надання методичних матеріалів із психологічної підтримки учнів.

5. Робота з батьками:

- Надання рекомендацій щодо емоційної підтримки дітей.

- Психологічна освіта з питань стресу та його подолання.
- Організація зустрічей із фахівцями для обговорення актуальних проблем.

Методи психологічної підтримки:

- Індивідуальне та групове консультування.
- Психологічні тренінги для вчителів, батьків та учнів.
- Використання арт-терапії та тілесно-орієнтованих практик.
- Розробка онлайн-ресурсів та мобільних додатків для підтримки психічного здоров'я.

Форми психологічної підтримки в умовах війни:

1. Індивідуальні консультації

Надання допомоги дітям, вчителям або батькам з приводу тривожних станів, страхів, психічного бадьорості, адаптаційних труднощів. Особливо важливо звертати увагу на ознаки ПТСР (посттравматичного стресового розладу).

2. Групові заняття та тренінги

- Арт-терапія, ігрова терапія для молодших
- Тренінги з розвитку емоційної стійкості, саморегуляції
- Обговорення почуттів у безпеці

3. Онлайн-супровід

Для дітей та педагогів у віддалених або небезпечних регіонах використання відеозв'язку, чат-підтримки, створення психологічних Telegram-каналів.

4. Психоедукація

Навчання базовим психологічним навичкам: як розпізнати тривогу, як дихати під час паніки, як підтримати себе та інших.

5. Роль психолога в умовах воєнного стану

- Проведення діагностики емоційного стану учнів.
- Розробка індивідуальних програм допомоги.
- Навчання вчителів та батьків основам кризового реагування.

- Впровадження програми психічного розвитку.
- Співпраця з кризовими центрами, волонтерами, службами підтримки.

Забезпечення ефективної психологічної підтримки учасників освітнього процесу є невід'ємною складовою адаптації до умов воєнного стану. Співпраця між освітніми закладами, психологами, батьками та державними структурами сприятиме збереженню ментального здоров'я та стійкості суспільства в умовах кризи. Саме тому психологічна підтримка є ключовою складовою освітнього процесу, адже вона збереже ментальне здоров'я всіх його учасників, забезпечить стійкість до стресу та адаптацію до нових умов. Психологічні реакції в учнів, педагогів і батьків, які можуть проявлятися через тривожність і страх, проблеми з концентрацією уваги та пам'яттю, постійне відчуття втоми та апатії, психосоматичні прояви, відчуття втрати контролю над життям. Батьки виконують ключову роль у збереженні психологічного благополуччя дітей.

Важливо навчати їх методам емоційної підтримки, щоб вони могли ефективно допомогти своїм дітям у подоланні стресу. Психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану є завданнями для держави, освітніх установ та громадських організацій. Вона має включати кризову допомогу, довгострокові програми психосоціальної підтримки та інтегрувати психологічні практики в систему освіти. Завдяки комплексному підходу до вирішення проблеми психічного здоров'я можна зберегти негативний рівень учнів, студентів, педагогів та батьків, що сприятиме ефективному навчанню та стійкості суспільства.

Список використаних джерел

1. Павлик Н.В. Психологія гармонізації характеру в юнацькому віці : монографія. Київ: Логос, 2015. 383 с.
2. Слюсаревський М., Григоровська Л. Психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах війни. Вісник Національної академії

педагогічних наук України. 2022. № 4 (1). С. 1–7. doi: 10.37472/v.naes.2022.4129.

3. Найдьонова Л. Онлайн-практикуми з ментального здоров'я: медіапсихологічні закони дистанційної підтримки навчання дітей під час війни. :Київ : Талком, 2022. С. 26–27.

РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ НА УРОКАХ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ

Сідельник Н.В., кандидат педагогічних наук, викладач Державного навчального закладу “Сумське вище професійне училище будівництва та автотранспорту”

Сьогодні Україна орієнтується у своїй політичній діяльності та законодавчій творчості на цінностях суспільного життя та на норми Європейського Союзу. На основі пропозицій Європейської Комісії 17 січня 2018 року Рада Європейського Союзу прийняла Рекомендацію щодо ключових компетентностей навчання протягом усього життя. Рекомендація визначає вісім ключових компетенцій, необхідних для особистої самореалізації, здорового та сталого способу життя, працевлаштування, активного громадянства та соціальної інклюзії. Однією з ключових компетентностей визнано цифрову компетентність. В умовах розвитку цифрової економіки важливу роль відіграють цифрова грамотність і цифрові навички, що характеризують уміння людини використовувати на практиці сучасні інформаційні технології.

Цифрова грамотність описує здатність людини впевнено володіти сучасними технологіям, шукати та аналізувати дані з різних джерел. Впровадження новітніх цифрових технологій у систему освіти відкриває можливості розробки й використання нових методів викладання та навчання. Розвиток цифрової компетентності здобувачів освіти є одним із ключових

питань освіти [1].

Учасники освітнього процесу повинні бути в тренді сучасних технологій, вміти застосовувати новітні цифрові засоби, створювати відповідне середовище для своїх учнів, знати шляхи і способи безпечного поводження в мережі Інтернет, а також бути здатними захищати особисту інформацію в цифровому просторі. Загалом, поняття цифрова компетентність означає впевнене, критичне і відповідальне використання цифрових технологій для навчання, професійної діяльності (роботи) та участі у житті суспільства. Включає цифрову та інформаційну грамотність, комунікацію та співпрацю, створення цифрового контенту (зокрема програмування) та кібербезпеку.

Сучасні технології та онлайн-сервіси стали невід'ємною частиною викладання. Вони допомагають вирішувати різні завдання, працюють на різних пристроях, дозволяють налагоджувати взаємодію за різних умов. Левова частка таких сервісів – універсальні. Їх використовують усі викладачі (Zoom, Google Classroom, Canva тощо). Але ж існує й чимало тематичних і профільних сервісів [2].

Зауважимо, що громадянська освіта – навчальний предмет, який формує дитину як громадянина. Саме тому сьогодні особливо важливо акцентувати на ньому – Україні потрібні громадяни, які зможуть її гідно представляти, володіючи знаннями про державу та суспільство, демократичні засади та громадянську активність.

Використання онлайн - ресурсів на уроках громадянської освіти створює атмосферу, яка:

- сприяє зацікавленості здобувачів освіти;
- стимулює здобувачів освіти до розмірковування ;
- дає можливість оцінювати свою діяльність не тільки за кінцевим результатом, але й за процесом його досягнень;
- забезпечує продуктивність роботи на уроці;
- сприяє розвитку творчих здібностей здобувачів освіти;
- підвищує ефективність уроку в цілому.;

- здобувачі освіти вчаться спостерігати, критично мислити, аналізувати, використовувати одержану інформацію в різних ситуаціях;
- вчаться працювати в парах, групах [3].

Слід зазначити, на сьогодні інтернет - технології дозволяють швидко поширювати інформаційний матеріал у навчальному середовищі, що дозволяє підвищувати загальну доступність до багатьох онлайн-ресурсів, надавати зручний і гнучкий оперативний доступ до педагогічної інформації, незалежно від місця перебування викладача чи здобувача освіти. Використання онлайн-ресурсів є актуальним з огляду на перехід до змішаного та дистанційного навчання. Саме ці форми навчання надають більше можливостей щодо використання на уроках персонального компютера, планшетів, мобільних телефонів та Smart-дошок. За допомогою онлайн-ресурсів можна не тільки повідомляти фактичну інформацію, забезпечену ілюстративним матеріалом, а й наочно демонструвати ті чи інші процеси, які неможливо показати при використанні стандартних методів навчання. Це дозволяє зробити процес отримання і засвоєння знань гнучким, доступним, персоніфікованим, створюється можливість безперервного обміну інформацією [3].

Сучасне покоління майбутніх кваліфікованих робітників значну частину свого життя проводять у віртуальному світі та перебувають під постійним впливом інформаційного середовища. У навчанні вони швидко втрачають інтерес до традиційних методів навчання й орієнтовані на практичні аспекти та інтерактивні методи з використанням сучасних технологій, тому виникає необхідність підготовки здобувачів освіти до швидкого сприйняття й обробки інформації. Освіта має максимально спрямувати свою діяльність на формування інформаційно-комунікаційної компетентності, як однієї із ключових компетентностей, зазначеної у Державному стандарті базової середньої освіти. Тому, сучасний викладач має враховувати сучасні тенденції освіти і використовувати, у процесі педагогічної діяльності, цифрові технології навчання та адаптувати навчальний процес до вимог суспільства і потреб здобувачів освіти.

Безперечно швидкий розвиток інформаційних технологій і комп'ютерної техніки безповоротно змінив освітній процес. З одного боку, це надає безліч нових можливостей, з іншого — негативно впливає на здоров'я, тому слід звернути увагу на важливість чіткого дотримання гігієнічних вимог роботи з технічними засобами навчання. Розвиток цифрової компетентності у здобувачів освіти на уроках громадянської освіти формує впевнене, вміння використовувати цифрові технології в процесі навчання, вчить аналізувати отримані дані з кількох джерел одночасно, вчить критично мислити, відстоювати свою точку зору, працювати з інформацією поданою у різних видах. Також зберігається етичний та безпечний підхід до використання цифрових технологій при роботі в групі. Таким чином, розвиток цифрової компетентності у майбутніх кваліфікованих робітників передбачає зміну підходів до організації та змісту навчального процесу [2].

Отже, інформаційна компетентність як елемент сучасного освітнього інформаційного простору, є перспективним напрямом інформатизації освіти. Їх застосування, у професійній підготовці майбутнього кваліфікованого робітника дозволяє динамічно оновлювати зміст, методи, засоби і форми процесу навчання. Дає можливість підвищити предметну компетентність здобувачів освіти через активізацію їх навчальної діяльності, урізноманітнити наочність та використовувати весь спектр способів отримання інформації. Це сприяє вирішенню прикладних завдань щодо якісного формування предметних та ключових компетентностей здобувачів освіти, реалізувати актуальні завдання освітньої галузі щодо впровадження інформаційних технологій навчання й адаптації освітнього процесу до вимог суспільства і потреб сучасних здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. Гриньова М.В. Демократичне лідерство у спільноті учнівської молоді засобами партисипативного проєктування». *Стан освітнього процесу в умовах викликів сьогодення: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Дніпро, 2021. С. 57-59.

2. Як учителям підвищити цифрову компетентність. URL: <https://nus.org.ua/view/yak-uchytelyam-pidvyshhyty-tsyfrovi-kompetentnosti> (Дата звернення 05.05.2022).

3. Використання онлайн-ресурсів на уроках предмету «Громадянська освіта» URL: <https://naurok.com.ua/vikoristannya-onlayn--resursiv-na-urokah-predmetu-gromadyanska-osvita-353626.html>

РОЗВИТОК ПАМ'ЯТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сіроштан К. А., здобувач вищої освіти за спеціальністю «Психологія»

Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО

«Університет менеджменту освіти» НАПН України

Пам'ять – це психічний процес відображення досвіду людини шляхом засвоєння, збереження та подальшого відтворення обставин її життя та діяльності [3, с. 69]. Вона полягає у довготривалому збереженні відомостей про події зовнішнього світу та реакції організму, а також у здатності багаторазового використання інформації у свідомій діяльності та поведінці людини [1].

Такий психічний процес, як пам'ять є одним з ключових у когнітивній діяльності дитини. У психології її розглядають як однією із ключових, адже вона лежить в основі всієї пізнавальної діяльності [1].

У молодшому шкільному віці відбуваються зміни у розвитку пам'яті, співвідношенні мимовільного та довільного запам'ятовування. Мимовільна пам'ять продовжує відігравати важливу роль, але довільне запам'ятовування розвивається особливо швидко. Довільне запам'ятовування стає частиною діяльності школярів [6, с. 183]. Довільна пам'ять стає основою, на якій ґрунтується навчальна діяльність, дитина у молодшому шкільному віці розуміє необхідність працювати на свою пам'ять [5].

У цей віковий період формується логічна пам'ять, що є основою для засвоєння знань [6, с. 183]. Логічна пам'ять є важливою для усвідомленого

засвоєння знань. Діти, які вміють виділяти головне в матеріалі, легше запам'ятовують інформацію та встановлюють між нею зв'язки. Розвиток довготривалої пам'яті можливий через навчання дітей. Одним з найефективніших способів розвитку довготривалої пам'яті є повторення, яке допомагає закріпити матеріал [4].

Пам'ять зазнає як кількісних, так і якісних змін. До кількісних змін належить збільшення обсягу матеріалу, що запам'ятовує дитина та тривалості його збереження. Розвиток довільної пам'яті відбувається паралельно з мимовільною, а механічне запам'ятовування співіснує з осмисленим [4]. Формування мисленнєвих операцій, необхідних для запам'ятовування та відтворення інформації, розпочинається ще в дошкільному віці та продовжується у молодшому шкільному періоді [6, с. 183].

Молодші школярі мають схильність до дослівного запам'ятовування, що позитивно впливає на розвиток мовлення та розширення словникового запасу. Це також сприяє формуванню довільної пам'яті та навичок самоконтролю. Використання цієї особливості дозволяє ефективно тренувати механізми довготривалої пам'яті. У цьому віці діти здатні опановувати спеціальні техніки прийому, що покращує точність і ефективність запам'ятовування. Завдяки цим методам вони краще запам'ятовують та відтворюють матеріал [4].

Ефективному запам'ятовуванню сприяє включення знань у активну діяльність. Молодші школярі краще сприймають інформацію через практичні завдання, гру та взаємодію. Першокласники особливо добре запам'ятовують матеріал через ігрові методи, що відповідає їхнім віковим особливостям [4].

Розвиток пам'яті молодших школярів залежить від поєднання різних методів навчання та тренування. Використання різних технік, активне залучення до навчального процесу та спеціальні стратегії покращують якість запам'ятовування. Чим більше уваги приділяється тренуванню пам'яті в початковій школі, тим міцнішими будуть пізнавальні здібності дитини в майбутньому [4].

Пам'ять допомагає людині розширювати пізнавальні можливості, сприяючи її розвитку та збереженню цілісності особистості. Основою її роботи є уявлення – образи раніше сприйнятих предметів, явищ, думок чи фантазій. Завдяки уявленням пам'ять тісно взаємопов'язана з іншими пізнавальними процесами, такими як відчуття, сприймання, мислення та уява, що забезпечують ефективне запам'ятовування й відтворення інформації [1].

У молодшому шкільному віці відбувається важливий перехід від опори на епізодичну пам'ять до активного використання семантичної пам'яті. У процесі навчання діти засвоюють велику кількість нових знань про навколишній світ, соціальні взаємодії та культурні норми, що потребує розвитку стратегій кодування, збереження та відтворення інформації. Поступово пам'ять дітей зміщується від запам'ятовування особистого досвіду до засвоєння фактичних знань і абстрактних понять, що є ключовим етапом когнітивного розвитку [2].

Діти молодшого шкільного віку починають засвоювати різні методи та види запам'ятовування. До них належить:

- повторення, де діти повторюють поодинокі слова, але згодом вони об'єднують їх у групи для ефективнішого запам'ятовування;
- організація матеріалу, діти молодшого шкільного віку поступово впорядковують інформацію та запам'ятовують слова за асоціаціями;
- створення уявних образів для запам'ятовування, яскравий та незвичний матеріал, легше запам'ятати;
- пошук інформації в пам'яті, де діти молодшого шкільного віку спочатку аналізують слова, потім шукаючи правильні варіанти, що дає змогу їм їм відтворити інформацію [6, с. 182].

Отже, пам'ять є ключовим психічним процесом, що забезпечує засвоєння, збереження та відтворення інформації. У молодшому шкільному віці відбуваються суттєві зміни в розвитку пам'яті: розвивається довільне запам'ятовування, формується логічна пам'ять, а також удосконалюються навички організації та впорядкування інформації. Розвиток пам'яті молодших школярів тісно пов'язаний із навчальною діяльністю. Крім того, тренування

пам'яті підвищує її довготривалу ефективність, формуючи основу для майбутнього когнітивного розвитку дитини.

Таким чином, пам'ять є важливим компонентом психічного розвитку дитини, що не лише забезпечує накопичення знань, а й формує умови для розвитку мислення, мовлення, уяви та інших пізнавальних процесів.

Список використаних джерел

1. Александров В. Базові механізми людської пам'яті як сутнісний фундамент в управлінні неперервною освітою. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/20056/1/%d0%91%d0%b0%d0%b7%d0%9c%d0%b5%d1%85%d0%9f%d0%b0%d0%bc%d1%8f%d0%9d%d0%b5%d0%bf%d1%80%d0%9e%d0%b1%d1%80%d0%b0%d0%b7-%d0%90E-8-%d0%a0%d0%94%d0%a4.pdf>
2. Желізко А., Мазяр О. Теоретичний аналіз особливостей розвитку пам'яті у дітей молодшого шкільного віку. *Актуальні проблеми психічного здоров'я*: збірник наук. праць за матеріалами Всеукр. студентської інтернет-конф. (25 травня 2023 р.). Житомир, 2023. С. 31-33.
3. Загальна психологія: навч. посіб. / уклад.: Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 296 с.
4. Личик О. Я., Крук С. Л., Гаврилькевич В. К. Теоретичний огляд проблеми розвитку довготривалої пам'яті у дітей молодшого шкільного віку. *Молодий вчений*. 2021. № 11 С. 262-267.
5. Личик О. Я., Крук С. Л., Гаврилькевич В. К. Теоретичний огляд проблеми розвитку довготривалої пам'яті у дітей молодшого шкільного віку. *Молодий вчений*. 2021. № 11 С. 262-267.
6. Павелків Р. В. Вікова психологія : підручник. вид. 2-ге. Київ : Кондор. 2015. 469 с.
7. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2006. 360 с.

НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНИЙ ЦЕНТР ГАЛУЗЕВОГО СПРЯМУВАННЯ – СУЧАСНИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ ОСЕРЕДОК ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Скиба В.М., *методист Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Сумській області*

Потреба ринку праці в кваліфікованих робітничих кадрах є актуальним питанням протягом багатьох останніх років в усьому світі. Особливо це відчутно в Україні, починаючи з 2022 року.

Збройна агресія російської федерації проти України стала причиною найбільшої економічної кризи в історії незалежної України, що матиме довготривалі наслідки для ринку праці.

Федерація роботодавців України вперше, спільно з EU4Skills та job порталом GRC.UA, здійснила партнерське дослідження актуальних потреб ринку праці. Протягом жовтня-листопада 2022 року відбулося опитування підприємств, бізнесу щодо наявного дефіциту кваліфікованого персоналу, актуальних вакансій та проблем, потреб у навчанні та співпраці із закладами освіти.

За даними опитування 58,9% підприємств потребують підтримки та забезпечення обладнання, 33% підприємств мали відкриті вакансії потреби в робітничих кадрах, лише 49,5% опитаних підприємств вказали на відсутність потреби у фахівцях, у 36,8% – не вистачає фахівців із професійно-технічною освітою, найбільша кількість вакансій спостерігається з робітничих професій: швачка, кухар, водій автотранспортних засобів, машиніст електровоза, оператор автоматичних та напіваавтоматичних ліній верстатів та установок та інших; 57,9% – виявили готовність до співпраці із закладами професійної (професійно-технічної) освіти [1].

Усе це свідчить про затребуваність підприємств, установ та організацій у якісних кваліфікованих робітничих кадрах, які здобувають професію в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

На сьогодні більшість таких закладів не мають можливості здійснювати підготовку робітничих кадрів, які б задовільнили потреби підприємств. Причиною є застаріла матеріально-технічна база.

Для вирішення проблеми оновлення матеріально-технічної бази активно долучилися державні органи влади. Починаючи з 2016 року Кабінет Міністрів України залучає кошти державного бюджету через надання субвенції місцевим бюджетам на створення навчально-практичних центрів сучасної професійної (професійно-технічної) освіти.

Не винятком є і Сумська область, де навчально-методичний центр професійно-технічної освіти здійснює методичний супровід формування заявок на створення навчально-практичних центрів за найбільш затребуваними в області галузями економіки.

Робота зі створення навчально-практичних центрів в області розпочалася ще з 2012 року, де на виконання Регіональної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти Сумщини на 2011-2015 роки, у державному навчальному закладі «Сумське міжрегіональне вище професійне училище» створено Будівельний навчально-практичний центр із упровадження інноваційних технологій за рахунок коштів обласного бюджету у сумі 4 400 тис. гривень.

На сьогодні у Сумській області в 11 закладах професійної (професійно-технічної) освіти функціонує 19 навчально-практичних центрів за 9 напрямками галузевого спрямування: будівництво, деревообробка, машинобудування, електроенергетика, електротехніка та електромеханіка, видавництво та поліграфія, легка промисловість, сфера обслуговування, транспорт та сільське господарство.

У 2024 році за кошти державного бюджету, соціальних партнерів та власні кошти закладів освіти в області створено чотири сучасних навчально-

практичних центри за галузевим спрямуванням: електроенергетика – на базі державного професійно-технічного навчального закладу «Конотопське вище професійне училище» загальною вартістю 6 000 тис. гривень, з яких державна субвенція становить 3 716 тис. гривень та на базі державного навчального закладу «Шосткинський центр професійно-технічної освіти» загальною вартістю 7 800 гривень, із яких державна субвенція – 5 148 тис. гривень; сільське господарство – на базі державного професійно-технічного навчального закладу «Конотопський професійний аграрний ліцей» загальною вартістю 10 200 тис. гривень, із яких державна субвенція – 7 140 тис. гривень; громадське харчування-кулінарний хаб – на базі державного професійно-технічного навчального закладу «Сумський центр професійно-технічної освіти» загальною вартістю 12 000 тис. гривень, із яких державна субвенція – 8 400 тис. гривень.

Загалом для придбання новітнього обладнання, проведення капітальних та поточних ремонтів навчально-практичних центрів використано 77 416,3 тис. гривень, із яких державна субвенція становить 43 003,5 тис. гривень, обласний бюджет – 16 197,4 тис. гривень, місцеві бюджети територіальних громад – 7 752 тис. гривень, соціальні партнери та роботодавці – 4 723 тис. гривень та власні кошти закладів – 5 740 тис. гривень.

Щороку педагогічними працівниками розробляються короткострокові програми підвищення кваліфікації (стажування) за найбільш затребуваними на ринку праці професійними (hard skills) та ключовими (soft skills) компетентностями із використанням сучасних виробничих технологій, застосування новітніх матеріалів, обладнання, техніки, інструментів тощо.

Упродовж 2024 року за програмами навчально-практичних центрів пройшли навчання та отримали свідоцтва кваліфікованого робітника 351 особа, сертифікати – 674 особи з числа незайнятого населення, працівників підприємств установ та організацій. Підвищили свій професійний рівень 96 педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти (43 викладачі, 58 майстрів виробничого навчання).

Свої знання, уміння та навички за новітніми технологіями опановують здобувачі освіти, які навчаються за професіями навчально-практичних центрів. У закладах професійної (професійно-технічної) освіти, де функціонують навчально-практичні центри, навчаються 1 994 особи (25% від загальної кількості), із них найбільше здобувачів освіти (398 осіб) в галузі сфери обслуговування (кухарі, кондитери, кулінари борошняних виробів, перукарі, візажисти); 372 особи у галузі машинобудування (електрогазоварники, верстатники широкого профілю, оператори верстатів з програмним керування); 348 осіб у галузі будівництва [2].

З метою популяризації робітничих професій, підвищення іміджу професійної освіти на базі навчально-практичних центрів проводяться різноманітні заходи профорієнтаційного спрямування: тиждень професійної освіти, конкурси фахової майстерності, конференції, «круглі столи», майстер-класи, тренінги, які відвідують учні загальної середньої освіти, батьки, роботодавці, соціальні партнери.

У 2024 році у профорієнтаційних заходах взяло участь 7491 особа. Так, у рамках тижня професійної освіти навчально-практичними центрами проведено різноманітні заходи: майстер-класи, презентації, дайджести, пікніки під відкритим небом, тематичні конкурси: родинні кулінарні батли з приготування страв, вікторини «Кулінарна Європа», «Що таке штрудель і з чим його їдять?», «Слідами борошняних страв», «Смачна Франція», «Open party».

Сьогодні навчально-практичний центр – це освітнє середовище, де відпрацьовуються навички роботи на новітньому обладнанні, набуваються мікро та часткові кваліфікації, підвищується рівень професійної майстерності.

Навчально-практичний центр – це сучасний інноваційний осередок, майбутнє закладу професійної освіти, його розвиток та процвітання.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт федерації роботодавців України. URL: <https://fru.ua/ua/media-center/analytics/aktualni-potrebi-rinku-pratsi-rezultati-doslidzhennya> (11.03.2025)
2. Звіт про діяльність навчально-практичних центрів Сумської області за 2024 рік. URL: https://nmcpto.sumy.ua/?page_id=23911 (24.03.2025).

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОГРАФІК ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДО НАВЧАННЯ

Смирнова І.О., *методист Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Сумській області*

Інфографіка - це графічне візуальне подання інформації, даних або знань, призначених для швидкого та чіткого відображення комплексної інформації. Вона може покращити сприйняття навчального матеріалу, використовуючи графіку.

Процес створення інфографіки - візуалізація текстових даних, створення інформаційних схем та моделей подання інформації.

Сфери застосування інфографіки – освіта, картографія, реклама, журналістика, аналітика, статистика тощо [1].

Інфографіку можна створити вручну за допомогою паперу, олівців, маркерів і лінійки. Але сучасні педагоги використовують спеціальні комп'ютерні програми (наприклад, Adobe Illustrator, Inkscape) або вебконструктори інфографік (наприклад, Venngage, VistaCreate).

У інфографіці можна демонструвати статистичні та порівняльні дані, алгоритми технологічних операцій, різницю між взаємодіючими даними (наприклад, відмінності між струйним та лазерним принтером), взаємозв'язки між подіями тощо.

Головне пам'ятати, що інфографіка - це, переважно, зображення. Вона повинна містити мінімум пояснювального тексту, а більше – зображень [2].

Застосування інфографіки на заняттях у закладах професійної (професійно-технічної) освіти відкриває такі можливості [3]:

- допомагає пояснити складні теми або процеси простими термінами;
- структурувати виклад навчального матеріалу (виділити найголовніше, візуалізувати інформацію);
- економити час на ознайомлення з новою інформацією, розумінні взаємозв'язків між подіями, явищами.

Використання інфографіки для створення різних цікавих завдань підвищує мотивацію здобувачів освіти.

Педагог може дати їм завдання створити конспект з використанням інфографіки. У такому випадку учні навчаються аналізувати та виділяти головне, розвивають дизайнерські вміння (поєднувати текст та зображення обирати кольорову гамму, шрифти тощо). Ефективним може стати і зворотній варіант – коли учні на основі вже існуючої інфографіки створюють власний текст (наприклад, розповідь про певне явище). Мотивує здобувачів освіти участь у навчальних проєктах, результати яких потрібно презентувати в інфографіці [3].

Одним із популярних вебінструментів для створення інфографіки є VistaCreate. У безкоштовному тарифному плані доступні 100 тис. шаблонів для дизайну, понад 1 млн. фото, відео, векторних зображень, 10 Гб сховища для створених інфографік [4].

Етапи роботи у вебконструкторі VistaCreate:

1. Зареєструватися/ авторизуватися за допомогою акантів Google, Facebook, Apple.
2. Обрати тип об'єкту створення «Інфографіка» та шаблон.
3. Змінити назву.
4. Зліва знаходиться меню, що дозволяє вносити зміни в обраний шаблон інфографіки:

4.1. У пункті «Шаблони» можна змінити шаблон інфографіки.

4.2. У пункті «Завантаження» - завантажити файли у форматах (PNG, JPG або JPEG не більше 50 MB; SVG – до 1 MB; MP4, MOV – до 200 MB).

4.3. У пункті «Фото» - за допомогою пошукового меню обрати фото для інфографіки.

4.4. У пункті «Відео» - знайти відеоролик.

4.5. У пункті «Музика» - додати аудіосупровід.

Відео та музику доцільно додавати, якщо планується ділитися інфографікою в Інтернеті, або завантажувати як Gif-зображення.

4.6. У пункті «Об'єкти» - обрати статичні та анімовані об'єкти.

4.7. У пункті «Фони» - замінити фон інфографіки (обрати його з фото, кольорів та відео).

4.8. У пункті «Текст» - обрати стиль та додати текст.

4.9. У пункті «Стиль» - обрати кольоровий стиль інфографіки.

5. Натискаючи на будь-який об'єкт, що знаходиться в області створення інфографіки, вгорі буде відкриватися меню форматування. У різних видів об'єктів воно відрізнятиметься. Але кожен пункт інтуїтивно зрозумілий і схожий на меню аналогічних об'єктів у текстовому редакторі.

Рис. 1. Меню форматування тексту у вебконструкторі VistaCreate

6. Натискаючи на об'єктах інфографіки правою кнопкою миші, відкривається контекстне меню, що нагадує контекстне меню текстових редакторів та містить пункти «Копіювати», «Вставити», «Дублювати» тощо.

7. Експортувати або зберегти інфографіку, натиснувши на кнопку «Експортувати» та обравши формат для завантаження.

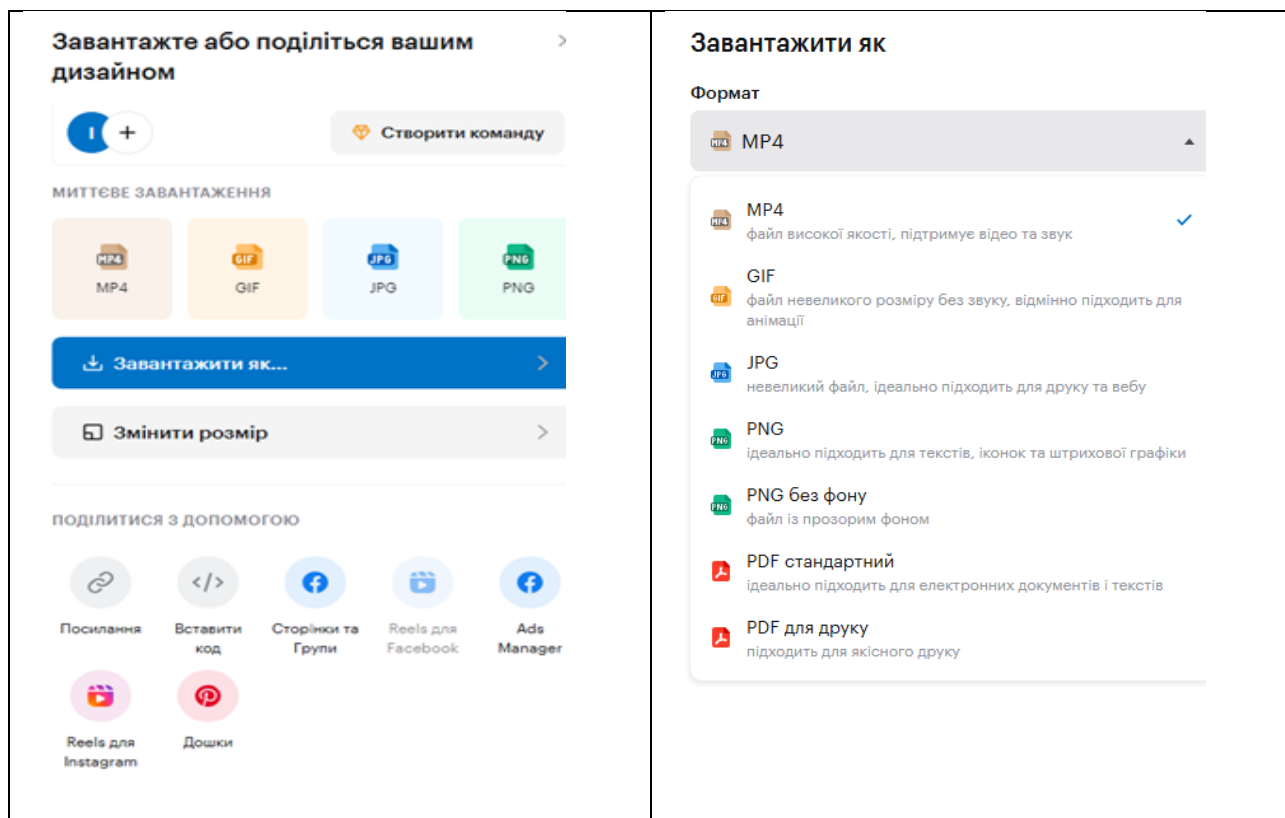

Рис. 2. Меню завантаження інфографіки у вебконструкторі VistaCreate

Список використаних джерел

1. Інфографіка. *Вікіпедія. Вільна енциклопедія.* URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D0%BA%D0%B0> (дата звернення: 05.03.2025)
2. Інфографіка в школі – засіб навчання та самоосвіти. *Педрада.* URL: <https://oplatforma.com.ua/article/1303-qqq-17-m5-22-05-2020-suchasniy-zasb-samoosvti-ta-navchannya-nfografka> (дата звернення: 05.03.2025)
3. Як вчителю навчити учнів працювати з інфографікою на уроках. *Освіторія.* URL: <https://osvitoria.media/experience/yak-navchyty-uchniv-pratsyuvaty-z-infografikoyu-na-urokah/> (дата звернення: 05.03.2025)
4. VistaCreate. *Професійний дизайн – легко.* URL: <https://create.vista.com/uk/home/> (дата звернення: 05.03.2025)

МЕТОД ПРОЄКТІВ ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАННІ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ СУМЩИНИ

Смоленко О.П., методист НМЦ ПТО у Сумській області

Головним завданням професійної (професійно-технічної) освіти є підготовка конкурентоспроможного, мобільного фахівця, що володіє готовністю до самоосвіти протягом усього життя. При підготовці кваліфікованого робітника необхідно сформувати у нього такі знання, вміння і навички, які дозволять вирішувати нестандартні виробничі завдання, використовувати сучасні технології, самостійно аналізувати результати своєї діяльності, робити висновки. Таким чином, випускник закладу професійної(професійно-технічної) освіти повинен бути готовий активно працювати в умовах, що змінюються.

Однією з проблем сучасної освіти є те, що випускники відчують деякі труднощі з застосуванням теоретичних знань на практиці. Уміння застосовувати отримані знання, вміння і навички у професійній діяльності не може з'явитися саме собою, цього потрібно навчати. Для вирішення даної проблеми необхідно впровадження в освітній процес методу проєктів.

Істотним призначенням методу проєктів є надання здобувачам освіти потенціалу самостійно придбати знання в ході вирішення практичних завдань або проблем, що вимагають інтеграції відомостей з різних предметних областей, реалізувати не тільки загальні, а й професійні компетенції.

Саме слово «проєкт» у перекладі з латинської мови означає «кинутий уперед, задум, план» тощо. Метод проєктів – це педагогічна технологія, що припускає сукупність креативних методів: досліджень, пошукової роботи, вирішення проблемних ситуацій. Педагог в рамках проєкту виступає в різних ролях: розробник, координатор, експерт, консультант.

Ідея включення проєктної діяльності в освітній процес була

запропонована американським педагогом і філософом Джоном Дьюї у I половині XX століття. Він запропонував будувати освітній процес на активній основі, спираючись на цілеспрямовану діяльність учнів з урахуванням їх особистої зацікавленості в цих знаннях.

Проектна діяльність у процесі вивчення навчальних дисциплін розглядається в працях багатьох учених, наприклад: О. Комдюк, О. Топузов, І. Чорноморець, Д. Яценко, Г. Леонтєва (на уроках географії), Т. Медведєва, В. Півтора, Н. Подранецька, О. Садовнікова, В. Шуляр (на уроках української мови та літератури), І. Петровська (на уроках зарубіжної літератури), Г. Підтиченко, Б. Ходос (на уроках іноземної мови), В. Сердюченко (на уроках фізики й астрономії), Л. Хуртенко (на уроках хімії).

Метод проєктів завжди зорієнтований на самостійну діяльність учнів, яка реалізується як в індивідуальній, так і в парній, груповій діяльності, що завжди передбачає розв'язання проблеми: з одного боку – використання сукупності різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого – необхідність інтегрування знань, умінь використовувати знання з різних галузей науки, техніки тощо. Результати виконання проєктів мають бути, що називається, «відчутними», тобто, якщо це теоретична проблема, то конкретне її розв'язання (якщо практична – конкретний результат) готове до використання (на уроці, в закладі освіти, у реальному житті).

Проектна робота дуже перспективна, оскільки в ній кожен з учасників не втрачає свого статусу активної діючої особистості, намагається зайняти в групі позицію, що відповідає його можливостям: знанням, умінням, здібностям, мисленню тощо. Це позначається на загальному формуванні індивідуального стилю учня. Працюючи над проєктом, здобувачі освіти спілкуються, співпрацюють і допомагають один одному в процесі навчання, розвивають соціальні, розумові та комунікативні навички. Цей вид діяльності сприяє здійсненню індивідуального підходу в групах з різним рівнем підготовки під час вивчення та засвоєння нового матеріалу.

В умовах сьогодення в закладах професійної (професійно-технічної)

освіти Сумської області метод проєктів активно використовується спільно з іншими методами навчання. Навчання із використанням «проєктних технологій» має безумовні переваги, зокрема створює умови для творчої самореалізації здобувачів освіти, підвищує мотивацію для отримання знань, сприяє розвитку їхніх інтелектуальних здібностей.

При організації навчання за методом проєктів викладач має не тільки і не стільки вчити, скільки допомагати учням вчитися, спрямовуючи його самостійну пізнавальну діяльність до потрібного результату – створення кінцевого продукту. *Все, що я пізнаю, я знаю, навіщо це мені потрібно, де і як я можу ці знання застосовувати* – основна теза сучасного розуміння методу проєктів.

Метод проєктів – один із шляхів реалізації компетентнісного підходу в навчанні закладів професійної (професійно-технічної) освіти Сумщини. І ми маємо вже певні результати роботи у цьому напрямку.

З метою реалізації міжпредметних зв'язків через інтегрування іноземної мови, предметів професійно-теоретичної підготовки та виробничого навчання з професій «Кухар», «Кондитер», сприяння розвитку пізнавальної активності учнів, відродження народних традицій української кухні та популяризації робітничих професій Навчально-методичним центром професійно-технічної освіти у Сумській області було реалізовано *обласний проєкт «Упровадження інтегрованого навчання при підготовці кваліфікованих робітників з професій «Кухар», «Кондитер»*.

У рамках проєкту було акцентовано увагу питанням: «Професійна спрямованість викладання іноземної мови як важлива умова підвищення якості фахових знань та умінь учнів», «Інтеграція предметів професійно-теоретичної підготовки за професіями «Кухар», «Кондитер» з іноземною мовою», «Формування ключових компетентностей учнів на уроках іноземної мови за професійним спрямуванням» тощо.

Під час роботи над проєктом викладачами презентовано нові моделі інтегрованого навчання шляхом упровадження нетрадиційних, індивідуальних

та групових форм роботи: проведено бінарні уроки з використанням сучасних освітніх технологій, позаурочні заходи з елементами інтеграції, представлено відео фрагменти майстер-класів щодо приготування страв української кухні англійською та українською мовами; оновлено словники професійної лексики, створено збірники вправ з аудіювання з теми «Їжа» та збірники рецептів страв української кухні англійською мовою тощо (<https://padlet.com/annalebedyn/padlet-l4lsyj04qgvbmbjo>).

Результатом роботи над проектом є: проведення заходів у рамках проекту, наприклад: обласний віртуальний кулінарний «Cook’N’Battle» з приготування страв української кухні закладів професійної (професійно-технічної) освіти Сумщини», фестиваль «Кращий майстер-шеф з приготування страв української кухні закладів професійної (професійно-технічної) освіти Сумщини» серед майстрів виробничого навчання та учнів; створено та впроваджено в закладах П(ПТ)О «Збірник рецептів страв української кухні Сумщини» (<https://drive.google.com/drive/folders/1u4Zs0IGoCcIdrs9sTC--cavpArH0Evy>).

З метою залучення учнівської молоді до пошуково-дослідницької діяльності, виховання поваги та бережливого ставлення до історико-культурної спадщини українського народу, природи, історії та культури рідного краю закладами професійної (професійно-технічної) освіти Сумщини реалізовано *обласний історико-дослідницький проєкт «Моя історія моєї Батьківщини»*, покликано спонукати учнів до вивчення історико-культурної спадщини Сумщини, залучити молодь до пошукової діяльності, удосконалити навички та вміння працювати з різними джерелами інформації.

У реалізації проєкту взяли участь викладачі історії, бібліотекарі, учні I-III курсу, лідери учнівського самоврядування закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Результатом роботи є проведення історико-краєзнавчої конференції у рамках обласного історико-дослідницького проєкту «Моя історія моєї Батьківщини» <https://drive.google.com/drive/folders/1QKAYCo4cPeU1heSNIUhX4>

[SqBebeXJVC2?usp=sharing](#) (матеріали конференції).

З метою залучення учнівської молоді до пошуково-дослідницької діяльності, поглибленого вивчення творчості українських та зарубіжних письменників; підвищення іміджу робітничих професій та фахового рівня викладачів, бібліотекарів закладів професійної (професійно-технічної) освіти, активізації запровадження комп'ютерних ІТ-технологій в умовах дистанційного та змішаного навчання в освітньому процесі, взаємозбагачення педагогів новими ідеями було реалізовано *обласний літературно-дослідницький проєкт «Створення буктрейлера професій у літературі»*.

Результатом роботи є проведення заходів у рамках проєкту, наприклад: методична мозаїка «Упровадження інноваційних засобів навчання для підвищення мотивації учнів до читання», майстер-класи щодо використання онлайн-сервісів, методів та прийомів для створення буктрейлера професій у літературі, обласний фестиваль буктрейлерів у рамках літературно-дослідницького проєкту «Створення буктрейлера професій у літературі». У фестивалі брали участь 24 проєктні команди, що презентували результати своєї роботи у форматі буктрейлера – рекламно-презентаційної книги професій закладу професійної (професійно-технічної) освіти з використанням творів зарубіжної та української літератури (https://drive.google.com/drive/folders/13c0JDMue-s2lfUbc2IKrJej65_uHEdM4?usp=sharing).

Таким чином, головне завдання закладів професійної (професійно-технічної) освіти – допомогти майбутнім кваліфікованим робітникам адаптуватися на сучасному ринку праці, бути комунікабельними, володіти здатностями до самоосвіти, самонавчання. Це вимагає пошуку нових методів, форм та прийомів організації освітнього процесу. Тому, застосування проєктних технологій дає змогу забезпечити високий рівень професійної компетентності майбутніх фахівців, уміння самостійно здобувати новітні знання й ефективно застосовувати їх на практиці.

Список використаних джерел

1. Косогова О. О. Метод проектів у практиці сучасної школи. Харків: Вид-во «Ранок», 2010. 144 с. .
2. Мелашенко К. М. Технологія проектного навчання. *Завуч*, №13 (271). Травень, 2006.
3. Пахомова Н.Ю. Проектне навчання – що це? *Методист*. №1, 2004.
4. Проектна діяльність учнів професійно-технічних навчальних закладів: тренінг-курс: навч. посібник / уклад.: В. М. Аніщенко, М. В. Артюшина, Т. М. Герлянд, Н. В. Кулалаєва, М. М.Шимановський та ін.; за заг.ред. Н. В. Кулалаєвої. Житомир: Полісся, 2018. 180 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Степаненко Т.О., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри агрономії та
землеустрою, Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля

Сьогоднішнє життя українців в умовах війни вимагає від них витривалості, здатності долати стресові фактори та зберігати психічне здоров'я, навіть у ситуаціях високої напруженості. Війна значно впливає на психологічний стан людей, особливо молоді, яка змушена змінювати місце проживання та навчання. Внутрішньо переміщені здобувачі вищої освіти (ВПО) стикаються з низкою викликів, що вимагають ефективної психологічної підтримки для адаптації та успішного навчання.

Особливо гостро проблема психологічної стійкості постає перед здобувачами вищої освіти, які належать до вразливих категорій населення. Це пояснюється низкою факторів:

- ✓ необхідністю продовження навчання за відсутності належних умов;
- ✓ нестачею психологічних ресурсів для засвоєння матеріалу;

- ✓ негативним емоційним станом;
- ✓ неможливістю відвідувати заняття очно;
- ✓ фінансовими труднощами.

Попри складну ситуацію, здобувачі вищої освіти мають продовжувати освітню діяльність, що потребує від них високого рівня психологічної стійкості [1]. Саме тому дослідження психологічної підтримки здобувачів вищої освіти набуває особливої актуальності.

Основні виклики для здобувачів вищої освіти (ВПО):

1. Стрес та тривожність. Військові дії, втрата дому та невизначеність майбутнього викликають емоційне напруження.
2. Проблеми соціалізації. Переміщені студенти можуть відчувати ізоляцію, труднощі у встановленні контактів з одногрупниками та викладачами.
3. Фінансові труднощі. Багато ВПО втрачають стабільне джерело доходу, що ускладнює їхнє навчання.
4. Проблеми з навчальною мотивацією. Постійний стрес може знижувати здатність до концентрації, погіршувати академічні результати.

В умовах воєнних дій освітній процес переважно здійснюється в дистанційному форматі з використанням різноманітних онлайн-платформ. Значна частина здобувачів освіти належить до категорії внутрішньо або зовнішньо переміщених осіб, частина з них бере активну участь у волонтерській діяльності в лавах Збройних сил України та територіальної оборони. Окрім цього, значна кількість студентів опинилася у складних життєвих обставинах, таких як втрата житла, загибель рідних, поранення чи пережиття насильства, що зумовлює різний ступінь порушень їхніх психологічних процесів.

Зважаючи на це, важливим є попередній аналіз психоемоційного стану здобувачів освіти перед початком навчальних занять, а також застосування відповідних методик стабілізації їхнього емоційного стану. Особливу роль у цьому процесі відіграє викладач, який у період воєнного стану має не лише здійснювати освітню діяльність, але й надавати психологічну підтримку

студентам, сприяючи формуванню їхніх ресурсів для подальшого навчання та виходу з кризових ситуацій [2].

Крім того, актуальним завданням є розширення та вдосконалення методів і форм навчання, а також засобів комунікації, з урахуванням неоднорідних можливостей здобувачів щодо доступу до інформаційних ресурсів (рис. 1).

Доцільно привести основні методи психологічної підтримки:

1. Індивідуальні та групові консультації. Регулярне консультування з психологами допомагає ВПО справлятися зі стресом та адаптуватися до нових умов.

2. Психологічна освіта. Проведення тренінгів та лекцій з питань стресостійкості, управління емоціями та самодопомоги.

3. Створення дружнього освітнього середовища. Викладачі та адміністрація мають підтримувати інклюзивну атмосферу, сприяти інтеграції ВПО у навчальний процес.

4. Організація соціальних заходів. Спільні заходи, тимбілдинги та студентські ініціативи сприяють встановленню нових соціальних зв'язків.

5. Підтримка через онлайн-ресурси. Використання чат-ботів, інформаційних платформ та онлайн-груп для надання психологічної допомоги.

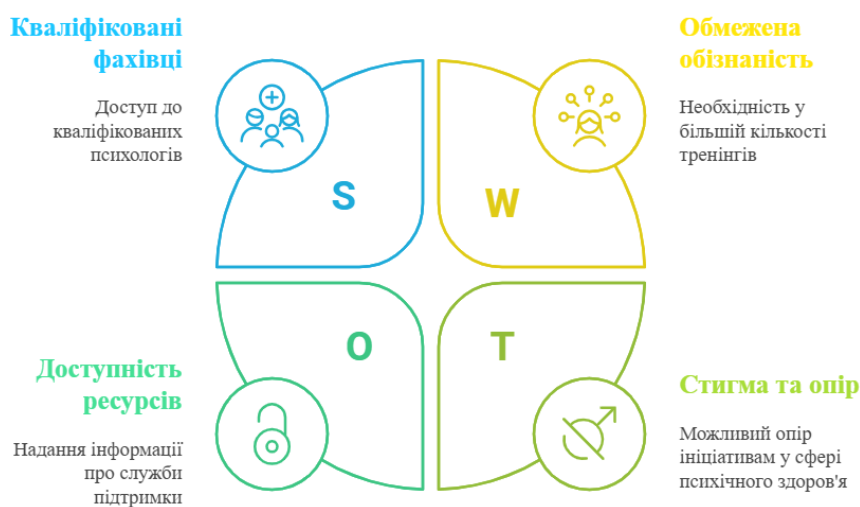

Рис. 1. Ініціативи психологічної підтримки здобувачів вищої освіти

З огляду на те, що війна спричинила тривалу стресову ситуацію для всіх учасників освітнього процесу, перед керівництвом закладів вищої освіти, викладачами, практичними психологами та соціальними працівниками постає завдання адаптації освітнього процесу до умов воєнного стану. Це передбачає добір ефективних методів і засобів, спрямованих на мінімізацію пережитого травматичного досвіду, зниження рівня стресу та негативного емоційно-психологічного стану здобувачів освіти, а також забезпечення безперервності навчального процесу відповідно до вимог освітніх програм.

Стосовно надання психологічної підтримки здобувачів освіти, приведемо основні рекомендації для освітніх навчальних закладів:

1. Створення психологічних служб: важливо забезпечити наявність кваліфікованих психологів у навчальних закладах.
2. Проведення тренінгів: організація тренінгів для викладачів та адміністрації з метою підвищення обізнаності про психологічні проблеми студентів.
3. Забезпечення доступу до ресурсів: надання інформації про доступні ресурси та служби підтримки для студентів.

Психологічна підтримка здобувачів вищої освіти, які є внутрішньо переміщеними особами, є критично важливою в умовах воєнного стану. Важливо, щоб освітні установи вжили заходів для забезпечення такої підтримки, що допоможе студентам адаптуватися до нових умов та зберегти психоемоційне здоров'я.

Психологічна підтримка внутрішньо переміщених здобувачів вищої освіти є важливим фактором їхньої адаптації та академічного успіху. Комплексний підхід, що включає психологічне консультування, освітні заходи та соціальну інтеграцію, сприяє зменшенню стресу та покращенню психоемоційного стану студентів у складних умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Мороз Л. І., Сафін О. Д. Модель розвитку стресостійкості здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану. *Вчені записки ТНУ імені ВІ Вернадського*. Том 33(72), 2022. С. 48-53.

2. Радіонова М. С. Життестійкість здобувачів вищої освіти в умовах воєнного часу. *Science, innovations and education: problems and prospects : Proceedings of XIII International Scientific and Practical Conference Tokyo, Japan 28-30 July 2022*. С. 348–357.

ІНСТРУМЕНТИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Столярчук М.Г., викладач Миколаївський професійний промисловий ліцей

Дистанційне навчання стало невід’ємною частиною сучасної освіти, особливо в умовах глобалізації, пандемії COVID-19 та війни в Україні. Воно забезпечує гнучкість, доступність та індивідуалізацію навчального процесу, що робить його особливо актуальним для закладів вищої освіти (ЗВО)[1]. Проте ефективність дистанційного навчання залежить від правильного вибору інструментів, технологій та педагогічних підходів[2].

Метою роботи є вивчення інструментів і технологій дистанційного навчання, визначення умов їх ефективного впровадження та аналіз їх впливу на якість освітнього процесу. Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання:

- Дослідити теоретичні основи дистанційного навчання;
- Проаналізувати сучасні технології та інструменти;
- Виявити педагогічні підходи, що забезпечують ефективність дистанційного навчання;
- Розробити практичні рекомендації для викладачів.

Дистанційне навчання має довгу історію розвитку, починаючи з курсів через листування у XIX столітті до сучасних цифрових платформ. Основні

переваги включають гнучкість, доступність та індивідуалізацію, але існують і недоліки, такі як обмежена соціальна взаємодія та технічні бар'єри[3]. Теоретичні основи дистанційного навчання були закладені такими науковцями, як Чарльз Ведемейер, Майкл Г. Мур та інші, які розробили концепції інтерактивності, транзакційної відстані та індивідуалізації[6; 9].

У дистанційному навчанні використовуються різні педагогічні підходи:

- Конструктивістський підхід: акцент на активну діяльність та рефлексію здобувачів освіти;
- Проблемно-орієнтоване навчання (PBL): розв'язання реальних проблем для розвитку навичок аналізу;
- Персоналізоване навчання: адаптація навчального процесу до індивідуальних потреб;
- Інтерактивне навчання: використання відеолекцій, вебінарів та онлайн-дискусій;
- Гейміфікація: застосування ігрових механік для підвищення мотивації;
- Змішане навчання (Blended Learning): поєднання традиційних та дистанційних методів.

Серед найпопулярніших платформ для дистанційного навчання є Zoom, Moodle, Google Classroom та Microsoft Teams. Кожна з них має свої переваги та недоліки:

- Zoom: ідеальний для відеоконференцій, але має обмеження безкоштовної версії;
- Moodle: потужна платформа для створення курсів, але складність у використанні для новачків;
- Google Classroom: проста та безкоштовна, але обмежена функціональністю;
- Microsoft Teams: інтеграція з іншими сервісами Microsoft, але вимагає потужного обладнання.

Інтерактивні інструменти, такі як Mentimeter, Kahoot, Quizizz, Canva та Gamma, значно підвищують залученість здобувачів освіти. Вони дозволяють створювати інтерактивні презентації, вікторини та тести, що робить навчання більш цікавим.

Для успішного впровадження дистанційного навчання необхідно забезпечити:

- Підготовку викладачів: регулярні тренінги з використання цифрових технологій;
- Технічну інфраструктуру: стабільний інтернет, комп'ютерне обладнання;
- Методичні матеріали: інструкції, приклади інтерактивних занять;
- Мотивацію здобувачів освіти: використання інтерактивних інструментів та забезпечення зворотного зв'язку.

Опитування викладачів та здобувачів освіти показало, що:

- 90% респондентів вважають Google Classroom найзручнішою платформою;
- 85% здобувачів освіти віддають перевагу Gamma для створення інтерактивних презентацій;
- 70% викладачів використовують Kahoot та Quizizz для проведення тестів.

Емпіричне дослідження підтвердило, що використання інтерактивних інструментів значно підвищує ефективність навчального процесу.

Висновки та рекомендації:

- Ефективність дистанційного навчання залежить від правильного вибору інструментів та технологій;
- Інтерактивні інструменти (Kahoot, Quizizz, Canva, Gamma) підвищують мотивацію здобувачів освіти;
- Технічна інфраструктура та підготовка викладачів є ключовими факторами успіху;

- Рекомендовано використовувати різноманітні інструменти для забезпечення інтерактивності та проводити регулярні тренінги з цифрової грамотності.

Перспективи подальших досліджень:

- Розробка нових інтерактивних інструментів;
- Впровадження штучного інтелекту для автоматизації перевірки робіт;
- Дослідження впливу дистанційного навчання на соціальну взаємодію;
- Розробка методик підвищення мотивації здобувачів освіти.

Дистанційне навчання є важливим інструментом у сучасній системі освіти, який поєднує переваги технологічного прогресу та інноваційних педагогічних підходів. Використання сучасних платформ та інтерактивних інструментів значно підвищує ефективність навчального процесу, але для досягнення максимальної ефективності необхідно забезпечити відповідні педагогічні умови та подолати технічні виклики.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. Педагогічні технології в освіті. Київ: Вища школа, 2019.
2. Кремень В. Освіта в умовах глобалізації: виклики та перспективи. Київ: Педагогічна думка, 2020.
3. Bates, A. W. Teaching in a Digital Age: Guidelines for Designing Teaching and Learning. Vancouver: Tony Bates Associates Ltd, 2019.
4. Anderson, T. The Theory and Practice of Online Learning. Edmonton: AU Press, 2018.
5. European Commission. Digital Education Action Plan 2021-2027. Brussels: European Commission, 2021.
6. Moore, M. G. Theory of Transactional Distance. 1989.

7. OECD. Education at a Glance 2023: OECD Indicators. Paris: OECD Publishing, 2023.
8. UNESCO. Digital Transformation in Education: Policy Brief. Paris: UNESCO, 2023.
9. Wedemeyer, C. Independent Study: A New Dimension in Higher Education. 1971.

МАЙСТРИ-ТРЕНЕРИ – РУШІЙНА СИЛА ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ СФЕРИ ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ

Темченко О.В., *методист вищої категорії Навчально-методичного центру
професійно-технічної освіти у Сумській області*

Сучасний ринок праці висуває високі вимоги до рівня професійної підготовки фахівців, особливо у сфері громадського харчування. Формування конкурентоспроможних кухарів, які здатні працювати з інноваційним обладнанням, створювати сучасні страви та забезпечувати здорове харчування, є однією з ключових цілей реформування професійної освіти. І саме майстри виробничого навчання не тільки передають знання, а тренують нове покоління висококваліфікованих робітників, готових до викликів сучасного ресторанного бізнесу та системи громадського харчування.

Підвищення кваліфікації кухарів закладів освіти є важливим компонентом реалізації Стратегії реформування системи шкільного харчування на період до 2027 року [2].

У 2024 році в межах Проєкту «Розвиток трудового потенціалу для України» команда у складі 20 майстрів виробничого навчання із семи закладів професійної (професійно-технічної) освіти Сумщини пройшла підготовку за програмою «Реформа шкільного харчування», що стало відправною точкою для створення системи підготовки тренерів для навчання кухарів шкільних їдалень.

Особливе значення для розвитку професійної освіти мала Ініціатива «Кулінарні хаби. Навчання майстер-тренерів», що дозволила залучити 267 майстрів виробничого навчання з усієї України, серед яких 11 педагогічних працівників Сумщини. Навчання дало можливість педагогам оволодіти новітніми технологіями приготування здорових страв, використання сучасного обладнання та організації харчових процесів відповідно до міжнародних стандартів. За результатами тестування серед учасників програми було відібрано 52 найкращих майстра виробничого навчання, які стали сертифікованими тренерами кулінарних хабів. Світлана Журавлевич, державний навчальний заклад «Сумське міжрегіональне вище професійне училище», Любов Осадченко, державний професійно-технічний навчальний заклад «Шосткинське вище професійне училище», увійшли до числа найкращих, отримали статус «майстер-тренерів» та стали «агентами змін» у системі підготовки фахівців сфери громадського харчування.

Наступним кроком став практичний етап навчання майстрів-кулінарів професійної освіти області, що відбувся у грудні 2024 року на базі державних професійно-технічних навчальних закладів «Шосткинське вище професійне училище», «Роменське вище професійне училище», державного навчального закладу «Сумський центр професійно-технічної освіти харчових технологій, торгівлі та ресторанного сервісу». Під керівництвом майстрів-тренерів учасники практичної підготовки не лише відпрацьовували техніки приготування страв за оновленими рецептурами здорового харчування провідного шеф-кухаря Євгена Клопотенка [1], але й навчалися адаптовувати традиційні технології під нові вимоги ринку праці.

Однією з головних особливостей навчання стала робота з інноваційним технологічним обладнанням, що використовується в сучасних ресторанах, харчоблоках закладів освіти, та дає можливість майстрам виробничого навчання отримати практичні навички роботи з новітніми технологіями, а також навчати майбутніх кухарів працювати в умовах сучасного виробництва.

Таким чином, на Сумщині сформована команда у складі 31 майстра-тренера, які працюють на базі семи закладів професійної (професійно-технічної) освіти: «Охтирський центр професійно-технічної освіти», «Сумський центр харчових технологій, торгівлі та ресторанного сервісу», «Сумське міжрегіональне вище професійне училище», «Шосткинське вище професійне училище», «Сумський центр професійно-технічної освіти», «Роменське вище професійне училище», «Конотопський професійний аграрний ліцей».

Уже сьогодні два кулінарні хаби на базі державних професійно-технічних навчальних закладів нашої області «Шосткинське вище професійне училище», «Сумський центр професійно-технічної освіти» стали не тільки основними майданчиками, а й центрами сучасної професійної освіти для підготовки як майбутніх кухарів, так і підвищення кваліфікації працівників шкільних їдалень.

Програма реформування шкільного харчування передбачає каскадне впровадження навчання, і вже у 2024 році на Сумщині стартували курси підвищення кваліфікації для кухарів шкільних їдалень. Усього в області майстри-тренери провели навчання для 360 працівників закладів загальної середньої освіти. Курси охоплювали головні ключові аспекти, а саме:

- упровадження системи НАССР;
- організація харчування в закладах освіти;
- використання інноваційних технологій у приготуванні їжі;
- розробка збалансованого та корисного меню.

Отже, професійний розвиток майстрів-тренерів – це стратегічний крок до підготовки кваліфікованих робітників, здатних відповідати викликам сучасного ринку праці. Вони не тільки навчають, а й мотивують майбутніх кухарів постійно вдосконалювати свої професійні компетентності, орієнтуватися на високі стандарти та використовувати передові технології. Майстри виробничого навчання відповідають за конкурентоспроможність випускників, адже від рівня їх професійної підготовки залежить успішність у подальшій кар'єрі.

Оновлення обладнання, створення найкращих рецептів не можливе без команди фахових майстрів-тренерів, які змінюють майбутнє професійної освіти України вже сьогодні!

Список використаних джерел

1. Клопотенко Є. Збірник рецептур страв для харчування в закладах освіти, дитячих закладах оздоровлення та відпочинку та закладах соціального захисту (розроблено в межах Стратегії реформування шкільного харчування). URL: https://go.klopotenko.com/cult_food (дата звернення: 28.02.2025).

2. Про схвалення Стратегії реформування системи шкільного харчування на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2024 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 жовтня 2023 р. № 990-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-stratehii-reformuvannia-sistemy-shkilnoho-kharchuvannia-na-period-do-2027-roku-ta-t271023> (дата звернення: 14.03.2025).

ПРОБЛЕМА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Торба Н.Г., кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки психології та менеджмент, Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Питання дистанційного навчання особливо в умовах воєнного стану набула ще більшої актуальності. Після появи у середині ХХ ст. ЕОМ – пристроїв для обробки інформації уперше в історії людства з'явився такий спосіб запису й довгострокового зберігання раніше формалізованих професійних знань, за допомогою якого ці знання дістали змогу безпосередньо без опосередкованих впливів на освітній процес.

Уведений воєнний стан в Україні з 24 лютого 2022 року унеможливило очне навчання здобувачів освіти, тому дистанційне навчання стало єдиною

доступною формою в системі освіти. Так, відповідно до Закону України «Про освіту» статті 571 щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану, зазначено, що здобувачам освіти, які в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні чи окремих її місцевостях, оголошених у встановленому порядку (особливий період) були вимушені змінити місце проживання (перебування), залишити робоче місце, місце навчання, незалежно від місця їх проживання (перебування) на час особливого періоду гарантується організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників [2].

Метою створення та розвитку системи дистанційного навчання (далі - «СДН») є надання здобувачам освіти, громадянським і військовим фахівцям, переміщеним особам, самим широким верствам населення в будь-яких районах країни та за її межами рівних освітніх можливостей, а також підвищення якісного рівня освіти за рахунок більш активного використання наукового і освітнього потенціалу провідних університетів, академій, інститутів, галузевих центрів підготовки та перепідготовки кадрів, інститутів підвищення кваліфікації, які лідирують, та інших освітніх установ. СДН дозволить студенту отримати як базову, так і додаткову освіту паралельно з його основною діяльністю. Нарешті, створювана система дистанційної освіти направлена на поширення освітнього середовища, на найповніше задоволення потреб і прав людини в галузі освіти [3].

За рахунок створення мобільного інформаційно-освітнього середовища і скорочення питомих витрат на одного об'єкта навчання, СДН забезпечить принципово новий рівень доступності освіти при збереженні її якості. Дистанційне навчання є найперспективнішою формою освіти широких верств населення.

СДН повинна сприяти рішення таким соціально значущим задач, як:

- 1) підвищення освітнього рівня суспільства та якості освіти;
- 2) реалізація потреб населення в освітніх послугах;

3) задоволення потреб країни в якісно підготовлених фахівцях;

4) підвищення соціальної та професійної мобільності населення, його підприємницької та соціальної активності, рівня самосвідомості, поширення кругозору;

5) збереження та примноження знань, кадрового і матеріального потенціалів, накопичених вітчизняною вищою школою;

6) розвиток єдиного освітнього простору в рамках країни і всього світового співтовариства, який має на увазі забезпечення можливості отримання нострифікованої освіти у будь-якій точці освітнього простору.

Крім того, слід зауважити, що впровадження ДН призведе до суттєвих позитивних змін в економіці країни в цілому, оскільки дасть можливість, по-перше, зменшити навантаження на висококваліфіковані педагогічні кадри, що дозволить останнім підвищувати свій професійний рівень, по-друге, зменшиться необхідність в обслуговуванні приміщень педзакладів, поповненню бібліотечних фондів у традиційному їх вигляді.

Розвиток СДН, що використовує засоби навчання, оснований на сучасних технологічних досягненнях, з високим рівнем охоплення, повинен сприяти зміцненню міжнародних позицій країни, оскільки під впливом науково-технічного прогресу освіта стає інструментом взаємопроникнення не тільки знань і технологій, але й капіталу, інструментом боротьби за ринок, рішення геополітичних задач тощо.

Нині створення СДН стає особливо актуальним, бо саме ця система може найбільш адекватно й гнучко реагувати на потреби суспільства та забезпечити реалізацію конституційного права на освіту кожного громадянина країни. СДН відповідає логіці розвитку системи освіти і суспільства в цілому, оскільки передбачає особистісно-орієнтований підхід у навчанні [4].

Список використаних джерел

1. Головенкін В. П. Педагогіка вищої школи. Київ, 2009.
2. Закон України «Про освіту»: редакція від 6.04.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Ковальчук В. І. Тенденції розвитку освітньої системи в Україні. *Economics, science, education: integration and synergy*. Materials of international scientific and practical conference, 18-21 January 2016. Київ: Вид-во «Центр навчальної літератури», 2016. С. 79-80.
4. Ковальчук В. І. Розвиток вищої освіти відповідно до тенденцій і вимог ринку праці. *Розвиток сучасної освіти: теорія, практика, інновації*. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 25-26 лютого 2016 року. Київ: Міленіум, 2016. С. 22-24.
5. Олейник О. В. Дистанційне навчання у гуманітарних вузах: проблеми і перспективи. *Комп'ютери. Програми. Інтернет* : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. Київ : ІВЦ Вид-во «Політехніка», 2003. С. 127-128.
6. Положення про дистанційне навчання № 703/23235 від 30 квітня 2013 р.: URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ М'ЯКИХ НАВИЧОК НА УРОКАХ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Храменко Н.О., майстер виробничого навчання
ДПТНЗ «Конопотський професійний аграрний ліцей»

Передумовою економічного розвитку держави для повоєнного відновлення є належний розвиток людського капіталу, що забезпечується якістю освіти та високим культурним рівнем. Найбільшою цінністю є людська особистість з її нахилами, вподобаннями, здібностями. Сучасний ринок праці потребує самодостатніх, творчих та креативних професіоналів, які володіють компетентностями, потрібними XXI століттю. Світ технологій змінюється так

стрімко, що отримані знання дуже швидко застарівають. Тому цінним стає працівник, який вміє безперервно навчатися, постійно вдосконалюватися, презентувати власні креативні ідеї та працювати в команді. Саме тому Soft skills - це must have сучасного професіоналам [5,25].

Ці компетенції універсальні, ступінь їх прояву залежить від характеру, темпераменту, комунікабельності і можуть розвиватися за допомогою практики та досвіду [2,114]. Які м'які навички найважливіші та чому їх треба розвивати?

Комунікація. Дана навичка є ключовою для майже всіх видів діяльності в наш час.

Активне слухання. Це вміння дійсно уважно слухати співрозмовника, вміти правильно і чітко ставити питання.

Гнучкість. Це готовність розвиватися в межах посади, опанування нових навичок, виконання нових завдань та обов'язків.

Критичне (творче) мислення. Це вміння дивитися на проблеми та питання з різних сторін та пошук шляхів для більш ефективного та простого способу їх вирішення.

Робота в команді. Це вміння взаємодіяти, допомагати, сприймати та поважати різні думки. [6,18].

Психологічними передумовами розвитку м'яких навичок у процесі навчання є:

- значення мотивації та внутрішньої зацікавленості здобувачів освіти;
- психологічні особливості підліткового та юнацького віку, їх вплив на формування навичок.
- роль емоційного інтелекту та саморефлексії у навчальному процесі[1,80].

Педагогічними умовами формування м'яких навичок на уроках виробничого навчання є:

- використання інтерактивних методів навчання (дискусії, кейс-методи, рольові ігри, проєктна діяльність);
- створення ситуацій успіху, що сприяють розвитку впевненості в собі;

-індивідуалізація навчального процесу з урахуванням особистісних особливостей здобувачів освіти;

-інтеграція м'яких навичок у професійні компетентності[4,5].

Методами діагностики та оцінювання рівня сформованості м'яких навичок є:

- спостереження за поведінкою здобувачів освіти у процесі навчальної діяльності;

- використання анкет, тестів на комунікативні та соціальні здібності;

- оцінювання самостійної роботи та рівня взаємодії в групах.

Взаємозв'язок між майстром виробничого навчання та здобувачем освіти як фактор розвитку м'яких навичок передбачає:

- роль наставництва та підтримки з боку майстра;

- формування атмосфери довіри та співпраці в навчальному колективі.

- розвиток рефлексії та самооцінки через зворотний зв'язок[5,27].

Викликами та перспективами формування м'яких навичок у виробничому навчанні є:

- необхідність модернізації підходів до професійної освіти;

- використання цифрових технологій для розвитку комунікаційних та аналітичних навичок у здобувачів освіти;

- співпраця з роботодавцями для адаптації навчальних програм до потреб ринку праці.

Значення м'яких навичок у сучасній професійній діяльності:

- у сучасному світі роботодавці все більше цінують м'які навички нарівні з професійними компетентностями;

- високий рівень комунікабельності, емоційного інтелекту та вміння працювати в команді підвищує конкурентоспроможність кваліфікованого робітника;

- м'які навички сприяють ефективному вирішенню конфліктів, адаптації до змін та підвищенню продуктивності праці[1,81].

Психологічними аспектами формування м'яких навичок у підлітковому та юнацькому віці є:

- психологічні особливості розвитку молоді (пошук себе, становлення особистості, емоційна нестабільність);
- соціальне середовище та взаємодія з групою (відіграють вирішальну роль у формуванні комунікативних навичок);
- самооцінка та мотивація є ключовими факторами успішного розвитку навичок міжособистісного спілкування та критичного мислення.

Педагогічні стратегії розвитку м'яких навичок у виробничому навчанні:

- активне навчання - використання проблемного навчання, кейс-методів, групових проєктів для формування навичок командної роботи та критичного мислення;
- гейміфікація освітнього процесу - включення ігрових елементів для розвитку креативності, комунікації та лідерських здібностей.
- метод наставництва - впровадження коучингового підходу, коли майстер виробничого навчання виконує роль не лише вчителя, а й ментора, який допомагає здобувачам освіти розвивати рефлексію та самооцінку;
- практикоорієнтоване навчання - використання реальних робочих ситуацій для навчання ефективному прийняттю рішень, відповідальності та адаптивності;
- метод проєктів - сприяє розвитку навичок планування, командної роботи, управління часом та критичного мислення[7,69].

Формування емоційного інтелекту як складової м'яких навичок полягає в:

- розвитку саморегуляції - здатності контролювати емоції у стресових ситуаціях;
- емпатії - вмінні розуміти емоційний стан інших людей та будувати гармонійні міжособистісні стосунки;
- комунікативній компетентності - вмінні висловлювати свої думки чітко, аргументовано та ввічливо.

Оцінювання рівня розвитку м'яких навичок передбачає:

- використання тестування для діагностики рівня комунікабельності, лідерських здібностей, емоційного інтелекту;
- проведення групових дискусій та аналізу кейсів для визначення рівня критичного мислення та навичок співпраці;
- спостереження за поведінкою здобувачів освіти під час навчального процесу та оцінювання їхньої активності у командній роботі[3,60].

Виклики та перспективи розвитку м'яких навичок у виробничому навчанні:

- недостатня увага до розвитку soft skills у традиційній системі професійної (професійно-технічної) освіти;
- використання цифрових технологій для навчання м'яким навичкам (онлайн-курси, інтерактивні симуляції);
- взаємодія з роботодавцями для впровадження реальних виробничих кейсів в освітній процес [2,117].

Формування м'яких навичок на уроках виробничого навчання є важливим завданням, що допомагає здобувачам освіти стати більш адаптивними, успішними та затребуваними на ринку праці.

Список використаних джерел

1. Психологічні аспекти професійної підготовки конкурентоздатних фахівців / За ред. Л.А. Руденко. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. С. 78-85.
2. Підготовка майстра виробничого навчання, викладача професійного навчання до впровадження в освітній процес інноваційних технологій. Матеріали III Всеукраїнського науково-методичного семінару. Глухів: ГНПУ імені Олександра Довженка, 2019. С. 112-118.
3. Основні аспекти формування навичок soft skills у професійній освіті : Збірник наукових праць. Київ: ІПТО НАПН України, 2023. С. 56-63.
4. Логістика формування навичок успішності : Збірник матеріалів вебінарів. Київ: УМО, 2022. С. 34-40.

5. Soft Skills – невід'ємні аспекти формування професійної компетентності фахівців. Матеріали конференції. Київ: КНТЕУ, 2020. С. 22-29.

6. Інноваційні підходи у професійно-практичній підготовці як засіб формування компетентності майбутніх робітників. *Науково-методичний журнал «На урок»*. 2020. №5. С. 15-21.

7. Методичні основи професійного навчання кваліфікованих робітників / За ред. С.У. Гончаренка. Київ: ІПТО НАПН України, 2018. С. 67-74.

ПРОФЕСІЙНА ПЕДАГОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА У ЗАКЛАДІ П(ПТ)О

Цьома Н. С., кандидат педагогічних наук, заступник директора
ДПТНЗ «Сумський центр ПТО з дизайну та сфери послуг»

Сьогодні в Україні актуальним є питання – як забезпечити професійну відповідність між вимогами роботодавців до кваліфікації і професійної компетентності робітників і реальним відображенням їх у якості підготовки здобувачів освіти закладів П(ПТ)О. Це значно підвищує вимоги до створення і впровадження дієвих механізмів відповідного методичного, навчального, матеріального, виховного реагування на змістовні, професійні і найбільше кадрові трансформації щодо професійної підготовки кваліфікованих робітників сучасності.

Система професійної (професійно-технічної) освіти зараз розвивається, вдосконалюється, переформатовується, змінюється і здобути нову, сучасну, затребувану професію може особа у будь-якому працездатному віці. А це у свою чергу висуває до педагога, як основної сполучної ланки між закладом П(ПТ)О і виробництвом, між теоретичним навчанням і виробничим відпрацюванням і засвоєнням професійних компетентностей не лише професійної майстерності, а й нової ерудиції, критичного мислення, креативності тощо.

Сучасний педагог у системі П(ПТ)О – це організатор, фасилітатор, мотиватор, який допомагає здобувачам освіти здобути професійні знання та набуті професійні компетентності. Від якості роботи педагога професійного навчання, від його рівня професійних компетентностей залежить рівень формування професійної мобільності здобувачів – це вміння оцінювати свої можливості й прогнозувати особистісний розвиток, знаходити своє рішення в ситуації вибору, відстоювати свою індивідуальність, забезпечуючи перспективу кар'єрного росту.

Компетентність – сукупність знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання.

Професійна компетентність – здатність педагога застосовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти відповідні моральні та ділові якості для належного виконання встановлених завдань і обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку.

Педагогічна компетентність педагога включає єдність його теоретичної та практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності.

Професійна педагогічна компетентність педагога закладу П(ПТ)О складається з фахової і загально-педагогічної компетентностей, оскільки поряд із робітничими знаннями, уміннями, навичками педагог має володіти прогностичними, цільовими, методичними, психофізіологічними, біографічними, діагностичними, комунікативними, управлінськими, нормативними тощо видами компетентностей.

Професійна педагогічна компетентність педагога у системі підготовки кваліфікованого робітника проявляється в ціннісно-мотиваційній готовності, інтелектуальній підготовленості, діяльнісній, професійній і особистісній здатностях та передбачає:

- позитивне ставлення до педагогічної діяльності, усвідомлення професійних функцій;

- бажання якісно виконувати педагогічні функції, професійні інтереси;
- сформованість уміння розмірковувати й оцінювати професійні ситуації і проблеми;
- творчий характер мислення;
- виявлення ініціативи у виконанні виробничих завдань;
- усвідомлене розуміння особистої відповідальності за результати праці;
- здатність до управління виробничим колективом;
- прийняття раціональних рішень у вирішенні конкретних завдань і проблем;
- допомога учням в розвитку, адаптації до соціального середовища, толерантність;
- установка на безперервне особистісне зростання і професійний саморозвиток;
- позитивний Я-образ педагога, сукупність знань про себе як про суб'єкта праці, актуальні досягнення і потенційні можливості та професійна самооцінка, яку утворюють ставлення до себе як професіонала, здатність адекватно оцінювати на основі рефлексії власні особистісні та професійні якості.

Вищезазначені напрями розвитку і формування професійної педагогічної компетентності педагога реалізуються у різних складових системи самоосвіти і підвищення кваліфікації, що є також актуальним питанням.

Таким чином, рівень професійної педагогічної компетентності педагога – це його знання, уміння, особистий досвід. Бути компетентним означає бути здатним мобілізувати в певній ситуації отримані знання й досвід. Але професійна компетентність педагога потребує постійного розвитку й удосконалення – народна мудрість тому підтвердження: «Вік живи – вік навчайся».

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ДЛЯ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Шейкіна К.М., *методист Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Сумській області*

Іще в грудні 2009 року Україна ратифікувала Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю [1]. У ній однією з вимог є забезпечення «розумного пристосування», тобто забезпечення змін у всіх сферах життя, які б надавали можливість людям з інвалідністю, а також особам з особливими потребами, брати активну участь у суспільній діяльності та отримувати послуги на рівні з іншими. Звичайно, що це також стосується системи освіти. Кожна людина, незалежно від стану здоров'я, наявності фізичних чи інтелектуальних особливостей, має право на одержання освіти, якість якої не різниться від якості освіти інших людей.

У системі освіти ми говоримо про осіб з особливими освітніми потребами, реалізація права на здобуття освіти яких визначена на законодавчому рівні Законом України «Про освіту» [2], Законом України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» [3], що безпосередньо стосується здобуття професійної (професійно-технічної) освіти, та Порядком організації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної), затвердженого Постановою КМУ від 10 липня 2019 р. № 636 [4].

У закладах професійної (професійно-технічної) освіти Сумської області (далі – ЗП(ПТ)О) для осіб з особливими освітніми потребами (осіб, які потребують додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення їх права на освіту [2],) відкриваються інклюзивні та спеціальні групи.

Спеціальні групи – це групи, чисельністю до 12 осіб, які мають однакові або схожі особливості чи діагностовані порушення розвитку. Для цієї групи

створюється особливий навчальний робочий план. У закладах професійної (професійно-технічної) освіти Сумської області створюються спеціальні групи для навчання дітей та осіб з порушеннями розумового розвитку. Перші такі групи почали з'являтися ще у 2009 році, тож педагоги закладів мають ґрунтовний досвід роботи з цією категорією здобувачів освіти. Навчання осіб з порушеннями розумового розвитку мають свою специфіку, тож здобувати професійну (професійно-технічну) освіту такі учні можуть не за всіма професіями.

У ЗП(ПТ)О Сумської області у спеціальних групах навчають здебільшого за наступними професіями: «Штукатур, лицювальник-плиточник», «Маляр, штукатур», «Муляр, штукатур», «Маляр, лицювальник-плиточник», «Швачка», «Плодоовочівник», «Плодоовочівник, бджоляр». Найбільший досвід організації освітнього процесу в спеціальних групах мають ДНЗ «Сумське міжрегіональне вище професійне училище», ДПТНЗ «Сумське вище професійне училище будівництва і дизайну», ДПТНЗ «Глинський професійний аграрний ліцей», ДНЗ «Глухівське вище професійне училище», ДПТНЗ «Конотопський професійний аграрний ліцей», ДПТНЗ «Сумський центр професійно-технічної освіти з дизайну та сфери послуг», ДНЗ «Білопільське вище професійне училище», ДПТНЗ «Роменське вище професійне училище».

Загальний контингент спеціальних груп ЗП(ПТ)О останні 5 років коливається у межах 76 – 97 учнів: у 2019/2020 н.р. – 76 осіб; у 2020/2021 н.р. – 85; у 2021/2022 н.р. – 97; 2022/2023 – 94; 2023/2024 – 84; 2024/2025 – 86.

Для здобувачів освіти вищезазначеної категорії складаються спеціальні навчальні робочі плани за адаптованими навчальними програмами у відповідності до вимог Державних стандартів професійної (професійно-технічної) освіти з урахуванням специфіки їх захворювань.

Керівниками навчальних закладів, майстрами виробничого навчання та викладачами навчальних груп, в яких навчаються учні цієї категорії, проводяться організаційні заходи щодо максимального забезпечення їх

робочими місцями, обладнанням, матеріалами, інструментами, навчальною літературою під час уроків виробничого навчання та в період проходження виробничої практики. Постійно контролюються умови праці, нормування фізичних навантажень, дотримання належного санітарно-гігієнічного стану приміщень.

Іще однією із форм навчання дітей та осіб з особливими освітніми потребами є інклюзивна форма освіти. Починаючи з 2020 року в ЗП(ПТ)О Сумської області для зазначеної категорії здобувачів освіти почали відкриватися інклюзивні групи.

Інклюзивні групи – звичайні групи, де разом з іншими учнями навчаються особи з особливими освітніми потребами, де вони здобувають професійну освіту за індивідуальною програмою розвитку та індивідуальним навчальним планом.

Організація інклюзивного навчання передбачає:

- створення інклюзивного освітнього середовища та забезпечення психолого-педагогічного супроводу здобувачів освіти з особливими освітніми потребами;
- приведення території закладу професійної (професійно-технічної) освіти, будівель, споруд та приміщень у відповідність з вимогами державних будівельних норм, стандартів та правил. У разі коли наявні будівлі, споруди та приміщення закладів професійної (професійно-технічної) освіти неможливо повністю пристосувати для потреб осіб з інвалідністю, здійснюється їх розумне пристосування з урахуванням універсального дизайну;
- забезпечення здобувачів освіти з особливими освітніми потребами необхідними спеціальними засобами корекції психофізичного розвитку згідно з типовим переліком, затвердженим МОН;
- диференційований підхід до розроблення освітньої програми, оцінки та контролю якості знань здобувачів освіти з особливими освітніми потребами;
- застосування в освітньому процесі найбільш прийнятних для здобувачів освіти з особливими освітніми потребами методів і способів спілкування,

зокрема української жестової мови та рельєфно-крапкового шрифту (шрифту Брайля), із залученням відповідних фахівців і педагогічних працівників;
- забезпечення доступності інформації в різних форматах (шрифт Брайля, збільшений шрифт, електронний формат та інші) [4].

Інклюзивні групи в ЗП(ПТ)О створюються за бажанням (наявності заяви) батьків, законних представників дітей та повнолітніх осіб, які мають намір здобути професійну освіту і потребують додаткової підтримки.

Створюється також команда психолого-педагогічного супроводу до складу якої залучаються педагогічні працівники закладу, які працюють із здобувачем освіти з ООП безпосередньо, майстри виробничого навчання викладачі, керівник фізичного виховання, представник адміністрації, психолог, батьки (за їх бажанням), завідувач гуртожитку, коменданти, вихователь, медична сестра.

Команда психолого-педагогічного супроводу тісно співпрацює з представниками інклюзивно-ресурсних центрів, на підставі висновків яких організовується проведення корекційно-розвиткових занять з учнями з урахуванням програм згідно рівнів підтримки, залучаються необхідні спеціалісти (дефектологи, реабілітологи тощо)

Перші чотири інклюзивні групи в ЗП(ПТ)О Сумської області були створені в 2020/2021 навчальному році в Сумському хіміко-технологічному центрі професійно-технічної освіти, Сумському вищому професійному училищі будівництва і дизайну, Охтирському центрі професійно-технічної освіти, Сумському міжрегіональному вищому професійному училищі, де поряд з іншими здобувачами освіти навчалися 5 учнів з особливими освітніми потребами за професіями «Штукатур, маляр, лицювальник-плиточник», «Кухар, кондитер», «Кравець, закрійник», «Оператор з обробки інформації та програмного забезпечення».

З 2022 до 2024 років додалися ще 3 інклюзивні групи та 6 здобувачів освіти, які навчалися за професіями «Контролер харчової продукції (виробництво молочних продуктів), контролер харчової продукції

(виробництво м'ясних та рибних продуктів), лаборант хіміко-бактеріологічного аналізу», «Оператор з обробки інформації та програмного забезпечення».

З 2020 до 2024 року здійснено випуск 7 учнів з особливими освітніми потребами, які отримали дипломи кваліфікованих робітників за професіями «Контролер харчової продукції (виробництво молочних продуктів), контролер харчової продукції (виробництво м'ясних та рибних продуктів), лаборант хіміко-бактеріологічного аналізу» (4 учні), «Оператор з обробки інформації та програмного забезпечення» (2 учні), «Штукатур, маляр, облицювальник-плиточник» (1 учень). Нажаль, ще одна дівчина з особливими освітніми потребами не дожила до закінчення закладу, померши з природних причин.

У 2024 році здійснено випуск 2х юнаків з інклюзивних груп, які отримали дипломи кваліфікованих робітників за професіями «Кравець, закрійник», «Оператор з обробки інформації та програмного забезпечення», один з яких продовжив навчання у закладі вищої освіти, а інший, нажаль, за станом здоров'я відмовився від запропонованого працевлаштування.

У 2024/2025 навчальному році у чотирьох ЗП(ПТ)О Сумської області в 4 інклюзивних групах здобувають освіту 4 учні з особливими освітніми потребами за професіями «Оператор з обробки інформації та програмного забезпечення», «Кухар, кондитер», «Кравець, закрійник».

Сьогодні існує нагальна необхідність у проведенні постійної інформаційно-роз'яснювальної кампанії серед населення на державному рівні щодо можливостей здобуття професійної (професійно-технічної) освіти особами з особливими освітніми потребами, оскільки батьки таких дітей та й дорослі здобувачі освіти не охоче зголошуються на форму інклюзивного навчання, мотивуючи це тим, що не хочуть чимось відокремлюватися від загального контингенту здобувачів освіти і писати заяву на відкриття у ЗП(ПТ)О інклюзивної групи.

Також, нажаль, наявна проблема низького рівня працевлаштування випускників з особливими освітніми потребами (особливо інклюзивних груп), оскільки здебільшого за причини незадовільного стану здоров'я вони

відмовляються від запропонованого працевлаштування або мають бажання продовжити навчання у закладах вищої та фахової передвищої освіти.

Список використаних джерел

1. Про права осіб з інвалідністю: Конвенція Організації Об'єднаних Націй (офіційний переклад). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71/find?text=%F0%EE%E7%F3%EC%ED%E5+%EF%F0%E8%F1%F2%EE%F1%F3%E2%E0%ED%ED%FF#Text (дата звернення: 20.03.2025)
2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 20.03.2025).
3. Про професійну (професійно-технічну) освіту: Закон України від 10.02.1998 № 103/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.03.2025)
4. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 636. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/636-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.03.2025)

ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

**Шейко О.С., викладач ДНЗ «Сумський центр ПТО харчових технологій,
торгівлі та ресторанного сервісу»**

Війна в Україні суттєво вплинула на всі сфери життя, зокрема й на систему професійної (професійно-технічної) освіти. У ці складні часи питання мотивації здобувачів освіти набуває особливої актуальності. Збереження та підвищення мотивації до навчання є головним завданням педагогів, які виступають не лише наставниками, а й психологічною підтримкою для своїх учнів.

Сучасний стан розвитку України ставить перед системою професійної освіти нові виклики: зниження інтересу до навчання, психологічна напруга, нестабільність умов, економічні труднощі. Проте, професія кондитера залишається однією з найбільш затребуваних навіть у такі непрості часи. Вона пов'язана з творчістю, радістю, створенням естетичного і смачного продукту, що здатен приносити людям задоволення та позитивні емоції. [5].

Одним із основних підходів до підвищення мотивації є практична спрямованість навчання. Участь у конкурсах, майстер-класах, профільних виставках, міжнародних онлайн-змаганнях не тільки сприяє розвитку професійних навичок, а й формує впевненість у власних силах та бажання розвиватися. Яскравим прикладом є участь здобувачів освіти у всеукраїнських конкурсах кондитерської майстерності, де вони демонструють свої здібності та креативний підхід. [6].

В умовах воєнного стану надзвичайно важливою є психологічна підтримка. Організація тренінгів зі стресостійкості, індивідуальні консультації з психологами та групові обговорення допомагають здобувачам освіти справлятися з тривожністю, невпевненістю та зберігати концентрацію на навчанні. За даними опитування, проведеного у 2023 році серед учнів ПТО, 72% відзначили, що психологічна підтримка та відкритість педагогів є одними з ключових факторів їхньої мотивації. [2].

Суттєво посилює мотивацію до здобуття професії використання сучасних освітніх технологій. Інтерактивні платформи, відеоуроки, онлайн-вікторини, проєктна діяльність дають можливість здобувачам освіти навчатися у зручний для них час і в потрібному темпі. Впровадження елементів гейміфікації та навчальних мобільних додатків є додатковим стимулом для активізації навчальної діяльності молоді [3].

У Державному навчальному закладі «Сумський центр ПТО харчових технологій, торгівлі та ресторанного сервісу» значна увага приділяється впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій на уроках професійно-теоретичної підготовки кваліфікованих робітників. Використання

цифрових технологій в освітньому процесі дозволяє досягати нових освітніх результатів, які відповідають вимогам сучасного цифрового суспільства. Створення комфортних умов навчання, при яких здобувач освіти відчуває свою успішність, свою інтелектуальну досконалість дає можливість впровадження інтерактивного навчання. Потрібно пам'ятати, що суть інтерактивного навчання полягає у тому, що освітній процес повинен бути постійно наповнений активною взаємодією всіх учнів. Це базується на співпраці, взаємонавчанні: вчитель – учень, учень – учень. Рівень професійної підготовки здобувачів освіти значною мірою залежить від рівня та якості викладання предметів. Перед викладачем постають важливі завдання – організувати освітній процес так, щоб в здобувачів освіти підтримувався постійний високий інтерес до майбутньої професії, до змісту освітнього матеріалу, до активної пізнавальної діяльності. Досягнення цієї мети можливе тільки за умов ефективності проведення кожного уроку, поєднання різних форм навчання. Успішно впроваджуються сучасні інтерактивні онлайн-сервіси: Learning Apps, Canva, Vidnoz [z](#), Google Forms.

Окрему увагу слід приділити розвитку навичок самоосвіти учнів. Сучасний кондитер повинен постійно стежити за світовими тенденціями, новими технологіями, устаткуванням, інвентарем, сировиною та інгредієнтами, удосконалювати свою майстерність. На онлайн-курсах відомих шеф-кондитерів українські учні мають можливість вивчати найновіші тренди та адаптувати їх під власний стиль [8].

Сьогодні у навчальному процесі дедалі частіше використовують інновації та технології штучного інтелекту. Зокрема, штучний інтелект допомагає аналізувати рецепти, генерувати нові комбінації інгредієнтів, враховувати поживні властивості та кулінарні особливості. Використання віртуальних лабораторій та симуляторів із підтримкою штучного інтелекту дозволяє відпрацьовувати складні технологічні процеси та моделювати приготування десертів[9].

Ще один важливий аспект — адаптація навчальних програм до сучасних реалій. Це стосується не лише змісту, а й форми проведення занять: поєднання очної та дистанційної форм, створення гнучких розкладів, індивідуальних траєкторій навчання. Особливо ефективним є введення мікрокурсів та короткострокових програм під конкретні потреби ринку праці [4].

Важливою є також співпраця з роботодавцями. Залучення до навчального процесу представників бізнесу дозволяє майбутнім фахівцям отримати реалістичне уявлення про потреби ринку праці та налаштувати своє навчання під реальні вимоги. Регулярні зустрічі з успішними практиками надихають і мотивують молодь до подальшого розвитку. [6].

Оцінювання навчальних досягнень також має відігравати мотиваційну роль. Воно повинно бути об'єктивним, прозорим, спрямованим не на покарання, а на підтримку й стимулювання розвитку. Методика формувального оцінювання, яка робить акцент на досягненнях та прогресі, довела свою ефективність [8].

Залучення здобувачів освіти до планування навчального процесу, участь у прийнятті рішень стосовно освітньої діяльності посилює їхню активність, відповідальність і відчуття власної значущості. [8].

Отже, підвищення мотивації здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти до навчання в умовах воєнного стану є багатогранним завданням. Воно потребує комплексного підходу, впровадження інноваційних методів, емоційної підтримки, тісної співпраці з бізнесом і використання сучасних технологій.

Мотивація є основою ефективного навчання. У складних реаліях сьогодення надзвичайно важливо оточувати здобувачів освіти турботою, увагою та довірою. Лише завдяки співпраці педагогів, студентів, роботодавців і родин можна створити сприятливі умови для розвитку та професійного становлення молоді. Кожен викладач сьогодні — це не просто наставник, а приклад стійкості, віри в перемогу та натхнення для підростаючого покоління.

Список використаних джерел

1. ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 23 с.
2. Іваненко І.І. Психологічні аспекти мотивації здобувачів освіти в умовах воєнного стану. *Наукові записки*. 2023. № 1. С. 12–25.
3. Петренко П.П. Використання сучасних технологій у професійній (професійно-технічній) освіті. *Вісник педагогічних наук*. 2022. № 3. С. 45–58.
4. Сидоренко С.С. Адаптація навчальних програм до умов воєнного стану. *Професійна освіта*. 2023. № 2. С. 30–42.
5. Коберник О.М., Коваленко Л.В. Психологічні аспекти підвищення мотивації здобувачів освіти в умовах війни. Київ: Наукова думка, 2023.
6. Підвищення мотивації в професійно-технічній освіті: практичні поради / За ред. Т.Р. Сороки. Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2022.
7. Концепція розвитку професійно-технічної освіти в Україні на період до 2027 року : наказ МОН України від 12.12.2021 р. № 1426.
8. Яковенко Т.В. Формування стійкої мотивації до професійного розвитку в учнів ПТО. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*. 2023. № 12 (162). С. 45–52.
9. Дінара Касько досліджує, як штучний інтелект може бути корисним кондитерам. URL: <https://cacaomill.com.ua/blog/dinara-kasko-doslidzhue-yak-shtuchnij-intelekt-mozhe-buti-korisnim-konditeram>

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Шендрик Н.П., *практичний психолог ДПТНЗ «Козятинське міжрегіональне вище професійне училище залізничного транспорту»*

З перших днів повномасштабного російського вторгнення психологи розгорнули роботу з опрацювання викликів, що постали перед українським суспільством. Практичні психологи оволодівали техніками подолання стресу, зниженням викликані війною емоційної нестабільності, опанування панік (вебінари, практичні заняття, консультації). Обсяг здійсненої роботи, її зміст та інтенсивність засвідчують, що психологи мають достатні ресурси для оперативного й високопрофесійного вирішення завдань. Сьогодні всі учасники освітнього процесу більш, ніж будь-коли раніше, потребують психологічної підтримки і допомоги. Психологічний стан та психічне здоров'я під час військових дій є вкрай важливим. Багато людей переживають виснаження, спустошення, втому, відчувають тривогу й паніку. Психологічна підтримка учасників освітнього процесу під час повномасштабного вторгнення є надзвичайно важливою для збереження їхнього психічного здоров'я. У таких обставинах здобувачі освіти, педагогічні працівники потребують особливої уваги та підтримки, оскільки військовий стан і всі його наслідки можуть викликати стрес, тривогу та впливати на їхню психічну стійкість. Те, що здобувачі освіти, на жаль, адаптуються до нових умов, не означає, що їм не потрібна підтримка дорослих. Цій групі особливо необхідна впевненість у майбутньому, стійкість та віра у перемогу, особливо в періоди великої нестабільності. Сучасні психологічні підходи пропонують багато методів та порад щодо пристосування до екстремальних умов, зокрема, умов війни. Розглянемо основні поради, які можуть бути корисними для педагогічних працівників у покращенні свого психологічного самопочуття та самопочуття здобувачів освіти[3]:

○ В критичних ситуаціях слід глибоко дихати. Не давайте волі емоціям(гніву, страху). Зробіть глибокий вдих, порахуйте до 10, далі – повільний видих і заспокойтеся.

○ Щоб позбутися тривоги, дізнайтеся більше про те, що її викликає(збирайте додаткову інформацію про джерело стресу).

○ Їсти слід збалансовано, вчасно, спокійно.

○ Спати слід довше, ніж до війни.

○ Зберігайте щоденні звички. Зарядка, кава та все те, що Ви робили раніше.

○ Знімайте стрес: гаряча ванна, фізичні вправи, робота руками тощо.

○ Відчуйте «м'язову радість» – займіться спортом або фізичною працею:готуйте їсти, прибирайте. Це чудово розвантажує мозок. Зосередьтеся на головному і доводить справи до кінця.

○ Тримайте холодильник повним, тіло доглянутим, одяг чистим, а

○ телефон зарядженим. Це додає спокою.

○ Не засмучуйтеся через дрібниці, спрямовуйте себе до позитиву, до головних цінностей життя.

○ Дозуйте новини. Не поширюйте негатив, ненависть і злість. Взагалі нікого не критикуйте.

○ Частіше спілкуйтеся з природою.

○ Спілкуйтесь з рідними, друзями. Висловлюйте свої переживання. Частіше виявляйте свою любов. Обіймайтесь.

○ Підтримуйте тих, кому ще важче ніж Вам. Але пам'ятайте, що не можливо допомогти всім. Достатньо кільком найближчим людям.

○ Регулярно певний час перебувайте на самоті, у режимі тиші, щоб перезавантажити свою психіку, поміркувати, відокремити дійсно важливе від емоційного негативу, упорядкувати свої думки, заспокоїтися, помолитися, довірити себе, своїх рідних Богові, відчути внутрішній спокій.

Психологічна підтримка дітей у воєнний час надзвичайно важлива, адже дітям необхідно відчувати себе у безпеці. Щоб підтримувати їх, керуємося наступними порадами.

✓ Говоріть з дитиною

Обговорюйте з дітьми їхні почуття, спостерігайте за поведінкою та реакцією на страшні події. Постійно нагадуйте, що вони під вашим захистом. До того ж, вас захищають найсміливіші воїни. Якщо є можливість, нехай дитина робить щось руками – ліпить, малює або складає конструктор.

✓ Будьте поруч

Надавайте дітям підтримку, у тому числі у вигляді обіймів. Намагайтеся робити щось разом, приділяйте їм більше часу, ніж раніше.

✓ Контролюйте себе

Коли дорослі втрачають самоконтроль, це дуже впливає на дітей. Вони можуть злякатися та замкнутися. Більшість дорослих зараз відчувають страх, біль, злість та утому. Намагайтеся тримати себе в руках. Хоча б, коли діти поруч з вами.

✓ Не забувайте про режим

Намагайтеся, наскільки це можливо, дотримуватися режиму та пам'ятати про сімейні ритуали. Вкладайте дитину спати в той самий час, як вкладалися раніше. Не забувайте про повноцінні прийоми їжі. Навіть, якщо ви знаходитесь у бомбосховищі, читайте дітям казки перед сном, якщо робили це раніше.

✓ Не забувайте про ігри

Найкраща терапія під час складних життєвих обставин – це ігри. Давайте дитині можливість гратися, дивитися мультфільми, бігати та стрибати. Дозвольте дітям брати з собою в укриття улюблену іграшку.

✓ Підтримуйте один одного

Постійно підтримуйте дітей. Говоріть, які вони хоробрі, як добре вони справляються з ситуацією, як вправно допомагають дорослим. Обов'язково розповідайте про перемоги ЗСУ, щоб діти вірили в світле майбутнє.

Діти, які перебувають у гострому стресовому стані, потребують зовнішньої підтримки. Гострота стресової реакції залежить від: ступеня залученості — дитина стежила за воєнними подіями по телевізору чи перебувала в їхньому епіцентрі — постраждала сама або її рідні, знайомі; індивідуальних особливостей — вразливість, вміння опанувати себе; попереднього травматичного досвіду — дитина була жертвою або свідком стресогенної події, втратила близьких тощо[1].

Дорослий, який надає дитині первинну психологічну допомогу, повинен спиратися на три оперативні принципи — дивитися, слухати, спрямовувати.

Крім цього, він має керуватися правилами: невідкладності — надавати допомогу якнайшвидше: що більше часу мине після травмування, то ймовірніше, що у дитини виникне посттравматичний стресовий розлад; наближеності до місця подій — надавати допомогу безпосередньо на місці або у звичній обстановці й соціальному оточенні — у будинку, лікарні чи сховищі, тобто там, де сім'я та дитина перебуває одразу після події; очікування, що нормальний стан відновиться — підтримувати впевненість потерпілих у тому, що все нормалізується; єдності психологічного впливу — надавати допомогу має одна й та сама людина відповідно до уніфікованої процедури психологічної допомоги; простоти психологічного впливу — відвести дитину від джерела травми, дати їй змогу вмитися, поїсти й відпочити у безпечному місці, а за бажанням — виговоритися.[2]

Отже, повномасштабна російсько-українська війна призводить до серйозних наслідків для психічного стану та загального благополуччя більшості населення. Щоб протистояти цим загрозам та подолати їх негативні наслідки необхідно знати базові правила заспокоєння себе і оточуючих (колег, учнів, студентів тощо) і бути опорою для слабших. Але при цьому не забувати про власне благополуччя і психічний стан.

Список використаних джерел:

1. Губеладзе, І. Психологічна підтримка учнів під час війни / Психологічна підтримка учнів та організація навчання під час війни : Вебінар для українських вчителів. URL: https://www.youtube.com/watch?v=_ryLxTVzeHM (дата звернення: 30 березня 2022 р.)
2. Як підтримати та заспокоїти дитину під час війни. *Освітній омбудсмен України*. URL: <https://eo.gov.ua/yak-pidtrymaty-ta-zaspokoity-dytynu-pid-chas-viyny/2022/02/28/> (дата звернення 28 лютого 2022 р.)
3. Як не допустити негативні емоції у своє життя[Електронний ресурс]//Делятинський ліцей №1: Поради психолога. – Режим доступу: http://www.deliatynlyceum1.if.sch.in.ua/uchnyam/psihologichna_pidtrimka

ЗАСТОСУВАННЯ ВІРТУАЛЬНОЇ ТА ДОПОВНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ ДЛЯ НАВЧАННЯ ІНЖЕНЕРНІЙ ГРАФІЦІ

Янчук Н.А., викладач-методист, викладач загальнотехнічних дисциплін ВСП
«Вінницький фаховий коледж НУХТ»

У сучасних освітніх технологіях усе більшого поширення набувають інноваційні підходи, що підвищують ефективність навчального процесу. Одним із перспективних напрямів є використання технологій віртуальної (VR) та доповненої реальності (AR), які відкривають нові можливості для візуалізації та взаємодії з навчальним матеріалом.

Навчання інженерній графіці традиційно базується на використанні креслень, комп'ютерних програм для 3D-моделювання та друкованих навчальних матеріалів. Проте інтеграція VR і AR дозволяє значно покращити розуміння просторових конструкцій, механізмів і технічних процесів. Завдяки цим технологіям здобувачі освіти можуть взаємодіяти з віртуальними моделями, аналізувати їх у реальному часі та отримувати наочне уявлення про складні геометричні об'єкти.

Метою цієї статті є аналіз переваг і можливостей застосування VR і AR у навчанні інженерній графіці, а також розгляд прикладів успішного використання цих технологій у сучасній освіті.

Віртуальна реальність (VR) це технологія, яка створює повністю цифрове середовище, де користувач може взаємодіяти з об'єктами через гарнітуру VR і контролери.

Доповнена реальність (AR) інтегрує цифрові об'єкти в реальний світ за допомогою пристроїв, таких як смартфони, планшети або окуляри AR (наприклад, Microsoft HoloLens).

Застосування VR і AR у навчанні інженерній графіці.

1. Вивчення просторових уявлень:

- здобувачі освіти можуть маніпулювати тривимірними об'єктами, змінювати їх масштаб, повертати та досліджувати з різних ракурсів;
- це дозволяє краще зрозуміти просторові взаємозв'язки та структури, що важливо для креслення та моделювання.

2. Практичні вправи в інтерактивному середовищі:

- у VR-симуляціях здобувачі освіти можуть створювати креслення та проекти, які виглядають так, ніби вони працюють у реальній лабораторії;
- AR-додатки дозволяють накладати креслення на фізичні моделі, забезпечуючи точність і інтерактивність.

3. Розробка складних проектів:

- VR дозволяє працювати з великими проектами, такими як 3D-моделі будівель чи машин, в реальному масштабі;
- AR спрощує аналіз креслень, інтегруючи їх у реальні об'єкти, що дозволяє краще зрозуміти, як теоретичні знання застосовуються на практиці.

4. Колаборація у віртуальному середовищі:

- завдяки VR здобувачі освіти можуть працювати над спільними проектами незалежно від їхнього місцезнаходження, що особливо важливо для дистанційного навчання;

- AR-додатки полегшують обговорення проектів у реальному часі, додаючи цифрові елементи до обговорюваних фізичних об'єктів.

Переваги використання VR і AR:

- інтерактивні середовища дозволяють краще засвоювати інформацію, оскільки здобувачі освіти можуть бачити та взаємодіяти з об'єктами в реальному часі;

- використання інноваційних технологій стимулює інтерес здобувачів освіти, перетворюючи навчання на захопливий процес;

- у VR-симуляціях здобувачі освіти можуть допускати помилки без ризику пошкодження обладнання чи загрози безпеці;

- здобувачі освіти можуть працювати з моделями, які в реальному житті були б важкодоступними через їхню вартість чи складність.

Водночас, процес впровадження таких технологій пов'язаний із певними викликами: гарнітури VR, окуляри AR та спеціалізоване програмне забезпечення вимагають значних фінансових витрат; для ефективного використання цих технологій необхідно навчати викладачів, що потребує часу та ресурсів; погана графіка чи недостатня продуктивність обладнання можуть знижувати ефективність навчання.

Перспективи подальшого розвитку VR та AR у навчанні інженерній графіці включають розширення доступності цих технологій, інтеграцію з сучасними програмними засобами та створення адаптивних навчальних платформ. Подальші дослідження в цій сфері сприятимуть удосконаленню методик навчання та підвищенню рівня підготовки майбутніх фахівців. Застосування VR і AR дозволить об'єднати здобувачів освіти і викладачів з усього світу, створюючи єдині навчальні простори.

Віртуальна та доповнена реальність стають потужними інструментами для навчання інженерній графіці. Вони не лише покращують якість освіти, а й мотивують студентів до опанування складних технічних навичок. Незважаючи на виклики, розвиток цих технологій відкриває нові перспективи для інтерактивного, ефективного й інноваційного навчання.

Список використаних джерел

1. Карташова Л. А., Федорова Г. В. Використання технологій доповненої реальності у навчанні. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. № 72(4). С. 65–80.
2. Кузнецов Д. О. Впровадження VR і AR у навчальний процес: проблеми та перспективи. *Освіта та інновації*. 2021. № 3(8). С. 24–33.
3. Autodesk Virtual Reality Solutions. URL: <https://www.autodesk.com>.

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ярич І.Я., методист, викладач інформатики та комп'ютерних дисциплін
Державного навчального закладу «Вище професійне училище №34 м. Стрий»

Залучення гейміфікації в освітнє середовище – це один із сучасних освітніх трендів для розвитку фахових компетентностей майбутнього кваліфікованого робітника та стимулювання здобувачів освіти до навчання. Гейміфікація відрізняється від звичайних ігор тим, що використовує механіку і теорію ігор у навчальних або інших неігрових контекстах, що дозволяє отримувати більше натхнення та підвищення мотивації для виконання завдань, може зробити навчання більш захопливим та заохочувати здобувачів активніше долучатися до процесу навчання.

Основними складовими частинами ігрової діяльності в освітньому процесі виступають:

- ✓ дія – кроки до конкретної діяльності, бути кращим за опонентів і в результаті стати переможцем;
- ✓ завдання – задоволення від подолання соціальних викликів;
- ✓ ризик – спонукання до певних дій та знаходження правильних рішень, щоб стати першим;

- ✓ невизначеність – створення моменту переможця;
- ✓ емоційний зміст – формування емоції зворушення, бентежності, щастя чи розчарування, задоволення успіху як підтвердження власної цінності;
- ✓ видимість прогресу – важливо бачити свій прогрес у порівнянні з іншими, це стимулює рухатися вперед;
- ✓ правила – дозволяють зрозуміти суть гри і стати у ній переможцем;
- ✓ винагорода – цінність призу підвищує шанси дійти до фінішу.

Елементи гейміфікації можна використовувати на різних етапах освітньої діяльності як:

- ✓ цілісний урок;
- ✓ структурний елемент уроку;
- ✓ багаторазове використання.

Застосування елементів гейміфікації в освітньому процесі в умовах воєнного стану включає психолого-педагогічні аспекти, що є основними при підготовці майбутніх кваліфікованих робітників для повоєнного відновлення України, зокрема:

- ✓ мотивація здобувачів освіти – ігрові елементи надихають і спонукають їх до дій, які сприяють кращому засвоєнню матеріалу;
- ✓ емоційна залученість – забезпечує позитивний досвід навчання, підвищує інтерес здобувачів освіти до навчання та рівень залученості до вивченого матеріалу;
- ✓ комунікація і співпраця – можливість для здобувачів освіти співпрацювати та взаємодіяти один з одним в навчальному процесі, що робить навчання більш ефективним;
- ✓ оцінювання успішності – забезпечує об'єктивне оцінювання успішності здобувачів освіти за допомогою ігрових елементів, таких як бали, рівні тощо;
- ✓ самостійність – здатність до саморозвитку та самонавчання;

- ✓ стимулювання творчості – сприяє розвитку творчих здібностей;
- ✓ співпраця з педагогом – деякі елементи навчального матеріалу потребують додаткового пояснення.

Використовуючи елементи гейміфікованого освітнього середовища, здобувач освіти може одночасно працювати з багатьма завданнями, критично та аналітично мислити над розв'язанням складних задач, знаходити креативний підхід до розв'язання завдання, працювати у команді на благо спільним інтересам групи для розробки та реалізації методів, інструментів і технологій повоєнного відновлення України.

Впровадження гейміфікації в інноваційному освітньому середовищі в закладах освіти як умови забезпечення якості професійної підготовки кваліфікованих робітників допоможе зробити навчання більш цікавим та мотивуючим, забезпечуючи інтерактивний і захоплюючий досвід, який покращує ефективність освітнього процесу, включає:

I. Бали та нагороди – створення системи балів, які здобувачі освіти заробляють за виконання завдань, участі у дискусіях, досягненні успіхів у навчанні та видача віртуальних нагород чи медалей за досягнення певних етапів чи результатів, що у свою чергу створює відчуття прогресу, заохочує до подальшої роботи.

II. Рівні та етапи – поділ навчального процесу на рівні чи етапи, які здобувачі освіти можуть проходити поетапно, набуваючи нових знань і навичок; кожен рівень може включати різні завдання, які потрібно виконати, щоб просунутись далі.

III. Механізм досягнень – бонуси, особливі статуси.

IV. Командна робота та конкурси – спільні завданнями чи проєкти, проведення турнірів або конкурсів, де здобувачі освіти змагаються за призи чи визнання.

V. Система зворотнього зв'язку – відгуки, системи оцінок, які нагадують про досягнення та прогрес, що мотивує до вдосконалення результатів.

VI. Інтерактивні елементи – використання інтерактивних задач або симуляцій, відеоігор чи додатків, які дозволяють здобувачам освіти активно взаємодіяти з навчальним матеріалом, вимагають прийняття рішень або розв'язування проблем, щоб стимулювати критичне мислення.

VII. Сторітелінг – введення наративу чи історії навчальної гри, що розвивається впродовж курсу, де здобувачі освіти виконують місії або завдання, що мають вплив на розвиток сюжету; персонажі, що виконують роль наставників чи супротивників можуть допомогти створити емоційну залученість до процесу навчання.

VIII. Персоналізація навчального процесу – використання адаптивних платформ, які дозволяють персоналізувати завдання для кожного здобувача освіти залежно від його успіхів, інтересів і рівня знань та залучення до створення власних цілей або завдань, що дає їм більше контролю над процесом навчання.

IX. Мікронавчання – розбиття навчання на малі, керовані блоки або міні-завдання, які легко виконати за короткий проміжок часу, що допомагає уникнути перевантаження та дає здобувачам освіти можливість бачити їхній прогрес.

X. Ігрові елементи для оцінювання – впровадження таких елементів, як "місії", "квести" або "випробування", які замінюють традиційні форми оцінювання та кожний, з яких має свої вимоги та винагороди.

Отже, в сучасних умовах воєнного стану освіта в Україні повинна трансформуватися, враховуючи не лише розвиток наукових досліджень і потенціалу кожного здобувача, а й орієнтуючись на освітні тренди, одним з яких є гейміфікація. Так, глобальні тенденції справді можуть змінити підхід до організації освітнього процесу, розвиток критичного мислення здобувачів, розв'язати проблеми та виклики сьогодення. В сучасних умовах здобувачам освіти потрібно адаптуватися до змін у суспільстві, розвиватися як самостійні та впевнені особистості, які готові до подолання будь-яких викликів, що стоять перед ними у майбутньому для повоєнного відновлення України.

Список використаних джерел

1. Бай С., Хью К.Ф., Хуанг Б. Чи покращує гейміфікація результати навчання учнів? Докази мета-аналізу та синтезу якісних даних в освітніх контекстах. *Огляд освітніх досліджень*. 2020. 10.03.22. URL: <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2020.100322> (дата звернення: 06.03.2025).
2. Луїкріс М. Регудон, Альберто Д. Язон, Карен А. Манайг, Шервін Б. Сапін, Тамбан В.Є. Техніки гейміфікації у викладанні та дослідницьких курсах у сфері технологій та освіти з питань засобів існування: феноменологічне дослідження. *Міжнародний журнал менеджменту, підприємництва, соціальних і гуманітарних наук*. 2022. № 5. С. 33.

БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

КАФЕДРА
ПЕДАГОГІКИ,
ПСИХОЛОГІЇ
ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ
НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ
Кафедра педагогіки, психології та
менеджменту

**«Психолого-педагогічні аспекти формування сучасних навичок у
кваліфікованих робітників для повоснного відновлення України»**

Матеріали
науково-практичного семінару
(27 березня 2025 року)

Упорядкування
Юлія Сергіївна Герасименко
Ілля Володимирович Пахомов